

ديوان بيدل

سيد عبدالحسين شاه موسوي

سنتي ادبي مورد

حامشورو

ديوان بيدل

ديوان پيدل

سيد عبدالحسين شاه موسوي

سنڌي ادبي بورڊ

ڄام شورو سنڌ
۱۴۱۱ھ/۱۹۹۱ع

جلد ۲۰۰۰	۱۹۵۴	پھريون ايڊيشن
جلد ۲۰۰۰	۱۹۶۱	ٻيو ايڊيشن
جلد ۲۰۰۰	۱۹۹۱/۵۱۳۱۱ع	ٽيون ايڊيشن

(سڀ حق ۽ واسطا محفوظ سنڌي ادبي بورڊ)

قيمت - ۶۰-۰۰ روپيا

ملڻ جو هنڌ:
سنڌي ادبي بورڊ جو هڪ اسٽال
تلڪ چاڙهي حيدرآباد - سنڌ

Published by Abdul Ghaffar Siddiqui, Secretary
Sindhi Adabi Board, Jamshoro, Sind.
Printed by Azad Communications, Karachi.
Title Designed by Khuda Bux Abro

Digitization by: Tariq Hayat Lashari

سید عبدالحسین شاہ موسوی
دیوانِ بیدل جو مؤلف
ولادت ۱۹۰۲ء — وفات ۱۹۶۷ء

سر حقيقت وارو، سالڪ ڪو سمجھي
راز ربانيءَ وارو سالڪ ڪو سمجھي

بيدل

فهرست

ناشر پاران

بيدل جي شاعريءَ جو مختصر جائزو ڊاڪٽر نواز علي شوق
۱- پيش لفظ

۲- ٻئي چاپي جو ديباچو

۱- بيدل جي وڏن جو احوال ۽ ولادت

۵- بيدل جي تعليم ۽ سندس اوائلي عمر ۾ شعر

۱۱- حسن پرستي

۱۷- فنا في المعشوق

۲۲- فقير غلام محمد

۲۸- قاضي پير محمد

۳۳- بيدل جي گرهستي زندگي

۳۷- فقير صاحب جو مذهب

۴۳- بيدل جي شخصيت

۴۷- بيدل جو شعر ۽ شاعري

۵۹- بيدل جي ڪلام تي متقدمين جو اثر

۶۷- تصنيف ۽ تاليف

۳- سنڌي ڪلام

۷۹- ۱- وحدت نام

۹۰- ۲- فرائض صوفي

۱۰۱- ۳- ابيات سنڌي

۱۰۷	۴- متفرق بيت
۱۰۹	۵- سنڌي ڪافيون
۱۱۰	۶- مناقب
۱۱۸	۷- مرثيه
۱۱۹	۴- پنجن ٻولين ۾ مخمس
	۵- سرائڪي ڪلام
۱۵۱	۱- ڪافيون
۲۳۳	۲- ابيات سرائڪي
۲۳۹	۳- سي حرفيون
	۶- سلوڪ
۳۶۴	۷- اردو ۽ هندي ڪلام جو نمونو
۲۷۰	۸- فارسي ڪلام جو نمونو
۲۷۷	۹- عربي ڪلام جو نمونو
۲۷۸	۱۰- ضميمو نمبر ۱
۳۸۲	۱۱- ضميمو نمبر ۲

ڪافين جي ترتيب

۱۱۴	اڌر پکيڙڻا وانءُ واهيري، نڪر منجهان ناسوت
۱۱۵	آءُ آهيان اسرار، عالم ليکي آدمي
۱۲۱	آهيان نور نفيس، جوڙيم جوڙ جهڳت جي ساري
۱۲۲	آيو پهري وٽس صورت جو، بيرنگ نيارو
۱۲۴	اچي پيا سي اسين يارا محبت جي مهريان ۾
۱۲۵	آيو نينهون نور نيارو، اڄ انساني اوتار ۾
۱۲۵	امر نهيءَ جون ڳالهيون اوري، جوڳين پنڌ پرائهون
۱۲۶	آهيان اسرار عجائب ٿي آيس انسان
۱۲۶	آءُ سارو سر آهيان، ڀول نه ٿيو ڪو پانيان
۱۴۰	آءُ ڀلي يار آئين، وڳو ڍڪي انساني
۱۵۳	آپ ڪري سر اپنا ظاهر، نانءُ ڪيٽس انسان دا
۱۵۳	آج پيا هوري ڪيلن آيا، سھڻين رنگي بيرنگ سمايا
۱۷۲	آءُ وس نيڙي يار، دلبر نه ته مين مرويسان
۱۸۲	آهي هندو مومن ايڪ، وچ عقيدتي وحدت والي
۱۸۳	آءُ تون اسان ڌڙي ڪول، سدا جيون مين غاڻي دا ڍول، ڀلا ٿيو ئي پيارا
۱۸۹	آءُ وس رانجهو ساڌڙي ويڙهي، تانگهيان لڳيان مين نون
۱۹۰	آپي وسندا آپي رسندا، هي شيعا سني ڪون
۱۹۰	آپنون غير نه ڄاڻين، اپنا سر سڃاڻين
۱۹۰	آؤسين ڪول اسان ڏي ڪڏانهان، نت نغاريان تسڏيان رانهان
۱۹۱	آءُ تون سنجھ صباحين ساڌي ديري
۲۱۶	اپنا پيد ڪين پاءُ، ڏونهان دا پيد تو پايا
۲۱۷	اسان پرديسي پري تون آئين، قسمت آڻ ڦسائي

- ۲۱۸ الله ڪري شال آوي، رانجهو ساڏي ويڙهي
 ۲۱۸ آهي عشق عجب اوقات، جس پر آوي اسي سمجهاوي
 ۲۱۹ آيا شاه نيارا جڳ مين، پھري وڳو پيغمبري
 ۱۱۳۴ بيڪس ڪاڻ پنيور پر، آريائي تون اچي
 ۱۱۶ برھ جو باري بار، رمزبازن ريء ڪري اُنائي
 ۱۷۲ بخش ميڏي تقصير، رانجهن سائين، بخش ميڏي تقصير
 ۱۷۲ بشریت دا ڪر بهانا آپ ٿيا اظهار
 ۱۸۰ برھ بسنت ڪي باس، ڪوئي ڪوئي پاوي
 ۱۸۴ بدنامي دي پڳ، تي نهندي ڦٽ لعنت دي قل
 ۱۹۳ بيرنگ آسما رها، سمين رنگ مين
 ۲۱۹ باغ بهاران من نعين پاؤندي باجهون ويڪڻ ياران، وي
 ۲۱۱ برھ ڪاساني دي دست، پيوسي، حسن ڪيتي قرباني ٿيوسي
 ۲۱۹ برھ ڪني بي اختياري، جس ماڻي اس سڌ ساري
 ۲۲۰ برھ بهار هئي چوڌاري، حسن بسنت سهاوي، جي
 ۲۲۰ برھ پيلي تون آئين، آء ويران وسايو ئي
 ۲۲۱ بيخودي دا باب، جو پڙهي سو هوش گنواوي
 ۱۳۳ پاروچا تو ساڻ، ووڙين چو وٽڪار پر
 ۱۴۰ ٻجهي مام منصوري پري پري، دين ڪفر جي دور ڪون
 ۱۵۳ باجهون گم ٿيون دي يارو، ٻيا ڪوئي هنر نه هلندا
 ۱۹۱ باجهه تيڏي مرڃا ونديان، ٻيا ڪوئي هنر نه هلندا
 ۱۹۲ باجهون فاني ٿيون اپني، عشق دا راه بتاوي ڪون
 ۲۱۶ پلا ٿيو ئي ڊوليا سانون درس وڪاء
 ۱۱۳ توريء مين عذاب، عين عذاب، توڙي باغ بهشت جا
 ۱۲۲ تون ت اهو ساڳيو آهين، ذات مقدس پاڪ
 ۱۲۴ تون ت اهوئي ساڳي آهين، پل نه پئي ڪنهن ڀول
 ۱۳۶ تون ت جو آهين، سو آهين
 ۱۲۷ تون ت ساڳيو سچو آهين

- ١٢٧ تون تہ چو گو لوک پلانين
- ١٣٢ تو پر سومر سارو، جنهن جا پنڌ پڇين گو
- ١٥٢ تخت هزار چوڙ، رنگپور دي وچ وانجن آيا
- ١٧٢ توين ساڏا ڪوئي حال نہ پڇيندا، لڳڙا نينهن نہ ٿوڙين يار
- ١٧٣ تون اسان ڏي نال پيارا، ڪڏان ٿيسي چشمان چار
- ١٩٢ تخت هزاري مين ويسان، رانجهو نال مين ويسان
- ١٩٤ ڦيري لئي مين دلبر ڦرنداء دربر هون
- ١٩٣ ٿيڻي مک ويڪڻ دي ڪيٽي، صورت بيڪ بڻائي هون
- ٢١٣ توين اورنهن ڪو جنگ مين، ڪئون آپ چپاوتدي هو
- ١١٦ ٿي ۽ غرق بحر حيق پر، ٻاهر نہ پئو بي پار
- ١٣٧ ٿي ۽ غيب پر تون غيب، لنگهي غيب ٿوابون
- ١١١ پڪيڙا ولر کان، وڃڙيا
- ١١٦ پاڻ تو پيدا ڪيو، ڪين مان چيئو اسان ڪر
- ١١٧ پرين کان پروڙ هي ۽ پراير جيئڙيون
- ١١٧ پريا پورب پار، سامي سڱ چئي ويا
- ١٤٨ پاڻ پشمون تون آهين، ڪڇ وٺين جو ڪاهين
- ١٤٨ پاڻ ڏاڍن سان نينهن نہ لايو، جنجل نينهن ٿپايون مون
- ١٢٨ پورب پهر پيون، سامي ويا سناڻ مون
- ١٣٢ پھچ پير پيران، پديء هي ۽ پاڏايو، مريدن تي ميران رگو رحم رايو
- ١٤١ پانهنجو ننگ پاڏ، تون تہ مهر نظر مڙيال، يار جاني
- ١٨٢ پيارا جم جالين جالين ساڏڙي نال
- ٢٢٢ پھري ويس جلالي يار، ڪري لا اُٻالي
- ١٢٩ جاذي ڪاڏي پاڻ، چٽ تون غير گمان
- ١٢٩ جوئي آهيان سوني آهيان، پوڻ نہ ٿيو ڪو بيان
- ١٢٩ جوشون جلاني جسم ڪي، جيء پر پانچ ڪي جهانڙيون
- ١٥٢ جاني جوڳي دا ڪر بهانا، راه مسافر آوندا
- ١٥٢ جوڳي والي ويس پر، ڪوئي راه مسافر آيا

- ۱۷۱۴ جالي سادو مين سنسار، جيويڻ مسافر واتا واهو
- ۱۹۱۴ جنهن سر آيا نينهن، آڀي دس ڏيسي
- ۱۹۱۴ جسر دي پول نه پلين، تون ت ڪڇ اور هين
- ۲۱۱۴ جنهن نون عشق بناوي راهه، تنهن نون ڪونه ڪري گمراه
- ۲۲۲۲ جيئي ناس مين آوي يار، مين هوسان گهولي
- ۲۲۲۲ جيويڻ محبوب دا راياءِ اسان حاضر هر حالي
- ۱۹۱۴ جھاني پاءِ درني ويڪين، مظهر نور نبي دا تون هين
- ۱۵۵ چلو ري مٺيان چرچا ويڪين، آپ چمن مين آيا
- ۱۷۱۴ چاڪ ڪيتا سانون چور، چاڪ نهين ڪونهي چور دلين دا
- ۱۸۱۴ پشمان والڙي چال، عاشق سمجھن عشق جا ڪوڏيا
- ۱۹۵ چاڪ ڏنھون ساڏا چاهه سنڌيان، ڪير ٿاندي مين راهه نه ويان
- ۱۹۵ چاڪ نهين يار اسان ڏام، تمت هزاري دا سائين
- ۱۹۵ چلڻ عشق دي چال، ملين ملوائي دا ڪم ناهين
- ۱۹۶ چلندا چال ”انانيت“ دي هر مظهر سلطان
- ۱۹۶ چيٽڪ لانا چاڪ، ماهيا مر ويان
- ۲۲۳ چانور بار عشق دا جو باري، چوڙ خيال سڄو سنساري
- ۲۲۳ چال اتعين دي ڦال، ڪريندا سڄا سیر آفاقي
- ۲۲۴ چاهئون چاتي روز ازل وچ، رندان سر رسواڻي دي
- ۱۸۰ چوڙ دوشي دا ديس، وحدت وطن سنڀال سگهڙا
- ۱۵۵ حسن اسان ڏا هادي برحق، وحدت راهه ٻانڌا وي
- ۱۵۶ حسن بسنت بهانا ڪيٽس، آپ وڪاڙن آيا
- ۱۵۶ حسن بسنت به ڏيوي ڏکالي، سڄا سرب سبايا وي
- ۱۷۴ حسن تماڏي سمين چاهي سوليءَ تي منصور
- ۱۸۱ حسن دا جلوا ڪعبه قبلا، عشق اساندا امام
- ۱۷۸ حسن دي هل هنگام، ساڏا هوش نيتا
- ۲۲۳ حسن بسنت بهار بيرنگي، چمن ڪليا چوڌاري، وي
- ۲۲۴ حسن سونهارا رهبر ساڏا، حق دا راهه ٻانڌا هي

- ۱۱۹ خمر ڪنهن خاصي خماریا، مائڪن ڪيا سر قدا
- ۱۲۲ خاڪي ڪيترم ويس، آهيان نه ته نور نيارو
- ۲۳۵ خاڪ وڃون اڪسیر بنيا، جڏان پشنگ پئي وڃ چولي
- ۱۱۷ دعوا دورنگيءَ جي ستي: وحدت ڏي ڇٽ جو چاه ڪر
- ۱۱۸ ديس ڇڏي پرديس تون آئين، وطن تون ڪجهه وسار
- ۱۴۱ دمر دمر دلبر ڪٿان، ڪهه مشيءَ کي سڀو گهرڻ جي
- ۱۴۲ ديدن سان ڪري ڌاڙو، دل لئي يار منعجي
- ۱۵۶ دلبر ساڏي ويڙهي نانءُ الله تين آنا
- ۱۵۷ دمر مولیٰ دمر مولیٰ، نمين اٿان ڪڇڻ ڀولا
- ۱۵۷ دمر دي سرت سنڀال رکين، دمر هي اسرار الاهي دا
- ۱۷۵ دلڙي ساڏي چور ڪيٽو ڀولا
- ۱۹۷ دمر ذاتي محران، جي تون دمر تون ساندين
- ۱۹۷ درد فراق دي ڪيٽي: سوز گداز دي ڪيٽي، مانون ڇوڙ نه ڇوڙين
- ۲۹۳ درد عشق وڃ جنهن سر ڌڙاءُ پاڪ شهيد غازي سو
- ۲۲۵ دمر الله عشق راه اٿئي وي
- ۲۲۶ دمر الله عشق ڪيٽي مين چاني وي
- ۲۴۹ دل ڪسارڻ، لوڪ هارڻ، عشق دي ڪار اٿئي
- ۲۳۷ دمر وڃون آدم جو بنيا، عشق دا اسرار هي
- ۲۴۷ ديدان والڙي ڌاڙي، راه مسافر ماري
- ۱۱۸ ڌاڙيون رمزان، گهريون ديدان، لايون دلبر مون سان بار
- ۲۴۲ ڏس ڪيڏو آڻهه ڪيو سرمستيءَ جوش حلاج جي
- ۱۵۷ ڏاڍا اودت هو آيا، سر منصور دي يارو
- ۱۵۸ ڏاڍا ڇيٽڪ لايان اٿان ناز پريان
- ۱۹۷ ڏيندا يار ڏکالي، ظاهر صورت دي سامان مين
- ۱۹۸ ڏون تي دن انهن پڇري وڃ، پڇيون تيون چاليئون
- ۱۱۷ ذاتي خيال اثباتي سمجهڻ، ڪير اٿاري وهاري ڪير
- ۱۵۸ ذاتي حسن سنائي گهونگهت، راز رموز نهائي دا

۲۲۸	دُوق سرود پڇو در ويڻان، بيدر دان نون گل نه ڪائي
۱۲۵	رائي پنهنجو يار پيارو، آيو هن اسرار ۾
۱۳۵	رات مون ڏي مارن جو تئون نياپو آيو، ڏکيو ڏورايو آيو
۱۵۸	رنگ ثبوت صفائي ڏا، آهي شعل شمع الاهي ڏا
۱۷۵	رائجو ساڌي ويڙهي يار، آؤندا پاوندا رمزان لاؤندا
۱۸۳	راتيان ڏينهان رڪين دمدم نالي وحدت والا خيال
۱۸۳	رائجها تخت هزاري ڏا سائين، سڻيان دي لڄ پال
۱۸۵	رنگ پور ساڌي روح نه پائي، ويسان رائجو دي نال
۱۸۵	رڪندي خون ڪرڻ ڏا راياءِ ڪرندي ساه ڪرڻ ڏا معيار، پڻسان ڪوڙي چال
۱۸۹	رائجو يار پلايا سانون، درد عشق ڏا جام
۱۸۹	رنج رائجو ڏا ڪعبه قباله، عشق ڏا پٽه احرام
۱۸۹	رائجو والي رمز، اسادي ساه ميبائي سڻيان
۱۹۸	رک تون سرت سڃاڻ تون ماهر ثبوتين
۲۰۰	رنگا رنگ ظهور نڀڏا، واه بيرنگ تيارا تون
۲۰۰	رائجو نال مين، ويسان، ڪيڙان پيڙان ڪئون ڳيان
۱۹۸	رائجو نال مين تخت هزاري ويسان، هن چڻيان، جهنگ سيال ڪنون
۱۹۹	رائجو نال اسادا روح رلياءِ چاهه سر خلدان عواربان
۱۹۹	رائجو دي رمز ساڌا من موهيا، ويسان مين تخت هزاري
۲۲۸	رمز چوان يا مام چوان، گهور سچن جي هزارين گهايا
۱۳۰	سالمه سنيها هو به هو، پهتا پرين جي پار جا
۱۱۲	سالڪ رمز سرود جي سمجهن، مورڪ مول نه مڃن ڪڏاهاڻ
۱۳۰	سر اسرار حقيقي آهيان، صورت ڪر انسان
۱۳۰	سر سڃاڻي آهيان صورت کيل ڪلايان
۱۳۱	سمجھ تون سر سارو، مارج منصورتي نمر
۱۳۵	سمجھ رک سالڪ سڃاڻ ڏس هو به هو محبوب آه
۱۳۹	سالڪن جي سر تي مدائي جوش جلالي اچي اچي
۱۳۲	سر حقيقت وارو، سالڪ هڪ سمجھي، ڏاڙ ويائي، ڏاڙو سالڪ هڪ سمجھي

۱۴۳	سبح بصیر نہ کوئی قوجہا سر سمجھ انسان دا
۱۶۲	سانوں محبوبان دی مائی داڈا چیتک لایا
۱۵۹	سانوں عشق تیدا تکرار لگا
۱۵۹	سانوں رات راتوکی رانول سر اینوں سجھایا
۱۶۰	سادّی نال کیا کیتا عشق تسادّی، کیا کیتا
۱۶۰	سھٹا تیدّی چشمان سانوں چیتک لایا
۱۶۲	سانوں نینان دی ناز داڈا چیتک لایا
۱۶۰	سادّی دل کسکی زوراور ویندا، سادّی دل لٹکی جادوگر جو ویندا
۱۶۱	سادّی نظر تھون دلیر کیو نکر تو مک چپایا
۱۶۱	سر امامین آیا بار غمان دا یارو
۱۶۲	سٹیان ویکو رنگ پیاری دا
۱۶۳	سکی وسی آپ، دکی رھی آپ، تون کچ آپ نون وچون نہ آئین، آپ سھٹا
۱۶۰	سالک سیر سلوک دا کر، چڑھ عشق والی عرفات
۱۶۰	سالک چوڑ وجود، ہیا کچ فن فنون نہ چلندا
۱۶۱	سادّی گھر سائیان گل کلیا باغ بہار
۱۶۵	سادّی طرف سنیھا پھٹا ہی اج سھٹی یار
۱۶۵	سادّی نال تو لٹوڑی جو لاتی، من وچ وسندھی دینھان تہی راتین
۴۰۰	سادّی تسادّی گالھین، بہ بہ کریسن لوکان
۳۰۱	سادّی رمز دساون کیتی عشق الایا مین وومین
۳۵۵	سجدا کیتا سادّی ساہ، رائھی تون روز ازل وچ سٹیان
۳۰۲	سھٹی نال لگیان سادّی دیدان
۳۲۸	سادّیان نہ اکیان لگیان لگیان، جوتی ہوتی سوتی ہوتی
۴۳۰	سک رمز وجود وچاون دی، نہین حاجت پڑھل پڑھاون دی
۲۳۹	سانوں رمز داّی یار لاتی وی
۳۳۰	سھٹی اگون سادّی آزی آزی، آزی، آزی۔
۴۲۹	سادّی نال لاتی دواہی آبی یار یاری
۲۲۹	سانوں ڈٹوڑی یار دکالی وی

- ۲۳۹ سهڻي نال لڳي ساڏي ياري
- ۱۶۳ شاهنشاھ مبالغين دي وچ شوقون ڇاڪ سڏايا
- ۱۶۳ شاهه درياھ لهر وچ آيا، بيرنگي وچون رنگ بنايا
- ۱۶۴ شاهي طبل وچاون واري، ول ول ويس مٿاڻ ڪيا
- ۱۶۴ شاه حسن دا شان، برھ بيان ڪريندا
- ۱۱۹ صورت جو سردار پلي ڪري آيو
- ۱۱۹ صوفي لا مذهب تڪرار، هر مذهب کون آبيزار
- ۱۶۵ صورت انساني دي اولي، مسجد تہ ڪونہ الاونداھي
- ۳۶۵ صورت محمديہ مين روشن هي سر سارا
- ۱۳۱ صورت انسان دي اولي ويڪ تہ ڪونہ ليندا يار
- ۱۸۱ صورت دا واپاري آيا ساڏي ديس
- ۳۰۲ صورت حق دي هي انسان، اسمر جسم دا چوڙ گمان
- ۱۱۹ ظاهر بندو باطن مولائي، برھ جي بازي پرچهي ڪير
- ۱۶۹ ظاهر بين مسجد نھين سگھندي، رندان والزرا راز
- ۱۱۴ عاشق ٿين ٿان سر ڏئين، نہ تہ ڪيم عشاقين اچيچ
- ۱۲۰ عشق مندو آثار نڪي ڳجهو رهندو
- ۱۲۳ عشق امام محمد معلمي، دوني اثيني دجال
- ۱۳۵ عشق جو ڏس اسرار، سڀ صورت پر يار مڃايو
- ۱۳۶ عقل جو ويو اختيار، عشق اناالحق جو در مارو
- ۱۴۶ عشقئون آيو آيو، صورت ويس پر سھو
- ۱۴۷ عشق جو يارو درازن پر محب اسرار هو
- ۱۶۵ عشق لڳا سانون، مايا، مايا، مايا
- ۳۶۱ عشق ڪيا عالم، سنگر شيد مناويگا
- ۱۲۰ عشق الست بربڪم رالا خاصان نون ڪيتا خطاب
- ۱۴۶ عشق لڳا تدبيران پڇڪيان، عقل دا ڳيا اختيار
- ۱۳۶ عشق دي ڪر امدادي، لڙھ تسان دي مين لڳيان يار
- ۱۷۷ عشق اسان نون وڪلايا عجب اسرار، حسن بيرنگي رنگ پر آيا

- ۱۷۷ عشق دي لاوڻ ڪيٽي چوڙيس تحت هزار
- ۱۸۲ عشق دا بحر عميق، غوطي مارڻ غازي
- ۱۸۵ عشق دي آڻي ڪيل، ڪوئي بانڻڪا ڪيلي
- ۱۸۶ عشق دي آڻي چال، برهه دي آڻي چال
- ۲۰۴ عشق دي لڳڙي تار مين نون
- ۲۰۳ عشق دي چوپڙ ڪيلن عاشق، سر سر بازي ڪنڀار
- ۲۰۳ عشق نعين آسان آبي ڪل پوسي
- ۲۰۴ عشق آڪ ته ڪونه آهين، وت ڪيچي ڪام ڪريندائين
- ۲۱۲ عشق نعين ڪوئي چرچي بازي، سوليءَ سر چڙهاوڻ
- ۲۱۶ عشق دي آتش مين نون آءِ اچانڪ لايو
- ۲۱۷ عشقي ڪا درياھ بيڪٽار عميق سڻجي
- ۲۳۱ عاشق آهيءَ آڻي، مارڻ منصوري مستي
- ۲۳۲ عشقدا اعليٰ شان، مشڪل سگهڙي سمجھ مياڻي
- ۲۴۲ عشق بتاوي راه هدايت، علم آڪن گمراهي
- ۲۴۳ عشق تساڙي طعني ساڙي ساهه سيباڻي
- ۲۴۳ عشق وڪاوند اسانون نت نت تونو چالي
- ۲۴۳ عشق انهن دي ڏيوا پاليا، وچ رس شام انديري
- ۲۴۴ عشق عطا الاهي هي، برهه نه چيز بهاني هي
- ۲۴۴ عشق اسانون چاڻي چڪائي، پل ڳڻي ساڙي موت مپاڻي
- ۲۴۵ عشقاند نال مذاهب آڪ سڀيان ڪيا لڳي لڳي
- ۲۴۵ علم عقل دا ڪم نه پارو، پرجهڙ راز رباني
- ۲۴۵ غازي دم منصوري مارڻ، ملان مسجد پهندي
- ۱۲۴ ناز ڪروني اذڪر ڪم، اذڪر آهيءَ مذڪور پر گم
- ۱۶۶ فڪر نفي اثبات ڪسي دن، مارڪي ٿير جيوا ويگا
- ۲۳۶ قوبان حسن ديان چڙهيان آوڻ سڀي خون ڪريندي
- ۱۸۵ قرب نعين وچ قال، جان جان حاصل حال نه ٿيوي
- ۱۱۲ ڪانگ ٿنوي مٿي لائ، محب مسافر جان ڪي ايندا

- ۱۱۳ ڪن چاڻن يار عام عشق جي مام منجهون ملوانا
- ۱۳۱ ڪڏي ايندين منهنجا جانيءَ روز ٿي راهون نهاريان
- ۱۳۲ ڪوڏ ڏٺوسي جڳ ۾ جيڏيون، عشق جهڙو آزار ميان
- ۱۳۴ ڪعبو قدسي تو هي ساڻ، ڪوھ ڪڏين ڪهي جي ڪاڻ
- ۱۶۶ ڪري سينگار صورت جو، اچي سڀ ۾ سمايا سي
- ۱۸۶ ڪوئي عاشق بي سر بي پا، اس رستي مين آريگا
- ۲۰۴ ڪيهي ڪيهي لاتءَ زمين ساڌي نال
- ۲۰۵ ڪنن جدائي مين جلنديان آوس نيتي يار
- ۲۰۵ ڪيهي لاتءَ يار جاني برھ ديان سانون بهيان
- ۲۱۳ ڪٿاهين بيرنگ سڏائين، ڪٿان سعين رنگ سائين
- ۲۳۱ ڪم عشق ڪهان سي آئي هو، اب ڦر ڪهان ول جاني هو
- ۲۳۶ ڪر اعتبار ت ويڪين جلوا، هي سڀ صورت يار دي
- ۲۳۷ ڪيا آڪان ڪنهن دي ڏگون مين بي نيازي يار دي
- ۲۳۷ ڪيا جر ڪتر هدايا پڙهيا، برھ بنا گمراهي
- ۱۱۵ ڪيها هل هلاي، وچ سيلين دي آڪي
- ۱۶۳ ڪم ٿي، ڪم ٿي، ڪم ٿي غلزي، عشق اهو ارشاد
- ۱۶۴ ڪلهوتي سي لعل، پاڻو جن پاسو ڪيو
- ۱۶۷ ڪلڪ آءِ عاشقن ڪي، دل جو ڪتاب ڪافي
- ۱۶۷ ڪامڪانون ڪيون ڪر آئين، هر جڳ نينون پاڻا
- ۱۶۷ ڪلني علم دا جي تون شائق، حرف پڙهين هر اوست دا
- ۱۷۸ ڪل نيتيءَ دل ساڌي، هل ڪريندائي ماڻا
- ۲۰۹ ڪل نيتيءَ دلڙي، چيرين دي چيمڪار
- ۲۱۷ ڪلڳيان، ڪلڳيان، ڪلڳيان، ديدان ڪلڳيان
- ۲۳۸ ڪلڳ ساڌي نال لاتيءَ دلير زورن زوري
- ۱۳۲ ڪلڳي اسان ڌي ياري، جاني جادوگر نالي، ماهي مسافر نالي
- ۱۴۲ ڪورڪ پرجه ڪي پاڻ ڪي، سورون جو آهين ڪير تون
- ۱۴۳ مون سان پيچ پنهنجو جو پيوڙي جيڏيون

- ۱۳۲ معني وجودي ڪر سهي، آهين مندا موجود تون
- ۱۳۸ ماري مينون جوڳي، ڪيها جادو لايو جوڳي، ڏاڍا جادو لايو
- ۱۳۸ مين نون تسادي نانگه لڳري پيارا
- ۱۷۱ مار نارا اناالحق دام حق دي ذات ڪري اثبات
- ۱۷۸ مرد آها منصوره جنهن سر سوليءَ ڏسرا
- ۱۸۰ مار گهٽيا سانون، نينان والري نار
- ۱۸۱ موهن پيارا ڪر آيا بسنتي ويس، سڀئي سروپ تون صدقي مين جاوان
- ۲۰۸ مين ماهي دي نال، لوڪان لتوڙي لائي
- ۲۰۸ مين نون چاڪ نه چائين، شاه هزارا مين هون
- ۲۰۷ محبوبان ڪيها ماريام، ناوڪ ناز دا مين نون
- ۲۰۹ مين ته نڪار ٿي آهيان، رانجه تون بخش گناهان
- ۲۰۹ ماهي يار دي نال هيلي وسان
- ۲۰۷ معشوقان دان مان، عاشق ڪيا چائين
- ۲۰۹ مين ته پيراڳڻ ٿيان، ٿيان، ٿيان
- ۲۰۶ ماري نينهن دا نغارا، فوجيان حسن ديان پڙهيان
- ۲۰۷ معاف ڪرين لڳ مولوي، سهڻا سادي خطائين
- ۲۰۹ مين سيلان ٿيان، جوڳي دي نال، اکيان گهٽيان نون ڪونه پچاوي
- ۲۱۵ مذهب دا ست ڪورا جهڳڙا، وحدت دا گهن راه
- ۲۳۸ مڪ ماهي دا ڪعبه قبلا، عشق امام حقاني
- ۲۳۹ مڪ ماهي دا نور تجلي، صورت حسن حقاني
- ۲۳۸ محبت دي مام مشڪل، سمجهن ڪڏان سياتي
- ۲۳۹ من تن لڳن لڳي اڳتيان دليان، هر ول نعين ولنديان ڪون انجان نون موڙي
- ۲۴۰ مين نون تسادي يار، چنڊا لڳ ڪڙي هي
- ۱۲۰ ناميان نسهر نينهن جو نمر وڻج نروار ميان
- ۱۳۷ نئون نياپو آيو مون ڏي ماروڙن جو
- ۱۷۸ ناز دي خنجر نال، هميشه عاشق قتل ڪريندا يار
- ۱۷۹ ندين، الله ڪڙي اور، آدم نانءُ بهانا ڪيٽس

- ۱۷۹ نينهن دي ٽڪي سالڪ سبجهن، ڪڏان نه پرجهن اور
- ۲۹۱ نين لڳي نروار مننيان، عشق دا مھڻا سر تي چنيسان
- ۲۹۰ ننگ اسانڙا پالين، پلءُ تسادي مين لڳيان
- ۲۹۰ نت نهاريان مين راهان، راهان، راهان، راهان
- ۲۹۲ نھين سوکي لتو لاون، بار ملامت سر تي چاون
- ۲۴۱ نينهن لڳا ساڌا جاني، سھڻي دي نال سنيان، ڍولي دي نال رليان
- ۲۴۱ نين لڳي راجھو نال سنيان عشق ڀڳي سڀ اولي اولي
- ۱۲۱ وحي محو ٿي محبوب ۾، جي تو طلب تڪرار ميان
- ۱۳۸ واقف وسه هيءُ ڳالھڙي، تو ريءُ ٽڪي موجود پيو
- ۱۲۹ ويندس نات مري، موٽج دوست مٿيءُ جا
- ۱۶۸ ويڪو شاه حسن دا آڙندا، آڙندا وت رمضان لاڙندا
- ۱۸۶ وحدت دا رک خيال، ت تون ويڪڙ ويڪڙ
- ۱۸۷ ويڪو رانول رمضان لپان، ڪيھين ڪيھين اسان ڏي نال
- ۲۴۱ وه ٿور عجب جيھي ٿرندي، ٿرندي سي مول نه مڙندي
- ۲۹۴ وه وه جلوا پاوندي هو، يار صورت سڀ سباوندي هو
- ۲۴۲ وحدت دا ويھاي، ماڻھي ميس الاهي
- ۲۴۲ وه بيرنگي آپ آدم بنڪي آيا
- ۱۳۹ هِت مَٽِ حامي آدم اسان جو، هادي حضرت شاه
- ۱۳۹ هر طرف ساجن ٿو وسي، هستي ڇڏي هوشيار ٿي
- ۱۴۴ هوت سگھي له سار، اچي سڪاين جي
- ۱۶۹ هر مظهر ۾ يار ڪنن، منگ فيض عشق عرفان دا
- ۱۸۲ هر گھٽ دي وچ هوري ڪيلي، ويڪنا هي تان ويڪ
- ۲۴۳ هر جا هو حق چاڻھي، آپ ويچون نه آڻي
- ۱۳۸ يا ڪي ٿين وحي يار، ٽڪو پسيءُ خيال اسان جو
- ۱۶۹ يار محب اسرار بنايا، احمد نون عبيد سڏايا
- ۱۸۱ يار ڪريندا لفظي لفظي، ڪيھي ڪيھي ويس
- ۱۸۸ يار يگانا هر جا وسندا، پل نه پي ڪنھن پوڻ

يار تون سھسين رنگ سمانين

۴۱۱

يار سچن دي گالھين، سانون ياد جو پشيان

۴۱۱

يار پريم لڳا يا وي، ستيان تون آن جڳا يا وي

۴۴۳

ناشر پاران

فقير قادر بخش بيدل هڪ صوفي شاعر ۽ وڏو عالم هو. سنڌي ادبي بورڊ سنڌن ڪلام جي اهميت محسوس ڪندي سندس سنڌي ۽ سرائيڪي ڪلام جو مجموعو ”ديوان بيدل“ جي عنوان سان سنه 1954ع ۾ ڇپرائي پڌرو ڪيو هو. ان جو ٻيو ڇاپو سنه 1961ع ۾ شايع ٿيو هو. نازو سنڌي ادبي بورڊ جي چيئرمين قبل مخدوم طالب الموليٰ صاحب جن جو خاص حڪم مليو ۽ تاڪيد ٿي ته بيدل فقير جي سالياني عرس ۱۶ ذوالقعد جي موقعي تي ديوان بيدل جو ٽيون ڇاپو پڌرو ڪجي. سنڌي ادبي بورڊ نه فقط نوان ڪتاب شايع ڪري رهيو آهي پر پنهنجا اڳوڻا ڇپيل ڪتاب وري ڇپرائڻ سندس پروگرام ۾ شامل آهي. انهيءَ ئي پروگرام هيٺ اسان مختلف موقعن تي ضرورت آهر ڪتابن کي وري وري ڇپائي پڌرو ڪندا رهيا آهيون. ۽ هينئر سنڌ جي صوفي بزرگ فقير قادر بخش بيدل جي ڪلام جو نئون ڇاپو اوهن جي اڳيان آهي.

هن ڇاپي لاءِ ڊاڪٽر نواز علي شوق ”بيدل جي شاعريءَ جو مختصر جائزو“ جي عنوان هيٺ هڪ تحقيقي مقالو لکي ڏنو، ان کان علاوه ضمين واري حصي ۾ سنڌ جي بزرگن جي وفات تي ڇپيل تاريخي قطعات ۽ شاه شعيد جي شان ۾ ڇپيل هڪ قصيدو هٿ ڪري هن نئين ڇاپي ۾ شامل ڪيو آهي. جنهن لاءِ اسان سندس لواڻا آهيون. اميد ته پڙهندڙ هن ڇاپي کي وڌيڪ پسند ڪندا.

عبدالغفار صديقي

سيڪريٽري

سنڌي ادبي بورڊ

بيدل جي شاعريءَ جو مختصر جائزو

روھڙي سنڌ جو اهو شعر آھي، جيڪو نہ فقط تاريخي لحاظ سان اھم آھي، پر روحاني لحاظ سان پڻ وڏي اھميت رکي ٿو. مٿي مُسل ۾ لکيل آھي وار مبارڪ جي زيارت، صوفي سرنھارن جون مزارون ۽ درويشن جون درگاھون، عاشقن جا اوتارا ۽ قدرتي نظارا ھي ۽ شعر ڄڻ جنت جو ھڪ حصو آھي.

زھي لھري ڪڍ ڇٽا ۽ عدن است،

سراپا مڃي آرام و امن است.

فقير قادر بخش بيدل جي ولادت ان ئي جنت واري جُوءَ ۾ ٿي. سندن ولادت جي تاريخ سندن فرزند، فقير محمد محسن بيگم ”گلي راحت العاشقين“ مان ڪڍي آھي. فرمايو اٿس.

زُغيب آءِ روضۃ العارفين،

بگفتم: گلي راحت العاشقين.

۱۱۲۴ھ

فقير قادر بخش بيدل عربي فارسي جي اھلي تعليم حاصل ڪرڻ کان پوءِ روحانيت جي طلب لاءِ سنڌ جي مختلف شهرن جو سير سفر ڪيو. سيوهڻ وڃي حضرت قلندر لعل شهباز رحم (وصال ۱۰۶۵ھ) جي درگاھ تي حاضري ڀري، پريالو وڃي مخدوم محمد اسماعيل (وصال ۱۱۷۴ھ) جي مزار پُراڻوار جو ديدار ڪيو. پير ڳوٺ وڃي پير صبغة الله شاه (وصال ۱۲۴۹ھ) جي محبت ٻارڪت ۾ رھي پنھنجي همعصر پير علي گوهر شاه اصغر (وصال ۱۲۶۴ھ) سان گڏ مثنوي معنوي جي درس ۾ شامل ٿيو. مطلب تہ مٿي ھٿن مان فيض حاصل ڪري روھڙي موٽي آيو. بعد ۾ شاه شھيد جي مريد صوفي صديق صادق ۽

۽ صوفي صديق صادق امر (ڏوري ناري) جو ويٺل ھر. جھوڪ ۾ درگاھ جي سجاده نشين شاه فضل الله قلندر (وصال ۱۲۴۳ھ) جو مريد ھر. سندن ڪتاب ”راڳ نامو“ ڊاڪٽر نبي بخش خان بلوچ جي تصنيف سان پڻ شاه شھيد مرڪز طرفان سن ۱۹۸۱ع ۾ شايع ٿي چڪو آھي.

(وصال ۱۳۶۵ھ) جي دعا سان وڏي درجي تي رسيو. بديل سائين اڪثر جهوڪ ۽ سبب هن درازا، پير جي ڳوٺ ۽ نعل شريف ويندو رهندو هو. گستاخ آهي ته هن هن پيرنهن ورهين جي ڄمار ۾ درازن ۾ سچل سائين جي زيارت تي هوندي. ان ڳالهه جو اشارو سندن ان ڪافيءَ مان ملي ٿو. جيڪا پاڻ سچل سائين جي وصال تي چئي هئائون:

عشق جو يارو درازن ۾ عجب اسرار هو،
 سرمست سالڪ سچل، عاشق اتي اظهار هو،
 وجد وحدت جو سدا خاصو تعين شمار هو،
 مزد سو منصور وانگر، عشق جو اوتار هو.

اها ڪافي پڙهڻ سان گمان پيدا ٿئي ٿو ته شايد بيدل درازن ۾ عشق جو اهو اسرار ڏٺو هجي ۽ ان دور جي منصور جي زيارت ڪئي هجي. ڇاڪاڻ ته هن ڪافيءَ جو انداز ڪجهه اهڙو آهي، جن بيدل سائين مشاهدو ماڻي، پوءِ اهي ڳالهيون ڪيون.

جيڪڏهن هن سچل سائين جي زيارت نه ٿي ڪئي هجي، پوءِ اهو يقين سان چئي سگهجي ٿو ته هن درازن ۾ سچل سائين جي طالبن فقير محمد صالح (وصال ۱۳۷۸ھ) فقير نانڪ يوسف (وصال ۱۳۶۹ھ) ۽ ٻين سان ضرور رهاڻيون ڪيون هونديون. فقير محمد صلاح دونهن وارو وصال (۱۳۷۵ھ) جيئن ته کين ويجهو هو، تنهن ڪري ان سان نه گهڻو ڪري سندس روزانو ڪچهري ٿيندي هئي. مطلب ته درويشن جي دعا سان ڄاڻو ۽ صوفي سونهارن جي صحبت ۾ رهيو.

۵۹ ورهيه هن نامرئي ملڪ جو سِير ڪري ۱۶ ذوالقعد سنه ۱۳۸۹ھ مطابق ۱۵ جنوري ۱۸۷۳ع ۾ وڃي پنهنجي مالڪ حقيقي سان مليو. سندس وصال تي ڪيترن ئي شاعرن قطعا چيا. سندن فرزند فقير محمد محسن بيگس (وصال ۱۳۹۸ھ) هڪ فارسي قطعي ۾ کين پنهنجو هادي مرشد سڏيندي، سندن صفت ۽ ساراه بيان ڪندي، وڏي عقيدت ۽ احترام جو اظهار ڪيو آهي. محسن ان وقت چوڏهن پندرهن ورهين جو ٽينگر هو. بيدل جا ڪيترائي مريد ۽ عقيدت مند هئا. سندن فيض واري پيشي مان ڪيترن ئي پنهنجي آج اجهائي. فقير غلام علي سرور انهن مان هڪ هو. کيس بيدل سان بي پناه عقيدت هئي. هن پنهنجي مرشد جي شان ۾ ڪجهه ڪافيون چيون آهن. هتي سندس ٻن ڪافين جا ڪجهه شعر پيش ڪجن ٿا.

دائم قائم قرب قرارو، ڪعبو قبلي ڳاه،
 هادي بيدل شاهشاه.

روھڙي فرش وڇائي گادي، موڙ ٻڌي سر وٺو هادي،
 ۴۰۰

ٿي وٺي ملڪان ملڪ منادي، واحد وجه الله،
 شاهنشاه شهباز اهوئي، دولت شاه دراز اهوئي،
 حقيقي جلي جو راز اهوئي، فائق فيض درياه،
 ظاهر بندو باطن مولائي، توان توان نت پھري چولا،
 پيچي وجود وھم وچولا، آيو عاليجاه
 هادي حق سرور مليو آ، ڀول ٻيو سڀ دل جو ڀليو آ،
 خيال خدائي خوب کليو آ، آندو ٿم وسياھ۔

هينئر هڪ ٻي ڪافيءَ جا ڪجهه شعر پيش ڪجن ٿا.

ٻڌي ٻانهون تنهنجي در تي ڪيان فرياد اي بيدل
 خدا جي واسطي مون کي ڪيو ارشاد اي بيدل
 محبت عشق مولا جو، عطا قطرو ڪري سائين
 نوازي هن طرح نوڪر، ڪيو دل شاد اي بيدل
 ڀلايو ڀالَ ڪو پنهنجو، وسايان وحدتي ويڙهو
 ڪيو هن ڪوت ڪثرت کان ڪڍي آزاد اي بيدل
 مٿا مرشد اوهان ڌاران، وسيلو ڪونه ڪوئي آ
 زبان تي نانءُ تنهنجو ٿم مدائي ياد اي بيدل
 مجازي جي جعلي جهولي ڪنان امن وامان ڏيئي
 سدا سرور جو ويڙهو وکو آباد اي بيدل۔

سنڌي شاعري:

شاه لطيف ۽ سچل سرمست کان پوءِ بيدل جي ڪلام کي هٽه ۽ سنڌ ۾ وڏي مقبوليت حاصل ٿي. ڪافين جا جيڪي به پياض موجود آهن، تن مان هر هڪ ۾ بيدل جو ٿورو گهڻو ڪلام ضرور نظر ايندو. لاڙ جي خير ناھي باقي. اتر ۽ وچولي ۾ جتي جتي راڳ ويراڳ جي محفل ٿئي ٿي، اتي بيدل جو ڪلام ضرور ڳايو وڃي ٿو.

۷ منهنجي والد صاحب مرحوم تاج محمد سھراڻي (وفات 11 مئي 1940ع) ٻڌايو هو تہ ڪنڌڪوٽ ۽ ڪشمور تعلقن ۾ جتي به راڳ جي محفل ٿيندي هئي، اتي شاه لطيف، سچل سرمست، بيدل، پيراي فقير ۽ رکيل شاه جو ڪلام ضرور ڳايو ويندو هو. ۸

هي ٻئي ڪافيون پياري دوست بيدل سرور موهڪلي ڏنيون، جنهن لاءِ سندس معرتابي.

بيشڪ بيدل پنهنجي دور جو وڏو شاعر هو. عاشقائي ۽ صوفيائي مضمونن، موسيقيءَ جي اصولن ۽ ٻوليءَ جي خوبصورتيءَ سبب سندن ڪلام کي وڏي مقبوليت حاصل ٿي. سندن ڪلام جي مطالعي مان معلوم ٿئي ٿو ته هو پنهنجي شاعريءَ ذريعي 'پاڻ مڃاڻ' جي بار بار هدايت ڪري ٿو. جيڪو پاڻ کي نه سڃاڻيندو، سو پنهنجي رب کي ڪيئن سڃاڻي سگهندو؟ تنهن ڪري سڀ کان پهرين انسان پنهنجو پاڻ سڃاڻي. پنهنجي شرف، شان، مان ۽ مرتبي کان واقف ٿيندو ته پوءِ هو هن جنگ ۾ اهڙا ڪم ڪندو، جيڪي سندس شان وٽان هوندا. پر جيڪو پاڻ کي نه سڃاڻندو سو ڪڏا ڪم ڪندو رهندو. اهڙي سبب آهي جو بيدل ڪيترن ئي هنڌن تي پاڻ مڃاڻ جي تلقين ڪئي آهي. هتي هڪ مثال پيش ڪجي ٿو: فرمائي ٿو:

ظاهر بندو باطن مولاي، بره جي بازي پرجهي ڪير
 'من عرف' جي مام موياري، فرمودي ۾ نامي قبر،
 تان تون پنهنجو پاڻ مڃاڻين، وحدت وارو پيرج پير
 پنهنجو سر مڃي ڪڇ بيدل، سوجهي سجهي سريءَ جو سير.
 هڪ ٻي ڪافيءَ ۾ فرمائي ٿو:

ڪمبو قدمي توهي سانءُ ڪوه ڪلين ڪمي جي ڪاڻ
 الانسان سري وانا سرءُ رمز پروڙ اها منجه پاڻ
 ملڪ فلڪ سڀ تنهنجا ساجد، مالڪ پنهنجو سر مڃاڻ
 ڪرسي عرش آمر تنهنجي ۾، وحدت جو تو منجه وٽان.

بيدل وحدت الوجودي شاعر هو. هن پنهنجي ڪلام ۾ بار بار 'هم اوست' جو ذڪر ڪيو آهي. ۽ ان کي صحيح سمجهڻ لاءِ قرآن مجيد جون آيتون ۽ حديثون سند طور ڏنيون اٿائين. هو ٻڌائي ته هر جا 'هم اوست' جو هڪو آهي. اهو ڌيان سان ٻڌڻ گهرجي. فرمائي ٿو:

هڪو 'هم اوست' جو سچ ڌيان ڌري،
 'الا انه بڪل شيءٍ محيط' پرين ٺاه پري،
 ٿو سمين ويس ڪري، سڀوئي آه سڀرين،

ساڳي ڳالهه وري 'مژوئي محبوب' چئي سڀني عوني سمجهائي ٿو. فرمائي ٿو:
 مژوئي محبوب آءُ مشتاق مقصود،
 سدا حق موجود، 'هم' کي هڪ ڄاڻ تون.

ان ٽڪتي ڪري سمجھائڻ لاءِ 'هم ڪي هڪ ڄاڻ تون' وارن بيتن جي ڪنڌي نظم ايندي. مثال لاءِ هڪ بيت پيش ڪجي ٿو:

هم ڪي هڪ ڄاڻ تون، هم هڪ آهي،
'لا' سين ڇڏ لاهي، خامر خوديءَ جا خطرا.

صوفي سونهارن جن مختلف منزلن جو ذڪر ڪيو آهي، يعني ناسوت، ملڪوت، جبروت، باهوت، هاهوت، بيدل سائين هڪ ئي ڪافي ۾ انهن سڀني منزلن جو ذڪر ڪندي، انهن جي مختصر سمجھائي ڏني آهي. فرمائي ٿو:

اڏر پگيترا وانءُ واهيري، نڪر متجهان ناسوت،
جنمن رماريو قالب عاڪي، آهي ماهرُ ۾ ملڪوت،
پاڻ سڃاڻ تہ آئين عارف، جاءِ تنهن جي جبروت،
گھڻا ڏينهن وٿاڻ هو تنهنجو، لامڪان لاهوت،
آدم حوا کون هئين تون اڳئين، پيشڪ ۾ باهوت،
بيدل ڪر پرواز هو سعيو، قلُ موٽي هاهوت.

ڪڏهن وري سچل واري رنگ ۾ ساڳيائي خيال هن ريت بيان ڪري ٿو:

آءُ آهيان اسرار، عالم ليکي آدمي،
عرشتون اچي اتھين، عشق ڪيس اظفار،
پانھپ ٻولي نام ڪام، نور آهيان نروار،
بيدل بندو نام تون، آڻ اهو اعتبار.

بيدل سائين پنهنجي ڪلام ۾ پنهنجي اصل وطن، 'قالو پلي' واري قول جي ٻار ٻار

ياد ڏياري ٿو، فرمائي ٿو:

ديس ڇڏي پرديس تون آئين، وطن تون ڪير ومار
توڪئون عهد وٽائون ڪھڙا، پنهنجا تون وعدہ پار
سرتيون روز سپارن توکي، پليل ڪرن پُرڪار
'ارجعي' جي ڪين ڪڏهن پئي، ڪن تنهنجي ڪوڪار؟
بيدل اڏري وڃَ اوڏاهين، گوئدر ڪين گڏاو

اها ساڳي ڳالهه وري هن انداز ۾ پيش ڪري ٿو:

رات مون ڏي، مارن جو، تنون نياپو آيو،
ڏکيو ڏوراءُ آيو،

جسمانيءَ جڙ ڪوٽ ۾ رکڻي رهڻ جو راز،
ڏکيو ڏوراپو آيو،

رڙ ساڙي ڏي سگهڙر ٻاءُ، اٿي، سنهڙ ڪر سڀيو،

پي ڪافي ۾ فرمائي ٿو:

نئون نياپو آيو، مون ڏي مارڻن جو

ڪوٽ عمر جو ڪيحي سڀئون

تنهنجي ساءِ سڀايو،

بيدل سائين زندگيءَ جو مقصد سڃاڻڻ، منزل مقصود ماڻڻ ۾ حياتيءَ جي هڪ هڪ
گهڙيءَ جو قدر ڪرڻ جي تلقين ڪئي آهي. هو ٻڌائي ٿو ته ”هيءَ حياتي هڪ خزانو
آهي؛ ان جو هڪ هڪ ڀل قيمتي موتين مثال آهي. تون وڌا شاوڪار آهين، اهي موتي
ائين اڃا پيو ويڃائي نه ڇڏ.“

اها حياتي اٿي خزانو: دَمُ دَمُ تنهنجو ڏريگنو:

ٻاورُ ڪر تون ٿي مردانو، وحدت جو ڪر يار واپار،

اي انسان تون وحدت جو وڻجارو ٿي، اهوئي واپار ڪندو وڌ ته تنهن جو هن جڳ ۾
جيئڻ سڃايو ٿي:

بيدل ٿي وين، جانگي جي وين، وحدت جو وڻجارو.

بيدل ڇڏ نه هڻئون تون هرگز، وحدت جو واپار،

سالڪ اٿي هيءَ خيال سڃايو.

هو هڪ حسن پرست ۽ عاشق مزاج انسان هو. هن قاضي پير محمد، ڪرمچند ۽
غلام محمد سان نڀهن جو ڳالھو ٺاهي، مجاز واريءَ واٽ تي هلي حقيقت وارو مقام ماڻيو.
حضرت عشق سندس رهنمائي ڪئي، تنهن ڪري عشق جي عنايت تي الله تعاليٰ جا
شڪرانا مڃي ٿو. عشق جي نبي چون ٿي ته وارا ڪتاب ڇڏي، رندي رمز پروڙي،
منصوري مٿي پي مستي حاصل ڪيائين؛ جيئن سچل سائين فرمايو آهي ته:
مست رهي منهنجي اندر منگ وڃي مٽي مٽي.

بيدل فرمائي ٿو:

بيگي ٻيٽندا مٿي منصوري، محب ٿيٽندا مستانا.

ڪن مطالع معرفت ڪي، فق ڀڄڻيون فرزانہ.

رندي رمز پروڙن جيڪي، مرد پجنن ميخانا،
عشق عطا ڪيائون توکي، بيدل ڪر شڪرنا،
سچل سائين فرمايو آهي؛

عشق لڳائي تڏهڪر آئين، نامنجه ڪفر نامنجه دين.

بيدل عشق جي تعريف ڪندي فرمائي ٿو تہ عشق امام؛ محمد ۽ مهدي آهي ۽ درئي
دجال آهي. جيڪي دل ۾ دوتري رکڻ ٿا سي حقيقت ۾ دجال آهن؛ فرمائي ٿو؛
عشق امام محمد مهدي، دوتري اٿئي دجال.

جيڪڏهن دل ۾ دجال جو ديو هوندو تہ اتي عشق ڪونه ايندو، تنهن ڪري
جيستائين درئي واري دجال جو خاتمو نه ڪيو، تيستائين عشق عطا ٿي نه سگهندو.

بيدل سائين موسيقيءَ جو ماهر هو. سندس سنڌي سرانگي ڪلام موسيقيءَ جي
اسولن موجب چيل آهي. سندن ڪي ڪافيون اتفاق سان عروضي بحر سان لڳڪي اچن
ٿيون. پر اسان انهن ڪافين کي غزل ڪونه سڏينداسون. جيئن اسان جي ڪن اديبن سچل
سرمست جون ان قسم جون ٻيا ڪافيون ڏسي پنهنجي ان ڄاڻائيءَ سبب انهن کي غزل
ڄاڻايو آهي ۽ سچل سرمست کي سنڌي غزل جي شاعرن ۾ شمار ڪيو آهي.

صوفي شاعرن جي ڪافين جي مطالعي مان معلوم ٿئي ٿو تہ سندن ڪلام ۾ ڪجهه
ڪافيون اهڙيون نظر اچن ٿيون، جيڪي عروضي بحر وزن ۾ چيل معلوم ٿين ٿيون، پر
انهن کي غزل سڏي ٿو سگهجي. بيدل سائين جي ڪلام ۾ پڻ اهڙيون ڪجهه ڪافيون
نظر اچن ٿيون، جيڪي عروضي بحر وزن ۾ پوريون آهن، پر انهن کي فقط ان ڳالهه جي
ڪري غزل سڏڻ صحيح نه ٿيو ۽ نه ئي ان آڌار تي اسان بيدل سائين کي سنڌي غزل جو
شاعر سڏينداسون. هتي ان قسم جي ڪافين جا ڪجهه مثال ڏجن ٿا؛

معنيٰ وجودي ڪم سعي، آهين مداموجود تون،
ڪنهن جي عبادت ٿو ڪرين؛ ساڳيو آهين معبود تون.
ڪري سينگار صورت جو، اچي سڀ ۾ ساڻا سي،
صفت ۾ پائجنجي وائي، سوين ٺالا سڏيا سي.
لاشڪ آءُ عاشقن کي، دل جو ڪتاب ڪافي.
جنهن ۾ اصول اصلي، لارڻ لا خلافي.

سرائڪي شاعري

بيدل، سائين جي سرائڪي شاعري سنڌي شاعريءَ وانگر نهايت خوبصورت ۽ پياري آهي. ان ۾ پڻ تصوف جا نُڪتا سمجھايا ويا آهن. هير جي مضمونن کي غايدان حيثيت حاصل آهي. بيدل سائين نه فقط سرائڪي زبان ۾ هير چڻي آهي، پر فارسي ۾ پڻ هن اهو ڊگهو قصو مختصر طور منظم ڪيو آهي:

هڪ سرائڪي ڪافي ۾ ڪافي جي تڪرار سان نهايت ئي خوبصورتِي پيدا ڪئي اٿائين. فرمائي ٿو:

مين تہ پيراڳڻ ٿيان، ٿيان، ٿيان، ٿيان،
خوڀش ٿيڻا چوڙ ڪراهن، پيش راڻجو دي پيان پيان پيان،
بيوس لڳڙا عشق اسان ڏام، ٿان ميلاتي ميان ميان ميان.
هڪ ٻيو مثال ملاحظو فرمايو:

نت نهاريان مين واهان، واهان واهان واهان، وي
پار درياهان راڻجو ڪڏا، عشق ساڏي ديان آهان آهان،
درد ماضي دي ڌڙي نيتي، سر ڳيان سڀ واهان واهان.

هُو پنهنجي هڪ سرائڪي ڪافي ۾ طالب کي هوڏ هتي مٿان ۽ وجود وچان جي هدايت ڪري ٿو. جيڪڏهن ڪنهن کي اهو مقام حاصل ٿي وڃي ته ان جو مان ۽ مرنبو بلند ٿي وڃي ٿو. حضرت شاه عبداللطيف ڀٽائي فرمايو آهي:

تاڻوڏي ٿيئي، عبد کي اهلي ڪيو.

پوءِ اهڙي انسان کي پڙهڻ پڙهائڻ جي ڪا ضرورت نه ٿي رهي. ڇاڪاڻ ته طالب دنياڙي علم جي قريبي اهو مقام حاصل ڪري نه ٿو سگهي. جيڪو اکرن ۾ اڙجي ويو، سو عشق جون اوکيون چاڙهيون پڙهي نه سگهندو. فرمائي ٿو:

سبڪُ رمز وجر وچارڻ دي، نعين حاجت پڙهڻ پڙهائڻ دي
اکران دي وچ جوئي اڙيا، عشق دي چاڙهي مول نه پڙهيا
اثباتي دا علم جو پڙهيا، موج اتعيءَ سر سارڻ دي
نال دليل نه لپسئي ڏکڀ، عقل نه اوڏهن ٿيسئي رهڀ
سمجھي مام هڪو موٽي پي سر، شاهي شبل وچارڻ دي

مٿين ڪافي نه فقط سنڌ سونگاري ۾، پر ملتان تائين مشهور آهي.

بيدل سائين جو والد سڳورو ميان محمد حسن هڪ صوفي ڀرويش هو ۽ جان الله شاه

رضوي جو خليفو هو. مندان وڏي مڃتا ۽ عزت هئي. مندان لڙزند بيدل فقير وڏو عالم ۽ بزرگ هو. پر جڏهن عشق مندن دل ۾ گهر سگيو ته پوءِ کيس پيري بزرگيءَ جي پرواه نه رهي: شاه لطيف فرمايو آهي:

عقل، مت، شرم، ٿيئي ٿينهن نعروڙيا.

بيدل پي اختيار چئي ڏنو ته:

بدنامي دي پڳ تي نهندا، لت لعت دا قل پلا

بره بزرگي ماري نيتي، تنهن ڪون آڪير چڪل پلا

شڪرانا جو لتا اسان ٿون، شيخي ڏاهل پڪلا پلا. *

صوفي جي صفت بيان ڪندي ٻڌائي ٿو ته شيعو، سني ٿيڻ ته سڙو آهي، پر صوفي ٿيڻ سڙو ناهي. ڇاڪاڻ ته صوفي لاکوئي هوندو آهي ۽ هو پنهنجو سر قربان ڪرڻ ۾ دير نه ٿو ڪري: فرمائي ٿو،

شيما سني ٿيڻ سوکا، صوفي ڪون سڏايگا.

شاه شهيد سان عقيدت ۽ محبت

فقير قادر بخش بيدل انسانيت جو شاعر هو ۽ تاريخ جو ڄاڻو هو. شاه شهيد سان کين وڏي عقيدت ۽ محبت هئي. اهو سلسلو ڪرسي نامن ۽ قصيدي ۾ بيان ڪيو اٿائون، فقير قادر بخش بيدل پھريون سنڌي عالم آهي، جنهن شاه شهيد جي طريقت وارو سلسلو قلمبند ڪيو. هن هيٺ آهي ٻئي ”ڪرسي ناما“ ڏنا وڃن ٿا ته جيئن پڙهندڙن کي بيدل سائين جي شاه شهيد سان محبت ۽ تاريخي ڄاڻ جو اندازو ٿي سگهي.

يا رب بحرمته شه ڪوئين مصطفیٰ	يا رب بحرمته شه مردان مرتضیٰ
يا رب بحرمته شه شهداء ڪريلا	يا رب بحق زين عبا صاحب علا
يا حرمته محمد باقر امام دين	يا حق جعفر و شه کاظم علي رضا
يا حق شيخ ڪرخي معروف پاڪ دل	يا حق شيخ سري سقلي شه خدا
يا حرمته جنيد که بغداد جاى اوست	يا حق شيخ شبلي بويگر مقتدا

* هڪ پيري ڪافرن بابت ڳالهه ٻوله ڪندي سمنجي والد صاحب مرحوم تاج محمد ٻڌايو هو ته اها ڪافي سنه ۱۲۳۰ع ڌاري جهر پيچنگ مشهور هئي.

مامي علي مراد جي اوطاق تي (گولڻ ڀڄين تعلقو «قلند ڪوٽ») آيو فقير ڏاوي سوز سان ڳائيندو هو.

يا حق شيخ عبدالواحد شه يمن
 يا حق رهبر دين عبدالله اكملي
 يا حق علي محمد يوسف كه قريشي است
 يا حرمت علو مرتب جناب غوث
 يا حق شاه سيدابن نصر محي الدين
 يا حرمت آنكه سيد موسي است نام او
 يا حق سيد احمد جلي وشافعي
 يا حق شيخ شاهي ملتان مسكنش
 يا حق عنايت الله صوفي شهيد حق
 يا حق شيخ پاكي غلام رسول نام
 يا حق شاه عبدالوهاب قادري
 كو چون سهيل تافته بر چرخ كريا
 كش بود بتكيه گاه بطرولوس جنجلا
 يا حق ابي سعيد كه پير است رحما
 يا حق قطب عبدالرزاق مهتدا
 يا حرمت محمد سيد بصد خدا
 يا حرمت امير حسن شاه مجتبي
 يا حق بهاؤ الدين شه ارض و سما
 يا حق شاه عبدالملك اعظم اوليا
 يا حق شاه جان محمد شه اصفيا
 يا حرمت غلام محمد شه صفا
 ما راز جسته حلقه بگوشان شان نما

طريق ثاني

احمد علي و حسن وشه زين عابدين
 معروف كرخ و سري سقلي و جنيد شيخ
 عبدالله و محمد يوسف و ابو سعيد
 بن نصر و هم محمد موسي وشه حسن
 زان بعد شيخ شاهي عبدالملك بود
 جان محمد ست و غلام رسول پس
 زان بعد كرد عبدالوهاب قادري
 باقر و امام جعفر و كاظم و علي رضا
 بويكرو شبلي و عبدالواحد شه صفا
 غوث كرم و عبدالرزاق مهتدا
 احمد بهاؤ الدين شه ارض و سما
 زان پس عنايت الله هادي سري خدا
 متولي حق غلام محمد بصد خلا

ارشاد مآلپان بسوي مقصد بقا

يا حرمت وحيد شهيد فرنگ عشق
 يا حق فضل شيخ ابراهيم با كمال
 يا حرمت آن شه كه سلام الله اسم اوست
 يا حرمت محمد زاهد كمال فيض
 يا حرمت محمد صديق و اصلي
 و حضرت عنايت الله سلطان اصفيا
 كو خورد باده و جد زمينخانه صفا
 يا حق عزت الله هادي و مهتدا
 يا حق رتبه شه فضل الله پيشوا
 يا حق يا يزيد گل باغ كبريا

۱- پياض فقير متعدد محسن پيغمبر: مملوك سید عبدالحسین شاه مرمری.

۲- طریق ثانی: پیر شاه شهید جی طریقت جی سلسلې بیان مکرر کان پیر شاه شهید جی اولاد جو ذکر کیر ویر آھی.

هڪ قصيدي ۾ شاه شهيد جي صفت ۽ ساراه بيان ڪرڻ کان پوءِ سندن سير سفر جو مختصر احوال ڏنو ويو آهي. وٽن عقيدت مندن جو ميڙو ڏسي مڪن جو حمد ڪرڻ ۽ سندن ولایت جو واسُ ٻري ٻري تائين پکڙجي وڃڻ، تنهن ڪري ٻي شمار عقيدتمندن جو وٽن حاضر ٿيڻ، انهن سڀني ڳالهين سبب دشمن سندن خلاف سازش ستي، فرخ مير کي پڪڙايو. شاه شهيد پنهنجن خليفن کي فرمايو ته: ”هي محبوب حقيقي جو ناز آهي.“ هن هيٺ انهيءَ قصيدي جو سنڌي ترجمو اختصار سان ڏنو وڃي ٿو.

هُوَ (شاه عنايت) اهو شاه شاه آهي، جنهن جو عرش تي آستانو آهي. هُو عشق جو هاءِ (پاڳ ۽ بخت) آهي ۽ سندس رهائش ملائڪن واري هنڌ آهي. هُو مسجد نور آهي. جڏهن کان هن ناسوتي ملڪ ۾ آيو ته لامڪان جي ڳولا شروع ڪيائين. ملتان وڃي اتي سال کن رهيو ۽ اتان جي بزرگن سان روح رچنديون رهائيون ڪيائين. پوءِ سندن ارشاد موجب دکن ويو ۽ بعد ۾ برهان پور ويو. اتي شاه عبدالملڪ سان ملاقات ڪيائين اتان کين ڳجهڙ واز معلوم ٿيا ۽ ولایت جي وڏي درجي تي پهتا. موهڪلائڻ مغل مرشد کين هڪ ترار ڏني ۽ چيائينس ته: ”هيءَ آزمائش مغل توکي ڪم ايندي ۽ وڏي درجي تي پهچائيندي. ايترو وڏو درجو جنهن تي عارف ريس هندا، مصيبت مير سان سعي ويجهان.“ شاه دکن کان دهلي آيو، جتي ڪيترائي عيد سندن مريد ٿيا ۽ کانئن فيض حاصل ڪيائون. پوءِ خراسان ويو ۽ اتان کان پنهنجي وطن وريو. هزارين سندن مريد ٿيا. اهو ڏسي مڪن کي مٿيان لڳي ۽ سندن دشمن ٿي پيا. ماڻهن جي وٽن گهڻي اچ وڃ ڏسي ڪن کين بيادوگر سڏيو. جيئن پيغمبرن کي مخالف اهو لقب ڏيندا هئا. ان وقت سنڌ جو حاڪم عباسي (ڪلهوڙو) هو. جنهن کي گهڻي ڪارڙ آئي ۽ هن دهلي دانهن ڏني ۽ فرخ سير کي سندن خلاف پڪڙايو. هن دهلي جي حاڪم کي ٻڌايو ته شاه عنايت نصيرن جي فوج گڏ ڪري رهيو آهي ۽ هڪ ڏينهن ملڪ تي قبضو ڪري وٺندو. پوءِ فرخ سير قادين جي چڱي مڙس ڪلهوڙن کي هڪ وڏو لشڪر ڏنو ته جيئن هُو شاه ۽ سندن مريدن جو خاتمو ڪري ڇڏي.

نيٺ شاه عنايت ۽ سندن مريدن خادمن تي حملو ڪيو ويو. هڪ شمر جهڙي شخص شاه عنايت تي ٻه ٽي وار ڪيا، پر انهن جو ڪو خاص اثر نه ٿيو. پوءِ شاه عنايت ڦاٿل کي پنهنجي ترار ڏني چيو ته، ”اچي هيءَ ترار وٺ.“ انهي ترار سان کين شهيد ڪيو ويو. سندن سر مبارڪ ٿئي آندو ويو. بعد ۾ دهلي ٿيو ويو. جڏهن ياهل فرخ مير شاه جو مرڻو ته ڏاڍو غوش ٿيو. ان کان پوءِ سر مبارڪ نيزي تي رکيو ويو. اهو منظر ڄڻ

‘اسريٰ بعدد’ جو هوبهو تفسير هو. ان کان پوءِ سندن سر مبارڪ عزت ۽ حرمت سان
سند پهتو. جڏهن سندن سر ميران پور پهتو تڏهن پنهنجي ڌڙ سان ملي هڪ ٿي ويو. قنبرن
۾ مقرر مڇي ويو. کين ميران پور جنت واري پوءِ ۾ دفن ڪيو ويو.

شاه لطيف سان عقيدت:

بيدل جي حضرت شاه عبداللطيف ڀٽائي سان عقيدت هئي. هن شاه سائين جي
ڪلام جو گهرو مطالعو ڪيو هو. ان جو ثبوت سندن ڪتاب ‘پنج گنج’ مان ملي ٿو.
ان کان علاوه سندن بيت ۽ ڪالمن ۾ هڪن هندن تي شاه جي شاعريءَ جو اثر ناپائ نظر
اچي ٿو. شاه سائين فرمايو آهي،

مري جيءَ تڙ ماڻئين، جانب جو جمال،

ٿئين هوند لال، جي پنڊ اهاڻي پارئين.

بيدل سائين ساڳيو خيال هن ريت بيان ڪيو آهي:

مرئون اڳي جي مرين تڙ باقي رهي ذات،

هميش حيات، مرد تڙ مرن ڪڏهن.

هو ‘لطيفي لات’ جو عاشق آهي. ان جي تعريف ڪندي فرمائي ٿو:

شايدون سنگهه ڪي لطيفي ڪي لات،

شي سي پاسي ٿيا، پاڻ ڪنان پريات،

مرڪيو مقالات، پورا ڪن پوربه ڌي.

ڪڍي ڪڍي شاه لطيف رانگر ڪي لفظ عام اچار موجب استعمال ڪري ٿو. جيئن

شاه سائين ‘بغير’ لفظ جي جاءِ تي عام اچار ‘بگر’ آندو آهي:

ڪونهي ڪيئيءَ جو ‘بگر’ تو بلو.

تڪريءَ ريت بيدل ڪن هندن تي عام اچار موجب لفظ استعمال ڪيا آهن: مثال لاءِ

هڪ بيت پيش ڪجي ٿو:

مڙوئي محبوب آ، تڙ جو ٺاهن تفت،

ڪڪڙ شيءِ هو الله، صاحب ڀاتون پات،

اچي ٿيو اثبات، جاڏي ڪاڏي مڀرين.

ان کان علاوه پنهنجن ٻين ڪتابن ”تقويت الملوک في تذكرة العرب“ ۽ ”سنه
الموحدين“ ۾ ڪنهن ڳالهه کي مستند بڻائڻ لاءِ قرآن مجيد جون آيتون، حديثون، مولانا
روم ۽ جامي، حافظ سعدی ۽ ٻين سنڌي ۽ فارسي زبان جي صوفي شاعرن جي شعرن سان
توليد

گڏوگڏ حضرت شاه عبداللطيف ڀٽائي جا بيت پڻ ڏنا اٿائين. ان مان شاه لطيف جي ڪلام جي اهميت ۽ بيدل سائين جي شاه صاحب مان عقيدت جو اظهار نمايان نظر اچي ٿو.

سچل سرمست سان عقيدت

فقير قادر بخش بيدل جي حضرت سچل سرمست سان ملاقات ٿي يا نه ٿي، اهي ڳالهيون قياس جي آڌار تي چئي سگهجن ٿيون. باقي هيءَ هڪ حقيقت آهي ته بيدل سائين کي سچل سرمست مان عقيدت هئي. ان ڳالهه جو چٽو ثبوت بيدل سائين جي اها ڪافي آهي، جيڪا هن سچل سرمست جي رسالي تي چئي هئي جنهن جو آخري شعر آهي:

قربدارن جي ڪڻڪ ۾ مرد منبدار هو.

در ٽنهن ڏاٽا جي بيدل ڀرت جو پيتار هو.

ان کان علاوه سچل سائين جي وفات تي جيڪو تاريخي قطعو ڇپائين، ان مان پڻ سندس عقيدت جو اظهار ٿئي ٿو. بيدل سچل سائين جي ڪلام کان گهڻو متاثر آهي. اهائي رندي ۽ بيباڪي سندن ڪلام ۾ نظر اچي ٿي. ان کان علاوه ڪن ڪافين ۾ ساڳيو سچل وارو مضمون آندو اٿائين. جنهن جا مثال موسوي مرحوم پنهنجي مقدمي جي ص- ۵۹ ۽ ص-۶۰ تي ڏنا آهن. کين سچل ۽ سندن ديس درازا سان ڏلي لڳاءُ هو. ڪنهن نه ڪنهن طرح کين ياد ڪندو رهيو. هڪ ڪافيءَ ۾ فرمائي ٿو:

ڪڏهن منجهه تصور ٿي ظاهر، سوزئون ميس ڪٿاڀان

ڪڏهن وچ درازن ويهي، دردئون دود ڏڪاڀان

سچل سائين جي هڪ ڪافيءَ جو ترجمو آهي:

حق انا الحق ٿي چيو، پر منجهه نظر منظور هو.

منجهه شريعت شرڪ ڇوڻ، منجهه معرفت منظور هو.

بيدل سائين کي اهو شعر اهڙو ترقي يابو جو ان جو فارسي زبان ۾ ترجمو ڪيائين: فرمائي ٿو:

حق انا الحق گفتم ليکن در نظر منظور بود.

در شريعت شرڪ ڇوڻ، معرفت منظور بود.

پنهنجي ڪتاب ”سند الموحدين“ ۾ سچل سائين جو ڪلام سندن تصور ڏنو اٿائين. ان کان علاوه ٻين درازي درويشن پير عبدالحق ۽ قبول محمد کي پڻ ياد ڪيو اٿائين.

فارسي شاعري

فقير قادر بخش بيدل نه فقط سنڌي، سرائڪي اردو زبانن جو اعليٰ شاعر آهي، پر هن عربي ۾ پڻ شعر چيو آهي. سنڌي سرائڪي کان سواءِ فارسي زبان ۾ سندن ڪلام وڏي اهميت رکي ٿو. افسوس جو بنده راقم کي سندن سمورو فارسي ڪلام هٿ اچي نه سگهيو، تنهن ڪري ان جو ڀرپور جائزو پيش ڪرڻ ممڪن نه آهي. منهنجي آڌار ”ديوان مصباح الطريقة“ ”منهوي نهر البحر“ ۽ ”ديوان ملوك الطالبين“ آهن.

”ديوان مصباح الطريقة“ جو نسخو قاضي غلام معدي ولد قاضي پير محمد جو لکيل آهي ۽ ڪتابت جو سن آهي، ۱۳۱۰ھ مطابق ۱۸۹۳ع جيڪو هن منشي سلامت راءِ جي مطالعي لاءِ لکيو. ديوان جو پهريون غزل حمدي آهي، ان جي مطلع ۾ حق تعاليٰ کي التجا ڪري ٿو ته سندن روح کي مطلع انوار وحدت بڻائي، ڪثرت جي ظلمتن کان نجات ڏياريو. فرمائي ٿو:

الهي مطلع انوار وحدت ساز جانم را

زفلمتغاي ڪثرت وستگاري ده رواشم را

ساڳئي غزل جي مقطع ۾ دعا گهري ٿو ته ”اي منهنجا مولائي هن خسگين بيدل کي عشق عطا ڪر ته جيئن دنيا جي جهنگون کان چند آزاد ٿي وڃي.“

عطا ٿي وجهه وحالت ڪن به بيدل خاطر افسرده

ڪ تا عشقت ڪند معر هويت اين و آخر را

هڪ نعتي غزل جي مطلع ۾ حضور ۾ نور حضرت محمد مصطفيٰ صدين سان

مقيدت ۽ محبت جو اظهار ڪندي فرمائي ٿو:

اي مراڪحل بصارت خاڪي ايوانِ شماء

از ازل جان و دل مرهون احسانِ شماء

ساڳئي غزل جي هڪ ٻئي شعر ۾ فرمائن ٿا ته: اي الله جا حبيب جيستائين قضا جي هٿن منهنجو گريبان چاڪ نه ٿو ٿئي، تيستائين توهان جو دامن هٿان نه ڇڏيندس.

تاگريانم نه گردد چاڪ از دستِ قضا

کي ڪشم دست اي حبيب الله ز دامنِ شماء

بيدل هڪ سچو صوفي هو ۽ وجداني ڪيفيت لاءِ راڳ وراڳ لازمي آهي. بهتر ساز مرود جي محفل ۾ ڪهڙو مزل ايندو.

بيا مطرب نواي زن به حالت آوستان را

توهر ساقی، جدا از جام می نگذارستان را،
 بغیر از غفلت چنگ دلی و دقت، قلقل مینا،
 نه باشد رونق بزم طرب زینهارستان را،
 سندس هیشیون شعر سندس عشق الاهی جو مظهر آهی، فرمائی تُو؛
 محو مطلق راکجا لرزد زملک الموت دل،
 کاریا حلاج نبود پنبند محلاج را،

بیدل هک سچو عاشق هو ۽ وحدت واری متغاهی مان پُر پیالا پی، رندی رازن کان
 واقف نیو. اهوئي سبب آهي جو دعوي ڪندي فرمائي تُو:

سرمست بپيخوداته عاشق منم منم
 سرخوش زجامر وحدت مطلق منم منم
 گشته زجامر حالت منصور پاده فوش،
 واقف رموز خفيه انا الحق منم منم.

منصوري مام جو ذکر ڪندي فرمائي تُو ت: آءُ انا الحق ڪونه ٿو چوان، پر اهو
 نعره ته اهو محبوب پاڻ هتي تُو: شمس تبريز ته ”اُمَر باذني“ ڪونه چيو هو، اهو ته مٿي
 محبوب پاڻ چيو هو. پنهي جڳاتن جي سردار مدني مختار فرمايو آهي ت: انا احمد بلا ميمر
 اهي راز ۾ رمزون سڀ ڪو سمجهي نه ٿو سگهي. ان لاءِ جيستائين پنهنجي هستي کي فنا
 ڪري ناهي ٿو، پر نه اچي، تيستائين اهي راز سمجهي نه سگهيا. شاه لطيف فرمايو آهي:

نامرادي پُھرو، عدم اوتارون

هنئر بیدل جي غزل جا ڪجهه شعر ملاحظہ فرمايو.

من ”انا الحق“ نبي زحر اي يار بلڪ ظاهر شد ازل دلدار.
 يار منصور رابھار ساخت ورن خود مشت گوهر اسرار.
 ”اُمَر باذني“ ڪلام شمس نبود شد زمشوق اين سخن افھار.
 گفتم ”انا احمد بلا ميمر“ خواجہ لولاڪ ميدالابرار.
 بنده نيستي بين خود را فرش بگذار پا برش بدار.

مثنوي نهر البحر

هيءَ مثنوي مولانا روم واري مثنوي جي نتيج تي ڇپيل آهي. مثنوي جي شروعات
 هين شعر سان ٿئي ٿي:

بشنوا زني نغمه سر آلت،
 تا چه مي گويد ازان عهد درست.
 مثنوي

اڳتي هلي مثنوي جي تعريف ڪندي لکيو اٿن:

نهر بحر است اين بيان معنوي،
بحر موج است اصلش مثنوي.
مثنويءَ معنوي بحر رشد،
فکر من زان بحر نهری مي گشت.
مثنوي شد مخزن اسرارها،
مثنوي شد مطلع انوارها،
مثنوي معراج روح اولياست،
مثنوي اسرار ذات کبرياست.
مثنوي علم اليقين رامايه است،
در معارج قدس عالي پايه است.
مثنوي آئينه عين اليقين ست،
مثنوي گنجينه حق اليقين ست.
مصرع او مطلع ديوان هوست،
دفتر او کتر رمز وحده ست.

هيءَ مثنوي مولانا روم جي مثنويءَ جي مختصر شرح آهي. ايران جي شاعرن مثنوي معنوي جون شرحون ڪڍڻو ڪري نثر ۾ لکيون آهن، پر سنڌ جي هن عالم ۽ صوفي شاعر مثنوي جو ايترو گهرو مطالعو ڪيو هو، جو هن ان جو روح، معنيٰ ۽ مفهوم مختصر عربي منظوم ڪيو. هن مثنوي ۾ ڪڍي ڪڍي عربي زبان ۾ شعر ڏنل آهن جن مان سنڌن عربي ڌاتي جو اندازو لڳائي سگهجي ٿو.

هن مثنوي ۾ قرآن پاڪ جي ڪن آيتن جو منظوم تفسير آهي، جيڪو صوفيائي رنگ ۾ نظر ايندو. پنهنجي ڳالهه کي وزندار بڻائڻ لاءِ حديثون، بزرگن جا قول ۽ فارسي شعر ڏنا آيا آهن. ڪڍي وري مناجات ۾ دعائون گهري ٿو. نوني خاطر هڪ مناجات جا ڪجهه شعر پيش ڪجن ٿا:

قادوا جانِ بچائي جانِ جان،
سرّ خفيه جانِ بکن برمن عيان.
جانِ جاني جلوه ده جا فرا يمن،
بر دلبر مڪشوف کن سرّ لدن.

ده مرا آگاهی از اسرار روح،

الفتح باباً علينا يا فتوح.

هک هتد سلطان العارفين حضرت بايزيد بسطامي جي هڪ نصيحت بيان ڪندي،
فرمانين ٿا ته جيئن نانگ پنهنجي ڪل ڦٽي ڪري، ان کان ڌار ٿي وڃي ٿو، تيئن مالڪ
پنهنجي وجود کان جدا ٿي وڃي ٿو.

بايزيد از سرآسرارِ معجب ڪرد آگاهتِ شنواي بوالعرب،

ڪرتن خود را مان چنان رقتم بدر ک زبندِ خوش مارِ حيله گور.

پس يقين گشته مرا سرد علن که منم ذاتِ خدا بي مآومن.

جهد کن اي طالبِ عين اليقين تا براي از شکوکِ آن وامن.

چون شک از تو رفت اي مالک طريق باش در بحرِ يقين بي شک غريق.

هن مشنوي ۾ ڪيتريون ئي دلچسپ ۽ سبق آموز حڪايتون ڏنيون ويون آهن

جيڪي وڏي معنيٰ رکڻ ٿيون. هيءَ مشنوي ظاهر ۾ ته مختصر آهي پر حقيقت ۾ اها

معنيٰ جو مھراڻ آهي. انجو بیدل سائين جو ڪمال آهي جو درياھ ڪوڙي ۾ بند ڪيو

اٿائين، مٿي ٿوري خاطر سندن هڪ تنواري حڪايت ڏني وڃي ٿي. اها ڳالهه ڪجهه هن

ريت آهي ته هڪ پيري حضرت ابراهيم خليل الله جي امڙ سڳوري پنهنجي پٽڙي کي

غار مان ڪڍي نروڙ جي دربار ۾ وٺي آئي. چيائين ته: پٽ هي خدا آهي. حضرت

ابراهيم ڏٺو ته نروڙ نهايت بد صورت هو. پر سندس نوڪر ڇاڪر ٿاڻا سڃاڻا هئا. پنهنجي

ماءُ کي چيائين ته: ”اي امڙ هي ڇا آهي؟“ هيءُ پاڻ ته بد کان بد صورت آهي، پر سندس

پاڻها خوبصورت آهن! هيءُ خدا ٿئي نٿو سگهي، جنهن کان سندس پاڻها وڌيڪ

خوبصورت هجن. هن مشنوي ۾ ڪل 11 شعر آهن، انهن مان ڪجهه نموني طور پيش

ڪجن ٿا:

کرد بيرون شد بکاگر رهبرش.

گفت کين رب است باغزو جلال.

پيش او خدا م چون گل حسن بو.

مالک آقا بدترين صورت ميا.

کين خدائي ٿان که اتبع صورت است.

از تن خود آفرید اين که بين!

بنده اومي برد حد سبقتي.

چون خليلي را ز غار آن مادرش

سوي نروڙش ببرد آن پير زال

ديد ابراهيم اورا زشت رو

آن غلامان هر کي چون معروماه

گفت اي مادر حجب تر حڪت است

بندگانِ خوش را نيکو ترين

اين خدا بنود گروه در صورتي

شڪل معبود است چون ديگِ سياه
روي بنده روشني ده معروماه.
زين چنين معبود زوتر در گريز
تاباشي روسيد در رستخير.

ڪتاب جي پڇاڙيءَ ۾ لکي ٿو:

مانده بود اين نظم سابق ناقام،
گشته سامي آن رفيق ذوالڪرام.
نعر ميل خاطر والاي او،
شدتامي نظم با جعد نڪو.
نورده رجب سال خوش تبار،
يڪ هزارو در سده شصت و چهار.
نعر بحر ش نام کردم اي فلان،
بحر معني مشنوي زين نعر آن.

وقت هذه النسخة المسماة بنهرالبحر تحرير تاريخ دهم ربيع الاول ۱۲۱۱ھ مطابق ۱۸۹۳ع براي
تفريح طبع محبت افزائي منشي سلامت راء زاده الله شوق از يد خاتم الفقراء قاضي غلام
مهدي مامتر رهگذري اقامه و صورت ارقام پذيرفت.

ديوان سلوڪ الطالبين

هن ديوان ۾ ۱۰ غزل آهن. هيءُ مڪمل ديوان، صنعت لزوم مالالزوم تي ڇپيل آهي. مثلاً رديف الف آهي ته ان رديف واري غزل جي هر شعر جي شروعات الف سان ٿيندي. هن صنعت تي ٻئي ڪنهن شاعر جو مڪمل فارسي ديوان راقم جي نظر مان ڪونه گذريو آهي. فقط سنڌي زبان ۾ هڪ ديوان موجود آهي، جيڪو فقير هدايت علي بجلي تارڪ جو لکيل آهي. تارڪ فقير بيدل جي ديوان ”سلوڪ الطالبين“ کان متاثر ٿي ”جلوس

اشارڪن "نالي ديوان تيار ڪيو، ان ديوان مان "ي" ردیف وارو هڪ شعر غزلي طور
پيش ڪجي ٿو.

يُشرب ۽ بطحا گهمي کان پوءِ رڪڻ دل ۾ رياءُ
پارما هيءَ پارمائي تو کان ٿي، مون کان نه ٿي.
بيدل جي هن ديوان ۾ عشق و محبت سان گذرڻ جو هڪ ۽ تصوف جي تعليم ۾
ڏني وئي آهي. محبوب جي ڳال ۽ وارن جي تعريف ڪندي فرمائي ٿو:
تلاؤ جلوه قاتي ست رخسار ۾ انوار،
سواد ليلة القدر ست گيسوي عطربارت،
هڪ ٻئي شعر ۾ فرمائي ٿو:

آفتاب وسار واهم نه بيند هيچڪس،
شب بروز آميخت زلف و عارض پتان ماءُ.
هڪ غزل ۾ بهار جي آمد جو فطر ڪندي تمام خوبصورت نظارو پيشيو اٿس.
حسن جي ڳالهه آهي ته حسن نظارن جو به فطر آهي، تنهن سان گذرڻ جو هڪ ۽ تصوف جي تعليم
به آهي. انهيءَ "ن" ردیف واري غزل مان هڪ شعر پيش ڪجي ٿو.

تو بهار آمد هي غنچه پنهن،
از رخ شادي گل و سرو و سمن.
ترخت چندان گرفت ازوي جهان،
مي نگنجد يوسف اندر پيرهن.
نکعت منبر نشان بادِ محرم،
نافعا آورد اوشڪِ غنم.
نقش لعل گلرخان شيرين مقال،
ميکنند مستغني از لعل يمن.
نال ما زلفِ منبر معوشان،
عطر ريزي مي کند دراجمن.
نالهائي بلبلانِ بدله گوءِ
مردہ را بتشد تحرکِ درکفن.
نکته دانش فراموش کن علام

يادگير اي طالب اسرارِ لندن.

آخر ۾ سندن هڪ غزل جا ڪجهه شعر پيش ڪجن ٿا، جنهن ۾ انسان کي پنهنجو شرف ۽ شان سڃاڻي پنهنجو اصلي ماڳ ماڻڻ جي هدايت ڪري ٿو:

زمين گذار سوئي آسمان بکن پرواز،
و آسمان بسوي لامڪان بکن پرواز،
زمرش اعظم بالامت آشيانه تو،
قفس شڪن بسوي آشيانه بکن پرواز،
زيان ست در قفس جسم مبتلا بودن،
بيال شوق زقيد زيان بکن پرواز،
زدست پير مغان خوش ساغر وحدت،
بزود تش سوي بي نشان بکن پرواز،
زمان زمان مشاوين قيد طبع را محبوس،
بسوي عهد ازل هر زمان بکن پرواز،
زبون مياش دوين داروگير جسماني،
بسوي مجمع روحانيان بکن پرواز،
زمردين قفس ست اين فلک هلا طالب،
تو بي سر و پاسوي چنان بکن پرواز.

بيدل سائين هڪ سچو عاشق ۽ سوفي درويش هو، کين تصوف جي وڏي چاڻ هئي. سندن شاعريءَ جو مک مضمون تصوف ئي آهي. ايتريقدر جو جيڪي خطبا چيا اٿن، تن ۾ پڻ تصوف جا ڪي راز ۽ رمزون سمجهايون اٿن. مثلاً سندن هڪ خطبي جو عنوان ئي آهي: ”عطية الجمعة في الرحلة“

پير هڪ خطبو مشنوي متعلق لکيو اٿائين، ان جو عنوان آهي، ”عطية الجمعة من المشنوي“

هڪ خطبي ۾ نعتيه شعر آڻي پنهنجي جهانن جي سردار جي صفت ۽ ساراه بيان ڪئي اٿائين فرمائين ٿا:

اي طالبان ز وصف جمال محمدي، حاصل ڪنيد سر جمال محمدي،
ونگي است بوالعجب ڪريم بيرنگ زه نمود، آئيند بي شان مشان محمدي،
برهر زند نفوس خيالات ماسوي، تقوير حسن نقش خيال محمدي،
از خوش دست شست و مي غوطه زبده، دو قلزم حقيقت حال محمدي،
بائيتاليه

باشوق پي حبيب ٽولاي بيشمار، صلوا علي محمد وآل محمد.

بيدل جي فارسي شاعري جي مطالعي مان معلوم ٿئي ٿو ته هو سورھين ۽ سترھين صدي عيسوي ۾ هندوستان ۾ موجود ايراني شاعرن غزلي شاعري (متوفي ۱۵۷۲ع) عرفي شيرازي (متوفي ۱۵۹۸ع) نظيري نيشاپوري (متوفي ۱۶۱۴ع) ۽ آملئي (متوفي ۱۶۶۷ع) قلمي شاعري (متوفي ۱۶۴۶ع) ۽ ڪليم ڪاشاني (متوفي ۱۶۵۱ع) رنبره جي ڪلام جي شاعري، شيرين بياني، ۽ سلامت ۽ رواني کان متاثر آهي. ان کان علاوه احمد جابر (متوفي ۱۵۳۶ع) ۽ ٻين نامور صوفي شاعرن حضرت امير خسرو (متوفي ۱۳۷۴ع) ۽ مرزا عبدالقادر بيدل عظيم آبادي (متوفي ۱۷۲۰ع) جي عارفاني ڪلام کان پڻ متاثر نظر اچي ٿو. قديم شاعرن ۾ شيخ سعدي (متوفي ۱۲۹۱ع يا ۱۲۹۴ع) حافظ شيرازي (متوفي ۱۳۸۹ع) مولانا فخرالدين عراقي (متوفي ۱۳۸۹ع) ۽ مولانا نورالدين ميداني (متوفي ۱۳۹۲ع) بهترين بزرگن جي ڪلام مان فيض حاصل ڪيو آهي.

پنهنجي مهربان ۽ نوجوان دوست سيد عبدالحميد شاه موسوي جا ٿورا جنهن بيدل سائين بابت مواد مهيا ڪرڻ ۾ مدد ڪئي.

پياري دوست مينهن خان موز بلوچ جي مهرباني جنهن گهربل تصويرون ترن موڪلي ڏنيون.

ڊاڪٽر نواز علي شوق

پيش لفظ

هن ماديت جي زماني ۾ ڪنهن کي به روزگار جي ڳولين کان نه آهي فرست، نه فراغت، ۽ نه وري دنيا جي اندوه کان ڪو آڇوئي نظر اچي ٿو. وٽر سنڌي ۽ انگريزي ٽنڊن جي تصادم، اسان کي نيم سنڌي ۽ نيم انگريزي بنائي ”آدها اهر آدها اهر“ ڪري، سخن فطريءَ جو صحيح مذاق بگاڙي ڇڏيو آهي. انهيءَ ۾ شڪ نه آهي ته سنڌي ڪتابن جي ڪمي به شامل حال رهي آهي، پر جيڪڏهن اسان ۾ پنهنجي شعر ۽ سخن جي سمجهڻ جو ذوق هجي ها ته شايد اها ڪمي نظر نه اچي ها.

سنڌ سرڪار جنهن همت ۽ فراعذليءَ سان ادبي ڪتابن جي پيدا ڪرڻ ۽ پڻائڻ جو نيڪ قدم کنيو آهي، تنهن مان اندازو لڳائجي ٿو ته ٿوري وقت اندر چڱا معياري ڪتاب شايع ٿي ويندا.

هن وقت تائين جيڪو ”بیدل“ جو پيپل ڪلام منهنجي نظر مان گذريو آهي، سو آهي ”وحدت نام“، مسٽر هرجاڻي، ”ديوان بیدل“ حصو اوله، مسٽر هرجاڻي ۽ ”بیدل جو سنڌي ڪلام“ مسٽر راجپال، مسٽر هرجاڻيءَ واري نسخي ۾ ڪجهه ڪافيون راڳئين موجب ڏنيون ويون آهن، ۽ هر هڪ راڳيءَ جون سنڌي ۽ سرائڪي ڪافيون گڏ ڏنل آهن. ٻيو مسٽر راجپال واري نسخي ۾ ڪا رٿا ڪانهي. مون سنڌي ۽ سرائڪي ڪلام علحده علحده ڏنو آهي، ازانسواءِ ڪافين کي ردیف وار ترتيب ڏني ويئي آهي، ته جيئن ڪافي ڳولڻ ۾ سولائي ٿئي. مسٽر راجپال واري نسخي لاءِ جيتوڻيڪ چيو وڃي ٿو ته منجهس سمورو سنڌي ڪلام آهي، تاهه به ڦارلين ڪرام کي معلوم ٿيندو ته منجهس ڪيتريون ڪافيون ۽ بيت ڪٽل آهن، جي هن نسخي ۾ پيش ڪيا ويا آهن. ازانسواءِ سرائڪي ڪلام جو به دستياب ٿي سگهيو آهي، سو سمورو ڏنو ويو آهي، ڇو ته ان وقت ٽالپرن جي حڪومت سبب سنڌ ۾ سرائڪي زبان گهڻي قدر رائج

هئي، تنهنڪري ”ديوان بيدل“ مان سرائڪي ڪلام ڪڍي پڌڻ مراسر
ٺاھڻ لڳو.

”بيدل“ اردو، فارسي ۽ عربيءَ ۾ بہ طبع آزمائي ڪئي آهي. هر هڪ مان
ٿورو ڪلام غزليءَ طور ڏنو ويو آهي.

”بيدل“ فقط شاعر نہ هو، پر عالم ۽ شرنويس بہ هو. جن ڪتابن ۾ سنڌ جي
شاعرن جا بيت ڏنا اٿس، تن مان غزليءَ طور ٽڪرا ڏنا ويا آهن. سنڌ ۾ تمام ٿورا
شاعر ٿي گذريا آهن، جن کي تاريخن لکڻ ۾ مهارت حاصل هئي. ”بيدل“ انهن
مان هڪ هو، هن شوق ۽ خوش اعتقاديءَ کان امامن، ولين ۽ بزرگن جي وصال
جون تاريخون لکيون آهن، جن مان چند غزليءَ طور ڏنيون ويون آهن. اميد تہ
”ارباب علم“ محفوظ ٿيندا.

”بيدل“ جي ڪلام گڏ ڪرڻ خاطر جتي جتي ويڻو پيو ۽ ان ۾ جيڪي
تڪليفون درپيش آيون، تن جو ذڪر اجايو ٿيندو، پر ايتري لکڻ کان سواءِ رهي
نٿو سگهان تہ جيڪڏهن مريم سيد عطا حسين شاه صاحب موسوي، وقت بوقت
همت افزائي نہ ڪندو اچي ها تہ شايد هي ڪم پاڻ تڪميل تي ڪڏهن بہ پهچي
نہ سگهي ها.

مان انهن صاحبن جو شڪر گذار آهيان، جن پنهنجا قلمي نسخا، بياض ۽
ٻيا ڪتاب مون کي پڙهڻ ۽ پيئڻ لاءِ ڏنا.

مان مسٽر محمد حسين، ساڪن لائبرڪار، مسٽر واحد بخش، ساڪن
شڪارپور، ۽ مسٽر علي محمد مهر، ساڪن شڪارپور جو بہ ٿورائتو آهيان، جن
پنهنجو قيمتي وقت ڏئي، هن نسخي جي پيئڻ ۽ لکڻ ۾ مدد ڪئي آهي.

پڇاڙيءَ جو هي ٻڌائڻ بلڪل ضروري سمجهان ٿو تہ ”بيدل“ کي
سمجهڻ ۽ صحيح غزليءَ ۾ پيش ڪرڻ لاءِ مفڪر جو دماغ، شاعر جي دل ۽ مصور
جو قلم گهرجي، جي ٿيئي مون وٽ نہ آهن. منهنجو هن ڪم ۾ هٿ وجهڻ
پنهنجي وٽ کان ٻاهر وڃڻ هو، پر شعر جي فطرتي ذوق جي ذري مجبور
ڪيو. خدا ڪري تہ هيءَ محنت ساب پوي!

روھڙي

۱۔ آڪٽوبر ۱۹۵۳ع

— عبدالرحمن موسوي

پئي ڇاپي جو ڊيپاڇو

سن ۱۹۵۴ع ۾، ”ديوان بیدل“ جو پهريون ڇاپو خير سان پڌرو ٿيو. ڪتاب شايع ٿيڻ کان پوءِ ادب نواز حضرات ڪجهه خط وڪتابت جي ذريعي، ۽ ڪجهه روبرو حوصله افزا لفظن سان ٻيا پسندي ڏيکاري، تنهن جو صحيح ٺوٺي شڪريو بجا آڻڻ منهنجي قلم جي وت کان ٻاهر آهي.

سن ۱۹۵۵ع ۾، فقير ”بيڪس“ جي دستخط ”ديوان بیدل“ جي نسخي جي خبر پئي، جو خريد ڪري پاڻ وٽ محفوظ رکيو ويو ته پئي ڇاپي وقت ساڻس پيئي ڇپڻو ڏيو. اها خبر جناب سيڪريٽري صاحب، سنڌي ادبي بورڊ کي ڪئي وئي، جنهن پڻ انهيءَ خيال جي تائيد ڪئي ۽ مون کي وقت اچڻ تي ڪتاب پيئڻ لاءِ ڏياري موڪليو. قلمي نسخي سان پيٽ ڪندي مختلف پڙهڻن کان سواءِ فقط هڪ ڪافي ڪم نظر آئي، جا درج ڪئي وئي آهي. پهرين ڇاپي جي ضميمي ۾ ڇپيل ڪافيون مناسب هنڌن تي ڏنيون ويون آهن. ازانسواءِ ڪتاب جي پڇاڙيءَ ۾ پڙهندڙن جي سولائيءَ لاءِ ڪافين جي نالن جي مڪمل فهرست ڏني وئي آهي، جنهن جي وسيلي گهريل ڪافي، جنهن جو فقط ٽل ايندو هجي، ما بنا ڪنهن تڪليف جي لهي سگهي.

ڪجهه وقت ٿيو ته فقير ”بیدل“ جي دور جي، روهڙي شعر جي هڪ نظاري جي تصوير، پنهنجي هڪ عزيز دوست جي معرفت ملي، جا شڪريي سان قبول ڪئي وئي. منجهس آستان ۽ نخلستان ته البت ظاهر آهن، پر تصوير آخر تصوير! منجهس گويائي ڪئي جو شعر جي رونق ۽ حسين مهجيين ۽ نازنين جي حسن ۽ ناز جو بيان ڪري سگهي؛ يا فقير صاحب جي جذبات ۽ تصورات جي ترجماني ڪري سگهي! بهرحال، اهل ذوق ۽ ارباب بصيرت لاءِ مناسب هنڌ تي ڏني وئي آهي.*

مؤلف

* (اهو تصوير ايڏي ته پراڻي ٿي وئي آهي جو هيٺ ٽين ڇاپي ۾ ڇپجڻ جي لائق نه آهي. ادارو)

بيدل جي وڏن جو احوال ۽ ولادت

”ذات نه آهي ذات تي، جو وهي سو لهي“.

جهان جو ڪارخانو عبرت خاڻو آهي، ڪوبه هڪ حالت ۾ عيشه نه آهي، انسان ويچارو ڪڏهن پري، ۾ ڪڏهن پاڪ ۾. ڀلا ڇو نه ٿي! جهان جي معنيٰ ئي آهي ٿا ڏيندڙ. پيو ٿا ڏياري، طرحين طرحين رنگ ۽ فسين سمجن ڍنگ ڏيکاري! ڪئين به خاندان تي نظر ڊوڙائي ته معلوم ٿيندو ته نه هو اصل کان غريب هو، نه شاهوڪار، هرڪو خاندان ڪئين نه ڪئين فرد جي همت سان آوج تي اچي ٿو ۽ وري پنهنجي ئي روش جي ڪري پٿر يا ٿي ٿو. غريبي يا شاهوڪاري ڪئين جو ورتو ڪونهي، جنهن تي تالان يا خاندان ٿجي. چرخ جو چرخو نار جي لويي پٿر واهر ٿو هر وقت خلي، ڪڏهن خالي نه ڪڏهن ڀريل. انهيءَ ڪري پنهنجي ڏن دولت ۽ حسب نسب تي فخر ڪرڻ اڃا به آهي.

چون ۾ اچي ٿو ته حضرت بيدل جي زماني ۾ روهڙيءَ ۾ تيسر جو ڪپڙو ٺهندو هو. فقير صاحب جا وڏا نسل جي ڪپڙي ٿيڻ جو ۽ پاڻو ڪڍڻ ڏٺو ڪندا هئا ۽ ڏاڏي ڪري پاڻولي سڏبا هئا. ڏاڏو آوج نبيج ذات تي ٻائي ٿوري جڏي ٿو، تنهنڪري سندن بنياد جي صحيح خبر پئجي ٿي سگهي ته ڪير هئا.

فقير صاحب جو والد ميان محمد حسن درويش هو. نادري طريقي ۾ جهيڙڪ واري بزرگ شاهه عنايت جي هڪ شاخ کان دست بهت ٿيو هو. شاهه عنايت ولايت جو صاحب هو، کيس هزارين سرب هئا ۽ جا بجا پڪڙين هئا. چاليهه خليفه عيس جي پڻ قبض جا صاحب هئا، انهن ۾ ۽ چوڏهن نه پنهنجو دست پاڻ هئا. انهيءَ گروه جو به سرگروه سر جان محمد شاهه رضوي روهڙيءَ جو ساکن هو. شاهه صاحب پنهنجي ڪوٽ ۾ رهندو هو، جو آڄ به ٿلڌي ڪوٽ جي ٿالي سان مشهور آهي.

شاهه صاحب شاعر هو، سندس ديوان ”ديوان سير“ ۽ سندس ٻوٽي جان الله شاهه جو ديوان ”ديوان عاشق“ سندس خاندان ۾ محفوظ آهن. انهن ديوانن مان هڪ هڪ غزل نموني طور ”بيدل جي ڪلام تي مقدمين جو نو“ واري باب ۾ ڏنو ويو آهي. مير جان محمد شاهه ڏاڏو سني، برهمڙگار ۽ مشهور ”سائو هو. قرآن سرب هڪ سان لکي آن جي سائيءَ تي گذر ڪندو هو. سندس سرب هندستان ۾ پڪڙين هئا، انهن مان هڪ سرب علامه رسول وٺجاري خراسان جو وٺيل هو. علامه رسول ٻه ڪماليت جو صاحب هو، هن هڪ ڏينهن پنهنجي خاص سرب عبدالوهاب شاهه جهيڙيءَ کي وصيت ڪئي ته پنهنجي مرشد مير جان محمد شاهه جي فرمان مطابق هيءَ امامت

سندس اولاد کي روڙيءَ ۾ پهچائين. ميان عبدالوهاب شاه مرشد جي ارشاد مطابق روڙيءَ آيو. وقت جي مستشرقين مير فتح علي شاه جي خدمت ۾ حاضر ٿي سوري حقيقت پيش ڪيائين؛ پر مير صاحب امانت وارو ڪان انڪار ڪيو ۽ شاه صاحب واپس وريو. اها خبر مير فتح علي شاه جي ننڍي ڀاءُ مير جان الله شاه کي پئي. جنهن اچي محاف کي ڪاهو ڏنو. شاه صاحب هڪدم نوڪرن کي حڪم ڪيو ته جهليو جو مرشد زادي محاف کي ڪاهو ڏنو آهي. شاه صاحب لهي پيو ۽ ڇهه مهينا وٽس رهيو. کيس شاه شاهان سڏيندا هئا.

هر جمعي تي مسجد ۾ وعظ به ڪندو هو. خلق تمام گهڻي ايندي هئي ۽ سندس وعظ کان مستفيض ٿيندي هئي.

هڪ ڏهاڙي فقير محمد محسن ۽ سندس سؤٽ فقير بيگ محمد اچي سندس مريد ٿيا. اتي گڏجي شهر جي باغران هڪ ٺڪريءَ تي مرشد جو ڏيبل ڏڪر پڄايندا (۱) هئا؛ ۽ چون ٿا ته اها اها ٺڪري آهي، جتي هينئر ڊهتي ڪليڪٽر جو بنگلو آهي. فقير محمد محسن تي ايترو اثر ٿيو، جو ٿورڙي عرصي ۾ سندس قلب ڪلي ٻو. فقير بيگ محمد اها حالت ڏسي دل ۾ چون لڳو ته اهڙي ڇيڙي کان موت پلو آهي ۽ ڏک وڃان ٺڪريءَ تان پاڻ کي ڪيرايائين، پر مرشد جي شقت پريءَ نظر ڪري کيس ڪجهه ڪونه ٿيو ۽ سلاشيءَ سان اچي پيرن ڀر پيو. ان کان پوءِ فيضياب به ٿيو.

فقير صاحب جي ولادت.

فقير محمد محسن تي سندس مرشد جو پٺن کان وڌيڪه راجه جو هت هو. هڪ ڀيري حضور ۾ عرض ڪيائين ته ٻيلا ساڻين حضور جي باطني عنايت ته از حد ڪيئي آهي، پر ظاهري به ٿئي ته احسان، جو نويڻ اولاد جو سڪايل آهيان. حضور جي زبان مبارڪ مان نڪتو ته انشاءَ الله توکي اهڙو پٽ هوندو، جو شريعت، طريقت، معرفت ۽ حقيقت جو صاحب هوندو، پر هڪ ڀير طعيف هوندو.

جڏهن شاه شاهان روڙيءَ مان روانو ٿيڻ لڳو ته سندس ڀائرن مير جان الله شاه کي سوليڀائين، جنهن به کيس خليفو مقرر ڪيو. اها خلافت اڃا تائين انهيءَ شانسان ۾ هلندي اچي.

شاه صاحب جي دعا درگاهِ الاهيءَ ۾ آگاهي ۽ فقير محمد محسن جي گهر ۾ پٺ ڄائو، پر پير ”مگزيب“ هيس. ولادت وقت پاڻ مير صاحب جي ڪچهريءَ ۾ ويو هو، جتي ٺاٺيءَ اچي کيس واڌائو ڏني ۽ چيائين ته ڀاڳي ڪيئون ساڙو آهي.

بسم الله الرحمن الرحيم

(Signature)

مکس دستخط و مهر قلیز عبدالقادر بیدل رح

[illegible]

تعمدات

بیدل فتنہ و فساد

۱۸ هڪ ٻي کان منڍو آهي. جنهن تي مير صاحب فرمايو ته ”آها منڍو نه چئو،
 اهو روڙي شهر جو جهنڊو ٿيندو.“ بروقت سندس نالو عهدي القادر رکيو ويو،
 پر پوءِ حضرت ايران پير دستگير جي ادب وچان کيس ”قادر بخش“ سڏيو ويو.
 فقير پاڻ کي اڃاڙيءَ تائين پنهنجي نالن سان سڏائيندو آيو، جيئن سندس اکرن جي
 ڏنل نموني مان به معلوم ٿيندو. سندس ولادت باسعادت سنه ۱۲۳۰ هجري مطابق
 سنه ۱۸۱۴ع ۾ ٿي.

بچڻ جي تعليم ۽ سندس اوائلي عمر ۾ شعور.

بچڻ جي تعليم ۾ ٻه ڏينهن ٿي چڪا هئا. ٻار جي تعليم گود ۽ ڳڻپواره کان شروع ٿئي ٿي.
 درويش جي گهر ۾ چائو، سوني اٺل وارن جي دعا سان ۽ پوءِ به آڏو جي ٽي نظرن
 ڪميا اثر مٿس رهي، تنهنڪري منڍڪان ٽي رنگ ۾ رتل نظر آيو. سندس ننڍي
 هوندي جي حالت چٽ ٿي عام ٻارن بلڪ وڏي عمر وارن ماڻهن کان نرالي ۽
 اچر ۾ وجهندڙ هئي ۽ ائين ٻيو ڀانئبو هو ته هيءُ هڪ ڪامل درويش ۽ خدا
 وارو انسان ٿيندو.

قاضي غلام مهدي ولد قاضي پير محمد چوندو هو ته فقير صاحب ننڍي هوندي
 جڏهن دينوي مڪتب ۾ تعليم لاءِ ويهاريو ويو، تڏهن ”الف“ کان مٿي اصل نه
 پڙهيو ۽ سندس استاد جو ان زماني جي ماهرن مان هڪ هو، سو بلڪل مايوس ٿي پيو.
 خبر، حقيقت ڪيئن به هجي، پر فقير صاحب جون تصنيفون ان ڳالهه جو دليل آهن
 ته کيس نه فقط فارسي، عربي، پر قرآن، حديث، فقه ۽ تصوف وغيره تي ڪافي
 ڪارڻ زياده عبور حاصل هو. ازان سواءِ قاضي غلام مهدي، جنهن وقت آڏو به پڙهيو
 آهن، تنهن هڪ ڏينهن دوران گفتگو ۾ فقير صاحب جي حافظي جي تعریف ڪندي
 فرمايو ته: هڪ دفعي عربي صرف جو ڪتاب هٿ مٿي ٿي ويو. سو سڄو فقير صاحب ويهي
 حافظي مان لکيو. ڳالهه ٿا ڪن ته مولوي عبدالرحمان سکر تين وارو، ان وقت
 جي جڳهه عالمن مان هو، تنهن هڪ لکيا تعزير داريءَ تي اعتراض ڏرتو، جنهن
 تي فقير صاحب ان جي جواز ۾ ڪتابي سندون لکي موڪليون. چوڻ ۾ اچي ٿو
 ته فقير صاحب کي ماڻهو تعويد لاءِ جڏهن نماز تنگ ڪندا هئا، تڏهن قصيده
 برده (۱) مان ۱۰ سُون لکي ڏيندو هو. انهن کان سواءِ فقير جي پنهنجي هٿ اکرين
 سندس ديوان اڄ به گهڻيون (مديهي ضلع سکر جي پوسٽن ڪيئي ۾ رهندڙ)
 وٽ موجود آهي، جنهن جي هڪ ورڻ جو نوٽو سندس مهر جي فوٽي سان گڏ
 منڍ ۾ ڏنو ويو آهي.

قدرت فقير صاحب کي هڪ اتر پڌري، صاف ۽ پاڪ دل ڏني هئي. سالڪن جي صحبت منجهس الاهي عشق جا مڃ مڃائي ڇڏيا. آخوند عبدالغفور ساڪن سکر پراڻو راوي آهي ته هڪ دفعي فقير صاحب مولوي عبدالرحمان وٽ ”شرح مڪاشفا“ وٺي وڙهيو. پڙهندي پڙهندي شش آهڙو اوائت اچي چڙهيو، جو اچي ڏن ۾ ڇڏڪيو. ڪتاب جا ورق پسي پيا ۽ چوڻ لڳو ته اسان کي عشق کان سواءِ ٻيو ڪجهه نظر نٿو اچي. آخوند صاحب جو چوڻ آهي ته اهو ڪتاب چنبي ڪنهن زماني ۾ هن پاڻ مولوي صاحب جي پوين وٽ ڏنو هو. مٿين حقيقت مان معلوم ٿيندو ته فقير صاحب کي نه فقط حال جو علم حاصل هو، پر قال جو علم به ڪافي، کان گهڻو زبانه هو. گزير ٺاهري طور تي ڪشي بي افتائي به ڏيکاري هجي، بقول شاه صاحب.

چنر کي ڏور ڏورتي جو سبق سڻو پڙهن،
نڪر ڪرهي هٿ ۾ ماڻ سڻالڻ ڪن،
پتو سو پڙهن، جيل ۾ پسن ٻرين کي.

(۲)

ما ست ساريائون، الف جيلر جي اڳ ۾،
لا مَحْشُودٌ فِي الدَّارَيْنِ، اِن پَر اُڪائون،
سگر سولائون، ٿيا رسيل رحمان سين.

قلندر شهباز جي زيارت.

گدومل هرجائي پنهنجي ڪتاب ”ديوان بيدل“ ۾ لکي ٿو ته فقير بيدل ٽي راتيون ساندھ خواب ۾ هڪ لنگوٽ بند بلنگ ڏٺو، جنهن کيس چيو ته ”اسان وٽ آڃ“.

”تذڪره لطفي“ وارو صاحب به رقمطراز آهي ته فقير صاحب وٽ پنجاب جو هڪ درويش اچي رهيو، جڏهن کيس معلوم ٿيو ته قلندر شهباز جي زيارت لاءِ سيوهڻ وڃي رهيو آهي، تڏهن پاڻ کي به اشتياق ٿيس. ٻي صورت سِر جوڻ ٽڪليفون برداشت ڪري قلندر شهباز جي زيارت لاءِ پهتو.

سيتر جيهاندارس ڀاڻيا پنهنجي ڪتاب ”سوانح مري بيدل“ ۾ لکيو آهي ته فقير صاحب سيوهڻ شريف ۾ درگاه جي عظيم جي شان ٻيئي سور ۾ ”مُزْمِيل“ پڙهڻ شروع ڪئي، پڙهندي پڙهندي شش آهڙي ڪيفيت طاري ٿي، جو لڙوون ٻائيندو ويهي درگاه ۾ ويٺو، جتي ڪجهه وقت انهيءَ ئي حالت ۾ رهيو، جنهن کان پوءِ ڏاڏن ميس ته ”چڪڙن هٿ رهندن ته عيشه جلالي حالت ۾ رهندن“ پر جي جمالي گهرين ته ٻي صاحب ڀاڳاري جي گوت وڃ. ”ڪن صاحب جو چوڻ آهي ته

ائين ارشاد ٿيو ته ”توھين ھيئر ٻير جي ڳوٺ وڃو.“ جنان ٻوہ ٻير ڳوٺ اچي ٿيس ته
 پر ان ڳالهه تي سڀ متفق آهن ته ٺٺير صاحب کي ٻيوھل شريف ۾ روحاني نصي
 حاصل ٿيو ۽ شعر چوڻ شروع ڪيائين. سندس ٻنهيون شعر ٻليون چون هر اچي ٿو،
 جو ھسڪا ٿئي جي صورت ۾ آھي ۽ سچوئي قلندر شهباز جي تعريف ۾ آھي:

دلا مستر ڏور ھول روز محشر ۽ ھڪڙ لے دانس ۽ ايسر ٻھسڻ،
 شہ شاھان عرفان دين ٻرون قطب ارشاد عشاقن کا رھڻ،
 ميرا مرشد مڪمل ھئي قلندر،
 حُسيني حيدر سلطان سرور.

(۲)

قلندر چون محمد رحمتا ھئي، قلندر چون عاڻي مشڪل ڪشا ھئي،
 قلندر نور حسن المَجْتَبِي ھئي، قلندر نسل شام ڪريلا ھئي،
 ميرا مرشد مڪمل ھي قلندر،
 حُسيني حيدر سلطان سرور.

(۳)

قلندر جلوة نور جليل است، قلندر محرم سِر ۽ خليل است،
 قلندر شافيء ۽ قلب عليل است، قلندر باور جان ڏليل است،
 ميرا مرشد مڪمل ھي قلندر،
 حُسيني حيدر سلطان سرور.

(۴)

قلندر آفتاب اوليا ھئي، قلندر بظھر سِر ۽ صفا ھئي،
 قلندر صورت ۽ شير خدا ھئي، قلندر بعض ذات ڪبير يا ھئي،
 ميرا مرشد مڪمل ھي قلندر،
 حُسيني حيدر سلطان سرور.

(۵)

قلندر بخزن اسرار ۽ سَولاً است، قلندر مطلع ۽ الانوار سَولاً است،
 قلندر مَنبَع آثار ۽ سَولاً است، قلندر مجمع اضوار سَولاً است،
 ميرا مرشد مڪمل ھي قلندر،
 حُسيني حيدر سلطان سرور.

(۶)

جمال اوست شڪل شاھ مردان، جمال اوست شمع رام مردان،
 خدا است اوست غير ۽ وجاه مردان، جناب اوست زيارت گاه مردان.

ميرا سرشد مڪمل هي قلندر،

حسيني حيدر سلطان سرور.

(۷)

قلندر سرور ابدال و اوتاد، قلندر ستر گروه اهل ارشاد،
سريدانش زهر دو عالم آزاد، سوجه (۱) جاوداني خرم و شاد.

ميرا سرشد مڪمل هي قلندر،

حسيني حيدر سلطان سرور.

نظم گجھ ناري آهي ۽ گجھ اردو، جو اردو آهي، سو ۽ گجھ ناري آهي،
چون ۾ اچي ٿو ته سوجه شريف ۾، ٻيڻ کان پوءِ فقير صاحب تي بهتري
طاري ٿي ويئي، جو پاڻ نه ڇڏيو، پر بهتري مادي زبان ۾ واري ڇڏائي:

پاڻ ۾ گنج پاڻ سين، وسيل وصال،

عشق سان آلاءِ، پير پريان جي پار ڏي، (شاه)

ستر گدي مل هر جاني ۾ پيا غزل ۾ ڏنا آهن، هڪ اردو ۽ هڪ فارسي،
جن لاءِ چيو ٿو وڃي ته اهي سوجه شريف جي زيارت کان پوءِ آتي ٿي چيا آهن،
پنهجو تخلص ”بذل“ رکيائين. بعضي لغات سندس تخلص طالب ۽ قادر ۾ رهيو آهي،
پر تمام ٿورو، هڪڙي هنڌ پنهنجو چچو ڏالو عبدالقادر به آندو آهي.

عشق ازلي جن کي آهي،

ڪاڻ ڪئن جي تن کي ناهي،

عبثت القادر ڄاڻ،

نائون ڪنهن جي سر ڪسڻ جي.

غزل اردو

دل وحدت طلب فارغ ز قيد جسم و جان هرگاه،

ڪر بيٺڪ عاشقان دائم به مڪر لامڪان عوگاه،

آڏر جا چوڙ ڪي پيچيرا جسم ڪها گهر بيا چاهين،

ڪ آوهر عرش اعظم ڪي تمهه ارا آنيان عوگاه،

اٽا اسي فرش خاکي سي قدم چوهر جا ملڪ اوچي،

ڪر سات آڪاس همت ڪي اڳي يڪ نير دربان عوگاه،

جسم ڪي ڀروسي مت ره، اسم ڪي بات ڪون مٽر ڪي،

همت ڪون چوڙ آڳي جل ڪه ٻيڻ ٻي نشان عوگاه،

طالب مطلوب طالب ڪون عيڪو ڪر ڄاڻ وحدت من،

ڪو بهير ذات بيرنگي محيط و بيڪران هوگا،
 جوئي اول، سوئي آخر، جوئي ظاهر، سوئي باطن،
 خودي ڪي ترڪ مين جلدي مخفي سب عيان هوگا،
 دڙي ڪي وءِ سي ٻيڙي ٿيري دل گر هوئي فارغ،
 ظهورا ذات مطلق ڪا جهان چاهين آهان هوگا.

غزل فارسي

زاهدان از مسجد يڪيار به ميخانه در آ،
 عهد و پيمان شڪن، طالب پيمان در آ،
 تا شود بردارت اسرار شهودي به ڪشوف،
 در شبستانه توحيد چون پروانه در آ،
 ڪٽرڊ ڪم همتي از رتم عشقت مجروح،
 همن درين حلقه يا همت مردانه در آ،
 چند در مدرسه خواني سبق بي دردي،
 سوز از شمع پيا سوز به ڪاشانه در آ،
 مثليه عشق به مخمور چٽان تحري داد،
 ياد و جد ڪش و بيخود و مستانه در آ،
 جوشش عشق چو تڪليف به انظار ڪٽر،
 مهر بڪشا ز لب و زود در انسانه در آ،
 ٻيڙي از ساغر منصوره حال بنوش،
 و انگهي بيخود در مجلس زندانه در آ.

شاه صاحب فرمايو آهي ته

حبيب هڪڙو منجهن مهر سڏ ڪيو،
 سو سون سڀ چار، اورڻ آهوئي ٿيو.

اڃاڻي ساڳي حالت هئي ان جي فقير صاحب جي، سڄي عمر اُٿندي ويٺندي
 ڦٽندڙ شهباز جي گنگوڙ يا عمر ۾ جا بجا مدح ڪندو ئي رهيو ۽ پنهنجي عقيده تي
 ظاهر ڪندو رهيو.

ٻيو ڳوٺ ٺهر آهي،

ارشاد موجب فقير صاحب به ڳوٺ آيو ۽ اچي مسجد ۾ مسافر ٿي رهيو،
 پر لعل ڪو لکن جو آهي! جيتوڻي ٻيو صيغت الله شاهه اول، تهرانيءَ کي
 سندس فضل و ڪمال جي خبر پئي، جنهن کيس پنهنجي صاحبزادي مير علي گوهر شاهه
 جي تعليم و تربيت جو ڪم سونپ ڪيو، ڇو ته اچي ٿو ته فقير صاحب، صاحبزادي

کي سولانا اوسيء جي ٻنهي ٻڙهائي شروع ڪئي ۽ چيئن آئي هو، تيسين تڏهن ريس جو ڪم ڪندو رهيو. ڪجهه وقت کان پوءِ درگاه شريف کان نياڻ ٿيس ته ڀريان لوءِ مڪدوم محمد اسماعيل جي درگاه تي وڃي.

شايد انهيءَ ٿوري وقت جي تعظيم به صاحبزادي تي ايندو اثر ڪيو، جو وڏي هوندي اعلى درجي جو صوفي شاعر ٿي پيو، سندس تخلص ”آصف“ هو.

ڀريان لوءِ ۾ آمد.

فقير صاحب ٻيڙ ڳوٺ مان موڪلائي، روحاني منزلن ڏي ڪندو اچي ڀريان لوءِ ۾ درگاه تي رهيو، جتي کيس حڪم ٿيو ته وڙو ۽ نماز نه ڇڏ. بس اُتان ئي روهرڙيءَ ۾ مڃارڪو دڪان کولي ويٺو.

فقير صاحب جئين وقت ٻيڙ ڳوٺ ۾ رهندو هو، تنهن وقت ۾ جيڪي غزل چيائين، تن مان هڪ عربي ۽ هڪ فارسي هڪ ڏين ٿا:

غزل عربي

۱. صرّفت الثّمَر جِهلًا فيّ الخُطَايا،
حَسْبُكَ مُعْجَبًا خَيْرُ الْبَرَايا.

ترجمہ۔ جہالت جي ڪري ماري عمر خطائن ۾ خرچ ڪئي،
تو پاڻ مخلوقن ۾ خوديءَ بيان ڀاسو سمجهيو

۲. فُسِدَتِ الْوَقْتُ لِمَ تَحْصِلُ الْفَلَاحَ،
مَسْلُوقًا الْعَنِيَّةُ فِي الْمَتَايا.

تو وقت خراب ڪيو ۽ ڪاميابي حاصل نه ڪئي،
خواهين ۾ موت تومان اهي سڪهون ملائي ٿيندو.

۳. وَمَا جَاهَدْتَ فِيمَا تَكْزُو النَّفْسَ،
مَتَوَقِّعٌ فِي الْخُلْدِ عِثَرُ الْثَبَايا.

تو اهڙي ڪوشش نه ورتي جو نفس کي تڪليف آئي،
جلد ئي تون اٽڪيءَ ۽ مصيبتن ۾ ڦاسدين (ڪرئين).

۴. عَلَوُ الشَّرَفِ فِي تَرْكِ الرِّايَةِ،
فَلَا شَرَفَ لِمَنْ رَكِبَ الْمَطَايا.

وڌائيندڙن جي ڇڏڻ ۾ عزت جي بلندي آهي،
عزت انهيءَ ماڻهوءَ لاءِ نه آهي جيڪو سوار بن تي چڙهيو.

۵. فَلَا تَنْسَ الْبِدَايَةَ وَالنِّهَايَةَ،
إِذَا سَكَّجَتْ عَجَبًا يَا الْهُوَايا.

سُون اگهياڙيءَ ۽ بيجاڙيءَ کي نه وسار،
جڏهن تون خوديءَ جي خواهش ڪري وڌائي ڪرائين،

۶. وَكُنْ فِي الْحُبِّ مَاتَمِيلُ شَرِيْقًا،
وَحَسِيْدٌ فِي الْخِلَاقِ وَالزَّوِيَاءِ

جيئرو ئي سگهڙي اوترو محبت ۾ ٻڌل رهس،
مخلوق ۾ ۽ ڪنڊن پاسن ۾ اڪيلو رهج،

۷. هُوَ الْقَادِرُ عَلٰى تَحْقِيقِ حَقِيْقَةٍ،
اَلَيْسَ اَتَعْرِوْحُ اَنْوَاعَ الْعِظَمَاءِ

آهو حجابن ٽٽائڻ ۾ قادر آهي،
ڇڱي روح کي طرعين طرعين عظائون هونديون،

فارسى غزل

۱. عشقش نه منجھي است ڪو عجزِ خَسِ بَدُو رَسَدِ،

بلڪ از هزار خاصِ يڪي مَنَسِ بَدُو رَسَدِ.

۲. سِرِّ رَسُوْر مِيْنِ تَقْدِيْنِ و علمِ وارداتِ،

دَوْر است ز اِيْن ڪو فڪرِ مَدْرَسِ بَدُو رَسَدِ.

۳. اِيْن خَرِيْدَتِيْنِ وجودِ نَه سوزِ دِ قِيْلِ و قالِ،

بَرِيِي مگر ز عشقِ مَقْدَسِ بَدُو رَسَدِ.

۴. بخمور و آفتاده دل از بادِ شَرِ مَسْتِ،

فَرَاخِ دَمِي ڪو مَاقِي مَجْلِسِ بَدُو رَسَدِ.

۵. تَنهَا پيمانده عاشقِ دِلدادِ مَدَّتِي،

سببِ آيِ خُدا ڪو اَن مَدِ بُوْنِيْسِ بَدُو رَسَدِ.

۶. اَن گنجِ مِي نِشانِ ڪو ڪِيابِه ز وَحْلِ اَوْتِ،

لُطْفِي ڪو دستِ ڪوشِ سُلْسِ بَدُو رَسَدِ.

۷. مَقْصودِ دَوْرِ، راهِ دراز و سِجَالِ تَنگِ،

بِا رَبِّ ڪرم، ڪو يَدِلِ يڪي بَدُو رَسَدِ.

حسن درستي

ڏيکورو تبابِ مستوري ٿڌاود،

اگر بندي زِ دَوْرُونِ سَرِ بَرِ آرد،

حسن ۽ حسن جي ڀيڻ ۾ خود ناهي، جي خاصيت آهي. حديث شريف (۱) ۾ آيل آهي ته خداوند تبارڪو تعاليٰ سونهن جو ڪجهه خزانو هو ۽ دنيا صرف انهيءَ لاءِ خلقيائين ته جنهن سونهن جي ٿا ٿئي، بقول فقير ٻههڙي:

(۱) ڪَلِمَتٌ كَثْرًا مَخْدِيَا فَتَمُوتُ اِنَّمَا اَمْرُكَ، اَلْخَلْقُ اَلْخَلْقُ بِيْڪُنِي اَعْرَافُ.

متخفي هو محبوب ببرنگي - نينهن ڪيو نرواره
 ڪو يا ائين ڪئي چئجي ته انسان حسن جي تعريف لاءِ خطبو ڏيو،
 ”دممُ الله عيشق ڪيئي مٿن چائي وي،
 دممُ الله نينهن دي مٿن هان نياڻي وي“

تنهنڪري هر ڪنهن پنهنجي پنهنجي درُڪ ۽ درجي، علم ۽ اهليت امر
 ڪنهن نه ڪنهن چيز کي حسن سمجهي پيار ڪرڻ شروع ڪيو. ڪن انسان جون
 ٺاهيل شيون خيال ۾ رکيون ته ڪي وري انسان ڏانهن مائل ٿيا، جو احسن تقويم
 جي منور ۽ مبارڪ پوشاڪ بهري آيو آهي، ۽ خلقي ادم عيلىٰ مورتنه موجب
 انسان جي محبت کي خدا جي ذات کي بهن جو ذريعو سمجهيو.

”آدم ڪل الله جي آهي جڳيلي جاءِ،

ڪمبو اهو آهي، ڪوم نه ٻوڙي ٻوڙان“.

ڪن ته ۾ قدم وڌي چيو ته ”الله جميل“ و ”يعب الجمال“ الله سهڻو آهي
 ۽ پسند ٿو ڪري سونهن کي. جنهن لاءِ رومي به لکيو آهي،

”او جمال است و يحب الجمال“ ڪي جوان ڏٺو گزيشد پير زال“
 پر انهيءَ ۾ گهڻا ٿا ته عوس جي فندي ۾ ڦاسي انهيءَ ڏين ۾ ڏهي پيا ۽

ڪن مجاز کي حقيقت تائين پهچڻ جي بل سمجهي پنهنجو ٻلاڻه پسڻ کان بچايو.
 ڪن ملڪن جهڙوڪ مصر، شام، فلسطين ۽ عربستان، عورت جي عشق کي خدا
 کي بهن جو ذريعو سمجهيو ته ڪن، جهڙوڪ ايران، يونان ۽ وچ ايشيا وري
 ان جي برعڪس چوڪڙن جي عشق ٿاڻ الاهي عشق تي اچڻ موزون ۽ مناسب سمجهيو.
 حسن ڪٿي به هجي ۽ ڪهڙيءَ به صورت ۾ هجي، پر انسان جي دل ان

ڏانهن ضرور مائل ٿيندي. جيئن متانيس ۾ لوهه کي ڪشش ڪرڻ جي قوت آهي،
 تيئن حسن ۾ شاعر جي دل کي پاڻ ڏي ڇڪڻ جي طاقت ۽ خاصيت آهي. حسن ته
 سڀني ماڻهن کي دلبي ٿو، پر آئين ۾ ان جي اثرات جي پڌرائي ۽ سمجهائڻ جي اهليت
 نه آهي، فقط شاعر جي دل ٿي آهي، جنهن کي اها زبان عطا ٿيل آهي ۽ اها بيان
 ڪرڻ جي قدرت ٿي ڪيس. عام ماڻهن کان ممتاز ڪري ٿي. تنهنڪري حسن جي
 تعريف ۽ تاثرات حسن جو بيان ڪرڻ شاعر جو وڏي ۾ وڏو فرض آهي.

حسن خواهر عورتن جو هجي يا مردن جو يا چوڪڙن جو هجي، مڙيوئي هڪ ئي
 ڳالهه آهي. ازان سواءِ هن ڳالهه کان نه شايد ڪوبه انگار نه ڪندو ته مردانه حسن
 ۾ دلڪشي ۽ جاڏيت آهي. جن ماڻهن جو اخلاق بلند آهي، تن کي حسن جي
 ڏسڻ سان دلبي خوشي ۽ روحاني لذت اچي ٿي ۽ جي اهڪ خيال ۽ صاحب حال آدمي
 جي متعجب ڪم ۾ صانع جو حسن ڏسڻ ٿا.

”پڙهين دُرود نه ڪيون ڊيڪ ڪر ڪسپيئون ڪو،
خيال صفت صانع هي پاڪ، پيئون ڪو،“
(مير آيس)

خود فقير بيدل فرمائي ٿو تـ

”حسن دا ويڪڙ پاڪبازان تون بخشي صدق صفائي،
بيدل چاڻ حسن دا جلوه عين جمال الاهي“
وري ٻئي هنڌ چوي ٿو:

”مڪ ماھي دا نور تجھي،
صورت حسن حقاني“

اسان جي شاعرن وٽ عشق جو معيار ايترو بلند آهي، جو ان ۾ خود غرضي ۽ نفس پرستيءَ جي بوءِ به ڪانهي. سندن دل هميشه پاڪ مين ۽ پاڪ انديش آهي. اهڙيءَ محبت جو دائرو لازمي طور وسيع ٿيندو، جنهن ۾ جنس، عمر، رنگ روپ جو قيد پڌرو رهندو. حافظ شيرازي فرمائي ٿو:

جمال شخص نه چهر است و زلف و عارض و خال،
مزار نڪت درين ڪار و بار دلداري است.
لطيفت است نهائي ڪ عشق از و خيزد،
ڪ نام آن نه لب لعل و خط رنگاري است.

خالص محبت سرد سان ٿي سگهي ٿي، عورت سان ٿي سگهي ٿي، ٻنهي جي
سان ٿي سگهي ٿي؛ ٻڙائي سان ٿي سگهي ٿي، اچي سان ٿي سگهي ٿي، ڪاري سان ٿي
سگهي ٿي، سڄي سان ٿي سگهي ٿي، ڪڇوچي سان ٿي سگهي ٿي، مطلب نه سڀ
ڪنهن سان ٿي سگهي ٿي چئن تـ

”نه عارض نه زلف دوتا ڊيڪي هين،
خدا جاني هم تجھ مين ڪيا ڊيڪي هين“

اها پاڪ ۽ خالص محبت رکندڙ دل حئي اسان جي فقير بيدل جي. اهوئي
سبب هو جو فقير بيدل، قاضي پير محمد تي، جنهن جو سٺل ذڪر اڳتي ايندو،
تڏهن عاشق ٿيو، جڏهن قاضي پير محمد جي عمر تيارو ورهيه هئي، پر قاضي صاحب
غير صاحب ڪي اهڙو ته ڪريز ۾ رکيو، جو بيدل جي زال، قاضيءَ اکيان ڪتب پائي
نوان ڪليا ۽ پرهه جي پاڻي ڦاسي پيئنديءَ جي دوالي توڙي مٿي آڏائو. پاڻ
خود فرمائي ٿو:

”مٿ تون پاڻي اهره جي بيدل، لاکه ڪائون ٿي ڪري نازل،
تور دوالي بار، پيئنديءَ جو بار آڏاڻو.“

فقير صاحب، فاضل صاحب جي عشق و سب منزلون ملي ڪيون، جيڪڏهن ساڻس هجي ته به دم شو الله، جي رهي وڃي ته به الله هڪ کان سڀني وائي کان بچي، سندس محبت جي معيار جي بلندي سندس هٿن مٿن مان ٻڌي مخرج ظاهر آهي:

”مڪ ماھي دا ڪعبه قبيلا - عشق امام حقاني،
زهد عبادت تقويٰ تاون - اعلى عشق رباني“

ايران ۽ هندستان جي فارسي ۽ اردو شاعرن گهڻو ڪري معشوق جي حسن جي تعريف سان گڏ سندس ناز، بيوفائي، ظلي، سحر، جور ۽ جنا جي به شڪايت ڪئي آهي، پر دل جي ڪلام ۾ شڪوه شڪايت جي يوه به ڪانهي، البت عشق جو اظهار ڪيو اٿس، جيڪاڻ ته عشق کي نعمت سمجهي ٿو، ۽ عشق جي تلقين ڪري ٿو. شايد سندس اصول هو ته جيڪڏهن پاڻ ٻاهر نڪتي ته رنج ڪجي يا ڪجهه رهجي ويندا. ادبي دنيا ۾ اهڙو مثال ڏيڻو ايندو، جو شاعر جو پاڻ تي اڏو قبضو هجي، مجاز به ڪمائي ۽ مجاز جو اظهار ڇهائي! در حقيقت فقير صاحب ”المجاز فسطحة الحقيقت“ جي حقيقت ڪمائي ڏيکاري ۽ پنهنجي قول ”المجاز بوصول بالحقيقة ولا يتبع منها“ يعني مجاز گهڻي ئي حقيقت سان ۽ ان کان ٿو روڪجي، تي صحيح طور عمل ڪري پنهنجي پاڻي قول ”العائق لا يوقف حتى يصل اقصى الغايات“ (يعني عاشق چيڻائين آخرين منزل کي ٿو رسي، تيسرائين ڪٿي به رندجي ٿو پيويا ڪي سچو ثابت ڪري ڏيکاريو).

فقير صاحب روهڙي ۽ دوهڙي جي حسين جي جن لفظن ۾ تعريف ڪئي آهي جو خود سندس بلند معيار جو دليل آهي، شروع ٿو ڪري:

در وصف وسعت آباد، چشت معاد نزلت بياد، ٿوري ڪر مظهر آثار ڪمال
بي زوال است و مطلق الانوار جمال با ڪمال حوسنها الله عن العبادات:

رهي ٿوري ڪوچون جنات عدن است،
سراپا مجمع آرام و امن است،
زبارت گاه هر روشن ضميري،
دليل راه هر جانم سيري،
ز آستان شمالك تازه و تر،
ز ڪوستان جنوب صاف انور،
ز ريگستان بود شرق سمن،
ز باغستان شده غربش منظر،
درو گشته ظنور نور احمد،

بروزشمه آثار محمد،
 بدان سرمایه سر خط این خاک،
 معین شد مطاف اهل افلاک،
 به خاک در گنجش هر راز دانی،
 نشاده با ادب بر آستانی،
 چو دولت یافت این خاک مکرر،
 که شده قواره نور معظم،
 به عظمت او فلک دهشت دوتا شد،
 ملک بر آستانش جان فدا شد،
 و رائي آن چنان فیض بخشای،
 بهتر جا مرقد مردان یکتای،
 فروغ آن شمس و نور آن کواکب،
 نمود این خانه را روشن لیلان شب،
 به هنگام تماشا آن مزارات،
 تحرک می رسد با قلب اموات،
 بهتر آکناف او چندین نظاره،
 هزاران گونه عشرت را اشاره،
 درو درگاه عالی را اساسی،
 سزد گر خوانش یثرب لیاسی،
 ز بهر اطواف این دیر خرابات،
 رجال الله رسد از رفح آیات،
 همه صاحبان با صفا را،
 بود روی ارادت موی اینجا،
 مگر این بلده چون بیت العتیق است،
 که جاده طواف مردان طریق است،
 و اگر بهر سی ز حالر ماکتافش،
 براسیر جمع خاطر در امانش،
 ز حسن مظهری طر جایش غافل،
 بهتر جا گل بهتر جا شور بلبل،
 بر رویان به زبور های غوی،
 مجلا رخ به تصفیه القلوب،
 خیران چون کتبک نازک خراسی،

مہدای دادہ با یحییٰ العظامی،
 شکر گفتار گلرخسار خوشخوی،
 صفا کردار کتم آزار مہ روی،
 بہ نیکوی زنیکیان عالم،
 رہودہ گوی بہت بی تکلم،
 رمخِ غلمان خجل از روی ایشان،
 دگر خود حور مست از بوی ایشان،
 کمان آبرو بندست و تیر مژگان،
 زہر ناوک دل خستہ ہزاران،
 دو چشم ایشان مگر چون تیغ و خنجر،
 ہزاران عاشقان را کسودہ بی سر،
 مہمزمہ ناز دادہ درس تنبیہ،
 بہ ہندستانیان از روی نمودہ،
 بہ ترککان دادہ سبق دلربائی،
 بہ اہل یزد تعلیم وفائی،
 ہم و حسن خدا دادہ ہم و ناز،
 ہم و گفتار شیرین مسخون راز،
 بہ عشوہ آہو بہ دام آرد در دم،
 کیشم آنها برد از وحشیان رم،
 دل صاحب نظر در پتی دوا نند،
 ک باغ سینہ را سرور روا نند،
 اگر چون مہ سریع السیر باشند،
 چو خود بہر گردن ہر شیر باشند،
 و گہ در جلسہ آیند از قطف،
 تیشانشد آفتی ارباب تکلیف،
 کبرا گردد ہنر شیرین مقابل،
 شود او را سلوک قدس جاہل،
 ز آئینہ شہور حسن شان جان،
 رسد در جلوہ گاہ شور عرفان،

منا في المشوق

فقير صاحب جو ڪرمچند تي نظارو

قدرت پنهنجا ڪم پاڻ تي ڄاڻي. ڪٿي ڏسو ته چور ۽ ڌاڙيل، جن جو ڏينهن رات جو ڌنڌو ٿئي آهي چوربون، زوربون ۽ ڦريون، جن کي انهيءَ ڳالهه کان سواءِ ڪي ڪين سمجهي؛ پر انهن حالتن هوندي به جيڪڏهن ڪنهن درويش جي نظر ڪيميا اثر مٿن پوي ته اهڙو منجهن ڦرو اچي وڃي، جو ڪانهن تي ويهي جهلا ڪين. نه فقط ايترو، پر پاڻ به چڱي منزل کي رسي وڃن، کوبه انهيءَ هڪئي نظر سان اڏجي وڃن. حافظ شيرازي فرمائي ٿو:

”آنانڪ خاک را به نظر ڪيميا ڪنند،

آيا بود ڪه گوشه چشمي بپا ڪنند.“

ڪٿي وري ڏسو ته زاهد، برهيزگار، عالم، عابد ۽ متقي، زهد ۽ تقواَ ۾ تار، هروقت ورد و وظائف ۾ مشغول، هڪئي نظر سان اهڙو ته ست ٿي وڃن، جو زهد تقواَ کي ترڪ ڪري، تسبيح ۽ مڻلي کي هيشه لاءِ خير باد چئي يار جي تار ۾ پيا ڦرن ته من ڪا سر پويس، ۽ وري انهيءَ نظر فيض اثر سان ٺهاري ۽ اندر جي جوت جاڳائي؟

”عُمر ساريءَ جي عبادت تير هيڪي تاراج ڪئي،

ويو هئي هندو ڪسئي ڪسئي اندر ڪافر ڏس.“

چون ٿا اچي ٿو ته فقير صاحب سيوهڻ شريف جي زيارت کان پوءِ پير ڳوٺ ۾ ڪجهه وقت رهي پريان لوهه جي درگاهه تان ٺاهه مطابق اچي دنيوي دڪان کولي ويو ۽ روزي نماز ٺهي ماڻهن کي به تلقين ڪندو رهيو. پنهنجي سر به چون ٿا ته اهڙو متقي ۽ برهيزگار هو، جو گهر کان مسجد تائين ۽ مسجد کان گهر تائين به جهوپٽو ڪري ايندو هو ته منان ڪونهين پوي ۽ دل کي ستا اچي؛ پر قدرت جي ڳالهه قدرت تي ٿي ڄاڻي! فقير صاحب کي به هڪ ڏينهن محبت، ظاهري زهد جي جهنڊ لهرائي نينهن ۾ ٽپستڪ، نروار ۽ جهنڊو ڪري ٻهاريو.

ڳالهه ٿا ڪن ته هڪڙي ڏينهن فقير صاحب دستور موجب صبح جي نماز ۾ تعقيات کان پوءِ جيئن مسجد کان جهنڊو هڻي نڪتو ته قضا جي اهڙي هٿو ڳولجي، جو منهن تان پلاند ٻڏي ڪڍي ويو ۽ سندس نظرون جي سامهون پتل ٽنگر ڪرمچند تي پئي. آلتسٽي آئيني جو اولڙو دنيوي دلير جي ڌاريءَ سان اکين تي اهڙو نه پيو جو تجليءَ کان اکيون پونجي ويون ۽ انهيءَ اوچتي چمڪت ۾ ماڻيڪءَ ماڻيڪيءَ ۾ آيو، اک ٻوٽ ۾ عجب جو عڪس ڏيکي رهيو:

”عینان عینن سان اڙيون،

هان مڪو ڪپو مڙي“.

دسُخ پٺنجا ڏاڍل ۽ دغالون پٽي ڏيون، هوش خطا ئي وڃي، وات
سڪي وڃي، جب خشڪ ٿي ويا. هٿ گویا شل بڻجي پيا، پورن ٻڙ ڪڍي، دل
پٽنجو پاڻ وڃائي ڀڄي ٿي پئي! هان اهو ڀڄيڻ ٻٽ اکيان ٻٽ ڀڄي سامهون
دڪان ٿي ويهجي ويو.

وقت گذرندو رهيو، ڪر سچند قرب ۽ ڪليان سان ڪان ڪندو آهيا نيون
ڪندو رهيو. فقير صاحب آهي تير سڀ، سڀو هر ڪري سهندو جهوريءَ ۾ جههندو
۽ ڪارائي ۾ ڳرندو رهيو، عبادت، زهد ۽ تنو ترڪ ڪري هروقت محبوب جي
منهن ڏسڻ جو مشتاق رهيو. انهيءَ زماني ۾ ڪر سچند جو سکر ۾ انگريزن جي
چاٽيءَ ۾، جنهن کي چئري سڏيندا هئا، دڪان هو. فقير صاحب ۽ ڪر سچند جي
دڪان سامهون محبت جو مڪان اڏي ويهي رهيو. يافعاڌي صبح جو سکر وڃي
شام جو موٽندو هو.

”ويشي جنين وٽ ڏمڪندو ڏور ٿئي،

تن ٽين سين ڪٽي، اوڏا اڏي پڪڙا“ (شاه).

ان موھ ۾ فقير صاحب آهون ٿي اچي ڪاٺ ويٺو رهيو. جي، ”سوت“ يا
”سيت“. انهيءَ منزل ڪاٺ واري وقت ۾ فقير صاحب نه فقط ٻين درگاهن تي
وهندو هو، پر جيڪڏهن ڪنهن الله واري درويش جي آمد جي خبر پڌرندو هو ته
ان بزرگ جي ڪچهريءَ ۾ ڪوشش ڪري وڃي حاضر ٿيندو هو، ته جيئن آسانيءَ
۽ غير سلاشيءَ سان اها فنا ئي المعشوق واري ڪاٺ منزل جهاڳي مٿي چڙهان.

تن ڏينهن روڙيءَ جا سيد به ڪاٺ پلي هئا، ڏاڍو سڪو ويٺل هون، هرڪو
پتھنجي ڪاٺي ڪاٺي ڪوٽ ۽ ڪٽڪ سان خان هوندو هو. محل ماڙيون، پانچ
بستان، تير مليلان، گهوڙا، بٻڙا، باغچان، چنڊان، چانءُ هو... سڄو شهر سولي جي
موڪ ڄام ۽ چالاري پئي وهندي هئي. لسڪيري واليا نه پوچڻ ڳچيءَ ۾ وڃي
آچي سڄيءَ تي ويهندا هئا. آهون سڀين وٽ سندن جي نوڪر جو اکر به درسي
منڊي هو! ايرواڻي شهزادا پڻ ته روڙيءَ ۾ اچي آجهو لڏائون. جي سقل شهزادن
۱۸۵۷ع واري بلوي ۾ راج ڪاڏي ته هتي اچي دم بڻائون! مطلب ته عالمن ۾
خالق، اميرن ۾ امير ۽ پاڙڪن ۾ پاڙڪو هوندا هئا. اها به حقيقت آهي ته انهن
سندن وٽ گڏي گڏيءَ جي شاديءَ تي شهر ۾ سڀ رجي ورهائي ويئي!

انهن ڏينهن صديق فقير آهڙو (خلعو ٿرهارڪو) وارو، جو صوفي ساهه
علاقيت پنهنجي واري جو سرند هو، سو اچي سان سوال شاهه جي اولاد ۾ ٿيو.

انهائي ڇڪيو. سرد سڳو جي ڪچهري به ڪچهري هوندي! پوئين پويان جا ڦير
ڪئي آيا. پند هوندا هئا اٺاڻسکا ۽ آڻولا جو سڳو پيو سڪندو هو ته من ڪو سولا
جو سرد اچي نه ڪا رهندڙي ۽ مڃڻ سڳي. **صديق** ڦير جي تشريف آريءَ جو
بڌي ڀيدل ڦير به آيو. ڪچهري ماڻهن سان ڀرپور هئي، اڳتي وڌڻ جي جاءِ
ڪانه هئي، تنهنڪري **ڀيدل** ڦير ٻين جي پوسان ٻي ڇاپ ۾ ويهي رهيو،
صديق ڦير جنهن جو خبر روشن هو، تنهن کيس آڃيان ڪئي ۽ چيائين ته
”آچو، هندو ڦير“. صوفي عبدالستار صاحب سجاده نشين درگاه جهوڪ واري سان
ڀيدل نسبت جڏهن کڻڪو لفظي، تنهن کي صاحب به ملهين واقعي جي تسلسل ڪئي،
پر چيائين: **صديق** ڦير فرمايو ته ”اچو ساڏ“.

تجرب شريف جي بزرگن وٽ جيڪا صوفين جي تاريخ لکيل آهي، تنهن ۾
حديث ڦير آمد واري جي احوال ڏيندي سٺف هيئنءَ طرح لکيو آهي:
”هڪ وقت ڦير صاحب جي اُسر عمر جي تودڪي پورتيءَ ۾ روڙيءَ ۾
سيد غلام علي شاه جاگيردار وٽ اچي لڏا (سڌي ڦير جي)، جو آهو حضرت شاه شيد
جي خاندان جو مريد هو. اُتي ڪيترا سادات اشراف روڙيءَ جا ڇڪچريءَ ۾ دوزانو
ٿي ويٺا هئا ته مرحوم ڦير **ڦان** ۾ ڊڪش صاحب **ڀيدل** روڙيءَ وارو به سندن
تدبوسيءَ لاءِ آيو. ان زماني ۾ ڦير **ڀيدل** جي جدائيءَ ۽ عشق جو آغاز هو. ڦير صاحب
ادب کان ساداتي جي ڀل ۾ **صديق** ڦير کي ڏٺو هيتا سڄو ڪري ويٺل لڳو.
ڦير محمد **صديق** فرمايو ته ”هٿو ۽ ڦڦڦو، اوري اچي ويٺو“. آخر کيس پنهنجي
ڪٽولي جي ڀاتي سان ويٺل جو حڪم ڪيائون. گهڻي مدت ڦير **ڀيدل** سندن خدمت
۾ ويٺل هو. ڦير محمد **صديق** جو شيو جوڻوڻ هو، جو بعضي بعضي مٿي آسمان
ڏي منهن ڪري ڳالهائيندو هو؛ پر آهو ڪنهن کي به سمجهه ۾ نه ايندو هو. ان وقت
به مٿي ڪنڌ ڪري ڳالهائيندو. جڏهن **ڀيدل** ڦير کائنن رخصت وٺي آيو، ته ميان
سلام علي شاه به آيو. ٻاهر اچي **ڀيدل** ڦير کان پڇيائون ته توهان کي هندو ڪري
جو سڏيائون؟ ۽ مٿي ڪنڌ ڪري جا ڳالهائون؟ هاڻ جواب ڏنائون ته ”مون هڪ
هندو ڇوڪر ڪو هڃائڻ روڙيءَ ۾ لڏا ڪڍي آهي، تنهن هندو ڪري سڏيو آڻ
۽ مٿي ڪنڌ ڪري رب العالمين سان ڳالهيون ٿي ڪيائون“.

تاريخ ۾ اجزا ڪيئي مثال ملندا، جن مان معلوم ٿيندو ته وقتائي نقط هڪ ڦري
به ماڻهوءَ ۾ ايندو ٿيو آندو موندو، جو ڇا مان ڇا ٿي پيو هوندو! طوالت جي
خوف کان فقط هڪ ٻن مثالن تي اڪثفا ڪجي ٿي:

شيخ محمد اڪرام الله پنهنجي ڪتاب ”نبلي نام“ ۾ نومبر ۱۳۳۷ع جي اخبار
”الاصلاح“ جي حوالي سان لکيو آهي ته شلبيءَ جا وڏا اصل راجپوت هئا ۽ چڱي ۽ ماڻيءَ

رجين هئا. هڪ ڏينهن سندس ڏاڏو ڪنهن ڪم سان ٻاهر وڌو هو، جي دير ٿي ويس
 نڪ به ڏاڏي لکي هيس سوچين گهوڙي تان لٿو، نيشن پورٽ سوڌو ويو چونڱي ۾
 هندن ۾ رواج آهي ته عورتون مردن کان اڳهه باني نه کائينديون آهن. ازان سواءِ
 ڪن ۾ ته هي به رواج آهي جو چونڪي ۾ چٽيءَ سان نه ويٺا آهن، ڇو ته ائين
 ڪرڻ سان ڪاڏو پڙشت (بابت) ٿي ويندو. هتي وٽ به اهوئي دستور هو.
 سو کيس (شيلي نعمانيءَ جي ڏاڏي کي) سندس وڏي ڀاڄائيءَ ڏسي چيو ته ”هين
 شرڪ (مسلمان) آيو آهي، سڄو ڪاڏو پڙشت ڪري ڇڏيائين!“ راجپوت، ڀلا هڪ
 عورت جو طعنو ڪيئن سوي! سو چيائين ته ”ڀڳو مان مسلمان ٿو ٿيان!“ پوءِ فوراً
 وهي مسلمان ٿيو.

۲۔ محقق ڳالهه ٿا ڪن ته پير علي گوهر شاهه صاحب راشدي (عليه الرحمة)
 پنهنجي سجاده نشينيءَ جي زماني ۾ هڪ ڏيڱا ڳڙهي ياسين قلعي جي ڏهر ڳوٺ ۾
 اچي منزل انداز ٿيو. پير صاحب پاڻ ايتريقدر برعيز گار به مڃي هو، جو سواءِ مٿين ٿي
 جهنگ وڃين جي ڪڏهن ڪنهن محافي ۾ سواري ڪندو هو. پير صاحب جي منزل جي
 خبر وڃ وانگر بهڪڙي ويئي. ڪيرليشن وانگر ماڻهن جا ڪٽڪ اچي ڪٽا ٿيا.
 اچ به انهيءَ خاندان جي اهڙي ئي سڄوتي آهي. ڪا مهل ٿي ته پير صاحب جو
 حڪم ٿيو ته ڪو سلوڪ وارو فقير وٺي اچو، بس ارشاد جي دير هئي، گهوڙيءَ ۾
 گهرام فقير اچي حاضر ٿيو— گويا اڳ ئي سڌ جو ڪن ڪيو ويٺو هو. جاسو پائي،
 پيريون ٻڌي، اچي پڪاري تي چڙهڻ ڪافي آڻاڻ لڳو:

ڪافي گهرام جي

ساري عمر اُترام، ميان	فاحق وڃايو ڏينهن ري
ٽئين مولويئن سڪنداد، ميان	۱۔ ڪورڙيون ڪٽاين چون پڙهي
پرهين بيٺا پٿر باد، ميان	ڪاغذ ڪٽا ڪيڻهه ڪيترا
ڪيڻهه سِرور سر اختيار، ميان	۲۔ ظاهر ڳوٺين ڀيرو زمين تي
ٻيو پٿر پڙهين پٿر باد، ميان	سو ٿيا مڪرم ڪمري ڪيترا
زاهد ٽئين زمين، ميان	۳۔ مٿيون ڏيکي ماڻهن ڪٿان
ٽئين عشق ڪڏون آزاد، ميان	حق نه حاصل ٿيو ڪير
ڪر يار کي تون ياد، ميان	۴۔ ڳوٺي ويهي گهرام چئي
وٽ عشق ڪڏون ارشاد، ميان	نه ۾ نظرارو ڏينهن جو

ڪافي پوري سن ٿي نه پير صاحب کي حال (واحد) پئجي ويو. وطن ورور
 ڏاڏا ڏاڏي، نڪا ورور اچي دير ڳوٺ ۾ کوشي نئين ٿي گذارڻ لڳو! گوهر آيتي
 هو. مان پاڻ گوهر شاهوار پئجي هو.

علم النفس جي ماهرن جو چوڻ آهي ته جڏهن شاگرد پنهنجي حاصل ڪرڻ لاء تيار آهي، تڏهن پنهنجي استاد جو هڪ اشارو ڪافي آهي. سوئي خبر بعد چوي ٿو:

”عشق سارا تقديرون، ستان ڪوئي تدبير هلاوي“.

اولياء الله اڪسير جي اک رکڻ ٿا. جنهن ڏي نهارباڻون، تنهن کي لوم سان سون ڪري ڇڏيائون. سو، ڏيڍال جو ظرف به، مجازي عشق جي آتش اهڙو تيار ڪري ڇڏيو هو، جو صديق فقير جي فقط انبياء هڪ ڦيري ”آچر هٿ و ڦاٿڻ“ يا ”آچر سنان“ کيس ڏنا نهي، المعشوق سان اڪثاري ٻار پيچايو.

فهيں غلام محمد

روھڙي بہ ٺٽي وانگر ٻيرون ۽ واکين جي درگاھن کان مشهور آهي. چون ٿا تہ روھڙيءَ ۾ سوا لک مساتي ۽ وارن ٻيرون جو آهي. ازانسواءِ سويءَ مبارڪ بہ آهي. انهيءَ ڪري سولن ٺٽين ۽ درويشن جي هن شهر ۾ تمام گھڻي آمدرفت آهي. حج جي موتمن تي شمع رسالت جا پروانا، وار مبارڪ جي زيارت جي اشتياق جي جذبي ۾ اهڙو تہ جوش سان ايندا آهن، جو پنهنجن مائين ۽ رفيقن جو تہ نهين پر پنهنجو بہ پنو ڪونه ٻوندو اٿن.

”هتنگن ۾، ڪسيو، سڙيا مٽي مڇ،
پسي ٺٽس نہ لڇيا، سڙيا مٽي مڇ،
سندا گچين، گچ، وڀارن وڃاڻيا.“

فقير صاحب جيئن اڳي ڄاڻايو ويو آهي، تہ ڪرمچند کان منهن مٽي وڃي بازار ۾ دڪان تي ويٺو ۽ ڏندو باقاعدي هلائيندو آيو، تان جو حج جي موتمن تي مخلوق جي آمد شروع ٿي. بازار جي رونق وڌڻ لڳي. فقير صاحب جيئن پنهنجي دڪان تي ويٺو هو، تيئن اتفاق سان سندس نظر وڃي هڪ لاشگهڻو نوجوان تي پئي، جنهن کي انهيءَ هڪ ئي گھور اهڙو گھائي وڌو، جو آئي لي ويهجي ويو، سندس مائٽ، جي بہ انهيءَ موتمن تي سائس ڪڏ هڻا، سي زيارت کان مشرف ٿيا. موٽڻ بعد معلوم ٿين تہ جو ڪرو ساڻ گھوڙي، سمجھيائون تہ ٻار نہ آهي، ڏاڙهيءَ جي ريه منهن ۾ اٿس، بائيبي گهر ايندو، سو چپ ڪري وطن وريا. فقير صاحب شام جو دڪان سوري، آئيءَ نوجوان غلام محمد کي چو ذات جو دارو ڪو هو، پر سندس مائٽ شڪار پور ۾ درڙڪو ڏندو ڪندا هئا، ڪور وٺي آيو ۽ اوطاق تي اچي رها بائيس. بقول مولانا جامي (عاليہ رحمۃ):

”نہ تنگھا عشق از ديدار خيزد
جساڪين دولت از گفتار خيزد.“

فقير صاحب ۽ غلام محمد جي محبت وڻي ڏي بهون ڏي بهن وڌندي، تان جو انهيءَ حد کي پهتي، جو هڪڙو ٻئي لاءِ حيران پريشان. هوڏاٽين غلام محمد جا مائٽ، سندس لاءِ شڪار پور ۾ بہ چار روز انتظار ڪري روئي پئي وڃائي وڃي رهيا. مدت بعد معلوم ٿين تہ غلام محمد روھڙيءَ ۾ هڪ دڪان تي ويٺو آهي، تنهن تي هو آيا ۽ ماري ڪئي جو ڪري ڪئي وئي ويا. فقير صاحب کڻي غلام محمد جي بدانيءَ جو صدمو ايترو ٿيو، جو ڪنهن بہ ڪر ۾ پت نٿي لڳس. آخر دنياوي

دڪان بند ڪري آخري دڪان کولائي لاءِ شڪارپور ڪڍي ويو، جتي سڀني
امين شام چشتي بزرگ جي مزار مبارڪ تي ڄاڻو ڪڍيائين. ڇهن راتين ۽ ڇهن
ڏينهن جي انتظار ۽ بي آراميءَ بعد، سڀني رات ارشاد ٿيس ته غلام محمد کي روهرڙي
وٺي وڃ. صبح جو ائين سان ڪويءَ ڄاڻان جو رخ رکيائين.

هوڏانهن غلام محمد کي به سندس مائٽن ڪارئين ۾ ڪڙي بند ڪري ڇڏيو
هو، پر فقير صاحب ڄاڻ وڃي ته غلام محمد اچي اڪير سان مليس ۽ ساڻس گڏجي
روهرڙي آيو، ۽ فقير صاحب چوڻي ٿي رهيو، غريب مائٽن ۽ وڃايل سمجهي ڀڄڻ
ڪڍي ٿي ڪڍي.

غلام محمد، فقير صاحب کان ٻاٺو لکو دڪان بند ڪرايو. پاڻ درڙڪي
ٽنڊي مان جيڪي ڪمائيندو هو، سو آڻي حضور ۾ حاضر ڪندو هو. وقت ٻيو
گذرندو هو، اهڙيءَ طرح، سڄا سارا پنهنجو به حال رهايت، فقر ۽ فقير جي صحبت
۾ گذاريائين.

انهيءَ وچ ۾ غلام محمد جو دستو قاضي پير محمد سان اهڙو ٿي ويو، جو
کوپا دو ٽالپ بڪ ڄاڻ ٿي ويا. هڪڙي ڏينهن غلام محمد، فقير صاحب کي
ريجهه ۾ ڏسي عجيب سان عرض ڪيو ته ”ٿيلا! ۽ عرض قبول ٿيو: پهريون ته
غلام کي پنهنجي پيرانديءَ کان جاءِ ڏيو، ٻيو ته جنهن قرب جي نظر سان بندي
کي ڏسندا آهيو، تنهن سان قاضي صاحب کي ڏسندا ۽ سندس سڀ ناز سهندا.“
فقير صاحب بلڪل خوشيءَ سان عرض اڳهايا. غلام محمد لڳ ڀڳ ڏهن ورهين
جي ڄمار ۾ اچل جي آواز کي ”ليڪ“ چئي، ڄامو مٽايو. فقير صاحب سندس
وصال جون تاريخون هيٺين ريت چيون آهن:

(۱) ”وقت از جهان غلام محمد مرا گذاشت،

مَرِ هُون بَمِ حسرت و بَمِ تأسف امير هم.

پر مُيد دل چو سال وفاتش زِ نيڪر پاک،

سالک نظر بگفت مُصفا مُير هم.“

۱۲۶۱ هـ

۱۲۶۱ هـ

(۲) ”چون غلام محمد از عالم

به نيهانخانه بي نشان به يوسف،

غنچه تنگ صفات ڪرد قبا

گل جانش به باغ ذات شگفت،

سوال قوتش از و پرسیدم
نوگل روغن جناس گفت:

۱۲۶۱ هـ

(۳) "چو شد غلام محمد رحیل زین عالم
یماند بر دل مجزون داغ درد و بلا
سوال کردم تاریخ فوتش از هائ
ندا رسید بناگه چراغ بزم بها"

۱۲۶۱ هـ

(۴) آن مخلص غلام محمد چون زین جهان
با جان شتافت به سوی سلیک سرمه‌ی
کردم سوال سال و مالش ز عقل گشت
جاوید حاضری به جناب محمدی

(۵) چون پرسیدم غلام محمد وداع کرد
زین عالمی یماند به دل داغ و درد و غم
پرسیدم از دل غم‌زده سال رحلتش
دل دردمند گفت که غمگین مانده ام

۱۲۶۱ هـ

(۶) آن مخلص بگانه که خوش بود صحبتش
رفت از جهان یماند به دل داغ حسرتش
مقبول حق غلام محمد که دور زد
خون شد دلم ز سوز غم و درد قرقتش
یا رب دوا باد به حق حبیب تو
لیضان ابر رحمت بر خاک قرعتش
جانش مدام غرق به بحر وصال دار
شادان نما به هویقت نور وحدتش
شب چهار شب تو زده‌ام آخرین جماد
رستم ز قید هستی تاریخ رحلتش

۱۲۶۱ هـ

(۲) رفت از جهان غلام محمد مرا گذاشت،
 سرحدون به حسرت و پشیمانی اسیردم.
 پرسید دل چو سال وفاتش ز فکر پاک،
سالک نظر به گفت مصفا ضمیر هم.

۱۳۶۱ هـ

۱۳۶۱ هـ

از انصاف فقیر صاحب غلام محمد بی فوت تیرا میمون الوداعی نظر
 لکبو آهی:

- ۱- بزیر خاک جا کمرودی بهتر جایست خدا حافظ،
 غلام احمدی بیادت محمد مصطفی حافظ.
- ۲- ره نادید سر کردی به تنهایی مطاعت را،
 ز شرر رهزنان بادا علی المرتضی حافظ.
- ۳- مذاق روح تو شیرین ز شربت جام عرفان باد،
 ز تلخیهای غم بسادات حسن العجلی حافظ.
- ۴- بسوی عالم ارواح زین جا کمرود رحلت،
 ز هر کرب و بلا ای جان شهید کربلا حافظ.
- ۵- به درویشی سر بردی حیات مشاعر خود،
 بهر سختیست بسادای عبادت آل عبا حافظ.
- ۶- ز پا آنگد مارا محنت دوری و مشغوری،
 ترا ای جان شهر بغداد تاج الاولیا حافظ.
- ۷- یار دیندی مسکن بسجده فاتح فرستادن،
 دعای مخلصان بادت ز هر رنج و غنا حافظ.

متن نظر بر ۱. دعای فدا استعمال کیل آهن، بر فقیر صاحب مگ پیر نظر
 لکبو آهی، چون بر بارگاه رسالت بر عقیدت جا گل بش کندی، نتیجه بی
 غلام محمد بی واسطی جن لشکر بر دعا گوی آهی، زن جبر مثال ابراهیم شاعر
 بی شعر بر پیر و پیر ملی میکنند، نظر هفت ذبی گو:

- (۱) ای برترین ز درک دو عالم کمال تو
 ورد زبان ملک ملک قیل و قال تو.
- (۲) گویچه جدال تو ز تحیل منزّم است،
 خالی سجاد هیچ درلی از خیال تو.

(۳) خاک سیه طفیل تو این آبروی یافت،

عرش برین است فرش صفت پائمال تو.

(۴) هر چند ذات پاک به عالم ظهور کرد،

مظهر کمال نیست و نباشد مثال تو.

(۵) فرما اجازتی به کرم تا من و رفیق،

بوسیم خاک پاک جناب جلال تو.

(۶) بایم بار در صغر خدام حضرتت،

فارغ ز خود شویم بدیدن جمال تو.

(۷) بیدل بسمع غلام محمد که بنده تست،

گو تا در آید اندر بزم وصال تو.

فیر صاحب عربی به بن هک نوحو لکیو آهی:

فیه مَرَاتِبُهُ أَخْوَرِي أَعَزِّي غلام محمد عفی عنه.

۱. با آخیری آیم آشت آیم آتا آن السده هور قوتی بیشتا.

ای سنجایا یاء تون کئی آهین، اُک کئی آهین، سبک زمانی اسان جی
وج به جدائی و دی آهی.

۲. مَا أَطْلَعْنَا فِرَاقَكُمْ، لَا كَيْن بَسْرَتَمَاهُ الْقَادِرُ بِسْرَتَمَاهُ.

اسان کئی تفهه جی جدائی جی طاقت (سخت جی) نه آهی به قادر جی
رضاستی کئی اسان قبول گبر (رانی رهباون).

۳. كُنْتُ دَهْرًا أَزِيْسًا قَالَان لَيْسَ إِلَّا خِيَالِكُمْ مَمْنَان.

هک زمانو (هک وقت هو جو) تون اسان سان آس گندو هین، (محبت
و وفاداری هین). غای تون اسان سان فقط تصور به آهین، یعنی فقط اسان کئی سنده
و گوی خیال رهجو آهی.

۴. مَتَدُّ يَوْمُ الْوَدَاعِ عَيْنِي جَدَّتِ الدَّقِيقُ حَسْرَتًا حُرْنًا.

مدائیه جی دهن کان وئی سنجیه اک مان سنده فراق (و دوری) سبب
اوسان به غم جا گوز ما جاری آهن.

۵. خِذْتُ أَنْ لَا تَكْشُونَ تَهْنِئَةً إِذَا تَهْنَأَ رَكَّتْ بِمَعْنَى أَنَا.

مون خیال ککو (پایو) نه تون اسان کان جدا نه آیدن، به تون اوجو
اسان کان دار تی وئی!

۶. قَدْ رَمَانِ الزَّمَانُ مِن بَعْدِكَ يَنْبَالُ الْهُمُومِ مُحْتَضَةً
توکان پوءِ مون کي زماني امتحان وٺندي (آزمائيندي) نهن ڄا ٿير
آڇلائي هئا.

۷. لَسْتُ أَنَا قَادِرٌ عَلَىٰ فَرَجٍ خِطَاقٍ قَيْشِي بِذِكْرِ مَا كُنَّا
مون کي طاقت نه آهي ان زندگيءَ جي ڪشادي ڪرڻ جي، جيڪا مون
تي تنگ ٿي ويئي آهي، ان حال (حالت) جي باد ڪرڻ سان، جنهن ۾ اسين
گڏ هئاسون.

غلام محمد، جو هاڻي مطلوب مان ٿري طالب ٿي پيو هو، تنهن رياضت مان
روحانيت وڌائي ۽ وڃي چڱي پنڌ کي پهتو.

غلام محمد جي تربت رومزيءَ ۾ سندس وصيت موجب فقير بيدل جي
پيرانديءَ کان آهي.

قاضي پير محمد

غلام محمد فقير صاحب جو پنجويھ (۲۵) سال ساڻده نہ فقط منظور نظر ٿي رهيو، پر سندس ٻار، مددگار، پوٽي، غمخوار ۽ ڏک سک ۾ پائيواري ٿي رهيو هو. اهڙي اعليٰ درجي جي حياتي جي رفيق جي جدائي، فقير صاحب جي دل کي اهڙو شديد صدمو رسايو، جو روڙي ۾ رهڻ وڃي پيو. لازمي طور غم غلط ڪرڻ لاءِ سير اختيار ڪيائين، ته جيئن ڪن درويشن جي درگاهن تان ۽ سالڪن جي صحبت مان سندس قلب کي تيار اچي. انهيءَ پيچڻيءَ جي حالت ۾ مختلف هنڌن تي منزلون ڪندو، چئن سالن کان پوءِ ۱۳۶۵ھ ۾، وري اچي روڙي ۾ رهڻ شروع ڪيائين، جيئن پاڻ خود ارسائي ٿو:

”فقير عبد القادر ڪ صوفي و حنفي است،
فگند طرح سڪونت به قصه لهری.
يڪ هزار دوصد شصت و پنج ڪرد رقم،
سطور چند به توتيب نغز نظر دري.“

فقير صاحب هينئر پنهنجو توجهه قاضي پير محمد ڏانهن ڦيرايو ۽ گوياءِ قاضي صاحب سندس دل جي ورونهن ٿي پيو. اڳي ٻڌايو ويو آهي ته فقير صاحب قاضي پير محمد جي صحبت ۾ عشق جون سڀ منزلون ملي ڪيون. عشق جي انتها آهي ”جهاد بالنفس“ جنهن کي ”جهاد اڪبر“ ڪري سڏيو ويو آهي. فقير صاحب عشق جي حالت ۾ اڳين ڏينهن ۾ هر قسم جي تڪليف ڏئي هئي ۽ پنهنجي نفس تي پوريءَ طرح قبضو ڪيو هو؛ سواءِ هڪ جي، جو هو غصو مارڻ، غصو انسان جي وڏي ۾ وڏي ڪمزوري آهي. غصو مارڻ مهينن جو ڪم آهي ۽ انسان جي سخت آزمائش آهي. جيڪي انهيءَ آزمائش ۾ پاس ٿين ٿا، تن کي انسان ذات نه بچاءِ خود، خود خداوند تبارڪ و تعاليٰ به پسند ٿو ڪري.

”وَالْكَاتِلِبِينَ الْغَفِيضِ وَالْشَّافِينَ عَنِ الْقَاسِ وَاللَّهِ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ“
قاضي پير محمد ولد قاضي گل محمد جو سلسلو خاندان سن وليد سان لڳي ٿو. سندس وڏو ڏاڏو قاضي بخدود سني جيئندو، شيخ صالح شاميءَ سان گڏ دهليءَ سان روڙي ۾ آيو ۽ اتي ئي رهيو. سندس تربيت رڳو لائين جي پٺيان ٿي آهي.

قاضي پير محمد ۾ مشقون جون سڀ خوبيون ۽ خاصيتون عيون: جود و ڪلام، ادا، شوخي، شڪل ٿي، پيرواڻي، جور ۽ جفا. چون ٿا ته قاضي پير محمد

ڦير صاحب کي ڦسڻن ڦسڻن ٺڪليون ڏيئي ڏاڍو تنگ ڪندو هو، نه فقط ايترو، پر ڇڙ جي وقت ناشائستائين لفظ به استعمال ڪندو هو. ڪجهه ڀر جيڪي ٻيا ماڻهو يا معتد موجود هوندا هئا، تن کي قاضي صاحب جي انهيءَ اڏڻگيءَ روش تي ڏاڍي ملالان لڳندي هئي، پر ڦير صاحب بلڪل صبر سان سهندو هو. پاڻ حاضرين کي به نرمائيءَ ۽ ڏيسرج سان چونڌو هو ته جنهن کي اها باهه نه وئي، سو اٿي وڃي.

”هٿنگ چائين پاڻ کي ته اچي آڳ- آڄاهه،

پڇڻ گهڻا پڇاڻيا تون پڇڻ کسي پڇاهه،

واقف ٿي وساءِ، آڳ نه ڏجي عام کي.“ (شاه)

جڏهن ڪو ماڻهو ٻئي ماڻهوءَ کي اجايو بدشد ڳالهائيندو آهي يا خواه مخواه تنگ ڪندو آهي، تڏهن اڳلي کي ڪاوڙ ايندي آهي. جيڪڏهن کيس ترڪي به ترڪي جواب ڏيڻ جي همت نه هوندي اٿس ته ڀرپٽ پنهنجي دل جي بار گهٽائڻ، بهار ڪڍڻ ۽ بيچينيءَ کي دور ڪرڻ لاءِ شڪو و شڪايت ڪندو آهي. شاعر، جي اهل دل سمجهيا وڃن ٿا، سي به انهيءَ کان آڃا نه آهن. ٻيئي عشق شاعرن جو شعر معشوق جي شڪوي شڪايت سان ڀريو پيو آهي. حافظ شيرازي اگرچه معشوق جي بدشد ڳالهائڻ تي خوشيءَ جو اظهار ڪري ٿو، تڏهن به انهيءَ کي تمام سٺن لفظن ۾ شڪايت کان سواءِ ٻيو ڪجهه سڏي نٿو سگهجي.

”بدم گفتي و خورستم عفا ك الله انكو گفتي،

جواب تلخ سي زيب لب لعل شڪر خا را“

ميد آمد علي شاه هڪ هڪه فرمايو آهي:

”جڏي نبيق ٿو سون ڏي ڪڍڻ، جهلي هٿ ڪٽاري ٿو هٿين،

جيئن ٿو وڌين، تيئن ٿو وڌين، آهي عجب سون کسي ايهو.“

معشوق ڪٽاريءَ سان وڌڻ شروع ڪري ٿو ۽ جيئن جيئن زيادهه ڇيهه ڏيندو ٿو وڃي، تيئن تيئن عاشق جي دل ۾ هن لاءِ محبت زيادهه ٿيندي ٿي وڃي. هوبهو اها ڪنيت هئي اسان جي ڦير صاحب جي، جو جيئن قاضي صاحب کيس ٺڪيل ڏيندو هو، تيئن کيس زيادهه وڌندو هو ۽ سندس عشق وڌندو هو وڌيڪ وڌيڪ وڌيڪو. ۽ چونڌو هو:

”بيدل قوتشون صدقي سها اينا تنگ - چات.“

پاڻ سوز گداز ڪري نمازو - جي سامه - ان سندن گهري ٿو:

”سهڻي ڌڻڙا خوب خزانڙا،
سورڙ گداز دا مين ٿون.“

ٿان جو سندس محبت انهيءَ منزل کي پهتي هو پنهنجو گهر ڇڏي اچي انهيءَ صاحب جي گهر جي سامهون جاءِ وٺي ويٺو ۽ زندگيءَ جو آخرين عرصو اتي ئي رهيو. ۽ اتي ئي وصال ڪيائين.

چون ٿا ته قاضي پير محمد عبيد رعب سان ايلڊ شو ۽ فقير صاحب ٽن بيڪرو ڪم وٺڻو هوندو هجي، سو حاڪمان ۽ چابوٽ انداز ۾ وٺندو هو. هڪ دفعي جي ڳالهه ٿا ڪن ته قاضي صاحب کي اٺ آڻا ڪٽندا هئا، ٽي صاحب کي نياپو موڪليائين ته آڻائي ڪريو، پر هٿ جو الله جو ڏالو، دير ٿيڻ تي قاضي صاحب پاڻ آيو ۽ آڻا سڀا لفظ استعمال ڪرڻ لڳو: ڪٺ جي واڏڻ ڪڍي جيائين ته ”اها منهنجي ٽنگ ڪي ته ٺوڪي ٻڌان“. فقير صاحب، سامان فقير کي چيو ته ”اها هيءَ چادر سڪو سوڍيءَ وٽ گهرو وڃي اٺ آڻا وٺي آه“. بقول حافظ شيرازي:

”گر مريد راه عشقي، فڪر بدنامي مڪن،

شيخ صغان خرقه رهن خانتر خمار داشت.“

سامان فقير سڪو وٽ ڊوڙندو ويو ۽ وڃي کيس چادر ڏنائين. سي نه هڪ لاڙ جو وائيو آيو ۽ سڪو کان پهچائين ته ”فقير پورو صاحب ڪٿي هوندو؟ جو آڻ سندس خدمت ۾ اٺ آڻا پاس جا عرض رکڻ.“ تنهن تي سڪو ورائيس ته ”هيءَ فقير صاحب جو خاص ماڻهو آهي، کيس ئي ڏيئي ڇڏ.“ ڇڏڻ اٺ آڻا آيا، ڇڏڻ قاضي صاحب، فقير صاحب کي چيو ته ”اٺن آڻن لاءِ لاڙ جي وائي جو روپ ورتو؟“

گرچ قاضي پير محمد به وڃي چڪو هو، پر پنهنجو مشوقانه انداز بهاريءَ تائين نه ڇڏيائين ۽ اهڙا واقعا، بلڪه آفتيءَ ڪٿان به عجيب طريقن ۽ روزانو ٿيندا هئا.

قاضي پير محمد جو درجو فقير صاحب وٽ اهڙو هو، جيئن حسام الدين چلبيءَ جو مولانا روميءَ وٽ، جيئن حسام الدين چلبيءَ مولانا روميءَ جي وٽان مثنويءَ جا بيت پڙهندو، ويٺو هو لکندو، تيئن قاضي صاحب به فقير صاحب جو گهڻو ڪلام لکيو. سندس ڏکڻ جو نونو منڍ ۾ ڏنو ويو آهي.

قاضي پير محمد پوريائين سچارڪو دڪان هلائيندو هو، پر پوءِ پير صاحب جي چوڻ تي دڪان بند ڪري ڇڏيائين. قاضي صاحب به شاندار ڪيون: هڪ ڏاڏي پوئي، جنهن سان فقط هڪ رات قاضي محمد يوسف چانس ۽ ٽن ٽن پونون جنهن سان اٺ رات قاضي محمد حيدر ۽ غلام مودي ۽ غلام حسين.

فقير صاحب جي قاضي پير محمد سان ويهه سال محبت ائين هئي، جيئن
 مٿي ذڪر ڪيو ويو آهي. سن ۱۰۸۵ھ ۾ قاضي صاحب داعي اجل کي ليڪ پئي
 هي جهان ڇڏيو. فقير صاحب ڏاڍو پریشان گذارڻ لڳو: اڪ طرف سندس فرزند
 نالي فروغ فوت ٿي ويو، اٺي طرف محبوب جي بدائي، تنهن تر هڪاري جهوري
 رکيس، جيئن جنجال ٿي پيس! قاضي صاحب جي وفات تي فقير صاحب هين
 ڪافي چئي:

- ياڪي ٿين وڃي يار نڪي پيش خيال اسان جو.
 ۱- توهون ڌارڻ سپرين دل کسي ناهه قرار
 جيئن جنجال اسان جو.
 ۲- مل ته مائڊائي لهي ترسل ٿي* نروار
 ملا سچ سوال اسان جو.
 ۳- ”بيدل“ ويچارو ڇڏي وڻسو پورب ٻار
 هي ڏس حال اسان جو.

انهيءَ صدمي کان پوءِ دنيا تان دل کڻي ڇڏيائين. هميشه مشوق جي ميلاب
 جي خيال ۾ رهيو ۽ اصلوڪي ديس ڏي وڃڻ جو متمني ٿيو ۽ هينون ڪافي چيائين:

ڪافي

- ديس ڇڏي پرديس آئين وطن ڪيم وسار.
 ۱- سرتيون روز سنڀارڻ توکي ٻليل ڪرڻ هڪار.
 ۲- آرجمي جي ڪين ڪڏهن ٻئي ڪن ڪوڪار.
 ۳- ويڙهيجا وحدت جا واصل توکي ڪرڻ تنوار.
 ۴- ڪثرت وارو قيد ڀڄي تون پر انهي* جي ڀار.
 ۵- بيدرل آڏري وڃ اوڏانهن گوند ڪين گذار.

قاضي صاحب جي تربت سندس وڏن جي مقام ۾ آهي. فقير صاحب سندس
 وصال جون چيڪي تاريخون ڇپون آهن، سي هيٺ ڏجن ٿيون:

تاريخ. وصال

آخري وعضدي بمزلة الروح* مين جسدي،
 مقبول بارگاهه صمدي مغفور مرحوم قاضي پير محمد
 بحفر الله له
 سالڪ طريق پير محمد ڪ در زمان،
 گو يرسده در سلوڪ طريقت ز سالکان.
 با خاص و عام داشت ره خدمت و نیاز.

می دید نور جلوه همت اوست را عیان .
 بعد از بسطوح سیر الی الله سر نمود .
 سال چهل جدا از تن آمد به ملک جان .
 سیم (۳) شوال در شب یک شبیه نیم شب .
 دست از نشان به شست در آن بحر بی نشان .
 وقت عروج طائر روحش فرشته گفت .
پرواز کرده تیسر شب سوئی آشیان .

سال ۱۲۸۵ هـ .

دیگر: تاریخ وفات درویش محبت کشیش، محور ذات احدی مغفور مرحوم
 قاضی پیرمحمد الحقه الله با الصالحین و آذخه فی زمره العاشقین و نور الله
 مرقدہ بنور الیقین .

چون که قاضی پیرمحمد با هدیه کرد اندر عشق حق جان را فدای
 دل ز سال وصل او داده خبر گفت بد پروانه شمع خدای

سال ۱۲۸۵ هـ .

دیگر: تاریخ وصال محبوب القلوب اوصد الله الی سائیناه .
 پیرمحمد مظهر فیض الله چون سوئی عالم بقا پیموده راه .
 هاتف از سال وصالش باز گفت در جهان جان گرفت آرام گاه .

سال ۱۲۸۵ هجری .

بيدل جي گرهستي زلدگي

معرفت کي پهچڻ لاء بنيادي ڏاڪي، شريعت تان مٿي چڙهڻو پوي ٿو. شايد الهيءَ خيال سان شاه صاحب فرمايو آهي ته ”ماري سڪ سبق، شريعت سندوسهڻي“. شريعت جي جملي حڪمن مان هڪ حڪم شادي لاءِ به آهي. رهبايت جي منع ٿيل آهي. چون ٿا ته فقير صاحب به شاديون ڪيون؛ پهرين پنهنجن مان ۽ ٻي ڌارين مان. پهرين مان فقط هڪ نياڻي ٿي ۽ ٻيءَ مان ٻه ٻچا. محترم مسٽر پاٽيا جهاننداس پنهنجي قلمي ڪتاب ”سوانح عمري فقير بيدل“ ۾ لکيو آهي ته فقير صاحب کي ٽي ٻه ٿيا؛ هڪڙو فرید بخش، ٻيو محمد محسن ۽ ٽيون امام بخش. فرید بخش ڄمڻ وقت گرامت ڏيکاري، تنهنڪري کيس رخصت ملي. امام بخش ڄمڻ پنجن سالن جي عمر ۾ گذاري ويو ۽ فقير محمد محسن، فقير صاحب جي وصال کان ۹ سال پوءِ ڄامو مٽايو، مسٽر گدي مل هرجائيءَ پنهنجي ڪتاب ”دewan بيدل“ جي مقدمي ۾ جيڪو شجرو پيش ڪيو آهي، تنهن ۾ چار فرزند ڄاڻايا اٿس. اڳتي هلي هڪڙي هنڌ هينءَ ريت لکي ٿو: ”فقير صاحب ٻه گهر لکاح ۾ آندا هئا. پهرئين گهر مان هڪ نياڻي هئي، ٻيو گهر ٻه ڌيبي آدميون مان لکاح ۾ آندائون، جنهن مان فرزند ٿيا.“

فقير صاحب کي تاريخن لکڻ جو نه فقط از حد شوق هو، پر ان ۾ مشاقي هو. قاضي پير محمد جي چئني پٽن جي ڄمڻ جون تاريخون لکيون اٿس. تنهنڪري پنهنجي پٽن جون به لکيون هونديون. پر تولد جون تاريخون فقط ٻن پٽن جون مليون آهن، جي هيٺ ڏجن ٿيون:

تاريخ تولد محمد محسن ”ڀڪس“

يست و ششم جماد ثاني زاد - محسن و مولدش مبارڪ باد
 پنج هفتاد يک هزار و دوهصد - يد ز هجري رسول شاه رشاد
 حق تعاليٰ بحق حسنينش - از حصادت مسعود - سون داراد

۲۶ جماد الثاني سن ۱۲۷۵ هـ

تاريخ تولد محمد فرید

شب آدینم يست و سیم - از جماد اول طریق زاد
 هفت هفتاد يک هزار و دوهصد - بود کین اجهاج دست و داد
 يا رب از نعمت دار ماموش - به نسبي و آلہ الامجد
 جمع رات ۲۳ جماد الاول سن ۱۲۷۷ هـ

ستر ٻوليچند پنهنجي ڪتاب ”يدل جو سنڌي ڪلام“ جي ديلي جي لکيو آهي ته يدل ۽ گهر ٻڙيو ۽ کيس هڪ لياڻي ۽ ٻه پٽ ٿيا ۽ اهي جن جون تاريخون مٿي ڏنيون ويون آهن.

وقت گذرندو رهيو، تان جو اهو وقت آيو جڏهن سندس آخرين منظور نظر قاضي ابراهيم جو سندس روح جي راحت ۽ گويا جيءَ جو جهاو هو. هميشه لاءِ الوداع چئي، هيءُ جهان ڇڏيو. فقير صاحب جي دل تي هي صدمو نهايت شاق گذريو. زندگي وبال ٿي پيس. فراق جي حالت ۾ هڪ ڪافي چئي اٿس، جنهن جو مطلع —

”ياڪي ٿئين وڃي ڀار، نڪو ٻيو خيال اسان جو“

مان فقير صاحب جي دلي گداز ۽ درد جي شدت جو اندازو لڳائي سگهجي ٿو. فقير صاحب بيمار گذارڻ لڳو ۽ جيئن پوءِ تهن ويو ضيف ٿيندو. هڪ دفعي آخوند عبدالله ڪانئس پهتو ته ”سائين دنيا فاني آهي، تضا تي اوهان کي ڪاڻي رکون؟“ فرمايائين ته ”اها، جيئن بندي کي ساهه آهي، تيئن قاضي صاحب جي دروازي تان ڪڍي ويندو ۽ سندس ڪڪڻ ۾ دم ڇڏيندو، پوءِ اوهان جي اختيار آهي.“ چون ٿا ته صاحب ڪريو وٺس عيادت لاءِ آيا ۽ فقير صاحب کي فرمايائون ته ”توهان جا وڏا اسان جي مقام ۾ پوريل آهن، تنهنڪري توهان به اتي جاءِ وٺو.“ آخوند عبدالله عرض ڪيو ته ”ٻيلا اها ڳالهه درست آهي، پر جنهن مقام ۾ وليءَ خدا جو سٺل هوندو آهي، تنهن مقام تان ٻڃائڻو سمان هوندو آهي. تنهنڪري اسان کيس پنهنجي مقام ۾ رکنداسين.“

انهيءَ بيماريءَ جي زماني ۾ فقير صاحب هڪ ڪافي چئي آهي، جنهن جو مطلع آهي: ”تون ٿياو آيو، ماروڙن جو مون ڏي.“

جورائڻ وٺيو آهي، سو نيٺ ٻڃي، ۽ هر هڪ موت جو ڏانئو آخر چڱي. اهو وقت اچي ويجهو آيو. فقير صاحب ٻار ٻار چوڻ لڳو ته ”مان قاضي صاحب جي ڀڃڻ جو ڏوڪو آهيان، جيئن سندس گهران موڪل نه ملندي تيئن چانو نه مٽائيندس.“ چون ٿا ته ٻه دفعا انڪار ٿيو، ٽئين دفعي آخر اجازت ملي ۽ فقير صاحب پئي گهر لاءِ سايامو ڪيو، ۽ فرمايائين ته ”اسان جي رات تيار آهي.“

حق ڳالهه ٿا ڪن ته هڪ دفعي فقير صاحب گهٽندي گهٽندي اچي پنهوراري تماقي پتي خانل ۾ پهتو. تن ڏينهن اتي هڪ جديد عالم مولوي عبدالقادر نالي رهندو هو. مولوي صاحب رڳو عالم نه هو، پر عامل به هو. مولوي صاحب حوفين جي خلاف دوندو هو، سو جڏهن کيس خبر پئي ته سندس ڳوٺ ۾ هڪ تون صوفي آيو آهي، تڏهن کيس گوريائين، ۽ پڇيائين ته ”هڪڙي ويٺو آهي؟“

فقير صاحب جواب ڏنو ته ”روھڙيءَ ۾“. مولوي صاحب چيو ته ”اٿي، جتي جان الله شاھ رهندو هو، جو پاڻ کي الله سڏائيندو هو“. فقير صاحب ورندي ڏني ته ”هاڻو“. مولوي صاحب ڀڄيو ته ”پوءِ مري ڇو ويو“. فقير صاحب ورائي ڏني ته ”الله جو هي گهر ۽ هو گهر ۽ وٺيس ته هن گهر ۾ رهي، وٺيس ته هن گهر ۾ رهي“. مولوي صاحب کڻي ماڻ ڪئي.

فقير صاحب ۽ ٻئي گهر لاءِ تيار ٿيو. رات جو ٻارن ٻين کان موڪلائي سڏيو، ڪجهه وقت کان پوءِ ٽپ ڏئي اٿيو ۽ ٻا ادب ڪرڻ لڳا ٻيلو ۽ ٿوري دير بيهي، وري ڪٽ تي سڏيو. سليمان فقير عرض ڪيو ته ”ٻلا ڪهڙو اسرار هو“. پاڻ فرمايائين ته ”اها حضرت شهباز قلندر جن وٺي آيا هئا، هينئر الله توهان ۾ ڇادر تائي، جان سٺو ته روح پرواز ڪري ويس، اهڙيءَ طرح، هن ولايت ۽ ڪراست جي صاحب پنهنجو آستانو ۱۶ ذي القعد ۱۱۸۹ ۾ هن ڦاٽي دنيا مان ڪڍي، دارالقياد ۾ ٺاهيو. يروقت ئي آخوند عبدالله کي اطلاع مليو، جنهن غسل ڪفن جي تياري ڪئي. جنازي سان هندو خواه مسلمان تمار گهڻي تعداد ۾ ساڻ هئا. سندس خاڪي جسم کي اسٽيشن جي اولھ ۾، جو اڄڪلهه خانگاه جي ٺالي سان مشهور آهي، سپرد خاک ڪيو ويو. سندس وفات جي تاريخ سندس فرزند ارجمند فقير محمد محسن ”بيڪس“ جو ان وقت چوڏهن سالن جو هو، هينئر ريت چئي آهي:

رمز رنديءَ جو عجائب روھڙيءَ ۾ راز هو

ٺالي بيدل بادشه بيشڪ اتي شهباز هو.

موج مستيءَ ۾ سدا سلطان سرفراز هو.

حلاج جي حالت ۾ هر دم من خدا ستار هو.

پير ميان جي پيش ۾ حقيقت معجز هو (۱).

’هماوست‘ واري حال ۾، ’محمود‘ سو ’اياز‘ هو.

درد واري دين ۾، هو وير وحدت باز هو.

عشق جي اوتار سان دلدار دست و راز هو.

هن تماشي گاه ۾ اٺهڪ سنڌي آواز هو.

مرضيءَ موجب پنهنجي سومير صفائي ساز هو.

سال ٻارنهن سو، اٺاٺوي ۾ سوز گداز هو.

سورجين ذوالقعد جي، هاديءَ سندو پرواز هو.

بيدل مرشد مٽهنجو سائين غريب نواز هو.

”بيڪس“ خادم درندن کي عشق جو آغاز هو.

مسجد و مزار جو پاهریون ڈیرہ

فقیر پیدل و بیچکس جی مزار جو اندرون ڈیرہ

فقير صاحب جو مذھب

ھر ڪنھن ماڻھو جي ٿول ۽ نعل مان سندس عقيدې جو اندازو لڳائي سگهجي ٿو، پر ڪنھن به صوفيءَ يا درويشن بابت راءِ قائم ڪرڻ مشڪل، بلڪه محال آهي. فقير بيدل چيتوڻيڪ پٺوڇي عقيدن جو ڄاڻو اظهار به ڪيو آهي، تڏهن چٽائيءَ ۽ يقين مان چئي نه سگهيو ته سندس واسطو ڪهڙي فرقي سان هو. ظاهري طور تي پنھنجن وڏن وانگر حنفي مسلمان هو ۽ انهيءَ فرقي موجب شريعت جو پوريءَ طرح پابند هو، پر ان ۾ ٿورو اضافو ڪري، هڪ دائمي عقيدې جو هيئن لفظن ۾ اظهار ڪيو اٿس:

”فقير عبدالقادر ڪ صوفي و حنفي است“

”عقائد فارسيءَ“ ۾ خدا ۽ رسول، جيئن يارڻ سڳورن، ۽ پنجن تن پاڪو ۽ حضرت پيران پير دستگير ۾ پڪو اعتقاد ڏيکاري ٿو، پر امير معاويہ کي خدا ۽ پنجن تن جو دشمن سمجهي ٿو ۽ يزيد کي برتد، ملحد ۽ دوزخي سڏي ٿو. رافضين خواهه خارجين کي ناجي نٿو سمجهي. فقير جي منڪر کي خدا جو دشمن چئي ٿو، ٻئي هنڌ فرمائي ٿو:

انا شيعي و لکن لا ابصري من الخلفاء هم مرج الھدايہ

انا السني و لکن قائل الفضل ليعاميع خبيرا والي الولا يہ

يعني آءٌ شيعو آهيان، لکن شيعن وانگر غيبن کان بيزار نه آهيان، جو اهي عدايت جا چراغ آهن؛ آءٌ سني آهيان، پر فاتح غير ۽ والي اندلايت حضرت عليءَ جي بن خليفن تي فضيلت جو قائل آهيان. ٻئي هنڌ فرمائي ٿو: حضرت علي عليه السلام ڏسي ٿو ته آءٌ امير معاويہ کي دوست نٿو رکان؛ حضرت صديق اڪبر رضي الله تعاليٰ عنه شاهد آهي ته رافضين کان پري آهيان؛ ۽ امام حسين عليه السلام ڏسي ٿو ته يزيد ۽ سندس قوم تي لعنت ڪرڻ ٿو.

معاويہ را ندارم دوست حيدر شاهد حالہ

ز رفض دؤر تر صديق اڪبر شاهد حالہ

يزيد و قوم اورا ميگفتيم لعنت ز غيرت دين

شهيد ڪر بلا سبط پيمبر شاهد حالہ

چون ٿا ته فقير صاحب ساداتن جي ذاتي عزت ڪندو هو. ساداتن جو ڪو به لقب نينگر ايندو ڏسندو هو، ته سرفروشي ٿي ويندو هو. سيد شڪر الله روهڙيءَ جو ڪوٽڙي سيد، جيتوڻيڪي والد سيد سنان علي شاهه کان روايت نه ڪري نه هڪ دائمي

هو پاڻ فقير صاحب جي ڪچهريءَ ۾ موجود هو، جو هڪڙي ماڻهوءَ اچي حضرت علي عليه السلام جي مرتبي ۽ منزلت بابت ڪائنس سوال پڇيو، جنهن تي فقير صاحب جا وارڪڙا ٿي ويا ۽ ٽي البديهي هيٺيون نظر چيائين:

- (۱) تجلبي وحدت مطلق ولي الله علي برحق،
ڪند حجب دوئي را شق ولي الله علي برحق.
- (۲) محيط ذات او گوهر، سمانى ليض را اختر،
رخس انور زما و خور ولي الله علي برحق.
- (۳) ڪليد گنج لاهوتي، فتوح باب باهوتي،
عليهم سر راهوتي، ولي الله علي برحق.
- (۴) صلي المرتضي حيدر، وصي المصطفى صندر،
صفي و مجتبي سرور، ولي الله علي برحق.
- (۵) ۵ خمس طيب شمع، ۵ خلقي اربع نگرش،
۵ بين هم داخل عشرش، ولي الله علي برحق.
- (۶) آئم دين پيغمبر، دوازده تن ز جدان بهتر،
تختين شان بود حيدر، ولي الله علي برحق.
- (۷) محب شاه مردان شو، مراد شير يزدان شو،
چو بيدل بنده ايشان شو، ولي الله علي برحق.

فقير صاحب پارهين اسان جي شان ۾ هڪ نظم لکيو آهي، جو سندس درگاه تي گهڻو ڪري ڳالڻ ۾ ايندو آهي:

آفروخت عشق شمع جمال محمدي،
شد مرتضي ظهور ڪمال محمدي.
حضرت حسن شجاع همان آتاب بوده،
شپير شمس نور جمال (۱) محمدي.
زين العبا و باقر و جعفر ميزات اوست،
ڪاظم و رضا است مظهر حال محمدي.
قبي و نقي و عسڪري القاب وي شده،
مهدي است موبى موى مثال محمدي.
بيدل ز عشق بهر دهندي بگو، صادق،
صلوات پر محمد و آل محمدي.

ازان سواء فقير صاحب حضرت علي عليه السلام جي شان ۾ ۴ سنڌي ڪافيون
چيون آهن، جي ٻن عام طور خانقاه تي ڳائڻ ۾ اينديون آهن:

ڪافي نمبر ۱

ظاهر بندو باطن سولي	۱. اهو راز ڪري ٿو روشن
۲. من عرف جي مام موياري	
۳. پاڻ ڳوليندڙ پاڻ کي ڳولي	
۴. تان تون پنهنجو پاڻ سڃاڻين	
۵. پنهنجو سر صحي ڪر ٻيڌلي	
۶. ۷. ۸. ۹. ۱۰.	

ڪافي نمبر ۲

۱. ۲. ۳. ۴. ۵.	۱. ۲. ۳. ۴. ۵.
۶. ۷. ۸. ۹. ۱۰.	

جي هنڌ چوي ٿو:

۱. ۲. ۳. ۴. ۵.	۱. ۲. ۳. ۴. ۵.

حضرت علي عليه السلام پنهنجي شهادت کان ٿورو وقت اڳ ۾، هڪڙي ڏينهن
مسجد ڪوٺ ۾ منبر تي رونق الروز ٿي، حاضرين کي خطبي ۾ فرمايو، ”سلوئي قبل
ان تفقدوني“ (انهيءَ کان اڳ جو توهان مون کي وڃائي ويهيو، جيڪي ٻڌڻو هجيو،
سو ٻڌي وٺو.)

مذڪور ارشاد ڏانهن فقير صاحب هيئن ست ۾ ارشاد ڪيو آهي:

مستجوهه سراسر سیر سکتورنی،
آهین ن تئون ٿور ٿیبارو،

محرم ۾ ڏينهن سان گڏ عزاداري ۾ ڪندو هو، سندس استاد مولوي عبدالرحمان
صاحب سکر واري، هڪ لک کانئس عزاداري جي جائز عمن جي باري ۾ پڇيو.
(۱) اُ، عتبي ابدالله (ع)، (۲) وحدت واري (ر-ه)، (۳) ره ٿوارو، (ر-ه)،

جنهن تي کيس ڪتابي سنڌون لکي موڪليائين. سندس بصيرت ايتري هئي، جو چون ٿا ته ميان جان الله شاھ ٽئين کي هڪ سال محروم جي ٽائين ۽ تاريخ سبق وٺي ڏنائين. دستور موجب ڪر بلا جي تمزيب جي ڪجهڙن وقت سڀني روهڙيءَ جي ساداتن کي ڪوٺائي لاء ماڻهو ويندو آهي. ماڻهن جو به ڪافي هجوم هوندو آهي؛ تنهنڪري سڀني ساداتن کي قاصد جو انتظار هوندو آهي ۽ ماڻهوءَ جي اچڻ شرط ئي تياري ڪندا آهن، ته جيئن سولائيءَ سان هجوم مان لنگهي وڃون. شاھ صاحب کي به اهو انتظار هو، جنهنڪري پڙهڻ سان ڇت ٺهي لائائين. فقير صاحب اهو حال ڏسي، فرمايائين ته لاڻوڪان اطمینان ڪريو، جڏهن امام جي تمزيب ڪرڻ جو وقت ٿيو، تڏهن آڏو اڏوڪو اوهان کي خبر ڏيندس. جهٽ نه گذري ته فقير صاحب ادب ۽ احترام وڃان اٿي بيٺو ۽ صلوات پڙهڻ شروع ڪيائين، ۽ چيائين ته ”هينئر شاهزادن جي سواري وڃي ٿي، تياري ڪريو.“ شاھ صاحب تڪڙو تڪڙو ويو ۽ تمزيب ڪرڻ جي عين وقت تي پهتو. ساڳئي وائڻي نسبت سيد ڀرڻڏنو شاھ، ساڪن روهڙي پنهنجي استاد مرحوم مولوي سيد غلام مرتضيٰ شاھ، ساڪن روهڙيءَ کان روايت ڪري ٿو ته فقير صاحب اوائل ۾ سندس موجوده خانقاه کان اٽڪل چاليهار قدر پري هڪ ٽڪريءَ تي، جا تختيا ۱۰۰ فوٽ کن اوچي آهي، رات جو رهندو هو. جان الله شاھ ٽيون وٽس تعليم وٺندو هو. ائين محروم شاهزادي فقير صاحب کان موڪل گهري ته اڃ رات سون کي موڪل ڏيو، جو رات ڪريلا جو تمزيب ڪهندو. فقير صاحب ورائي ڏني ته ”توهان اچجو، جڏهن اهو وقت ٿيو، تڏهن آڏو اڏوڪو اوهان کي اطلاع ڏيندس.“ شاھ صاحب استاد جي حڪم موجب آيو، پر تمزيب جي انتظار ۾ پڙهڻ سان ڇت نه پيو لڳيس. ڪا بهل ٿي ته فقير صاحب اٿي پيو. سندس وار ڪڙا ٿي ويا ۽ پاڻ تڪڙو تڪڙو ٺهيل لڳو، جيئن ٿو ٿئي، نئين پير ڪسڪي وٺس، ۽ ليڙيون ٻاڙيندو وڃي هيٺ پيو. شاھ صاحب به پنهنجي طرفان گهڻي ڪوشش ڪئي ته فقير صاحب کي بچائي، پر يسود. فقير صاحب روئي روئي ماڻو ٿي پيو. ٿوري وقت کان پوءِ شاھ صاحب کي ڏسي چيائين ته ”توهان اچا آهيو، وڃو ساڻم جي تياري آهي.“ شاھ صاحب وڃي ڏسي ته وائڻي ماڻهو تمزيب ڪرڻ لاءِ تيار پيا آهن، ٻئي ڏينهن تي شاھ صاحب فقير صاحب کان پڇيو ته ”ببلا توهان ڪيئن سمجهيو؟ ڇاڪاڻ ته آڏو عين وقت تي وڃي پئس.“ فقير صاحب فرمايو ته ”توهان پوري وقت تي پئس، بس آهي!“

فقير صاحب امام حسين عليه السلام جي شهادت جي باري ۾ هڪ مرتبي لکيو آهي، جنهن جو مطلع آهي:

ڪر بلا ۾ شاھ جڏهن مهان ٿيو،
دود لهر جو ات وڏو گهسان ٿيو.

اڙائيندڙن جي ڪري ڪنهن به ڪردار جي شان ۾ هڪ نپو رسالو ”قرۃ العین“
 تي مناقب السبطین“ جي نالي سان لکيو اٿس.

بعض اوقات شیعی ۽ سنی کان ڪناره ڪشي ڪرڻ گهري ٿو، جو سندس
 خیال ۾ ٻئي فرقا حقیقت کان پري آهن، فرمائي ٿو:

”مذهب جو مونجهارو ڇڏي ذاتي ڪنهن ڏي ڪام ڪري،
 شيعي سني ڪون ڀڄ پري، رخ رست واري راه ڪري.“
 ٻي هنڌ فرمائي ٿو:

”مذهب دا ست ڪوڙا جهڳڙا۔ وحدت دا گھن راه“

مذهب جي ڳالهين ۾ آزاد خیال آهي ۽ قرآن شريف جي آيتن ”لا اِکْرَاهَ
 فِی الدین“ ۽ ”لَكُمْ دِیْنُكُمْ“ وٺي ڏيندڙ، تي پورو پورو عادل آهي.

سندس خیال ۾ مذهبي تعصب کان آجوءِ آزاد ڪرڻ وارو آهي عشق، جيسين
 انسان عشق اختيار نه ڪندو، جو سندس خلقت جو باعث آهي، تيسين وحدت جي
 راه کان گمراه رهندو ۽ حقيقت سان هڪ ٿي نه سگهندو. عشق کي ئي رهبر،
 هادي، پير، پيغمبر سمجهي ٿو، جو وحدت جي راه ڏيکاريندو ۽ جنهن کي عشق
 ساڻي ٿي راه ڏيکاري، تنهن کي ڪو ڪونه گمراه ڪري سگهندو. فرمائي ٿو:

”جينهنون عشق بناوي راه۔ تينهنون ڪون ڪري گمراه.“

عشق محبت جو ڪاٺو ڪري ٿو سگهجي، ايت تصور ڪري سگهجي ٿو،
 فقير صاحب جي عشق جو اندازو هيٺين مصرع مان لڳائي سگهجي ٿو:

”روز ازل ڪنون بيدل ٻڌڙا“

عشق والا احسانِ رام“

فقير صاحب جي خیال موجب مذهب اختيار ڪرڻ سول آهي، انهيءَ کان
 جو صوفي ٿئي، جو آتي سر جو سودو آهي، سگهن جو جگر نه آهي، جيئن نه فرمائي ٿو:

مذهب دي باقياں تون برها، هڪ ٻيل وچ آڏاويگا.

صوفي لا مذهب مستي وچ، آنا الحق آلاويگا.

شيعا سني ٿيون سوکا، صوفي ڪون سڏاويگا.

بي سري دا منصب پاڪر، سولي سر چڙهاويگا.

ٻنهي مي حرفين ۾ هڪڙي هنڌ فرمائي ٿو:

ع۔ علوم مذاهب دا ست، سبق سلوڪ دا پرھيا.

چٿان ڪٿان رائجين وسدا ڪامل ويسم ڪرڻا.

وَهُتو سَمَڪُمْ اَبْدَما ڪُنتُمْ هِڪو حرف ٻڪوڻا.

مُولِ نه مَرُونا.

فقير صاحب فقر ۾ اعتقاد رکڻ تمام ضروري ٿو سمجهي. فقر جي منڪر کي
خدا جو دشمن ٿو سمجهي، ڳوٺا فقر ۾ اعتقاد رکندڙ خدا جو دوست آهي، فرماڻي ٿو:

”ڪسي ڪو آو منڪر فقر است ڏيڏل

عدوي فاهن رب ذوالحسن بود“

مولانا روسي به عشق جو مذهب سڀني مذهبن کان نرالو ٿو سمجهي.

”ملت عشق از همه دينها جدا است،

عاشقان را مذهب و نعت خدا است“

ڏيڏل جي عتيدي موجب مذهب جي منزل اوري آهي، پر عاشق جي منزل دورا

”مذهب دين دي پاتين اوري،

عاشق ويندي اڳي اڳي“

بيدل جي شخصيت

ڪن ماڻهن جي قول ۽ فعل ۾ ڪوبه فرق ٿيڻ ڪونه هوندو آهي. سندن تحرير خواهه تقرير، سندن نشست برخاست، اعمالن ۽ افعالن جو آئينو هوندي آهي. پر ڪن جو فعل الڳ ته قول الڳ، اهڙا ماڻهو پاڻ کي پاسي ڪري، زماني جي تصوير پيش ڪندا آهن. تنهنڪري هر هڪ اديب ۽ شاعر کي صحيح طور تي سمجهڻ لاءِ سندس دؤر ۽ سندس ماحول جو مطالعو ضروري آهي.

بيدل جو اهو زمانو آهي جنهن ۾ مٿس سچل سرمست جو گهرو اثر پوي ٿو. نانڪ يوسف سان وقت بوقت صحبتي ٿئي ٿو. سيوهڻ ويندي ۽ موٽندي نوشهري فيروز ۾ شاهه نصير سان ملاقاتي ٿئي ٿو. فقير محمد صلاح سان، جنهن جي لاءِ چوڻي آهي ته ”جاڏي محمد صلاح، ٿاڏي پاڻ الله“ سندس گهڻو ڪري روزانو روح رهاڻ ٿئي ٿي. مڪاني ماحول به اهو آهي جو سندس والد ۽ وڏا درويش مٿس ۽ درويش صفت ٿي گذريا آهن. پاڻ درويشن جي دعا سان ڄائو. درويشن جي دعا سائس شامل رهي، ۽ هميشه درويشن جي صحبت ۽ قبض جو طالب رهيو. اهڙن اثرن ڪري سندس رهڻي ڪهڻي بلڪل سادي ۽ سودمند رهي. سادي ايتريقدر جو نفيس کي ڪو ٺڪر مليو نه واءِ، نه ته ٿيو پلو: ويلن جا ويلا لنگهي وڃن، پر پاڻ لاءِ ته ٺهيو پر گهر لاءِ به گهر ۾ ڪنو ڪونه چڙهي. ”النقر فغري“ جي گوياءِ صحيح ٿيئي ۾ پيروي هئي. پر جيڪڏهن ڪو ٺڪر آيو، ته به ان مان اڌ ڪنهن وٺي خدا جي درگاهه تي موڪليو ۽ پوڙ ۾ ٻاڻي گڏي، بسواد ڪري کائيو. پر جي لڳائيءَ هوندي به ٻاڻيءَ لاءِ ڪنهن کي سوال نه ڪيو ۽ پاڻ اٿي پيشو. تاهه وحدانيت جي خوشيءَ ۾ منهن جو رنگ اهڙو ڳاڙهو هوندو هو، جهڙو الب، سونهاري شريف دٺ تي پئي پوندي هئي. سندس ڊگهي پيشاني پئي هر وقت ٻوڪندي هئي. سندس منهن موڪرو مٺيادار ۽ ته پورو ٻٺو هو. وار ڪلهن تي پيا پوندا هئا. منهن ۾ اما رونق ۽ سک ۾ اما مٽر سرلي، جو جيڪو هڪڙو آيو ته اٿڻ جي نه ڪندو. اسير ۽ نواب جي در تي نه ويٺو، جيڪي نذرانو اچي سو سڀ ٺڪر ۾ هلايو. مطلب ته بقول شاهه صاحب:

هڪ وڏاڻو ٻگڙين، جوکي ڪندا جج،
طلب نه رکن طعام جي، اوتيو پيشن اڄ،
لاهوئين لطيف پئي، من ساري ڪيو سچ،
سائي جهاکي سچ، وسڻ کي ويجهي ٿيا.

پوشاک ڏسو ته بلڪل سادي. بدن تي جوڙيءَ جا ڪپڙا ڪار ڏوٿل، ڪلھن تي گجڙ ورتي چادر ۽ مٿي تي تاج ٿو پوي. باوجود ايتري ڪيس ڪافي سچا مٿي، تڏهن به سيدن جي ايتري عزت ڪندو هو جو جيڪڏهن ڪو سندن ننڍو ڏينگر تي ايندو هو ته سرويڌ اٿي بيهندو هو. نساناڻي ۽ لهڻائي اهڙي جو ڪچهريءَ ۾ سڀ ڪو ننڍو وڏو مٿي ٿلهي تي ويهي، ته پاڻ بيٺ. پاڻ کي هيشه ٻڌو ڪري سڏيندو هو. جيڪڏهن ڪو وٽس فيصلي لاءِ ايندو، ته کيس عذابت ڪبي ۽ ٻار ٻار چٽو ته ”بابا اوچو اهو آهي، جو نچو آهي.“ جيڪڏهن ڪو دعا طلبي، سڳي ڏاڳي ۽ تمويڙ وغيره لاءِ ايندو، ته کيس چٽو ته ”حاجن شاهه يا ڪنهن ٻئي وليءَ جي درگاهه تي وات خدا جي ماني ڏيئي اچ ۽ اتاهون جي خاک ۽ تيل ڪم آڻ.“ پر انهيءَ هوندي به جيڪڏهن ڪو تمويڙ لاءِ گهڻو سانيندو، ته قصدي پرده مان هيٺون ٻه سٽون لکي ڏيون ۽ ان ۾ پنهنجي طرفان ”بالطيف باڪرم باڪريم باڪريم“ لکندو ڪيو. ڪجهه قصدي جي برڪت ڪجهه قدر جي دعا، ويجهاري جي حاجت روائي ٿي ويندي.

”هو الحبيب الذي ترجي شفاعته - لڪل هول من الالهوال مقتدر“

انهيءَ جو ترجمو ڪنهن صاحب هيئنءَ طرح ڪيو آهي:

”ڏٺو دوسر الله جو شافع شفاعت“

حامي ٿيو هولن ڪون اهڪايون امت“

ڳالهه ٿا ڪن ته ڪنهن لنگا هڪڙي مائهو ڪانس ذات پڇي. جواب ۾ چيائين ته ”ابا غير جي ذات آهي ذات سان، جيڪا تو ۾ ذات آهي ساني فقير ۾ آهي.“ پنهنجو آخرين آرام گاهه اڳيئي خيال ۾ آهي اتي اچي مراقي ۾ ويهندو هو. سادگي کيس نه فقط حياتيءَ ۾ ٻڌل هئي پر سانيءَ ۾ به. جيڪڏهن ڪن معتقدن ۾ مريدن سندس مزار مٿان نبي ٿورائين ۽ غافقن کي رونق وٺائين جو ارادو ڪيو ته ڪنهن خواب ۾ روڪيائين.

فقير صاحب درويشن ۽ بزرگن کان فاضل هئڻ جي خيال سان سير سفر ڏاڍو ڪيو. سوهڻ شريف جو ته خاص پالڻڙو هو. ازاسواءِ پٽ شاهه، دراز، مخدوم محمد اسماعيل (پيران لوه)، پير گوڻ، جهوڪ، قنبل ۽ شاعر خيروند (روهي) جي درگاهن تي باقاعدي پيرو ڪندو هو.

فقير صاحب جي تندرستي تمام سٺي هئي ۽ گهڻو ڪري بيماري ڪانه ٿيندي هجي. هڪ دفعي کيس بلي ۾ هڪ ٿوري اڪڻي جنهن ايت تڪليف ڏني. ڊاڪٽر سان مشورو ڪيو ويو، جنهن بهوش ڪري ٽڪي ڏيڻ جو فيصلو ڪيو. فقير صاحب فرمايو ته ”ابا اسان اڳي بهوش آهيون، تون زلمي ڀڄندو ڪم ڪر.“ انهن چئي

فیر صاحب گنہ ٿڀري کٽي "مثنوي" مان بيت پڙهڻ شروع ڪيا ۽ پاڻ اهڙيءَ محروبت ۾ اچي ويو جو سيراتي به نه ڀريائين. ٻي شايد آخرين ٻياري ٿي ڇا پڻ نهايت صبر ۽ قلب جي سکون سان ڪيائين.

سندس حب الوطنيءَ جي ڪوڙي تعريف ڪجي! ٿري گهري وري روهڙي اچي وسايائين. هارسيءَ جي ڪنهن شاعر حب الوطني جيئن نموني پاڻ ڪئي آهي:

حب وطن از ملک سامان خوشتر
خار وطن از سنبل و ريحان خوشتر
يوسف که به متر پادشاهي ميکرد
مي گفت گدا بودن کتمان خوشتر.

ان جي مقابلي ۾ فیر صاحب روهڙي ۽ روهڙيءَ جي حسن جي تمام سٺن لفظن ۾ تعريف ڪئي آهي.

زهي لهري که چون چنات عدن است
سراها مجمع آرام و امن است
زيارت گاه هر روشن ضميري
دليل راه هر جان مستيري
مگر اين بلده چون بيت العتيق است
که جاي طوف مردان طريق است
وگر نرسي ز حال ساکنانش
سراور جمع خاطر در اسانش
ز حسن مظهر هر چاه غافل
بهرجا گل بهر جا شور بلبل.

اهڙو ماڻهو جنهن جي زندگي ۽ ذهني ڪجهڙي حرڪت کان اعليٰ هجي ۽ جنهن شريعت کان وٺي ست منزلون طي ڪري معرفت ۾ مڪان لاهيو هجي، تنهن کي ماڻهو ماڻل سمجهي سندس هر حال ۾ تقليد ڪرڻ شروع ڪندا. اهڙي ماڻهوءَ جو اول ڪرامت جو اثر رکندو، ڪوئا ڪماليت واري هوندي ۽ سندس نظر ڪيميا جو ڪم ڪندي. سندس اثر پورائين پنهنجي ڀت بعد مدفن تي پيو جو امانت جو صاحب ٿيو. سندس مصاحب به چڱيءَ منزل کي پهتا. راڳ سان گذر يافت شروع ٿي ۽ ڀنگا مرتاض ماڻهو پيدا ٿيا. سندس شاعريءَ جو اهو اثر ٿيو جو روهڙيءَ ۾ ڀنگا چڱا شاعر پيدا ٿيا، جهڙوڪ سيد نواب شاھ، سيد محبت علي شاھ، فیر علي بخش وغيره. سندس ذهني ڪجهڙي ڪري هند ۽ مسلمانن ۾ برادري ۽ ڀائري وڌندي

وڃي. هندن مان ڀائي ڀاروشاهه ۽ بابا ٽيپراج جهڙا درويش پيدا ٿيا. ظاهرين ماڻهن سندس عقيديءَ جي تقليد شروع ڪئي. ايتريقدر جو سندن جا ستايل ۽ نواڻ جا قتل جت ڪٿهه ۾ ڪٿهه جي سلامتيءَ لاءِ ڪندا وڃن. اسڪولن کليل ۽ بند ٿيڻ جي وقتن تي بقول ”جامي“

يار من در مڪتب و من پوسه ره منتظر
منتظر بودم که يارم با کتاب آيد ارون.
گهٽ ڇهيو اڃا رهن. اها بياري عام خاص ۾ پکڙجي وڃي. اگرچہ ڪثرت ۾ گهڻو ڪري خرابي به هوندي آهي، پر هت پاڪيني ايتري هئي جو خواب ۾ به خرابي ڪانه هئي. مجازي منزل کي پار ڪرڻ ۽ حال حاصل ڪرڻ لاءِ گهڻن رياضتون به ڪيون ۽ بيدل کي عشق جو اوتار سمجهي سندس خانقاهه تي ننواتا ڪندا. پر ”عشق نه منصوبي است که هر نفس بدو رسد“

هن ساديت جي دور ۾ اگرچہ نفسي نفسي لکي پئي آهي، روزگار جي تنگي آهي، محبت ۾ سڙو نه رهيو آهي ۽ زماني جي رنگ ٺي اور ٿي ويو آهي، تاهه جيئن پڻ اولياءُ الله جون درگاهون خالي نه آهن، تيئن هت به هو وقت روني آهي، بقول شاهه صاحب:

ساري رات سبحان، جاگي جن ياد ڪيو،
ان جي عبداللطيف چئي، مٽيءَ لڏو مان،
ڪوڙين ڪن سلام، اچي آئون ان جي.

بيدل جو شعر ۽ شاعري

هر ڪنهن انسان کي پنهنجي عمر، ماحول، درڪ ۽ درجي آهر شيون وٺڻ ٿيون، مثلاً ننڍو ٻار رنگين چيزون، رانديڪا ۽ ڪاڙي جون شيون پسند ڪري ٿو. جڏهن وڏو ٿئي ٿو تڏهن سندس پسنديءَ جو معيار به بلند ٿئي ٿو ۽ رڳو رڳو ٿئي ٿو ۽ مصنوعي شين کان سٺين سٺي اصليت وارين شين جو خيال ڪري ٿو. حسن ۽ حسين چيزن جو وٺڻ به اهڙو ٿئي ٿو. پهرائين انسان ڪنهن نه ڪنهن انسان يا چيز کي پسند ڪري ٿو، پر جڏهن سندس ادراڪ ۾ اضافو ٿئي ٿو ته مادي ۽ فاني شين کي ڇڏي، انهن جي تلاش ۾ رهي ٿو، جي غير فاني آهن. ازان سواءِ حسن حسن ۾ به فرق آهي. عام طرح جو حسن سنجيدو وڃي ٿو، سو عارضي آهي ۽ حقيقي نه آهي، پر فاني ۽ غير حقيقي هوندي به منجهس ڪشش ۽ جاذبيت آهي! تنهن لاءِ ڪن صاحبن جو خيال آهي ته اهو حقيقي حسن جو اولڙو آهي. جهڙيءَ طرح اس اچڻ ڪري ڀت اچي ٿي، پر اها اڃان اوستائين آهي جيستائين سچ بڻو آهي ۽ سچ لهڻ سان اڃان شائب ٿي وڃي، تهڙيءَ طرح جن چيزن ۾ حسن نظر اچي ٿو سو به عارضي ۽ مستعار آهي ۽ حقيقي حسن جو اولڙو آهي.

سڄيءَ ڪائنات اندر هر خفيل شيءِ ۾ اها هڪ روشني آهي، جا مختلف شڪلين ۽ حالتن سبب جدا جدا رونق ۽ رعنائِي ڏيکاري ٿي. مثلاً سج جي روشني هڪ آهي ۽ هر حالت ۾ ساڳي آهي، پر جڏهن آئيني تي پوي ٿي تڏهن اهڙو اولڙو ٿئي ٿو، جو هرڪا اک ان جو تاب سهي ٿئي سگهي. ڪرڇ پاڻي ته مڙيوئي پاڻي آهي، پر درياءُ جي پاڻيءَ ۽ تلاءُ جي پاڻيءَ تي به سندس تجليءَ ۾ نمايان فرق آهي. ماڻگ جي ٿڌڻ کي ته موتين وارو آب بخشي ٿي. صوفيائي ڪرام جي اصول موجب، اهائي هڪ دائمي روشني آهي، جا ڪنهن نه ڪنهن فاني چيز جي معرفت ڪشش جو باعث بڻجي ٿي. اهوئي هڪ روح يا چوهر آهي جو هر چيز کي علاني ٿو، اهوئي نور آهي جو هر شيءِ کي رونق بخشي ٿو. وجود مطلق آهي پر مختلف صورتن ۽ شڪلين ۾ مقيد ٿي ظاهر ٿيڻ ڪري مختلف نالن سان سڏيو وڃي ٿو. اهو اهڙوئي مثال آهي جيئن انسان جي جسم ۾ گهڻي عضوا، هلا، رڳون ۽ اعصابون آهن، ۽ هر هڪ عضوي ۽ هر هڪ رڳ جو پنهنجو پنهنجو ڪم آهي، پر روح فقط هڪ آهي جو هر عضوي ۾ آهي ۽ گهڻا هر هنڌ آهي ۽ ڪنهن به عضوي جو ڪوبه ڌرو ان کان خالي نه آهي، پر ائين ڪوبه مالهو دعوا مان تعين ڪري نه سگهندو ته روح جي رهڻ جو هنڌ ڪهڙو آهي. جيتوڻيڪ مختلف عضوا ۽ مختلف رڳون پنهنجو پنهنجو ڪم ڪن ٿيون

جو کون مقرر ٿي سڀو آهي، تاهه اهو هڪ ئي روح آهي، جو سڀ ڪجهه ڪري رهيو آهي، ۽ جڏهن پرواز ڪري ٿو ته سڀ ڇڏي. اهڙيءَ طرح سڄي ڪائنات گهڙا هڪ خاص هستي آهي، جنهن جا لکين ۽ ڪروڙين عضوا آهن، جن جون مختلف ۽ گوناگون شڪليون آهن پر هر هڪ جو ڪم جدا آهي، ۽ در حقيقت اها هڪ هستي آهي جا سڀ ڪجهه ڪري رهي آهي. جيتوڻيڪ ڪائنات جي هر ذري ۾ موجود ۽ هر هنڌ آهي، تاهه يقين سان چئي نٿو سگهجي ته ڪٿي ۽ ڪهڙي هنڌ آهي. انهيءَ لامڪان هستيءَ کي اسين چئون ٿا ”خدا“. انهيءَ اصول کي صوفي چون ٿا ”وحدت الوجود“ يا ”هڪ اوست“، يعني هر چيز کي خدا تعاليٰ جو مظهر تصور ڪندي ڪندي سندن عشق ايترو وڌي ٿو، جو کيس مظهر جي بجاءِ خود خدا ڪري سمجهن ٿا ۽ ان چيز جو نانءُ نشان گهڙا وٺائين ڪم ٿي وڃي ٿو.

ايڪ قصو، در لکيه ڪوڙين ڪٽي ڪڙ ڪيون،
جيڏانهن ڪريان پرڪ، تيڏانهن صاحب سابهون. (شاه)

بسڪ در جان فگار وچسر بيدارم توئي،
هر ڪم پيدا سي شود از دور پندارم توئي. (جاسي)

انهن جو خيال ايڏو بلند ٿئي ٿو، جو ڪفر ۽ اسلام جو سڙهو سڌو لنگهي، ”هو“ ۾ محو ٿي وڃن ٿا، ۽ سواءِ ”هوئي هو“ جي ٻيو نه ڪي ڪين سمجهي ٿو، نه سمجهي ٿو، ۽ وجد جي حالت ۾ ”اقبال الحق“ جو دور به هنن شروع ڪن ٿا. فقير يده انهيءَ ”وحدت الوجود“ جي اصول جو نالو ۽ حاسي هو.

فقير صاحب سڌي ۽ سرائڪيءَ ۾ جيڪو ڪلام چيو آهي سو گهڻو ڪري ذوهيڙن، بيتن ۽ ڪافين جي صورت ۾ آهي. انهن ۾ جن ذوهيڙن ۾ پنهنجي هستيءَ کي ”هڪ اوست“ ۾ متايندڙن ۽ ڪم ڪندڙن جي تعريف ڪئي اٿس، تن کي نالو ”او اٿس“ ”وحدت نام“، ”فرانس صوفي“ ۽ ان تي باقاعدي عمل ڪرڻ جي هدايت ڪئي اٿس. هي ۽ اڻات تي ڪافي روشني وڌي اٿس. جڏهن طالب کي اڻات حاصل ٿيندي، تڏهن ئي محبوب حقيقي جو مٿن ڏسندو. فرمائي ٿو:

”لا ايله دے شيشے ڪولون ماهي رنگ وڪلائيڪا“

”سرود نام“ ۾ جو لفظ ڪافين جو مجموعو آهي، تنهن ۾ ٻڌ جايجا ان جي تاثير ڪئي اٿس. يار يار فرمائي ٿو ته خدا انساني پوشاڪ پوري جدا جدا نالن سان پاڻ کي ڪوٺاري ٿو.

۱- سمجھ رک مالڪ سچا، ڏس هوبهو محبوب آه،
 ”نرم وجه الله“ ڪنهن سن، سو بسو محبوب آه.

۲- آءِ، ڀلي آئين يار جاني، وڳو ڳي انساني!

۳- ڪري سينگار صورت جو، اچي سڀ ۾ ساياسي،
 صفت ۾ پانهجي راڻي، سوين نالا سڏاياسي.

۴- يار بيرنگي نور نهائي، پھري پوڻ آيو انساني،
 سھس ويسن سان پاڻ سينگاريو.

۵- حسن بسونت بهار بيرنگي، چمن ڪليا چوڌاري،
 ”ابنما تولوا“ عشاقن فون آپ ڏٺس دلداري،
 ”نرم وجه الله“ ويڪ تماشا، چار طرف گلزاري!

ڪاٺي روپ سٺي

- خاڪي ڪپڙم ويس، آهيان ٿت نور نيارو.
- ۱- اچي ٺاهيم اٽهين، عبيديت جو آئين.
- ۲- ڪاٺي چاڪر چاٿيان، ڪاٺي خاصو ريس.
- ۳- هڪ ڍڪيان ٻيو لاهيان، رنگا رنگ لپيس.
- ۴- ڪاٺي سالڪ سڌريل، ڪاٺي عين اويس.
- ۵- سيوهڻ سجدا ٿو ڪريان، ٻيڏل ٿي درويش.

عداوند تبارڪ و تعاليٰ سونهن جو ڪجهو خزانو هو. دنيا انهيءَ ڏاءِ خاتالين
 تـ مغلوق سندس حسن جي تعريف ڪري. اهو سورو خيال هن طرح ادا ٿو ڪري:

روپ ڏيئي

عشقون آيو آيو، صورت ويس ۾ سهڻو.

- (۱) ”ڪنٽ ڪنٽاً مخفياً“ سن، لالن ڪنهن تـ لڪايو.
- (۲) اچي انسان ۾ ڪيائين اظهاري، ٻير ٻڌر ٻڙ ٻايو.
- (۳) رنگين رنگين، ڀاتين ڀاتين، سور نظارو لايو.
- (۴) ڪاٺي هندو، ڪاٺي مومن، اهو رڪيائين رايو.
- (۵) ٻيڏل ٻيڏل آئيج تئين ويساھ، جيئن سائين سمجھايو.

انگريزي شاعر Keats چيو آهي ته

"Beauty is Truth and Truth is Beauty- that is all ye know on earth, and all ye need to know."

"حسن حقيقت فرق نه ڀانئج عاشق ڪر اعتبار،"

غير صاحب جي خيال موجب انسان خود طالب به آهي ۽ مطلوب به، "خلقِ آدم علي صورتيه" موجب خدا ڪان به ناهي. ٻئين صورت ۾ هو پاڻ تي دستي مڙهي آهي، تنهن صورت ۾ کيس پاڻ کي بند وسڻائڻ ۽ سمجهڻ نه گهرجي. نرمانتي ٿو:

ڪافي روي سسئي

پاڻ پنهنجون تون آهين، ڪيچ وٺين ڇو ڪاهين ا

۱- صاحب آهين ڪيچ وٺن جو- ڀرڻ ڇو پاڻ کي ڀانئين ا

۲- "خاڪي آدم علي صورتيه" - غير خدا جو ناهين .

۳- 'معديت' کي 'احديت' ۾ لالڻ ڇو نه لڙهائين !

عبدالله ڀنڊو ناهين تون هرگز- ڇو ٿو ڪور ڪمائين !

هي هنڌ نرمانتي ٿو:

واقف وسهه هي ۽ ڳالهڙي، توري ۽ نڪو موجود ٿو،

شڪرڪ وارو دور ڪر، وحدت جو تو اقرار ڪيو.

هي هنڌ نرمانتي ٿو:

مورڪ پرچو ڪي پاڻ کي، موروڻ جو آهين ڪير تون.

پيءُ ڄاڻ ڪسون بهار ٿي، ڀيرج سدا هسي ڀير تون.

آهين تون مالڪ مالڪ جو تهن ۾ نه چائج ٿير تون.

تحت الشري ۽ عرض تي موجود بالا زير تون.

ڪافي روي جهنگلو

معني وجودي ڪر سوي، آهين سدا موجود تون.

ڪتون جي عبادت ٿو ڪرين، سا ڪيو آهين معبود تون.

۱- ڪاڏي ڪرين تون ٿو قصد، دارن جو مقصود تون.

سر سموي ٻنڀڻجو سمجه، ملڪن سدا موجود تون.

۲- ڇڏ سڌ ڀونڀني باغ جي، ملڪوت ۾ مشهود تون.

'غزني' جو ٻڌ ڇو ٿو ڀڄين، موروڻ ملڪ "محمود" تون.

۳- عبدالله ڀرم اختيار ڪر، جي ٿو گهرين معبود تون.

ڏورن ٿو ٻڌون ڪڇ ڪنڌر، آهين سمورو سود تون.

گالي روپ پروو

ڪمريءَ ڦهلي تو هي ساڻ،

ڪوھ ڪڍين ڪمي جي ڪاڻ!

۱- "الانسان سري وانا سرء"

رمر پروڙ اها منجهه پاڻ.

۲- ملڪ فلڪ سي تنهنجا ساڄو.

سالڪ پنهنجو ڇو مر سڃاڻ!

۳- ڪرسي عرش امر تنهنجي ۾.

وحدت جو تو منجهه وڻان.

۴- ڪمي جو تون آهين مالڪ.

بيدل ٻيو تان وهر نه آن.

جڏهن انسان خود ذات حقيقي آهي، تڏهن کيس اکيون کولڻ گهرجن ۽

پنهنجو پاڻ کي مڃائڻ گهرجي. فرمائي ٿو:

توهن ٻاهر ڪين ڪي آهي - پالهنجو پاڻ ۾ ڦول.

"من عترت" جو ڪر نظارو - بیدل اڪر ٻون ڪول!

علامہ سر محمد اقبال لکيو آهي ته "موجودہ زماني جا علوم ۽ فنون خدا کي

پهچڻ کان روڪين ٿا."

دانش حاضر حجاب اڪبر است.

ت پرست و بت فروش و بت گر است.

ساڳيءَ طرح دنيوي عقل به انسان کي گمراه ٿو ڪري. انهن ٻنهي جو علاج

آهي عشق. فرمائي ٿو، "جيئن عشق اختيار نه ڪيو، تيئن پنهنجو مقصد حاصل

ڪري نه سگهيو."

اهو ساڳيو خيال گهڻو وقت اڳ، فقير صاحب بلڪل مختصر سادن ۾ ماني

لفظن ۾ آندو آهي:

"علم و عقل ڪڏن ئي ٻري - سک سوز جي صلاح ڪر"

۱- سچ ٻچ مڃاڻا آهي آهي، جيڪي ظاهري شرعي ۽ دنيوي علم کي ڇڏي، عشق

۾ محويت حاصل ڪن ٿا.

۱- ڪن مطالع محويت ڪسي - فقہ ڇڏيون - رزانيا

۲- مذہب واري قيد کون بیدل - عشق ڪندہ آزاد

عشق کي ٻيڌل خدا جي نعمت سمجھي ٿو، جنهن لاءِ شڪر ادا ٻڌا آهي ٿو.

۱۔ عشق عطا الاهی ہے ۔ برہ نہ چیز بھائی ہے

۲۔ عشق عطا ڪيائون توکي ۔ ٻيڌل ڪر شڪر ادا
شڪري عند فرمائي ٿو:

عشق ازلن جا منصب عالي ۔ منکر جو منون ڪارو،

انسان جي خود بيني، کس عشق کان روکي ٿي ۽ معشوق حقاني جي ملڪ
کان مانج آهي. جڏهن خوديءَ جا خطرا گر ڪيا، هتي مٽائي، وجود وڃائون،
۽ پاڻ کان پاسو ڪيو، تڏهن لاهوتي لال ٿيو. فرمائي ٿو:

ڪافي روپ آيا

سک رمز وجود وڃاڻ ڏي،

نهيڻ حاجت پڙهن پڙهاون ڏي!

۱۔ اکران دے وچ جوئسي اڙيا،

عشق دي چاڙهي مول نه چڙهيا،

’اڻبياتي‘ دا علم جو پڙهيا،

سجج انهن سر ساون ڏي!

۲۔ بارش برہ دي جنهن سر آئي،

سوز عشق وچ جالے سدائي،

بي دردان تون ڪل نه ڪائي،

درد دے دود دڪاون ڏي!

۳۔ نال دليل تا پيسي دليل،

عقل نه اوڏانهن ٿيڻي رهيو،

سمجھي سام ڪو سوئي بي سر

شاعسي طبل وڃاڻ ڏي!

۴۔ بحر عشق مين چوئي ٻوسي،

دھن ڪنڀر دا دفتر ٽوسي،

ساري سڌ انهن ڪر هوسي،

ذات صفات سماون ڏي!

۵۔ ٻيڌل ڪنار وحدت دي من تون،

طاسر وهم دوئي دا ٻن تون،

وچ عروج نزول دے ڪهن تون،

لسان ذات آون چساون ڏي!

ٻئي هنڌ لرمائي ٿو:

پاڻ ڪولندڙ پاڻ کي ڪولي - عشق شورو وڃايو غير،
وري لرمائي ٿو:

جنهن پيتو ماڻهو صفا جو - تنهن وٺاريو هي وجود
ان جي فڪرت ۾ مدامي - روپرو محبوب آندو.
ٻئي هنڌ لرمائي ٿو:

ڪيو خوار خود يعني توکي، پر سان تڏهن جو ڀڄ پيو،
قائين دوزي جي دام ۾، وحدت جو توکڙن واس ڏيو،
”وحدت نامو“ جو سڄي انهيءَ نهايت سان ڀريل آهي، تنهن ۾ هڪ هنڌ
لرمائي ٿو:

خام خوديءَ جا خطرا عاشق ڪڍي عدم.

ڪافي روپ ٻورب

لاهو تي سي لال،	هاڻون جن ٻاسو ڪيو.
۱- جوڳي نڪتا جڳ ڪون،	چنڊي جسم پنجال.
۲- نانگا جالڻ ٺاهڻ ۾،	ڪپڙا نيٽهن ٺهال.
۳- آڏو تي اثبات جي،	سرڪيو ڪن ٻقال.
۴- هوو هي ٻها مال ڪي،	ماڻهن لڏڪي محال.
۵- ڀريل دم پيراڳ ۾،	پاڻ ڪنان ٻل خيال.

۾ محبت جي ميدان ۾، عشق کي سر جو سانگو ڪرڻ نه چڪائي، جيتوڻي

۱- عاشق ٿيڻ تان سر ڏي،	ناتم ڪير عشاقين اچي،
منصور واري موج مان،	اچي رنگ رسڙن جي رڇج.
۲- سر ڏي اول سور ۾ سگهو،	هوءَ ڦيڻهن ۾ ڦروار ٿي،
منصور وانگي مڪ منجهون،	سر پار سورج تپي سڄج.

غير صاحب جو عشق شمر ڪجهه تمثيلي آهي ۽ ڪجهه مجازي. نئين ۾ جيتوڻي
هيرانجيوس عمر مارئي، سٺي پنهنون، سمون گهڙي ۽ سٺي سهار آندا آهن، پر
اُنهن محض نالا، انهن مان ڪنهن جو به تصور يا ڪيالي پيش نه ڪئي آهي. فقط چند
واقعا ۽ جذبا انهن جي سوانح مان درجا آئي، جن ۾ حقائق اور اوري آهي. پر ان تي
”عدم اوستا“ جو رنگ غالب آهي، سواءِ هڪ ڪٿي، جنهن ۾ ڪو به ڪو به
سو سڄو ڏيکارڻ محض، نه دلچسپ نه ٿي ٿو آهي.

۱- سرهي سنگ سمي جي ڪيو ٿوريءَ کپي نور،
نسبت نمائيءَ کي، ڏکڻ کون ڪيو ڏور،
هلي منجهه حضور، مهاليءَ مان لڏو.

۲- پيرئون مون ڏي مڪا، سرتين سنيها،
وساري ويهي رهين، قول ڪئي ڪها،
بربن پري ها، نه ته ويجهي ورن ڪينگي.

۳- شاه رانجهن دي التي چال،
چاڪ سڌارو وڃ سالي،
سرت رکهو تي سيان.

(م) ڪائي روپ جوڳ

دم دم دل ڀر ڪان، ڪهڙيءَ کي سِر ڪهڙڻ جي،
۱- مهر ڪارڻ سوهڻي مستالي، سرڪي پٿارين صحيون سچائي،
چان ڏور رب چاڻهي، بيخ لڳي هس مرڻ جيئن جي،
۲- لهس لڳن کي لهر مان آهي، دونهان دل ۾ درد ڏکائين،
برهه ڏيڪارين پاڻ، سڪ وڃاين سرت سچن جي،
۳- روز مهر لئي سِر تري ٿي، ڪڇ گهڙو ڪيون، گهڙو گهڙي ٿي،
برهه پوڙاين پاڻ، محب ڏني هس ڪا ويڇ ملڻ جي،
۴- عشق ازلي جن ڪسي آهي، ڪاڻ ڪئن جي تن کي ٺاهي،
عبدالله ڏهه سال ڇو سال، ٺاه ڪنهن جي سرڪ سار جي.

جيتوڻيڪ فقير صاحب پنهنجي زندگي گهڻي قدر عشق ورزي ۾ گذاري، تاهم
مجازي شعر تمام ٿورو چيو اٿس. اڻ ڀر ۾ عاشق جي آم و زاوي، انتظار، بيماري،
ماهوسي ۽ ميتلائي جا عام طور تي عشقير شاعرن جي شعر ۾ خصوصاً اردو ۽ فارسي
شاعرن جي ڪلام ۾ نظر اچي ٿي، ما ڪانهي. نه وري مشرق جي شڪايت ٿي
ڪئي اٿس. مشوق لاه هميشه اهڙا لفظ استعمال ڪيا اٿس، جن مان سندس خلوص ۽
محبت جي گهرائي ظاهر آهي.

در تيمه تيمه سائين - روح اساندا وڪاڻا

مешوق جي لدم قدم تان سر مڌو ڪرڻ، جان تار ڪرڻ، هر عاشق جو سچو
دعوى آهي ۽ ڪو شاعر انهن ئي بيان ڪندو آيو آهي. هر مشوق جي درني عاشق

جي روح جو وڪاس، اتفاق سان ڪئين چيو هوندو. بيدل جو روئي سڄي، هريش
ذات باريءَ جي وحدانيت ڏانهن آهي، ۽ هر چيز کي انهيءَ ذات جو ملهر سمجهي،
ان ۾ اهڙو ڪم ٿيو وڃي جو لعل موجود ۽ لعل موجود کان مٿي چڙهي ”اناندي“ جا
نورا هڻي ٿو. وٽس عاشق ۽ معشوق جو تعلق جسماني نه آهي، پر ذهني ۽ روحاني آهي.
جيڪڏهن اسان کي خبر نه هجي ها ته سندس معشوق مرد هئا، ته سندس ڪلام مان
جنسيت جو پتو پون مشڪل هو.

دنيا ۾ شاعر پنهنجي پنهنجي منصب ۽ منزلت آهر، انسان ذات کي پنهنجي شعر
جي ذريعي سکيا ڏين ٿا. شايد اهوئي سبب هو جو چيو ويو: ”شاعري جزويت
از پندري“^{۱۹}. شاه صاحب به فرمايو آهي:

جي تون بيت پائين، سي آيون آجين،
تيو من لائين، پريان منڍي ٻار ڏي.

بيدل ۾ پنهنجي انداز ۾ بند ۽ نصيحت ڪئي آهي. هر شخص کي ڪام
ڪرڻ، لوپ، سوم ۽ انگڪار کي پنهنجي قبضي ۾ ڪرڻ جي هدايت ڪئي اٿس.

ڪافي

- ۱۔ چالي ساڌو ۾ سنسار، چوٿين سنسار وارا واهو.
- ۲۔ ڪام، ڪروڙ ۽ سوم وڃايو، آڏيسيءَ انگڪار.
- ۳۔ سنت چڙهي سک، ڪنڀون ڏکن جو سرتي باري ٻاره.
- ۴۔ ڪري اڀياس چڙهي آڪاسين، وانڪو بي اختيار.
- ۵۔ من هوار پون جو ڪهوڙو، ڪري کنگن گذاره.
- ۶۔ بيدل عاشق انهيءَ ڀڳت جي، سرت رکج سڀ ٻاره.

۱۔ وحدت دے وچ ۾ يار يگانا، وهم دوئي دا ڪائين

۲۔ بيدل چڙ نه هئون، وحدت جو ڪر واهو
سالم اتي هي خيال سڃايو

۳۔ ڪيو غوار خود يعني توکي، پير سان نه تنهنجو ٻچ هو،
قائين دوئيءَ جي دلم ۾، وحدت جو توکون واس ويو

۴۔ اپنا پيد ڪي ڀاءُ، ڏوهان دا پيد ٿو ڀاءُ،

۵۔ اها حياتي اٿي خزانو، دم دم تنهن جو ڀڳتو،
ٻار ڪر تون ئي مردانو، وحدت جو ڪر ٻار واهو

بدل جيڪو سنڌي ۽ سرائڪي ۾ ڪلام چيو آهي، سو موزون به آهي ۽
غير موزون به. ”وحدت نامو“ دوهن جي صورت ۾ آهي ۽ ”سرود نامو“ ۾ ڪافيون
آهن، پر انهن مان ڪن جي قاعدي صورت فارسي شزل جهڙي آهي تنهنڪري
انهن کي موزون سڏي سگهجي ٿو. مثلاً، اهي ڪافيون، جن جا مطلع هيٺ ڏجن ٿا،

۱- عشق جو يارو درازن ۾ عجب اسرار هو

۲- هر طرف ساجن وسي، هستي چڙهي شيار ٿي

۳- معنيٰ وجودي ڪر سهي، آهين سدا موجود تون

۴- سمجھ رک سالڪ سچا، ڏس هويهو محبوب آه

۵- عمر ڪنهن خاصي خسار يا، سالڪن ڪها سو فدا

۶- ڪري سينگار صورت جو، اچي سڀ ۾ سجايا سي

۷- دعوا دورنگي جي ستي، وحدت ڏي ڇت جو چاه ڪر

ازانسواءِ شعر جي هر ڪنهن صنف ۾ گهڻو ڪري طبع آزمائي ڪئي اٿس.
اهڙو مثال سنڌ جي صوفي شاعرن ۾ ڪو ٻيو ٺهندو.

دل جي جذبات کي ڪنهن سڀني ۽ مؤثر نموني ۾ ظاهر ڪرڻ کي شاعري
چئجي ٿو. اهڙيءَ حالت ۾، علم عروض جي قاعدن جي پابندي شڪل ٿي هوي تي،
انهيءَ بد نظر تي مولانا روميءَ فرمايو ته ”هن ڏانھن قاعدا تن قاعدا ت - شعر مي گويم
به از آب حیات“، اڌ فقير صاحب جو حوصلو ايترو بلند هو، جو ڪڏهن به اهڙي
دعوا نه ڪئي اٿس.

بدل انهيءَ زماني جو شاعر آهي، جڏهن اردو زبان ۾ مستڪرم، عربي ۽ فارسي
جي تيج ٿي ڦاٽي. پر قدرتي ئي عرصي اندر، منجهس ايتري واڌ ٿي، جو ۱۸۳۵ع ۾
دفترتي ٻوليءَ ۽ ٻين جو شرف حاصل ٿيس. سنڌ جي هن هڪير شاعر جي دل گوارا
نه ڪيو ته کيس تقار انداز ڪري؛ تنهنڪري جيئن عربي، فارسي، سرائڪي ۽ سنڌيءَ
۾ شعر چوندو هو، تيئن هن ۾ به طبع آزمائي ڪيائين. لائق فائز سان ڏسو ته ڇڪي
لفظ اردو جي ٻين شاعر، ”ولي“ ڏکڻي جي شعر ۾ موجود آهن، سي ئي سندس
شعر ۾ ڏسبا. مثلاً:

(۱) جب سون زاهد نے سني اس رخ پر نور کي بات،

بھل گئي اس سين ترے شوق سون سب حور کي بات. (بيدل)

هي وفا ئي نہ کر خدا سون ڊر،

جگ سنهائي نہ کر خدا سون ڊر،

آرسي دیکھ کبر نهو مشرور،

خود نمائي نہ کر، خدا سون ڊر. (ولي)

دروئي کي و هم سين بيدل تيرا دل گر هوا فارغ،

ظهورا ذات مطابق کيا، جهان چاهين وعان هرگاه. (بيدل)

رکھتا هي کيون جفا کو مجھ پر روا اے ظالم،

معشر مين تجھ سين آخر، ميرآ حساب هوگا. (ولي)

اردو جي انهيءَ دور جي ٻئي شاعر، شاہ مبارڪ ”آبرو“ جي ڪلام ۾

۾ اهي لفظ ڪثرت سان ملن ٿا:

نين سين نين جب ملائي ڪيا،

دل کي اندر سيرے سمائي ڪيا. (آبرو)

ٻوليءَ ۽ لفظن جي لحاظ کان بيدل جو مقابلو اردوءَ جي پهرين دور جي

شاعرن سان ڪري سگهجي ٿو. ۽ مضمون آفريقي، تخيل جي بلند پروازي اهڙي ئي

الن، جهڙي سنڌي يا سرائڪي ۾. گویا کيس خيال جي انوار ڪرڻ ۾ ڪنهن به

تسر جي اٽڪ نہ ٿي آهي. انهيءَ حالت ۾ کيس آسانيءَ سان، اردوءَ جي ڇوڙين دور

جي شاعرن مان شمار ڪري سگهجي ٿو. سندس ڪلام سندس زندگيءَ جو آئينو آهي،

۽ مذهب ۽ تصوف جو رنگ غالب اٿس. فلسفيانه رنگ به انسان جي حقيقت تي

روشني وجهي ٿو:

نهن بنده حقيقت مين سمجھ اسرار معنيٰ ڪيا،

خودي کا و هم برهم زن ٻجهي بيخود خدائي ڪر.

سرمزآ غالب، جو هندستان ۾ سندس همعصر شاعر هو، تنهن ليکڪ ليکڪ

اهڙو خيال آندو آهي:

نہ تھا جب تو خدا نيا، کچھ نہ هوتا تو خدا هوتا،

دبويآ مجھ کو هونے نے، نہ هوتا مين تو ڪيا هوتا.

سندس ڪلام مان چند غزل نموني طور ڇڏائي ۽ جو ڏنل آهن.

بيدل نہ فقط سنڌي، سرائڪي، اردو، فارسي ۽ عربي ۾ شعر چيو آهي، نہ

الن پنهنجي ڪي گڏي پنج اشعار، سندس ليکيل اٿس، جنهن جو نظريو بيان مشغول آهي.

ان متخلص جي ڪرھڪ بند جي ڪرھڪ مصرع، جدا ٻوليءَ ۾ آهي ؛ يعني پنج مصرعون
پنجن ٻولين ۾ آهن. (۱) عربي (۲) فارسي (۳) سرائڪي، (۴) اردو ۽ (۵) سنڌي.
ان مان هڪ بند نموني طور ڏجي ٿو:

ليس في الدارين الا هو، هو الحق المبين (عربي)
اوست جسرو اوست جان و اوست اڻلاک و زمين (فارسي)
وہ ہے روح اللہ مریہ ہے، وہ ہی روح الامین (اردو)
ڪر طرف اسدا تماشه ڪيا مع و ڪيا امل دین (سرائڪي)
سڀ صفت ۾ ڪيو ظهور و ٻار جانيءَ دلرہا (سنڌي)
اهڙي ترتيب ڪرھڪ بند ۾ آهي.

بيدل جي ڪلام تي مٿس ٻين جو اثر

بيدل جي ڪلام کڻ ڪرڻ جي خيال سان تقريباً سڄي سنڌ جو دورو ڪرلو آيو. هڪ ڀيري رائيپور ۾ وڃڻ ٿيو ۽ مولوي محمد صادق صاحب، ساکن رائيپور، سان ملاقات ٿي. دوران گفتگو ۾ مولوي صاحب کان معلوم ٿيو ته بیدل فقير، سچل فقير جي خدمت ۾ آيو، ۽ سچل فقير سندس وات ۾ پنهنجي ٻير جي ڪڙي وجهي، فرسايو ته انسان هن ۾ حلول ٿي ويا آهن. ڪي صاحب وري انهيءَ راءِ جا آهن، ته فقير صاحب ۽ سچل فقير جي ملاقات ڪانه ٿي آهي. پر چئن صورت ۾ سچل فقير بیدل فقير جي زندگيءَ ۾ وصال ڪيو آهي، تنهن صورت ۾ ممڪن آهي ته پاڻ ۾ مليا هجن. حقيقت ڪيئن به هجي، پر ٻنهي بزرگن جي ڪلام پڙهڻ کان پوءِ خيالات، مضمون، ٻولي ۽ نوع جي لحاظ کان ڇڻي سگهجي ٿو ته بیدل ڇيڪڏهن کانئس روپرو فيض نه ورتو آهي، تڏهن به سندس ڪلام ضرور پڙهيو ۽ ٻڌو آهي، ۽ ان کان ايتريقدر متاثر ٿيو آهي، جو ان جو اتباع ڪيو اٿس. مثلاً:

(۱) عشق عطا الاهي ملندا	نهن ڪوئي ڪسب ڪهاوڻا (سچل)
عشق عطا الاهي هه	هره نه چيز بهائي هه (بيدل)
(۲) آهيان آه اسرار جهڙيون	مون ڪي ڪير ڀانيو ٿيون (سچل)
آه آهيان اسرار	عالم ليکي آدمي (بيدل)
سر سبڻائي آهيان	صورت ڪيل ڪلايان (بيدل)
آهيان اسرار عجائب	ٿي آيس انسان (بيدل)
(۳) توري ناري نامان	آهيان رب چه چار (سچل)
باله ٻولي ناهن ڪا	نور آهيان سرورار (بيدل)
(۴) مرشد ٻانهون نه چيو	تون سچو آئين سردار (سچل)
بيدل بهدو نام تون	آڻ اهو اسمت چار (بيدل)
بيدل بهدو نام تون هرگز	چو ٿو ڪوڙ ڪهاڻين (بيدل)
(۵) صورت سڀ سلطان	پاڻ ڏسڻ آيو پنهنجو تماڻو (سچل)
عشقون آيو آيو	صورت ويس ۾ سهڻو (بيدل)
(۶) ڪاڻي پئي پوئيون	ڪاڻين پڙهي قرآن (سچل)
ڪاڻي هندو ڪاڻي مومن	اهو رکيائين رايو (بيدل)
ڪاڻي هندن واري هاجل	ڪاڻي مومن ڄاڻين (بيدل)
(۷) عاشق هوڻ تا سر ڏيون	سودا ڪرين جي بار دا (سچل)
عاشق ٿيڻ تان سر ڏي	نا ته ڪم عشاقين اچي (بيدل)

سڄل ڦير سي موليون چيون آهن، ڪي هڪ مصرع واريون، ڪي ٻن واريون،
۽ ڪي ٽن ۽ چئن واريون. بيدل به سواءِ هڪ مصرع واريءَ جي ٻين سڀني قسم
جون چيون آهن. ازانسواءِ ڪٿي ڪٿي ته مضمون به لڳ ڀڳ هڪجهڙو آهي. مثلاً:

(۱) غم - غمزه رمضان يار ميڙي ديان، ديڪھ جو وڌا ڇاڻي،
جڏھان ڪنھان حاضر ناظر، آپ ڪھڙا رنگ لائي،
”وهو معكم اينما ڪنتم“ جاڙ ڪيٽس ڇاڻي. (سڄل)

ع - علوم مذاھب دے ست، سبق سلوڪ دا پڙھنل
جڏھان ڪنھان رانديين وسند، ڪامل ويسھ ڪرندا،
”وَعِدُواكُمْ آيَتِنَا ڪُنْتُمْ“ هڪو حرف پڪڙنا، ٻوڏ نه مڙنا. (بيدل)

(ع) ط - طبل وچائين وحدت والا، غازي ڇهڙو گداڻي،
هيڏي هوڏي تون هي هوڏين، وت ڪيھي جاءِ جداڻي،
”الانسان“ سِرڻي وانا سره“ هے ئي خاص خداڻي.

غ - غرق تھي غيب مين ويڪھين، غائب حاضر تون هين،
مر حقيقت، شڪل شريعت، باطن ظاهر تون هين،
”الانسان سري وانا سره“ ساراڻي سر تون هين.
مر گھر تون هين. (بيدل)

(م) د - دليز ڪرين دل اتھان، سست يقين ته ٿيويين،
ٿوڙين شڪ شبه سڃوڻي، تان وت پيالا ٻوين،
”مُونُو قَبْلَ اَنْ تَمُوتُوْا“ وچ جيئون مر جيويين. (سڄل)

ه - هوس دے نال ڪڏاھان، هرگز حق نه ٿيويے،
سوز گذار دا ذوق سیر، ڳالھين نال نه ٿيويے،
”مُونُو قَبْلَ الْمَوْتِ“ سٺي جو، محبت وچ مريويے.
سو، مر جيويے. (بيدل)

بيدل تي شاھ صاحب جو به اثر بيدل ڏسجي ٿو. بيدل نه فقط شاھ صاحب
وانگر تبليغي شعر چيو آهي، پر ان جو تتبع به ڪيو اٿس. مثلاً:

۱ - چاهڪ چري، تار نري، آيون مٿي آر،
ڪوڙين ڪر ڪٽنديون، مٿي مٿ ڌرار،
مينھون ساڻ سينگار، پر جي پار لنگھنديون.

۲ - چاهڪ چري، تار نري، آيون مٿي ريت،
ٿو لنگھنديون ريت، هڪڙي جي قرار سن.

۳۳ چاهڪ چري، ٿار ٿري، آيون مٿي ڪن،
 ڪوڙين ڪر ڪڙنديون، ساهڙ جي سمن،
 مينهن سان اسن، هر جي ٻار لنگهنديون.
 ۳۴ چاهڪ چري، ٿار ٿري، آيون مٿي ڪن،
 مٿي سڏ ساهڙ جو، راضي ٿيندا روح،
 مينهن سان صبح، هر جي ٻار لنگهنديون.
 (شاه)

اهڙا شاه صاحب جي خصوصيت آهي جو مصرع جو پير يون اڌ ساڳيو رکي،
 ٻئي اڌ ۾ لفظن جي اُڀر گوهر ڪري، قافيه مٽائيندا، پنهنجي مطلب کي وڌيڪ وضاحت
 سان بيان ڪندو ۽ ذهن آڻين ڪندو رهي ٿو. اهڙيءَ طرح، بيدل به ڪندو آيو آهي:

- (۱) هستيءَ کي ”هم اوست“ ۾، ڪيو گم جنين،
 ڏٺو ٿرت تنين، اکين شعاع شهود جو.
- (۲) هستيءَ کي ”هم اوست“ ۾، جنين گم ڪن،
 تنين ٿرت پيو، آ چوڙو اثبات جو.
- (۳) هستي کي ”هم اوست“ ۾، جنين ڪيو گم،
 تنين تي آگم، اچي ٿيو اثبات جو.
- (۴) هستيءَ کي ”هم اوست“ ۾، جنين ڪيو ٿاني،
 تنين تي عياني، اچي ٿي اثبات جي.
- (۵) هستيءَ کي ”هم اوست“ ۾، ڪيو جن ٿنا،
 چو ٿن اٿنا، حالت ۾ حلاج جي.

ازالواري معنوي لحاظ کان: ۱. شعر اثر ٻيل ٿو پالجي. مثلاً:

- (۱) پاڻهيمن ڀسي پاڻ ڪري، پاڻهيمن محبوب،

پاڻهي خلقي خوب، پاڻهي طالب تن جو. (شاه)

پاڻ پنهنون ٿون آئين، ڪيچ وٺين جو ڪاهين. (بيدل)

- (۲) ٿرت لنگهندي هنج ۾، پڇين ڪوھ پريان،

”ونحن اقرب اليه من جبل الوريد“، تنهنجو توهي سان،

پنهنجو آهي پاڻ، آڏو ۽ پٺ پيڻ جي. (شاه)

پنهنون نما پري، ويجهو ۽ وٺي ۽ وٺي ۽ وٺي،

”ونحن اقرب اليه من جبل الوريد“، غافل تو گهري،

جي ڪو ڏيان ڌري، ته ڪو ڀارو نريب آهي. (بيدل)

ساهدڙن ويجهو ۽ وٺي ۽ وٺي ۽ وٺي، پريان ۽ پري،

جنهن ريءَ ڪن ۽ ري، ساعت ڪوڙي سان ڪري. (بيدل)

(۳) چو وچين ونگار، هت نه، ڪولڻ هجوت ڪسي،
 لڪو ڪوٺ لطيف چشمن، پارو چو ٻئي ٻار،
 نمائي نين ٺهار، تو و ديرو دوست چو، (شام)
 تو و آديرو دوست چو، ڇا ڪان وچين ونگار بيان،
 سن من عرف هاديءَ انو، شه حيدر ڪرار بيان، (بدل)
 ڪن فارسي شاعرن جو به شعر اتر ڏسجي ٿو، مولانا روسي انسان جي دل
 کي خدا جو گذرگاه سڏي ٿو:

ڪم به نگاه خليل آذر است، دل گذرگاه جليل اڪبر است، (روسي)
 سگل اروپ اوتار ايداء، ڪيڙا آبي ڪيا خاڪي، (بدل)
 مولانا روسي عشق جي تعريف ڪندي، کيس افلاطون و جالينوس سڏي ٿو.
 ۽ کيس هر مرض ۽ هر بخاريءَ جو طبيب سمجهي ٿو:

شاد باش اي عشق خوش سودائي ما،
 اي طبيب چل علت هائي ما،
 اي دوائسي نغوت و ناسوس ما،
 اي تسو افلاطون و جالينوس ما، (روسي)

عشق هه ٻيو بيمبر ميڏا، عشق هه هادي رهبر ميڏا،
 عشق هه حيدر صندر ميڏا، عشق هه ميڏي پشت پنام، (بدل)
 ٻي هنڌ بدل نمائي ٿو:

خياڪ وچون اڪبر ٻيا، جدا چنگ ٻئي وچ چول،
 مولانا روسي هر عشق جي حالت ۾، معشوق کي ٺاهري صورت کان مٿي
 سمجهي ٿو:

آٺر معشوق است صورت ليست آن

خواه عشق اين جهان خواه آن جهان، (روسي)
 مڪم ماهي دا نور تجلي، صورت حسن حقاني، (بدل)

انهيءَ کان سواءِ سمجهي ٿو ته، فقير صاحب ٻن فارسي شاعرن جي ڪلام جو
 به چڱو مطالع ڪيو آهي، جيئن ڪي هيٺين چند مثالن مان معلوم ٿيندو:

(۱) آسمان ٻار امانت نوانست ڪشيد، قرع قال بنام من ديوان زدند، (ماتلا)
 ٻار اڙه دا ٻاري چو چاتا، عرض ملڪ افلاڪ نه چاتا
 عاشق سارا سر ٿي اٿاوا، (بدل)

(۲) متاب از عشق رو گرچه مجازي است .
 کم از بهر حقیقت کدازي است . (جامی)
 سونهان راز حقیقت دا می - لاشک عشق مجاز ،
 بیدل عشق کي عازم چایج - ذینده سرد میاره . (بیدل)

(۳) خسروا در عشق بازی ، کم ز هندوزن میاش ،
 کز برای مرده سوزن ، زنده جان خویش راه . (خسرو)

هندو زال کان هیت نه ئی بی طالب آهین تکرار ،
 مات کري پتو میچ بر ، عاشق چو اختیار . (بیدل)
 (۴) من نمی گویم "أنا الحق" ، یار می گوید بگو ،
 من خدا عطار نه آکھیا - آهیندا آما آواز . (بیدل)

آپ آکھیندا یار "أنا الحق" سولی چوهره سر باز . (بیدل)
 بیدل می اردو کلام بیت اگنی چانیو ویو آبی نه سندس کلام
 اهی لفظ استعمال تیل آهن ، بی پیرنن دور بی شاعرن ، جیڑوک "ولی" دکنی ،
 و "بیارک آرزو" کم آندا آهن . قاضی پیرمحمد بی خاندان بر "دیوان ولی دکنی"
 قلمی تسخیر موجود هو ، جو مون پن ڈنو هو ، بر هینر انهن وٹان هیت مٹی تی ویو آهی .
 سندس فارسی کلام تی میر جان محمد شاعر متخلص بر "میر" میر جان الله شاعر
 متخلص بر "عاشق" و مولانا رومی ، جو اٹو بیل آهی ، و انهن جو گھنٹو کري تیج
 کیو اٹی ، مثال لاء فقط هک هک غزل ڈچی تو :

غزل

مید جان محمد شاعر متخلص بر "میر"

الاهی جوش طوفان بخش چشم اشکبارم راه ،
 صباب دجله انشان کن رگ ابر بهارم راه .
 بر روز نشسته صباب محبت رویم افروزی ،
 بر خون شعاع سرسبز گردان کشتزارم راه .
 خشونتھای نفسم را بر لطف خویش پردازی ،
 چمن برای گلزار تجلی ساز خارم راه .
 دلم در سینه از شوق دم تیغ تو می رقصم ،
 ز گل صد بارونگین تر کشتی مشت غبارم راه .
 بر مشتاقان بروت از نگاہی می توان کردن ،
 یک پیمانہ می دهم کس رنج خارم راه .

ز سائل روي گردانیدن آئين کسرم نبود،
 کلبتان کن به داغ عشق چشم (۱) خاکسارم را.
 سلام دمت عشقم که هر دم دور گرداند،
 سراز چنگل شهباز کبک کوهسارم را.

غزل

مید جان الله شام بهتخلف به "عاشق"

الاهی موج طوفان بخش اشک دید گریان را،
 بهتاب آما بر افشان کن مدام چشم گریان را.
 تملط خویش قائم کن برای درد مندان عشق،
 ز اهر رحمت سر سبز گردان جان پریان را.
 خیالات وجودم را هم منسوخ گردانی،
 بکن گلزار نورانی تجلی طور طریان را.
 خزان را ره مدد در دل به مشتاقان دیدارت،
 بهاری کن ز غنچه گل به پوشان جسم عریان را.
 نقاب از روئی خود بردار بنما جلوه حسنیت،
 محطه کسب دماغ من زبوی عشق سریان را.
 ز بیرحمی به سائل دیدن آئین کسرم نبود،
 بده سحر ز سی احمر بنوشان دیده تریان را.
 عجائب عشق دمت داد عاشق را درین منزل،
 بزیور حکم خود آورد چمن و انس و پریان را.

غزل

نصیر عبدالقادر بیدل بهتخلف به "طالب"

الاهی موج وعدت بخش درباری خیالم را،
 به بحر حال گم گردان حجاب قیل و قال را.
 ازان نزهت که قدسی چو این مرغ آشیان برداشت،
 بدو زده تاوکی حادث دسامم هر و یالم را.
 اگرچه زنده ام لیکن بضد شرمندگی بهرون،
 بدست برحمت بکشتی نور بند انفعالم را.
 انیس خلوت دندان نباشد جز می و ساقی،
 فرست این هر دو را باری اجابت ده سوال را.

ازالہ، شورش هستی، بود آسایش طالب،
 بر جمع ترستی چادہ، دل وحشت عالم را،
 اناست دیو بر تخت سلیمانی نسی زبید،
 مکن قنائم مقام روح نفس احد سگالم را،
 انا الله هست گل بازگ یقین دروادی این،
 چراغ افروز بزم موسوی ساز اشتعال را،
 ادبم صحن ناسوتی ندارد وسعت میدان،
 بجهان در عرصہ چہرروت شب‌بیز جلال را،
 اور علوی و سفلی ز لطافت می شود نافذ،
 نفاذ بر لطفی کن چنین امر محال را،
 انیت را بر اثبات هویت نفی گردان،
 مبدل کن بر توفیق سعادت خود و عالم را،
 انا، هست طالب راز هستی دور میدارد،
 بر صوبای عدم لبریز کن پیمان عالم را،
 مولانا رومی عشق جی تعریف مشوید، بر جا بجا کشی آبی، میر جان محمد شاه
 میرزا بد عشق جی تعریف بر حک غزل لکیر آبی، چنین جو مطلع آبی:
 راز پنهانم عیان از چشم گریان کرد عشق،
 سینہ ریش سرا آخر نم‌کندان کرد عشق،
 ابدل و امزیء طرح حک غزل لکیر آبی:

غزل

می رسد مردم بگوش جان من پیغام عشق،
 گدای تالان گر ترک جان سازی بنوشی جام عشق،
 گوش بی‌گوشی کُشا، تابش‌نوی بازگ است،
 ورنہ، سامع عقل نبود مہبط الہام عشق،
 ای سروها می دود در وادیء پنهانی وچند،
 هر کہ او هست ز میقات ازل احرام عشق،
 نیک‌نامی اختیار نیست معذورم بدار،
 بند ناصح کے پذیرد آنکہ شد بدنام عشق،

شادیء جاوید مضمیر در غم عشق است و بس،
 شو اگر آزادگی خواهی اسیر دام عشق،
 حمل عقلی نکردد بر پلیسی فتحیاب،
 دیو هستی را سر اندازی کند صمصام عشق،
 پشت یازن بر تنعم فانی دنیای دون،
 چون شدی بیوفای مصاحب زمره کرام عشق.

مثال تمام گفته آمدن، هر طوالت بی خوف کان انون تی اکثفا کنهی ئی.

تصنيف و تاليف

غير صاحب مضاف خوين جو مالڪ هو. جيڪڏهن هو عاشق غوث ساڳئي وقت هڪ زبردست عالم به هو. هڪ طرف محبت ۾ مستانو هو ته ٻئي طرف شرعي علم ۽ فقه ۾ فرزانو هو. صوفي هو پر شريعت جي مڪمن جو پورو پورو پابند هو، شاعر به هو ۽ نثر نويس به. سندس سوانح حيات جي مطالعي کان پوءِ تصور به مشڪل ٿي پوي ٿو ته هن بزرگ ڪيئن عشق ۽ زندگي گذاريندي علم طلب، انشا پردازي، علم فقه ۽ تصوف جي سکڻ ۽ دقيق مسئلن بابت ڪتاب لکيا هوندا. وري سڀ ڪتاب انهيءَ زماني ۾ لکيل آهن، جيڏهن سندس نظارو قاضي پير محمد تي هوندو هو. سندس اڳڀلايون، الفروانيون، ناز ۽ شوغيون سنڌي ٻاڻ تي ايڏو قبضو ڪيو اٿس ۽ ايترو وقت بچايو اٿس، جو ويهارو مستند ڪتاب گهڻو ڪري فارسي ۽ عربي نظر ۽ نثر ۾ لکيا اٿس. فقط ٻه ڪتاب آهن جي سنڌيءَ ۽ سرائڪيءَ ۾ آهن، هڪ ”الوحدت ناسو“، ٻيو ”سرود ناسو“ جو سنڌي ۽ سرائڪي ڪافن، بيتن، ڏوهيٽن ۽ سي حرين جو مجموعو آهي. ازانسواءِ ٽي ٻيا ڪتاب لکيا اٿس، جن جو سنڌيءَ سان البت واسطو ٿي سگهي ٿو، جن مان نموني طور ٽڪرا ڏجن ٿا:

”پنج گنج“ نالي هڪ ڪتاب مشهور آهي جو امير خسرو دهلويءَ جي تصنيف آهي، جنهن ۾ امير خسرو پنهنجي علميت جو ڪمال ڏيکاريو آهي، سندس ڪتاب جو هڪ منجهو نموني طور پيش ڪجي ٿو:

معلوم ٿيندو ته چيني اين غير لکيل خان مان، هر هڪ کي جدا جدا هيٺ ٻڙهو ته جدا جدا بحر ۾ ڳالھ ٿيندي، ۽ علحدو مطلب نڪري. وري چئني کي گڏي ڪتابي نموني ٻڙهيو، ته پنجين ڳالھ نثر ۾ نظر ايندي. پر لفظن جو انتخاب، بدشعري و بنا ۽ سلسلو اهڙو رکيل آهي جو ڳالهين جو به سلسلو باقاعدي تانم آهي ۽ گرامر جي به غلطي ڪانهي. اهو پنهنجي نموني جو شايد پهريون ۽ پويون ڪتاب آهي. بيدل به هڪ ڪتاب ”پنج گنج“ نالي سان لکيو آهي. هن ۾ چاليهه باب رکيا اٿس، ۽ هر هڪ کي نالو ڏنو اٿس ”درجو“؛ هر هڪ درجي ۾ ٻيو ٻئين قرآن شريف جي آيت ڏيئي، ان جي مطابق نمبر وار حديث مولانا روسيءَ جا بيت، شاه صاحب جو بيت ۽ هڪ حديث پري فارسيءَ ۾ آڪالي ڏني اٿس، گويا قرآن شريف جي تفسير هڪو اٿس. شروع ٿو ڪري:

اَلْحَمْدُ وَالشُّكْرُ لِلَّهِ حَتَّيْبُ الذَّاتِ بِرِصْفَاتِ الْكَمَالِ وَصِفَاتِ
بِأَسْمَاءِ الْإِخْتِلَالِ وَلَا أَسْمَاءَ يُظْهِرُورُ الْأَفْعَالِ وَالْمَقَالِ وَالْإِقْلَامِ

عَلَيْهِ مَنْ قَادَ الْوَأَقِيفِينَ الْبَلَى لَمَّا كَبُوتَ وَالْوَأَقِيفِينَ الْبَلَى
الْجَبْرُوتَ - وَالْمَعَاوِرِينَ الْبَلَى لَمَّا كَبُوتَ وَ عَلَيَّ آيَةُ الْعِظَامِ وَ
أَصْحَابِ الْكِبَرِ أَمَ الْبَلَى يَتَوَرَّاتِيَتَار -

اما بعد سبب بی قیاس درگاه ایرادی و درود نامحدود بارگاه احمدی این
رساله است مشتمل بر چهل درجات و هر درجه بشصت درصده تعینات - تعین اول به
تسطیر دعای تصدیق اثنای آیت شریف مجلا و تعین ثانی به تحریر مضمون مذاقت
مشحون حدیث مبارک مجلا و تعین ثالث بتوضیح آیات فیض آیات مشنوی معنوی
مجلا و تعین چهارم به تبیین کلام وجد اگین خلاصه مضامین یکنگانی یعنی بیت منقشی
از رساله حضرت شاه صاحب بهشتانی قدس سره مجین و تعین خامس به تعین حکایات
منعصر بر ترکیب راه هدایت مجین پس بحسب تعداد تعینات وی را به پنج گنج مسمی
ساختم و بقدر قوت استعداد مرکب اجتهاد در عرصه تالیف تلختم - قال الله هو المستعان
و علیه التکلان و من البدایت و الیه الذیاب و رجم فیکم در مذمت قال و تحریر حال
آدمت قال الله تعالی جل جلال و عر نواله و من الناس من یقول آمنا بالله و بالیوم
الآخر و ما هم بمؤمنین حکایت عن المهاجر بن عبیب قال قال رسول الله صلی الله
علیه و آله و سلم قال الله تعالی انی لست کل کلام العکرم انتبل و لکنی انتبل
هم و هوای فان کان هم و هوای فی طاعتی جعلت صغیر حمدالی و قارا ان یکلم
(رواه الدارمی).

مملوکی - مادیرون را بنگریزم و حال - مادیرون را فنگریزم و قال را
آتشی از عشق در جان برافروز - سر بر سر عبادت را بسوز.

بیست - عاشق ائین نه خون، چن تون سچی انگزین،
منهن پایو موئن ی، راتیمان ذینان روئ،
کهنن کی کین چون، تر اسین عاشق آعیون.

حکایت: در شرح کلام قدسی مفسور است که بوالهوسی بادشاهی را بضایات ملکیه
مکان بیرونی زیانت خانه بجاووب مصفا نمود و طریق را از غی و خاشاک پاک
گردانید: اما چنانکه بهر جلوس خسروان معین شده بود هیچنان بهر غبار و کمذورت
گذشت، چون مقدم شاهنشاهی سایر دولات بران ویران انگشت، مقام ناپاک بطیوع
طبع پاکیزه اش نگردید، جمع خدمات بیرون او بجهت ناپاک منزل درون مکروه
نداشت باز گردید.

سندس بهر کتاب آمدی "تقویت التواب فی تذکرت المذنبین"، می کلام
بارسیه می آمدی. منجهوس عاشقین و سالکین لاه هدایت چو کانی ذخیره و وجود آمدی.

قرآن شریف جي آيتن، حديثن، بزرگن جي قولن، و شاعرن جي بيتن سان ڀرپور آهي، منجهانئي هڪ ٽڪر پيش ڪجي ٿو:

آيت۔ وَلَمْ يَلْبَسُوا اِيْمَانَهُمْ قُلُوبَهُمْ اُولٰٓئِكَ لَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

مراد از ايمان نفعي، خطرات جسماني، و اثبات صفات روحاني، و ظلم ڪتابه از بخدا دار ناموار نفساني، يعني انسانڪ خيالات عتي، موهوم حيواني را نفي ڪرڻ، باثبات حقيقت انساني رسيد، اندر دارالسرور در قرب حضور در بهد امان وحد و عرفان آرميده اند بشوي:

عارفان زانند دائم آسودن۔ ڪم گذر ڪردند از دريائي خرن، رفت در صحراي بچون جان شان۔ روح شان آسوده و ابدانر شان در گلستان عدم چون بي خودي است۔ سکر ز اشتراق لطف ايزدي است، مولوي ”جامي“ مي فرمايد: نظر:

نبودي و زبالي زان نبودت۔ پاشن امروز هم ڪاين است مودت۔
”عزيزي“ مي فرمايد:

خواب عدم ڪجا است ڪم آسوده دل شوهر۔ فارغ ز پاهانيءِ اين مشت گل شوهر۔
شاه صاحب مي فرمايد:

گوريون پاسي ڪوٽ، هورن هاڙهو لنگهيو،
 ڪيچ ٽئي ڪي ڪوٽ، ڪين جني هي ڪيچ ۰
 ڪين ڪري ڪيچ ۰ ٿي جريدي جيو،
 هوند جني سان هو، هوت ٿر هوندو تن مان۔

در ”نوح الغيب“ مسطور است ڪم سلطان العارفين، مولانا ڀاڙيد بسطامي قدس الله سره، لکيو آهي ته وقتي ”چوپر حقيقي“ را خواب ڏيڻ و سوال ڪرڻ، ڪم وصول من جناب تو چگونءِ صورت بند فرمود ڪم دع نفسڪ و تعالٰ۔
”عدي“ مي فرمايد: نظر:

ڪم تا باخودي در خدا و نسبت۔ و زين آسڪم جز بيخود آگاه ناست،
 حق ڀت: نجي المفقون ملڪ المفقون۔
”حافظ“ صاحب مي فرمايد: نظم:

از زبان مومن اين آوازه ام آمد پگوش،
 ڪانڊرين دير۔ ڪهن ڪار۔ بيڪساران خوش است۔

مولوي "جامي" مي فرمايد: نظر:

هيا جامي ز بودر خود بيرهيز - ز اسرار وجود بيرهيز،
گرت فطري و رنگي هست از تست - ورت بوئي و رنگي هست از تست،
مصفا شوز مهر و گيتر، خویش - محفل کن رخ آئينه خویش،
بود نور جمال شاهدر قيب - تا بد چون کليم الهت از قيب،
شود چهر دلت روشن بدان نور - نماند سر جانان بر تو مستور،
سدي فرمايد:

سدي حجاب ليست تو آئينه صاف دار،
زنکار خورده کي نماید جمال دوست.

سلوک: - چا سکا کوئي نهين، مے هر دے اندر لعل،
مورک گيل کوئا نهين، کرميا پيا کنگال.

مثنوي:

آئينه جانان چرا نماز نيست - زانکه زنکار از رخسار مست،
رو تو زنکار از رخ او پاک کن - ونگهان آن نور را ادراک کن،
شاه صاحب مي فرمايد:

صوفي صاف کيو، هو جو ورق وجود جو،
تهون پوء تيو، جيتري پس پرين جو.

مثنوي: دفتر صوفي سواد حرف ليست،
چو دل اسفيد همچون حرف نيست.

شيخ حسن همري قدس سره مي فرمايد:

اقطع القارین فضل الصوفین.

شاه صاحب مي فرمايد: بيت

اگر بزم الف جو، ورق سپ و سار،
اندر کي اجار، بنا بزمند بن کيترا.

سندس تيون کتاب آهي "سند الصوفين". هن کتاب پر تصوف تي عربي
فارسي محققين ۽ شاعران جي ڪتابن مان سندن ذھني، اهازيه جو سٺو جي شاعرن
جا بيت به ڏنل آهي. طوالت جي خوف کان فقط هيون فقرات، جنهن ۾ سٺو جي
شاعرن جا بيت ڏنا آهن، سو هيٺ ڏجي ٿو:

من ڪلام سلطان العاتق شاه عبداللطيف ڀٽائي قدس سره.

بيت ۱

سو هي، سو هو، سو اجل، سو الله،
 سو ويري، سو واهرو، سو ارين، سو پيام،
 سو هيڏان، سو هوڏان، سوئي من وسي،
 تنهن سنڌي سو جهري، سوئي سو هي،
 پاڻهي چل جالڙ، پاڻهي ڄ ان جمال،
 پاڻهي صورت ارين ڄي، پاڻهي حسن خيال،
 پاڻهي پير مريد ٿي، پاڻهي پاڻ خيال،
 سو سوئي حال، منجهون ئي معلوم ٿي،
 سو سائڻ، سا سهڻي، ساهڙ پسن سوئي،
 آهي نجيئي، گچيءَ گجهاندر ڳالهڙي،
 ڏسن ڏسن ڄي، ته هم ڪي حق چوڻ،
 ڄاڻڪ ڪن ٿي، انڌا انهيءَ ڳالهه ۾.

من ڪلام موهه ڪامل محقق اڪمل مولانا مير قلندر علي رضوي قدس سره:

ت۔ تفڪر ڪجي وڃي لهن سار اندر دي،
 هڪو هڪو ڪو ڳولن چوڙين خيال دگر دي،
 ڦاٽيا تولوا ٿنم وڃ الله هي هروچ هر دي،
 ح۔ حجاب نه رهسي ڪوئي، جي آون حدقون ڪرين يقينا،
 ذات صفات هڪو ڪر ڄاڻن چوڙين خيال ڪيئا،
 جي حدقون هر حدقي ڪجي، ته ملدا دوست (۱) شيبا۔

من ڪلام مهدي الزمان هادي النبي الرحمان پير محمد راشد قدس سره:

وحدت مون ڪثرت ٿي، آهي وحدت ڪثرت ڪل،
 اندر ارين، ٻاهر ارين، ڀول نه ڪنهن پئي ڀل،
 هي هنگامون هل، سڙيوئي محبوب جود.

من ڪلام وحدت عزاد موسى اسلمر اتحاد مولانا عبدالغني دواڙائي قدس سره:

هر ڇو پئي ز فوق عرش علا، هستي اوست تا به تحت ثرا،
 غير حق گيت در جهان موجود، هم هستي از شد به پرمه.

من کلام ساقیء میخانه وحدت وجود عارف رموز غیب و شهود مولانا
چول محمد دوازدهم قدس سره :

چامن تی جامان، هرین بهری آئینو،
کامان ری کامان، تر کیند و لیکه کریم کینو،

من کلام عارف پاکباز عاشق معزم راز غلیظو پیچیدنو قدس سره :

چو مارو سو ئیو، وحدت کثرت گل،
الف کون آدم ئیو، کری هتکامون هل،
"خلق الاشیا فهو عینها"، هی تا بنده امل،
دومن کافر سو ئیو، پول نه بنی کشتن پل،
فج گلابی گل، سر مارلی منصور چان.

۱۰۱۸

- (۱) ليد ماقيه مولانا روسي
- (۲) كشف المعجوب جناب علي الهجوهرى
- (۳) علم تصوف خواجہ غياث الله اختر
- (۴) تصوف اسلام عبدالماجد
- (۵) قرآن اور تصوف ڈاکٹر مير ولي الدين صاحب
- (۶) رسالو (مرحوم) ساکن لاہور اذکار لاہور سنہ
- (۷) ہماري شاعري سيد مسعود حسين رضوي
- (۸) شعر جي ڪسوٽي پروفيسر ابوڪرم مل ڪيسواڻي
- (۹) شبلي نامہ محمد اڪرام
- (۱۰) آب حيات محمد حسين ”آزاد“
- (۱۱) تاريخ ادب اردو رام باپو سکسينہ مترجم محمد حسن عسکري
- (۱۲) تعقيقات ڈاکٹر عبداللہ شاداني
- (۱۳) ادبي آئينو ليکراچ ڪشنگنڊ ”عزيز“
- (۱۴) تاريخ سنڌي ادب خان بهادر محمد صديق ميمڻ
- (۱۵) تذڪرہ لطفي لطف الله بدوي
- (۱۶) شعر و شاعري حالي
- (۱۷) شام جو رسالو
- (۱۸) رسالو سچل فقير
- (۱۹) مرآة المشوي پيئي جلد
- (۲۰) قلبي مضامين مير حسام الدين راشدي

اظہار تشکر

مؤلف انتهائي خلوص ۽ شڪريي سان هيٺ اٺهن صاحبن جي نالن جو ذڪر ڪرڻ پنهنجو فرض ٿو سمجهي، جن کيس هن ڪتاب جي تاليف ۽ پڙهڻجي پنهنجي ايشا اها مدد ۽ مشوري سان نوازيو آهي:

اٺهن صاحبن جا نالا، جن يا ته پنهنجا ڪتاب ڏنا، يا مواد وٺي ڏيڻ ۾ مدد ڪئي:

(۱) پير غلام مرتضائي شاھ	ڪنيت شريف.
(۲) پير حسام الدين شاھ راشدي	
(۳) فقير فولاد علي	گورنمينٽ هوشيار پور رياست
(۴) مولوي محمد صادق	رائپور شريف
(۵) خليفو گل محمد پيرزاده	گڏيجي
(۶) حوفي علي قطب	تجل شريف
(۷) سيد اسام علي شاھ	روھڙي
(۸) سيد پير نذير شاھ	روھڙي
(۹) سيد لکن شاھ	روھڙي
(۱۰) سيد پناه علي شاھ موسوي	خيرپور ميرن
(۱۱) مسٽر هدايت الله ارو	لاڙڪاڻو
(۱۲) سيد رسول بخش شاھ	روھڙي
(۱۳) مسٽر تلوڪچند ڪٽري	روھڙي
(۱۴) مسٽر جهانمندان ڀاڻيا	شڪارپور
(۱۵) مسٽر هيتمندان	اچمير شريف
(۱۶) مسٽر رجب علي مغل	روھڙي
(۱۷) قاضي فيض الله	روھڙي
(۱۸) قاضي محمد اسماعيل	روھڙي
(۱۹) مخدوم فيض الله	روھڙي
(۲۰) غلام سرور خان پٺاڻ	اوانين

پير ڳوٺ	(۲۱) حاجي علي بخش
پير ڳوٺ	(۲۲) سومر فقير
شڪارپور	(۲۳) مسٽر اختر رضا زبدي
شڪارپور	(۲۴) مسٽر عطاء الله گهمرو
شڪارپور	(۲۵) مسٽر واحد بخش
روهڙي	(۲۶) سيد سومر شاه

انهن صاحبن جا نالا جن پنهنجو مفيد مشورو ڏنو:

- ۱- پروفيسر محمد ڪريم پيرزادو نواب شاه
- ۲- قاضي نبي بخش روهڙي (حال حيدرآباد)
- ۳- ڊاڪٽر دائود هوتو ڪراچي

انهن صاحبن جا نالا جن سان ديوان بيدل وٺڻ جي سلسلي ۾ ڄاڻ ٿي:

- ۱- صوفي عبدالستار صاحب جهوڪ شريف
- ۲- صوفي نصير فقير جلالاڻي خيرپور رياست

تفہیم

- ر = راجپال بولچند وسومل وارو چیل ڪتاب .
 غ = غلام مہدي قاضي^۲ جو قلمي نسخو .
 پ = پاٿيا جھاننداس وارو قلمي نسخو .
 ن = نواب علي شاھ وارو قلمي نسخو .
 م = مرزا علي گدومل ڪڏن مل وارو چیل ڪتاب .
 ع = علي گل شاھ وارو قلمي نسخو .
 ف = فولاد فقير وارو قلمي نسخو .
 ڪ = ڪلي بخش "ڪمتر" وارو قلمي نسخو .
 س = سومر فقير جو پياض .
 م = محمد رمضان فقير جو پياض .
 و = مسٽر ويرومل جو پياض .
 ل = لکميچند پاٿيا جو پياض .

نقد بیدل جي وقت ۾ دوشيزي شهر جو هڪ نظارو،

زيارت گاه هر روشن ضميري،	دليل راء هر جان منيري،
ز آستان شماش تالش تازه و تر،	ز كوهستان جنوبش صاف و انوري،
ز ريگستان بود شرقش مصفا،	ز باغستان سده غربش مطرا،
به هر اصناف او چندين نظاره،	هزاران گونه عشرت را اشاره،
مگر اين بنده چون بيت العتيق است،	كم جائي طوف مردان طريق است،

”بیدل“

وَحَدَّثَنَا فَاامَ

- (۱) هستيءَ کي همد آوست ۾ ڪيو گئم جنين (۱)،
ڏيئو ٿرت ٿينين، آکين شمعاع شهود جو،
- (۲) هستيءَ کي همد آوست ۾ جنين گئم ڪيو،
ٿينين ٿرت پيو، آڇوڙو اثبات جو،
- (۳) هستيءَ کي همد آوست ۾ جنين ڪيو گئم،
ٿن (۲) تي آڱر، اڇي ٿيو اثبات جو،
- (۴) هستيءَ کي همد آوست ۾، جنين ڪيو فاني،
ٿن تي عياني، اڇي ٿي اثبات جي،
- (۵) هستيءَ کي همد آوست ۾ ڪيو جن فنا،
ٿيو ٿن آڱر، حالت ۾ علاج جي،
- (۶) حالت، جا علاج جي، سمورو آهي (۳) سوز،
سدائي شورِيءَ تي ٿينين جو نوروز،
رندي راز سوز، ڪنهن کي سکن ڪين ڪي،
- (۷) حالت، جا علاج جي، سموري آهي (۳) سوز،
مردن ۾ منصور، ڪو ڪو ٿي ڪاٺين،
- (۸) حالت، جا علاج جي، مستندي ڪون منصور ٿيو،
سالڪن سراج، مستيءَ ڪون منصور ٿيو،
- (۹) حالت، جا علاج جي، اونهون هي اسرار،
اڇي آلهيت جو، پورهه انايو بار،
ڪنهن ڪنهن ڪلدار، ڪل پوي هين ڪن (۵) جي،
- (۱۰) حالت، جا علاج جي، رڳو رڳو راز،
حقيقت سراج، ايڪائيءَ ۾ ايڪ ٿيو،
- (۱۱) ايڪائيءَ ۾ ايڪ ٿي، معنيٰ ۾ صورت،
اڇي آلهيت، ڏيئي (۶) کي دور ڪيو،
- (۱۲) ايڪائيءَ ۾ ايڪ ٿيو، اڇي جان جسم،
وڻي وٽ رستم، وحدت سديءَ وڙ، (۷) ۾.

- (۱۳) ايڪائيءَ ۾ ايسڪائي ٿي، سڀاڻي صفات
 دين ڪٿڻ ڏاڍو ٿيو، ڀڻي ٿي ڏانهن
 دور ڪري درجيات، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو.
- (۱۴) ايڪائيءَ ۾ ايسڪائي ٿي، سڀاڻي ڏوه ٿواب
 هئيءَ جو جواب، همد سڃيڻ هئي (۱) ويو.
- (۱۵) ايڪائيءَ ۾ ايسڪائي ٿي، سڀاڻي ڏوه ٿواب
 وحدت ۾ زائل ٿيو، ڏوهائيءَ جو رنگ
 ٿاڙ ۾ سانسگي، حقيقت ۾ هڪ (۲) ٿيا.
- (۱۶) حقيقت ۾ حق ٿيو، سڀاڻي ۾ ڏوه ٿواب
 اوڙهي ڇڏيون لون، ٿيڻ ۾ همد اوست جي.
- (۱۷) حقيقت ۾ هڪ ٿيو، ڪٿڻ ۾ ايسڪائي
 سڀاڻي سڃيڻ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو.
- (۱۸) حقيقت ۾ هڪ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو
 ٿيڻ ۾ همد سڃيڻ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو.
- (۱۹) حقيقت ۾ هڪ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو
 دين ڪٿڻ آهن ٿي، جن هڪ وڻ جي ٿي،
- (۲۰) حقيقت ۾ هڪ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو
 خدائي ۾ ايسڪائي ٿي، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو.
- (۲۱) حقيقت ۾ هڪ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو
 ايسڪائي ٿي، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو.
- (۲۲) حقيقت ۾ هڪ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو
 ايسڪائي ٿي، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو.
- (۲۳) حقيقت ۾ هڪ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو
 ايسڪائي ٿي، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو، سڀاڻي سڃيڻ ٿيو.

- (۲۴) آونہي هن آسرار چس، جن تسي کٽليو در،
چ اڏي ڪن نظر، تڏي پسن پير (۱) کي.
- (۲۵) آونہي هن آسرار چس، چئي ڏري جو،
حيرت ۾ پيا هو، پسي موج مڃندي.
- (۲۶) پسي موج مڃندي، هڻڪ ڏيا حيران،
من ڏاڏي ڏندري، انهيءَ ساڳئي سڃاڻ،
ميڙوئي سوربان (۲)، صورت سڀ سڃاڻ.
- (۲۷) پسي موج مڃندي، چٽو ٿي کي (۲) جو،
معنوي مدهوش، لاهوتون لنگهي ويا.
- (۲۸) پسي موج مڃندي، قطرو ٿيو ڏندري،
عرفت ڏي ڏي، پير ڏي، مستي ڏي مڃندي،
وڪيو قرب قدم، پيراگن رهاوت ۾.
- (۲۹) پسي موج مڃندي، وڃو ڏن ويا،
آنا رب آنا مڃندي، انهيءَ ڏي پيا،
جوکي مري چيا، هيرڪ چي هاوت چيا.
- (۳۰) پسي موج مڃندي، مٿي ٿين مٿا،
آديسي ڏي آرام، اچي ٿيو اثبات ۾.
- (۳۱) اچي ٿيو اثبات ۾، ڪا پير ٿين قدرار،
هو الاول والاخير والظاهر والباطن، ساڳئي ڏي،
چ اڏي ڪن نهار، تڏي وڃي وڃي.
- (۳۲) اچي ٿي اثبات ۾، چوڪي ٿي جو،
اذا تم الفڪر فيكون (۳) عيت ڪنهن ڪنهن،
خاص خاصي خاص،
- ڦڦڦندي روءِ، چيمڪي چوڏن چنڊ چيان،
- (۳۳) اچي ٿيو اثبات ۾، مشتاقن (۴) جو ساڳئي،
رڳوئي جو راکڻ، ڪن ري، ستاسين سڳو (۵).

(۱) نگاه (ل). (۲) سوربان (پ). (۳) ڪو، ڪن (پ). ڪن (پ). (۴) اڏي
تم الفڪر فيكون عيت ڪنهن ڪنهن الله (ر) اڏي. اذا تم الفڪر فيكون عيت
ڪنهن الله (پ). (۵) مشتاقن (پ) اڏي، (۶) سڳو (ن).

- (۳۴) اچي ئسي اثبات ۾ آديسيشن اوطاق
 ”وَجُودُهُ يَتَوَسَّطُ مَنَظَرَهُ“ لَئِي وَتَقْتَضِي مَنَظَرَهُ“
 ليل ۾ ڪن ڀاڪي
 پيرواڪي ڀاڪي، غشصر ڪئون آزاد ٿيڻ
 (۳۵) اچي ئيو اثبات ۾، آن جسر اوتارو
 نائگا نظارو، سدا ڪن سبڻهان جڙو
 (۳۶) سدا ڪن سبڻهان جڙو، نظارو نيسوي
 وٽون ٿن ويهي، سور پوئسي آڻ ٿون
 (۳۷) سدا ڪن سبڻهان جڙي، وادوڙيا واکان
 ”مَنْ أَحْبَبَ شَيْئًا أَكْثَرَ ذِكْرِهِ“ عشق
 اصول — اهو آهيان (۱)
 رندي رمز رهال، سئي سور ٻرله ٿون
 (۳۸) سدا ڪن سبڻهان جو، ذکر مڻجهارون ذوق
 ”مَنْ أَرَادَ أَنْ يَجْلِسَ مَعَ اللَّهِ فَلْيَجْلِسْ مَعَ
 أَهْلِهِ“ انتصوف، ٻچ آن جي جهوڪ
 ليڪي مڻجهان لوڪ، ڪا لڙ لايڇ آن مين
 (۳۹) سدا ڪن سبڻهان جي، مڻجهان پيرت پڇار
 ”وَمَا يَنَالُ عَنِ التَّوَكُّلِ“ عارف ان آچار
 تڻين جي تڻوار، جڏا رُوح جيساري
 (۴۰) سدا ڪن سبڻهان جي، وسوڙل وافي
 تڻين ڪون جمائي، راحت رسي رُوح ڪسي
 (۴۱) راحت رسي رُوح ڪسي، تڻين ڪون ٿڪرا
 ”لَا صَبْرَ مَعَ اللَّهِ مَنْ صَاحَبَ اللَّهَ“ (۲) گوش
 ڪجا گشتار
 مامڻ، (۳) ۾ سسار، وڻي آڻي (۴) واهرو
 (۴۲) راحت رسي رُوح ڪسي، آن جي پسي جڙو
 ”تَعْرِفُ نَبِيَّ وَجُودِهِمْ لَضَرَّةَ السَّيْفِ“
 سڌن روشن روڻ
 خاصيت جي خوشبود، مڙن مڻ ”مستان“ (۵) ڪيو

(۱) آهيان (۱) (۲) فاصحوا مع من يهتدب الله (پڪي) (۳) ساي! (۴) (۵) اتي (۶) مسانو (پ) پڪي

- (۴۳) راحت رسي رُوح کسي، سئي رازُ سنده وڏي
کسي اوتار وڏي، چڻي رنگ اسه رُوبُ ڪو،
- (۴۴) راحت رسي رُوح کسي، شي ڳالهه سندن پڻ،
”تور حنين پيا آتا هئم“ انالله من نضر الله، ”جمعيت
و جالين،
- ڪينو (۱) آڻن ڪين، هغه کي حق چئو ٿا، جي (۲) آه
- (۴۵) راحت رسي رُوح کسي، آندڻ جي آهي،
هليو ڳوٺ راني، هو ڪو هڪ اوست جو،
- (۴۶) هو ڪو هڪ اوست جو، سچ سان پڻ،
”آئينا تڏو ڏيکاري ڏيکاري“ حق رهي
- آهي ڪين،
- فروق ڪنهن ۽ ڏين، ايشڪ پوانو آئين،
- (۴۷) هو ڪو هڪ اوست جو، سچ ڏيان ڌري،
”آلا الله پڪل رسي“ پڻ ڏاه (۲) پري،
تو سندن ويس ڪري، سڏوئي آهي سڏوئي،
- (۴۸) هو ڪو هڪ اوست جو، سئي ئي ڪي هوشيار،
آڻج هي اعتبار، جو حق رهي آهي ڪين،
- (۴۹) هو ڪو هڪ اوست جو، سئي رڳ ويهار،
”هو الله نبي الله“ وڏو، ”هو جاب الله“
اوست سندن شاهه، اولسي عيادت جي،
- (۵۰) هو ڪو هڪ اوست جو، پڏي پڏي ڪنهن،
نئينون ڪر ٿا، جو رڏوئي مڃوڻ آه (۴) آه،
- (۵۱) رڏوئي مڃوڻ آه، تير جو ڏانهن نجات،
”ڪل شي هو الله“ صاحب پائون پات،
اچي ٿو اڻيسات، جهڙي ڪاڏي سڏوئي،
- (۵۲) رڏوئي مڃوڻ آه (۵)، ٺاهڻ ٿا اوت تير،
”لا مڏو ڏوڏ لا هڏو“ ڏاهڻ (۶) هڏي ڏي،
آه، ماروئي مير، صورت هن سار جي،

(۱) ڪنو (۲) پ (۳) ڪنو آڻن ڪين، هغه کي حق چئو ٿا (۴) آه (۵) ڪنو

(۶) پڪي (۷) آه (۸) آه (۹) پڪي (۱۰) خاص (۱۱) ر

- (۵۳) ميژوئي معجوب آهـ (۱) تنون و ناهي فرق
غازي، غير فرق، كري، ستمچو سر تنون،
- (۵۴) ميژوئي معجوب آهـ، ستمچي سپ اار،
”والاسم والا“ وچو ”واحد“ (۲) صورت ستمس هزار،
جانان ستمو جينان، پهرينداز ”هيك“ پاران.
- (۵۵) ميژوئي معجوب آهـ، ستمچان ستمچو،
سدا حق موجود، همه كسي هيك چان تنون،
- (۵۶) همه كسي هيك چان تنون، تنون و شك نه چان (۲)،
”ذاليجكال كيناب“ لاريم ”نيم“، ”عرجاق سچان“ (۳)،
جباڏي ڪاڏي چان، موجودي معجوب چي.
- (۵۷) همه كسي هيك چان تنون تنون پر آن نه شك،
”كان الله و آلم“ ”يڪن“ ”مته شي“ ”اوپر هسپ“،
هيدانهن هوڏانهن حق، بولي ناهي اتي منڏي،
- (۵۸) همه كسي هيك چان تنون سائق چڏي (۵) شيرڪ،
موجودن سترڪ، آهي رحمت راز جي.
- (۵۹) همه كسي هيك چان تنون، وحدت سچ وائي،
پرين آهي سڌرو، پرين (۲) ويساهي،
اوڙج پيساهي، انهيءَ پتھر شقيق و.
- (۶۰) همه كسي هيك چان تنون، همه هڪ آهي،
”لا“ سين چڏ لاهي، خام خوديءَ جا خطراء
- (۶۱) خام خوديءَ جا خطراء ”لا“، سين سڀئي لوڙ،
فيڪر ترازوي هڪ (۲) رڪي، خيال طالب جو تور،
خيسا نيسي ڪوڙ، نيسي ڪوڙن اثبات و.
- (۶۲) خام خوديءَ جا خطراء نيسي سان ڪچ راس،
”و شوه ستم آيتما ڪا ستم“ پرين تنون جي راس،
فيڪر، نانا رڪا راس نه اوڏو نين اثبات ڪي،
- (۶۳) خام خوديءَ جا خطراء، عشق ڪچ عدا،
آئرب ڀار قدم، خوديءَ ريءَ ڪڍڻ تنون،

(۱) آه (۲) يڪي (۳) والاسم والوجود واحد (۴) ستم (۵) ڪري (۶) ستمچان،

(د-خ) (۵) چڏ (يڪي) (۶) سچ (۷) هڪ (۸) پيسا (يڪي)

- (۶۴) خام خودي، جا خطرل، مڙيئي ڪڇ مات،
 ”ولنجنيه (۱) حيوانه طيبه“ مڙي ئي ۽ حيات
 نفسيه ڪسي اڌ مات، لاشڪ آهي اوڏڙي،
- (۶۵) خام خودي، جا خطرل آهي (۲) ڪڇ ناهي
 سالڪ تنهن جو سٺو، نفسيه ڌارن ناهي ڪو،
- (۶۶) نفسيه ڌارن ناهي ڪو، سالڪ سٺو سٺو،
 ”عند نفسيك من اسحب القبور“ ٻوڙا تون ٻڌو،
 لا ۾ منجهه، اٿڌو، آڏيسين اثبات جو،
- (۶۷) نفسيه ڌارن ناهي ڪا (۳)، سورون منهنجي،
 ”ذع نفسيك و تمالك“ جي، ٻڌج پنجهارت،
 آهي افسارت، نفسيه ۾ اثبات جي،
- (۶۸) نفسيه ڌارن ناهي ڪو، چٽل پيو چارو،
 ”ووجدك خالاً فهدلي“ سمجهه، اشارو،
 مزارج ناهي، نفسيه ۾ اثبات جو،
- (۶۹) نفسيه ڌارن ناهي ڪا، ويراڳي ٻي وات،
 ساميڙل سڙڪاڻ، تہ اوڏو ٿين اثبات ڪي،
- (۷۰) نفسيه ڌارن نہ ٿئي، وحدت سان وصول،
 لهن قرب قبول، مڙيئون اڳي جي مڙين،
- (۷۱) مڙيئون اڳي جي مڙين، تہ موتي ڪونهي موت،
 ”ان اولياء الله لا يمتون“ ط، فاني ٿين نہ فوت،
 جوڳين سڏي جوت، قائم آهي (۴) ڪوئن ۾،
- (۷۲) مڙيئون اڳي جي مڙين، تہ مٽو چوند ڪين،
 ”ولا تفتؤنوا اليمن يفتل نفسي سئل الله آمراً“ ط،
 سٽيڇ سان يقين،
- نرپدار ڪٿي ٿي، محبت وارو مات ٿئي،
- (۷۳) مڙيئون اڳي جي مڙين، تہ چوند ڪين مٽو،
 ”آلئونين“ ڪي نفسي افسار ٿين، ٻڌ (۵) آهي،
 عيندار اهي، سامي تو تہ مٽو،
 چو ڏروئن آهي ڏٺو، سو هميشه حيات آهي،

- (۷۷) مَرْتُونُون اگي جي مرن، تہ ٿين نيسٽور (۱) شور،
مرن جو مڙڪور، ڪڏهن ڪڏهن نہ سڻين.
- (۷۸) مَرْتُونُون اگي جي مرن، تہ باقي رهي ذات،
هميشہ حسرات، سرد نہ مرن ڪڏهن نہ.
- (۷۹) سرد نہ مرن ڪڏهن، هو جي ٿيا حق،
”آجستادن آرو و آهسته آرو و آهسته آجستادن“، سڀڪيچ.
- هي سبق،
- آندڙا اُن نہ شڪي حياتي ۽ مرن جي،
- (۸۰) مرد نہ مرن ڪڏهن، ڪونهن هين قائم،
هم مرن تہ گمرو سري، دؤلته مارن دٻي،
ديهي ۽ ري دائم، حاضر هين، طرچاهه تي.
- (۸۱) مرد نہ مرن ڪڏهن، ديهي هو نہ هو،
”تَسْبِيْحُكَانَ الَّذِي يَجْلِدُ سَائِكُوتُ ڪُلَّ شَيْءٍ“،
جو چاهي ٿي سو،
جو ديهي ڪون عشق ذوق، ليکن ديورن آن جون،
- (۸۲) مرد نہ مرن ڪڏهن، جن آلتڪ ڪيو اثبات،
بي جيهت ۽ جيهت، سحر سڀوئي آن جو،
- (۸۳) مرد نہ مرن ڪڏهن، جي ساڳو ٿيا سڀجنان،
عالم تي احسان، ڪوڙين پٽين آن جو،
- (۸۴) ڪوڙين پٽين آن جو، سڀي خلق رحيم،
نالي ڪڏي آن جي، وڃي ڪونه رحيم،
آجند تي اڪثر، آه (۲) غيبت آن جي،
- (۸۵) ڪوڙين پٽين آن جو، عالم تي انعام،
نالي ڪڏي آن جي، جي ۽ جي ۽ جي آرم،
جنگ هزارن جام، سندو عشق آجند ڪي،
- (۸۶) ڪوڙين پٽين آن جو، لطف شان لوڪ،
ماهر سهارو نہ ٿي، جان جان ٿوري ٿوڪ،
جنگ سدي جهوڪ، روتائي رڙهيج تون،
- (۸۷) ڪوڙين پٽين آن جي، رحيم (۳) تي رحمت،
نالي ڪڏي آن جي، شايع ٿي رحمت،
سڀي (۴) مصيبت، اڪثر ليکن، عيش جو.

(۹۵) نالهي آهڻ آدمي، نه ٿو سامهون ڏيئي ڏسڻ ڇڏي ۽
 نالهي ڇو نٿو ڏسڻ ڇڏي ۽ نه ٿو سامهون ڏيئي ڏسڻ ڇڏي ۽

(۹۶) لنگهي ويو نوکټه کيڼو، غازين جو غوغا،
 ”مين“ عروج الروح پوئتي (۱) الياس،
 سفاين سفاين

شهوودن شعاع، عرش متارون اوريدو.
(۹) لشکهي ورسو توکند کتون، سردن جو مقام،
”لَا يَسْمَعُ فِيْهِمْ مَّلَئِكَةٌ مُّقْرَّبَةٌ“ طاهو ان انعام،
پتو منامين رسام، پورب سيني وندو.

(۹۸) لنگهي ويو نو کټي کټون، سناپين جو سر،
جائي سندن جهوپړا، تاسي پکي نه اهره
کافر پڻ ري، ڪير، هاندڙ ٿي ماهوت ٿي،
(۹۹) لنگهي ويو نو کټي کټون، تانگن سندن تيشان،

فَنَقِي * اثْبَات كَوْنِ بَرِي بِمَنْ بَرِيَانِ
هَاتِلُونَ بِاسْمِي هَانِ، أَدِيسِي آرَامِ ثَبَاء
(.) لَكْهِي وَبُو ثَوَكَلَبْ كَوْنِ، اِنْدِ بَرِيُونِ بَرِوَاژِ
اَنَسْتَمِي آوَاژِ، سَمْدِ اِمَانْتُونِ سَمَكْتِ كَسِي.

(۱۰) سٹايشن منگ کسي، "لا" واريون لائيون،
پراگي، پراگي، پراگي، پراگي، پراگي، پراگي،
ڏيهاڻ ۽ وائيون، هلندڙ منڍ هاءِ وائيون ڏي.

(۲.۰) میٹا بائون سنکٹ کی، لطیفہ کی (۲) لائے،
 مٹی مٹی ہاسی ٹیسا، پائے گنا ہریتات،
 سرکیو مٹالات، ہورا کن ہوریا جیو۔

(۱۰۳) سناہ انون منگ کئی، کالیون سندرشون کجیہ،
لاعتوہین کئی کجیہ، کئی کجیہ، کئی کجیہ، کئی کجیہ،
کئی کجیہ، کئی کجیہ، کئی کجیہ، کئی کجیہ، کئی کجیہ،

(۴) منشاء اندون سنگ کبیہ - سیدی راز رھان،
"أَنْفَقْتُ لَا وَجْهَ لِي إِلَّا اللَّهُ" طہ، مکتھن چہی
صورت نہ صہان

عقیدہ بے آں، مکین چاہیہ سے کاہڑی۔

(۱۰۵) سڃاڻيائون سنگ کسي، رڳو پڙت چيو راز،

سڃاڻيائون سڙي ساز، سڙي سڃاڻيائون چيو سڙي چو.

(۱۰۶) سڙي سڃاڻيائون چيو سڙي چو، خاص چڙي خواب،

آڻجندڙ آڻندڙ لڏي، چڙي ڪان عذاب،

راڳي پڙت رباب، پڙي تان پورا ڪيو.

(۱۰۷) سڙي سڃاڻيائون چيو سڙي چو، راڳي پڙت مون رس،

”آڻ آڻت آڻت آڻت آڻت“ ڏي اهو عيش آغوش،

ڪو سام پڙي سڙي، آڻي رڳ رهاڻ جي.

(۱۰۸) سڙي سڃاڻيائون چيو سڙي چو، سڃاڻيائون سڙي،

”آڻ سڃاڻيائون سڙي“ آڻي سڙي، سڙي سڙي،

سڙي سڙي، آڻجندڙ سڙي، آڻي سڙي.

(۱۰۹) سڙي سڃاڻيائون چيو سڙي چو، سڙي پڙي سڙي،

آڻي سڙي سڙي، آڻي سڙي، آڻي سڙي،

ڪڙي سڙي سڙي، آڻجندڙ جي آڻي سڙي،

(۱۱۰) سڙي سڃاڻيائون چيو سڙي چو، سڙي سڙي،

سڙي سڙي، سڙي سڙي، سڙي سڙي،

(۱۱۱) سڙي سڙي سڙي، سڙي سڙي، سڙي سڙي،

سڙي سڙي، سڙي سڙي، سڙي سڙي،

سڙي سڙي، سڙي سڙي، سڙي سڙي،

(۱۱۲) سڙي سڙي سڙي، سڙي سڙي، سڙي سڙي،

سڙي سڙي، سڙي سڙي، سڙي سڙي،

سڙي سڙي، سڙي سڙي، سڙي سڙي،

(۱۱۳) سڙي سڙي سڙي، سڙي سڙي، سڙي سڙي،

سڙي سڙي، سڙي سڙي، سڙي سڙي،

سڙي سڙي، سڙي سڙي، سڙي سڙي،

(۱۱۴) سڙي سڙي سڙي، سڙي سڙي، سڙي سڙي،

سڙي سڙي، سڙي سڙي، سڙي سڙي،

سڙي سڙي، سڙي سڙي، سڙي سڙي،

سڙي سڙي، سڙي سڙي، سڙي سڙي،

- (۱۲۷) جي تون پسين پاڻ کي، ڇڏي ٿيندو ڦٽندو (۱)
ڪٽندو ڦٽندو ڦٽندو ڦٽندو، سولر نه پڇين ٻڌندو
لوڙي ٺهين ڦٽندو، سان منجهارون ٻانهنجو،
- (۲۸) جي تون پسين پاڻ کي (۲)، روپت روڻائي،
آچاسي ورجهسين آگر ۾، منطوق مٽائي،
پور ۾ ٿي ٻائي، ٽپائي منطوق مندو،
- (۱۲۹) جي تون پسين پاڻ کي، جيئن ڪي پسين آڻ،
تڏوڻي ۾ توضيح جي، ٿاڻي ٺاهي جاءِ
آڻون جي عقل ۾، هي سڙڪين سماءِ
وڻون وٽان، مٿي منجهه ڳالهيون،
- (۱۳۰) جي تون پسين پاڻ کي، ته هي ڳجهل جو جام،
هوءَ جا عبادت عام، سا صوفي ذوهه نيسرو،
- (۱۳۱) صوفي ذوهه نيسرو، عبادت عاشقن،
خير نه خاستن، پڇيئن جي پڙوڙ (۳) جي،
- (۱۳۲) سمون ۾ سڏون ڪرڻ، صوفي ۾ ا ستاءِ
جو ڪيئن ڪين، ڳڻاڻ، ڌارن جو ڳجهت جي،
- (۱۳۳) صوفي صوفي هليا، عيد نه سچين آڻ،
پيراڳين مون ٿو، سدا اچي سوز جي،
- (۱۳۴) صوفي صوفي هليا، عاشق عيد نه ڪن،
آهي سندو تن، سو سوز گداز سان،
- (۱۳۵) صوفي سدا سوز ۾، عاشق پڇن نه عيد،
طالب ريءَ توريده، صوفي ولين ڪانه پي،
- (۱۳۶) صوفي سدا سوز ۾، وڻج سندن ويراڳت،
آڻون، جو آڻاڳت، پي ٽنهن ٻاڻا ويا،
- (۱۳۷) صوفي سدا سوز ۾، منجهن ورهه وٽان،
عشق سندن آڻان، سڀ دم جالين ڌڙد سان،
- (۱۳۸) صوفي سڌ ٿي ڪري، سدا پور سڳي،
وحدت بنا ورڪي، ڪاڏنهن کڻي ڪانه ڪا،
- (۱۳۹) صوفي چائين پاڻ کي، وڃي پاڻ وڃاءِ،
اڻڻائي جي آڻ، نيسوي خيبر ٺاهي ۾،

- (۱۴۰) صوفي چائين ۽ اڻ کسي، پاڻ وڃائي ويٺو،
 سُورتن سان ڪٽريسيه (۱) ۽ ڪو سُرڪو سُر جو،
 (۱۴۱) صوفي ڪئن نه پاڻ سان، سُوري ۽ ري ۽ سَور،
 پيو تن، ساب سَور، ڪهيا جي ڪين ڪٿي،
 (۱۴۲) صوفي ۽ سانڍو ساڻ ۾، وحدت جو ويسا،
 سندس ماڻه ۽ ساڻس ساڻس (۲) ۽ سَور ۽،
 (۱۴۳) صوفي سَور ۽ تون ويو، سورت هڻڻ نه سَما،
 آخريت ۽ آ، بيڪ ۽ سَور ۽ سَور،
 (۱۴۴) صوفي سَور ۽ رنگ ۽، اڻي (۳) ساڻس،
 لاڃي ۽ لاڃو، تماشو هر طور ۾،
 (۱۴۵) تماشو هر طور ۾، صوفي سندو آ،
 ”الصوفي مع الله في كل مكان“ هو
 حاضر هڻجاءُ،
 حد ۽ صوفي سَور ۽،
 (۱۴۶) تماشو هر طور ۾، صوفي جيستو جهات،
 ”الصوفي الذي لا يُعَدُّ بِعَدِّ وَجُوْدِهِ“،
 اچي ٿو اڻات،
 اول آخر ذات، وڃئون اولو عَبد (۴) جو،
 (۱۴۷) تماشو هر طور ۾، صوفي جو سَور ۽،
 ”قَطْعُ الْكَلَامِ فِيْمَنْ فِيْمَنْ الصُّوفِيْنَ“، خودي
 ڪون خاموش،
 جان جان هولو هوش، تان تان ۽ ڪون پَري،
 (۱۴۸) تماشو هر طور ۾، صوفي جو ساڻ،
 جيڪي رسي پاڻ ۾، صوفي منجه جهان،
 ساڻس رسي نشان، ساري دم اڻات جو،
 (۱۴۹) تماشو هر طور ۾، صوفي سَور ۽،
 پوڙي ۽ سَور ۽، هَند ڪي حق چوي،
 (۱۵۰) تماشو هر طور ۾، صوفي جو صَد ۽،
 ڪري ڏڻ سَور ۽ ڪون ڏار، ۽ چائين پَري ۽،
 (۱۵۱) پوڙي ۽ سَور ۽، سَور ۽ سَور ۽،
 ڪري عَبد ۽، چَتر ۽ رَڻ ۽،

فَرَائِضُ صُوفِيَةٍ

(۱) ڪوٺائين ٿو ڪلم گو، ڪلمون پڙهن، ميڪ،
فيڪر جي ڦرهيءَ (۱) آئي، لا، جو اکر ليک،
معنيٰ واري ميڪ، حرفن جون هڪ آن ٿيون.

(۲) ڪوٺائين ٿو ڪلم گو، پڙجوهي ڪلمون پڙه،
فيڪر جي ڦرهيءَ آئي، لا، جو ليک اکر،
سروا اکي سر، ته مانجهي مسلمان ٿين.

(۳) ڪوٺائين ٿو ڪلم گو، ڪل ڪلمي جي ڪول،
سهمه کي حق ڄاڻ ٿون، پل نه ٿي ڪنهن ٻول،
ورسيا، نيت ورول، نفيءَ کي اثبات.

(۴) ڪوٺائين ٿو ڪلم گو، ته ڪلمي جي ڪل،
طلب جي تلوار کسي، ميڪ جي ڏن ڪل،
عبداليت جي آل، لا مان لاه، وجود ٿئون.

(۵) ڪوٺائين ٿو ڪلم گو، گهير ڪلمي جي گهير،
وڃڻ لاه وجود جي، پير نفيءَ جو پير،
شائق آعين شير، هسيئيءَ کي هٽاءِ ٿون.

(۶) ڪوٺائين ٿو ڪلم گو، ڪلمون ٿيئي ڪما،
”لا“ هينين سين لاه، ته اوڏو ٿين اثبات کي.

(۷) ڪوٺائين ٿو ڪلم گو، ڪلمون ٻيئي ٻس،
خطرا خيال عبث، ”لا“ سين سڀ لڙهه (۲) ٿون.

(۸) ”لا“ جو ڪنهن هڪ ڪري، جنگ جسم سان جوڙ،
نفيءَ واري ٿين ه، وڃي پيمائي پوڙ،
سالڪ سڳو (۳) سور، ٺهي آئي نالهن جو.

(۹) ”لا“ جو ڪنهن هڪ ڪري، لڙائي ڪا لاه،
”وجاهيد و في سبيلهم“، جوش جيئون جاڳاءِ،
پير ٿون پير ه هاه، مانگو لاهي سر جو.

(۲۰) اِلَّا اللّٰهُ اَثْبَاتُ كَر، شَارِكُ چَدِي شَك،
اَكِي اَنَا الْحَقُّ، مُسْلِمَانِيْ مَالِ ثَوْن.

(۲۱) اِلَّا اللّٰهُ اَثْبَاتُ كَر، شَارِكُ شَك لَمْ اَنْ،
مُسْلِمَانِيْ مَالِ، هَاشَقُ، اَنَا الْحَقُّ چَنِي.

(۲۲) لَكَا هَاهُ نَمِ هَوَه اَمُو چُو وِهلْ وِرِمالِ بِي،
”وُجَاءَ رَبِّكَ وَالْمَلَكُ خَشَعَتَا صَفًا صَفًا“ رِيَا

رُوسِي رُو،
يَكَا سُوهُ بَمِ سُوهُ سَجْعِ وَسَنِ سَاهَان.

(۲۳) چَنَسْتِ مَنَجْهَوْنِ چَالَاك، هَتِ بِنِ ذَلَمِ هَوْتِ كِي،
”لَقَدْ اَتَجَعَلْتَنِيْ رِبًّا اِلْتَجِعِلْ جَعَلْتَنِيْ دُكَا“ سَتَرِيُو
مَامُوَاك،

”مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَيْ“ اَعْلِي اِيُو اِدِرَاك،
”وَلَقَدْ رَاَهُ نَزَلَتْ اَخْبَرْتَنِي“ بِيَرِيْنِ بُوْرِيَا چَاك،
هَو، چِي بِيَكْ بِيَاك، مَانِي لِيَا صَبُوْحُ جَاء.

اٰپیات سنڌي

(۱)

چڏيائون سڀ سانگي، ڪندا ڪونه نماز ڪي،
جيڏانهن عاتق آيو، تيڏانهن ڪن نه ٿا ننگي،
لڪي پٿرن ڪلامون، ٺڪي ٻڌن ٻانگي،
لاهو ٿي ٻي لانگي، عذم ڪون اڳي ويا.

(۲)

گهجه نه، گهرين لاه، ڪن سورائو باز ڪي،
اهي تنهن آندري جي جيسني پاسي جاء،
وڃو ڪاڇ آڻائين ڪاه، هو جو ڏوٽ ڪن جو.

(۳)

ڪاريهر جي ٻر ۾، جيڪو ورجهي ٻانهن،
جي نه ڪرائي ڏانهن، ته ڪاريهر ڪئن ڪولجي.

(۴)

ڪاريهر جي ٻر ۾، جيڪو ورجهي ٻانهن،
جي نه ورائي وڃي، ته ڪاريهر ڪئن ڪولجي.

(۵)

ڪاريهر جي ٻر تان، جيڪو ڪري ٺنگهي،
جي نه ڇڙائي چنگهي، ته ڪاريهر ڪئن ڪولجي.

(۶)

سيڪيني مٿرڪ، آ اصل آڏي سرين جو،
ٺنگهي هليا لڪ، ڪاوڙ مندو ڪاڙيڙي.

(۷)

ٻان نه ڪڇ ٻان مان، ٻان مڃائج ٻان،
آ مڃن تو هي ٻان، تون ڳولين (۱) ٻي طرف ڏي.

(۸)

گهجن اسانتي عشق جي، جي مڏائين آدم،
رڻويي جي راز جو آهن تون سحر ۾،
دم سان ٿي ٿون دم، ته ماهر ٿين معنيٰ ۾.

(۹)

ماهر ٿي معنيٰ ۾، چڏي جيسماڻي،

(۱) تون ڳولين ٻي طرف ڏي (ڪ)

تسور سِيرُ سُبُحان چو، عَيْنُ السَّعْيَانِي،
خودري ڪَتر ٿاڻي، تَر پَسِين باغُ بَقَاءِ چو،

(۱۰)

بُسي باغِ بَقَاءِ چو، مَن جَوَن مَسْجُونِ مَآلِ،
”سَنُ عَرَفَ نَفْسَهُ قَدْ عَرَفَ رَبَّهُ“ ٻنھڙو سِرُ مَآلِ،
چان وِجائي چان، ڪُنِيھُن حَقِيقَتِ چو،

(۱۱)

هِيڪَ ڏُڪِي، ٻيو ڏوڪِي، ٿيون هَآيِ ڪِن سَڪِي،
پَر رِيَسَ، آءُ اَڪِي، پَسِين آءُ تَر پَسِي چڙهي (۱)،

(۱۲)

هِيڪَ ڏُڪِي، ٻيو ڏوڪِي، ٿيون جو تَنَسُر ڏِيھُن،
مَحَبَّتِ سَنَدُو مِيھُن، وِسْجاري وِساڻِيو،

(۱۳)

هِيڪَ ڏُڪِي، ٻيو ڏوڪِي، ٿيون پَنڌ پَرانھون،
ڪَمَرِيان ٿِي دانھون، سَلُج سَنھڙا سِيرِين،

(۱۴)

لِيڪِيو لَوڙي سَٽُڪا، ڪانہ لِيڪِيئي ڪُون ڌار،
”جَبَّ الْقَاتِمُ بِمَاءِ مَوڪائِن“ ط ٻُڪِي هِي پَچار،
سَرَتُون ۾ سَنار، مُون سِيئي سُرور پَرائِ،

(۱۵)

پَنھون ناهِ پَري، وِسْجھو وِسي سِيرِين،
”وَلَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلٍ الْوَرِيدُ“ ط غافل ٿوگري،
جي، ڪو ڏيان ڌري، تَر ڪوھيارو ڪَرِيَسِ آھِي،

(۱۶)

پِيرِيءَ جي پَري ڪِيال مَرشدِيءَ مَردود،
”قَمَارِيحَتٌ نِجَارُ رُكُھُمُ“، سَچُن (۲) ڪوئِي سَوَد،
مَلا ٿِيا مَعِيود، عساري عِيادت ڪُون،

(۱۷)

عساري عِيادت ڪُون ٿِيال وَاھِي، وِجُودِي،
تَنِيَسِين جي رُوڌِي، غِيَر رُوڌِ مَسْأَلِي پَر،

(۱) تَر پَسِي (ڪ) (۲) سَچُن ڪوئِي سَوَد (ن) سَچِيءَ ڪيون سَوَد (ل)

(۱۸)

يا كسي يوم حساب في رايها رُئِدا رُئِدا
 "فَمَا ذَا بَرِّكَ الشَّيْءُ وَهَيْسَ الْخَيْرُ" (كهيو ۱) (ساري ۱)
 وركيا واكيو (۲) وت، وانچو هما تون وحدت پر.

(۱۹)

واکيا (۲) جي وحدت سين، چيهئون چنبا، سي،
 "فَمَا (۴) أَخْرَجَ عَنِ النَّارِ وَأَدْخِلَ الْجَنَّةَ" حاصل (۵)
 جئين هي،
 رهيو تهيون کسي، طهيورا نهجتيق جو.

(۲۰)

طهيورا نهجتيق جو، جئين پيستو جمال،
 "وَسَقَاتُهُمْ رَبَّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا" نانکا ايا نهمال،
 حاصل کري جمال، تانئون چکيا کاپوري.

(۲۱)

عجمادت کيئون عمار، آندائون ابيات ري،
 "أَمَّا الَّذِينَ أَلْبَسْنَاهُمْ أَثْوَابًا عَنِينًا" (عوانهن پيار)
 "فَنَبَذْنَاهُمْ فِيهَا" ط گوش نه بين گفتار،
 خائين فيندا غوار، يا کسي يوم حساب پر.

(۲۲)

قال نه (۶) وائي کاپرين، جمال ائين عيتم،
 "إِنْ كُنْتُمْ تَحِبُّونَ قَالُوا وَارَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَفْهَمُوا" (۷) اهو
 سندن کي،
 "لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ" ط غارون،
 کونهي غم،
 کاپريشون قدم، کنيو تيوب، اوار ذي.

(۲۳)

ماشيق کي آهون، نورائي فراق جون،
 درد مند يون دانئون، مال برون کي تريب جي.

(۱) کهيو ساري ۱ (۲) وها واكيو و (۳) واکيا جي وحدت... (ک)
 واکيا (۴) فَمَا (۵) أَخْرَجَ عَنِ النَّارِ وَأَدْخِلَ الْجَنَّةَ (۶) حاصل تويون
 هي (۷) قَالَ ثُمَّ وَجَن (ک) (۸) الَّذِينَ أَلْبَسْنَاهُمْ أَثْوَابًا عَنِينًا (۹) اهو

(۲۴)

موسم تي سيلاپ چي، آنا مسجدت ميسنهون،
 "ار جويي" الي ريكه راضيه ط" فير تون الو فينهون،
 گذريا ذكيا ذينهون، وائي نبي وصال چي.

(۲۵)

موكل نبي مارئيء کسي، هائي اباائي،
 چينري جنگائي، ميلبي مارؤنؤن ميسن.

(۲۶)

موكل نبي مارئيء کسي، هائي بار مديرو،
 وعدا سندا سجنين، آهن سبو سبو،
 نيسر ساه، سدير، وائي نبي وصال چي.

(۲۷)

موكل نبي مارئيء کسي، هائي پنهجي ديس،
 وصل سندو ويس، پنهري تامين زيرت کون.

(۲۸)

توڙي منجه وصال، راحت ناهي روح کسي،
 "المنجولون نبي خطرا عظيما"، هوڙو سند حال،
 خودي خام خيال، چنبل ورجويي چي کسي.

(۲۹)

ذڪن کسي م' ذڪوه، پنج نه آسون ان جون،
 ميان مڪتب سندوه، لغو وچي ويسلا.

(۳۰)

کيهون سنده صفتون، کها سنده بار،
 مون سبي چمار، کنيون سون کنيگي.

(۳۱)

کيهون منجهون خير، کڏمن نندو کنيگي (۱)،
 هن توڙي نبي پنهري، سنجوي رکج پنهري.

(۳۲)

ساعتون ويسهه و سوري، سريمن امان پري،
 جنهن ريء کين (۲) سري، ساعت هڪڙي ساه کي.

متفرقة بيت

(١)

سُرهي سنگ ستي جي، ڪيو ٿوريءَ ڪي ٿوريءَ
نيسٽ ليمائيءَ ڪي، ڏي ڪون ڪيو ڏور،
هلي سنجھ حضور، مٿائيءَ سان لڏو،

(٢)

ٿوريءَ ٿور نيسٽرو، مٿور نه مٿائيءَ
بيت هٿ آهي آهيءَ سان، ڄام سٺو مٿي،
هڏو جا آڳاٽي، تنهن مٿائيءَ سان لڏو،

(٣)

مٿي ٿون مٿي ڏي مٿي، سرتين سٺيها،
وساري ويهي رهين، ٿول ڪي ڪيها،
پرين، پري ها، نه تم ويجهو ورن ڪينگي،

(٤)

مٿي ٿو مٿي ٿو، هو هو ڪو حقيقت جو،
هاهو ٿون هتي ڪري، جاء ڪي ڪي ٿو،
نازل ۾ ناسوت، آهي نيس اوچتو،

(٥)

ٿوري ۾ ناسوت، عيبد جويان عام ۾،
ٿوري آهيان باهوت، جو ٿو ٿو ٿو،
هردم ۾ باهوت، آهي آهي سان جو،

(٦)

ڪي ڪي ڪي ڪي، هو سٺي جو مٿي،
ٿو ڪري عرش، هو ٿو ٿو ٿو،
ٿو ٿو ٿو، ٿو ٿو ٿو، ٿو ٿو ٿو،

(۷)

ڪُن ڪُون اڳي ڪونه هو، ظهوري جو ذوق،
هڪائي هڪ هئي، نڪو تخت نه فوق،
شائسن جو شوق، پريتون ئي هو پڌرو.

(۸)

سجھون هُجُون اڳهن، هُئي محض ساميت،
نڪو تعينُ تنهن ڪي، نڪا ڪيفيت،
جاري هُئي نه جهان ۾، حقيقي حڪمت،
ليڪو لا تعين ۾، هو قادر ۽ قدرت،
سُوڌي سا صفت، آخڙون اڳي ڇا هئي.

ديوان بيدل

۱- کافی

بہ کیلڑا ولر کان ورجیڑیا

وہی اوکیہ منجہہ آریا
توکیسی دھرا دام ہیا
توکی ہختا ہیج ہیا
چار بیم نہ چٹن جاہ
کٹین کامل قیدر نیہ
ہتر کینی دیشنگ دریاہ
جوگین کین جہلیہ
آہن زہر پرریہ
توکی ککل نہ ہیہی کاہ
جداہن وار اٹھی ورجیڑیا
ڈاڈا آہن اوکسیرا
ایہا کین مڑیاہ

۱- ہکیڑا ولر کان ورجیڑیا
زہری زلف زوزاور جا
۲- وٹو ہونجا ہر ہکین؟
تککے قنکے ماہ چڈین
۳- وارن جی وراکن
ہتر کاہ ککورا کیترا
۴- مانڈین منڈیا کینکے
ورہ رکن واسینگ وانکر
۵- چٹدی دالہ خال سندہ
ہائی ہتی ہتی تو کٹرس
۶- پیدل ڈنگ جہلیہ سین
ہیہی حیوان اللہ ژیا

۲- کافی روپ جہنگلو

سالکن کیا سیر نڈل
جنگ نیہا جی کڈن جدہ
احرام عشاہن ہڈا
مکیریا وکن سوریا سدا
کھن سورج مہیہ جی وڈا
نا بیان آنا الحق جی لیدا

خمر کھن خاصہ خماریا
کھن کھن ڈاڈی ککورا

۱- درد واری دور
سوز جا سرکا پیون (۱)
۲- وچند واریہ ویرمہ
نیہن جو نمر و ہٹیہ

۲- نيسيتي وارپون نيمارون
غيب ۾ وڃي غيب ٿيڻا (۱)
۳- مَنَ خُدايَڪَ سَوجَ ۾
سِرَ وِڌائُن ۾ ڌڙي

عارفن ڪيون سڀ آڏا
راز جي ڀنڀري وڌا.
عطار ڀرمارا ڀاڙا
بيدل سڄي ماري مڏا.

۳. ڪافي رُوپ جهنگلو

سَالِمَ سَنڀا هُوَ تَه هُو
سَانِيءَ ساجي مَنُون آتا
۱- واقف واري ڪيئن وڃن
ڇڪس سڀائين سامه ڪسي
۲- عاشق آلتشي باد ڪر
ڪيائين عشق ڪنهن اوقات ۾
۳- مَنُون تُون سان سان هڪ آهي
وسري ويا توکيون (۲) سگر
۴- توڙي سان جي آهي مڏا
بيدل ۱ ۾ ۾ جي بات سُر

پهتا پيرين جي ڀاڙ جا
سي دُڙم تَنهن دلدار جا
اوهي عهد جي اقرار (۲) جا
سُکڙا انهيءَ سندسار جا
دلت گڏ هُونئِي گُفتار جا
خاصي ڪنهن خُمار جا
تس ڪيائين نندا ديدار جا
مَنُصِبَ انهيءَ اوتار جا
تن من سحبت تار جا
لارا چڙهي لاچار جا

۴. ڪافي رُوپ جوڳ

ڪانگڻ لئوي سڀي لائ
۱- ڇڪس دانهان درد مَنجي چئون
اثر آيت تَر مَيتن تَر چڙهندا
۲- وندا سڀي ساريان تي سڄان (۴)
گولي پانهن جي گڏ گڏ بندا
۳- ايندا جِسو ۾ ڄاڻي ڄاڻي
دوست دلاو دل ڪسي ڏيندا

مَنج مَنان چان ڪسي ايندا
پهتيون آتي پير وڌا
اثر آيت تَر مَيتن تَر چڙهندا

طاسب چئي جي آهي تات
گولي پانهن جي گڏ گڏ بندا

واڻي چئي جي اتر وڌا
دوست دلاو دل ڪسي ڏيندا

(۱) ٿيا (۲) (۱) اسرار (۲) ڇڪس (۳) نو هون (۴) ڇڪس (۵) وڌا ڏاڍي سالو
تي سڄان (۶)

ردیف ت

۷۔ ڪافي رُوپِ دلاولي

- آڌر پئڪي پٿر وٺڻ واهيري
۱۔ چنڊن و سار پير (۱) قالب نماڪي
۲۔ پاڻ سڃاڻ تر آهين عارِ
۳۔ ڪيڏا ڏينهن وٺان هون ٿو پيو
۴۔ آدم مٽيا ڪون هنن ٿون اڳين
۵۔ بيدل ڪر پرواز جو سعيو
- ليڪر منجهان تاهون
آهي ماهر و مٽڪون
جاء تنهن جي جهيڙوت
لا مٽڪان لاهون
بيشڪ و باهون
هٿل موتي هاهون

ردیف ج

۸۔ ڪافي رُوپِ سنڌي

- يڪٽر ڪاڻ ڏيپور و
۱۔ هيءَ جاءِ تنهنجي آري
۲۔ نيماڻيءَ جي ڏيپوري
۳۔ سورُ عشق جو سُورين
۴۔ پُون ڪون پانڊو جي
۵۔ لائن لائي پانڊنجا
۶۔ محوريٽ ڏي مَن پيرين
- آري اٿي تون اچي
تئون جي سار ٿيڻ
بيسيبي مال پئڇي
پورو ڪيو پانڊي
رحمت وٺ وٺي
ڪوهيار ڪري
بيدل ڪي منهن ڏيڇي

۹۔ ڪافي رُوپِ جهنگلو

- عاشي ٿين تان سيرُ ڏين
پنصور واريءَ مَوج سان
۱۔ سيرُ ڏي اول سورج سِڪريو
پنصور وانگر سِڪي منجهان
- نم تم ڪيم عاشقين اچي
آبي رنگِ رمزن جي رچي
پوءِ نيشين ۾ نيزوارُ ٿيڇي
سيرُ يار سُوري تي سچي (۲)

۱- تئون ٿرت تڙڙي ڇوڀان
شدهن الحقيقت آهڙي تئون
۲- صڌمان جهڙن سر وٺائونجي
صورت سڌا (۱) سڀ سنگ (۲) ڇڙي
۳- ٻڌل ارم جي باغ مان
نمر و خدائي هن سڌا

ڀڙڙي هائڻ جي ڪٽل ڪٽاڻج
نمر و اوسنگ نيمون هئڻج
۲- پوڄو ۽ مڻاڻ جو ڪٽڻج
سعدن جي نيت ڏي مٽڻج
۳- ڪو واس وٺڻ (۴) جو وڻج
وحدت کي (۵) ڪثرت تي مٽڻج

رديف ڌال (ن)

۱۰- ڪافي ٻي ڏيئي

گم آهي گم ٿي گم ٿي غازي
۱- ٻيون سڀ علم عقل جون ڳالهيون (ه)
۲- ٽڪي (۶) ٺاهڻ جو روزا زل ڪون
۳- وٺي آڻڻسڪم (۷) سڄو سبق تون
۴- وحدت وٽه سان سڌائين
۵- مذهب واري قيد ڪون ٻڌل

عشق اهو ارشاد
ٻيهر ٻيا ٻيڙا
عشق آهي آڻڻاڻا
ٻار رکين نيت ٻاڻ
شوقون ره دريڙاڻا
عشق ڪندو آزاد

رديف ر

۱۱- ڪافي روپ وهاڳا

آه آهڻان اسرار
۱- عمر ٽڪون آڇي ٺاهڻ
۲- ڪن هٿي ٿي قرب
عالم ٽڪي آدمي
عشق ڪٽيڻ افلاڪ
دڻ ڪٽو هي ڪار

(۱) سڌا (ل) (۲) سنگ (ل) (۳) وڙهڻ (ر) ٻڪي (ل) (۴) وحدت تي ڪثرت
سنگ مٽڻج (ن) وحدت تي ڪثرت کي مٽڻج (ر) (۵) علم حال جون ٻيون سڀ
ڳالهيون (ن) (۶) ٽڪو (ن) (۷) دڻ ٽڪو جو سڄو سبق تون ٻار رکين
لت ٻا (ڳ) ٻڪي

۳- پانهپ ٻولي ٺاهه ڪا شور آهيان نروار
۴- بيدل بند وٺام تئون آڻ اهو اعتبار

۱۲- ڪافي روپ ٻروھ

برھم جو ٻاري بار رمبازن ري ڪير آلائي
۱- رام انڙي ۾ سالڪ سر تي ستن ڪرت ڪٺار
۲- ڪيئي منصور ڪيا عين شعلي سوليءَ تي هسوار
۳- عشق جو شيوو آءُ خونريزي ملن ٺاهه ميار
۴- ”حسن“ ”حقيقت“ ارق نه پانچ عاشق ڪر اعتبار
۵- سڄئي هو محبوب پيرنگي نيتون ڪيو نروار
۶- هيڏنهن هوڏنهن (۱) پانهجو پاڻ سان ديد لائي دلدار
۷- بيدل برھ ڪئون يار، يگاني پھريا ويس هزار

۱۳- ڪافي روپ جهنگلو

ٿي غرق بحر عتيق ۾ ٻاهر ته پتو پتي ٻار
۱- ڌارين جي دعوا کي ڇڏي ڏس ڪو ڌرون ديدار
۲- حلاج حالت ڪئون ڀاري هي عجب پير ٻار
۳- آندو آلهييت سندنو جنهن پاڻ تي اعتبار
۴- ٻائي تون ٿيندين ٻائي ڏس عتيق جو اسرار
۵- بيدل انهيءَ درٻار ۾ ورجيه پاڻ بي اختيار

۱۴- ڪافي

پاڻ تو پيدا ڪيو ڪين مان چئيءَ احسان ڪر
گهرج هئي توکي گوئي ڪين مان چئيءَ احسان ڪر
۱- شڪر مادر ۾ رهيس ٿي ڏهه مهينا قيد ۾
تو آئي ٻاليو مڙن ڪي ڪين مان چئيءَ مهان ڪر
۲- خوش خوراڪون ڏني سون ڪي جاکيري اڇي تو جوان ڪر
موجود سوجان تو ڏيون ڪين مان چئيءَ گهمان ڪر

- ۱- جهان ۽ جسامر ڏٺي
رائد رڻو پر تڏو چڙهي
۲- پيردل پور هي رڻي اٿت آه
عمر جا رستو آڻهجي آهي
۳- موجود سوجان تڏو ڪٽون
ڪيڻ مان چٽي ۽ نڪتان ڪر
۴- عمار ۽ اٿس چٽون
ڪيڻ مان چٽي ۽ اعلان ڪر

۱۵- ڪافي روپ پورب

- پير پور ڪان پور
۱- آندو آڪرو ڪيو
۲- وحدت سڏي واس ڪون
۳- ڪوڙين ڪان ڪڍا ڪون ڪي
۴- پيردل عهد آندو ڪون
۵- هي ۽ پير پور چٽيون
۶- پير پور چٽي سڏو
۷- ٿيا منصوره
۸- گهاٽي ڪٽهجي گڏوڙ
۹- محبت ڪيڻ رستو ڪر

۱۶- ڪافي روپ پورب

- پير پور پور ۱-
۱- ڪوڙ ڪون سڏيو گڏوڙين
۲- راتيان ڏينهان ڪر
۳- لوڪون لاهوئي لڏي هليا (۲)
۴- پيردل پور راکڻ (۲) ڪون
۵- سامي سنگ چٽي ويا
۶- آندو ڪٽهجي اندر
۷- آندو ڪٽهجي اوتار (۱)
۸- گڏوڙ هٿيا گڏوڙ
۹- ڪا جا تڏو تڏو

۱۷- ڪافي روپ جهنگلو

- دعا ڏورنگي جي سڻي
۱- پير پور ڪوڙ ڪون سڏيو
۲- مذهب جو سڏو ڪوڙو ڪڏي
۳- شيعي سڏيو ڪان پڇي پڇي
۴- علم عقل ڪون ڪي پڇي
۵- خلعت خدا جي ڪي ڪي (۲)
۶- تون تان سڏو ساڳي (۲) آهي
۷- پيردل پور جي پڇو ڪان
۸- وحدت ڏي چٽ جو چاه ڪر
۹- پيا سي قها ڪو تاه ڪر
۱۰- ذاتي ڪٽهجي ڏي ڪام ڪر
۱۱- رخ رست واري راه ڪر
۱۲- سيڪ سڏو جي صلاح ڪر
۱۳- پير پور جي ڪٽهجي ڪر
۱۴- واتن لاهو ويا ڪر
۱۵- ڪوڙ سڏو سڏو پڇو ڪر

(۱) اوتار (۲) (۳) لڏا (۴) ڪي (۵) پير پور (۶) خلعت خدا جي
تون ڪي (۷) (۸) ساڳو (۹) ساڳو (۱۰)

۱۸۔ ڪافي روپ جو ٽپسا

- دسي چڙهي پوريئون ٿيون آئين
۱۔ سڀ چڻاڻدر چاليءَ ۾ جن سان
۲۔ ٿو ڪئون عهد ورتا تن ڪهڙا
۳۔ سرتون روز سڀاڻيز ٿرڪي
۴۔ آڙ ڄميس جي ڪين ڪڏهن ٿي
۵۔ ڪثرت وارو قيد ٿيڃي ٿئون
۶۔ ويڙهڻا وحدت جدا واصل
۷۔ بيدل ڪڙري وڃي اودائون
- وڻن ٿيون ڪم (۱) وسار
ساڳي (۲) سي ٿرت سهار
هننجا ٿيون وعيده ٻاڙ
ٻاڻيتن ڪنن ٻوڳار
ڪنن ٿيڃي ڪوڪار
ٻي (۳) آهي ڇي ٻار
ٿرڪي ڪنن ٿيڃي
ٿو ڪند ڪيسن ڪڏار

۱۹۔ ڪافي روپ جهنگاو

- ڏاڍيون رمزان ڪنهن ٻيون ديدان لايون، دلير مون سان ٻار (۴)
۱۔ آيو سِر عاشقن جي ٿي پير ٻار جو ٻاري ٻار
۲۔ خنجر ناز جو خوب هنائون ڏڙڪون سِر ٿيو ڌار
۳۔ ٿو ٿي ڪنن جي ڪنن مان ڪوئي منهن ڪڍار
۴۔ ٿو ٿي عشق اڀرڻ ڪنن ڪنن ۾ خون ڪڍار
۵۔ سر جو سانگي نه رکڻ ٿيون عاشق مڙن آهر ڪڍار
۶۔ هينده زال ڪون هيڪ نه ٿي ڇي طالب آڻون ٿڪار
۷۔ مات ڪري ٻو ٻو ٻو ٻو عاشق چنڊر ڪڍار
۸۔ بيدل عاشق ٿي نه آڻون ٿي ٻي ٿي ڪڍار
۹۔ پلصراط جو پند ٿي عاشق نه آڻان ڪڍار

۲۰۔ ڪافي روپ راڻو

- ذاتي خيال اڻاڻي سڄڻ
۱۔ نماڻ ڪرني اڻ ڪرڪر
۲۔ اڻاڻا ڪرڪر ٻي ٻي
- ڪير اڻاري ويهاري ڪير
ٺاهي سڄڻ ٻي ٻي ڪو ٻي
رڻ انهن ٻي ٻي ڪو ٻي

(۱) ڪين (ف) (۲) ساڳي (ر) ٻيڪي (س) ٿو (ڊ) (۴) ڪو ٻيون ديدان لايون
ڏاڍيون رمزان لايون مون سان دلير وار (غ-ٻيڪي)

- ۳- اونهون ڏيهر، اللہ جو
۴- بحر عمق ۾ ڪٿي ويسا
۵- ڀڄڻي عشق انهيءَ ۾ تون
۶- هر چوئي ڀانڄ ڀير
ڪنهن ڪنهن لڏو ڀار جو ڀير
ماڃهر آڻ ٿرت سو ڀير

۲۱- ڪافي روپ ڪامول

صورت جو سردار ڀٽي ڪري آيو.

- ۱- وعده ڀڄوڻا ڀٽي ٻاڙيا
۲- اڳن سان جي پير گهايا
۳- ڀڄڻي ڀڄي ڀڄي (۱)
۴- آڇي اڇاڻڪر مار لڏائين
۵- ڀڄڻي اصلون آهي وڪڻل
۶- سڀني ڀار ڀڄاڻا
مهر ڀڄهون مڻڪاڻا
ڀڄو ڪو ڀڄوڻا
ڇانڀ ڇي ڇي ڇي
ڌر ڏهنجي دلدار

۲۲- ڪافي روپ ڊلاوي

- ۱- صوتي لا مذهب تڪرار
ڪي ٿا مڻي ٻان (۲) سڏائين
گيت ”مد“ جو عاشق ڪڏن
۲- اها حياتي انهي خزانو
ٻاڙو ڪر تون ئي مردانو
۳- حال ”تنا“ جو حاصل ڪر تون
ديد ديدن ۾ دمد ڌر تون
۴- ”من“ عرف ”جوسجھ اشارو
واهر وڃاء (۴) تون ٿينهن ٿنارو
۵- هر مذهب ڪون (۱) ڀڄاڻا
ڪي ٿا شيعه پاڪ ڪوٺائين
عشق جو اعليٰ آسراڻو
۶- دم دم ڏهن جو ڌر ڏهن
وحدت جو ڪر ڀار واپار
۷- ڀڄ ”بقا“ جو ڪاڻج (۳) ڌر تون
ڄلور ٿور جو ڌم ٿور
۸- اتي آتا الله“ هن تون نعرو
بيدل برهين (۵) اسي اختيار

۲۳- ڪافي روپ سارنگ

- ۱- ظاهر بندو باطن موليٰ
۲- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو روشن
۳- سڀني عرف جي نام موجاري
۴- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۵- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۶- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۷- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۸- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۹- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۱۰- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۱۱- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۱۲- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۱۳- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۱۴- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۱۵- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۱۶- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۱۷- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۱۸- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۱۹- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۲۰- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۲۱- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۲۲- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۲۳- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۲۴- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۲۵- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۲۶- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۲۷- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۲۸- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۲۹- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۳۰- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۳۱- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۳۲- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۳۳- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۳۴- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۳۵- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۳۶- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۳۷- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۳۸- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۳۹- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۴۰- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۴۱- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۴۲- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۴۳- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۴۴- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۴۵- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۴۶- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۴۷- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۴۸- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۴۹- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۵۰- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۵۱- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۵۲- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۵۳- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۵۴- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۵۵- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۵۶- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۵۷- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۵۸- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۵۹- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۶۰- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۶۱- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۶۲- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۶۳- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۶۴- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۶۵- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۶۶- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۶۷- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۶۸- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۶۹- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۷۰- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۷۱- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۷۲- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۷۳- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۷۴- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۷۵- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۷۶- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۷۷- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۷۸- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۷۹- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۸۰- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۸۱- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۸۲- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۸۳- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۸۴- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۸۵- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۸۶- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۸۷- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۸۸- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۸۹- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۹۰- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۹۱- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۹۲- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۹۳- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۹۴- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۹۵- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۹۶- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۹۷- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۹۸- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۹۹- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو
۱۰۰- ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو ڀڄو

(۱) ڀڄو ڀڄو ڀڄو (۲) ڀڄو ڀڄو ڀڄو (۳) ڀڄو ڀڄو ڀڄو (۴) ڀڄو ڀڄو ڀڄو (۵) ڀڄو ڀڄو ڀڄو

(۶) ڀڄو ڀڄو ڀڄو (۷) ڀڄو ڀڄو ڀڄو (۸) ڀڄو ڀڄو ڀڄو (۹) ڀڄو ڀڄو ڀڄو (۱۰) ڀڄو ڀڄو ڀڄو

- ۳- تن تون ټونډجو ٻان سڃائين
۴- ٻان ٻولندڙ ٻان کي کڻلي
۵- ٻونډجوسر صحتي کچ (۲) ٻولندي
وعدت دارو ٻوسج ٻاسير
عشق شير وچايس (۱) غير
سوجهي سچو سري ٻه جو سرام

۲۴- کافي روپ کاسول

عشق مندو آثار، نڪي ٻڌو رهندو
پرو مندو پيار، نڪي ليکو رهندو
۱- شوق جو شعلو ٻولون ٻولون
نيسٽ ٿيندو نيرو وار
۲- ديد بازڻ کي جڳ ۾ جائي،
عشق ڪندو اڻهوار
۳- لڏو لڳي کي ڪير لڪائي،
پوي پڌر پڪر پوار
۴- من خدا چيو موج انهي ۾
عشق بي اختيار
۵- بيدل عشق کي عار نه چائج،
ڏيندو مسرد مسيار

۲۵- کافي روپ جهنگلو

ناميان لسرو ٽنهن جو
عمر ۾ آواز ٿنڀه سچو
۱- سلطان سڀني ۾ ڏسي
جاگي تم سا ڪيو بادشاه
۲- خانل نم آهون غير تون
ڏس شان شاهي پانهجو
۳- توکي وهر وڙهو ادا
ساري ٽنهن ستر ٻانهجي
نمرود هنج نروار، ميان
هيت ٽنهن اڻهوار، ميان
جڻ ٻان کي پتار، ميان
آهڻي ڪو مشدار، ميان
ٿي ٻرم سان بيدار، ميان
چنڊ عودت اوڏار، ميان
هيءَ جي هڻجن خوشيار، ميان
آهين پڪاڻو وڌار، ميان

(۱) عشق ليور واپار غير (۲) پڪي (۳) صحتي ڪر بيدل (۴) سوجهي سري
مان سارو سر (ب)

وحدت جو ڪر واپار، ميان،
سِرَ ڏني ٿيهرين احرار، ميان،
چاڪان وڃين وٽڪار، ميان،
شهر حيدر ڪرار، ميان،
وڃي عشق ڪڇ اختيار، ميان،
سِرَ ڪن ٿيهر هڃو بار، ميان.

۴۔ سوداگر يون ٻيون ڪر ٿيهرين
سارو ٿيهر ٿيهر جو سود ٿي (۱)
۵۔ تو ۽ آ ديرو دوست جو
سڻ ”سَنَ“ ڪر ٿي هاديءَ آتو
۶۔ بيدل بدي نيڪي ڇڏي
دنيا ۽ عشق ڪر ٿي ٿي

۲۶۔ ڪافي روپ جهنگلو

جي تو طلب ٿڪراو، ميان،
پاڇهون ٿيهر نروار، ميان،
ٿيهر خوديءَ ڪون (۴) ٻيڙا، ميان،
هرجا اٽڪل اٽڪل، ميان،
ٻاهر نه ڇو ٿيهر ٻار، ميان،
ڏس ڪو درون ديدار، ميان،
ٻاري عجب سِرَ ٻار، ميان،
جنهن پاڻ تي اعتبار، ميان،
ورجهر پاڻ تي اختيار، ميان،
ڏس عشق جو اٽڪل، ميان.

وڃي مڃو ٿيهر مڃو ٿيهر
سو ٿوهر مڃي (۲) ڪيئن ٿيهر
۱۔ هڪ ڏوھ تون هستيءَ ڪون (۳)
ٿيهر ٿيهر ٿيهر تان ڏس
۲۔ ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر
دارين جي دغا ڇڏي
۳۔ علاج حالت جو ڪنڊو
آندو آندو هستيءَ ڪون
۴۔ بيدل انهيءَ درياهه ۾
پائي ٿوهر ٿيهرين پاڻي

۲۷۔ ڪافي روپ ٻلاولي

آهيان ٿوهر ٿيهرين، جوڙيهر جوڙيهر جي ساري،
۱۔ آدم ڪو ٿيهر ٿيهر جو ٿيهر ٿيهر، ٿيهر ٿيهر،
۲۔ ڪڏهن ٿيهر ٿيهر ٿيهر، ٿيهر ٿيهر ٿيهر،
۳۔ ڪافي ٿيهر ٿيهر ٿيهر، ڪافي ٿيهر ٿيهر،
۴۔ بيدل خود آت ٿيهر آت ٿيهر، اولي ٿيهر ٿيهر.

(۱) سارو ٿيهر جو سود، جي. (۲) سِرَ ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۳) ٿيهر، (۴) هڪ ڏوھ هستيءَ ڪون ادا، (۵) پاڻ ڪون، (۶) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر... (۷) ڪوٽالهر، (۸) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۹) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۱۰) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۱۱) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۱۲) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۱۳) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۱۴) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۱۵) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۱۶) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۱۷) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۱۸) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۱۹) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۲۰) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۲۱) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۲۲) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۲۳) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۲۴) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۲۵) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۲۶) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۲۷) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۲۸) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۲۹) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۳۰) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۳۱) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۳۲) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۳۳) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۳۴) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۳۵) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۳۶) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۳۷) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۳۸) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۳۹) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۴۰) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۴۱) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۴۲) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۴۳) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۴۴) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۴۵) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۴۶) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۴۷) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۴۸) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۴۹) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۵۰) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۵۱) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۵۲) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۵۳) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۵۴) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۵۵) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۵۶) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۵۷) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۵۸) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۵۹) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۶۰) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۶۱) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۶۲) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۶۳) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۶۴) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۶۵) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۶۶) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۶۷) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۶۸) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۶۹) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۷۰) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۷۱) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۷۲) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۷۳) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۷۴) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۷۵) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۷۶) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۷۷) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۷۸) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۷۹) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۸۰) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۸۱) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۸۲) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۸۳) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۸۴) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۸۵) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۸۶) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۸۷) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۸۸) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۸۹) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۹۰) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۹۱) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۹۲) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۹۳) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۹۴) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۹۵) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۹۶) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۹۷) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۹۸) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۹۹) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر، (۱۰۰) ٿيهر ٿيهر ٿيهر ٿيهر.

زکریا

۲۸۔ کافی روپ کامول

آپو بهري وٺس جڙوت جو پير رنگ نٻارو.

- ۱۔ ذات چٻاوت لوڪ پٺاوت لالڻي ڪڪڙو لپيس.
- ۲۔ ڪڪڙو ٻين جلي رنگ پيرنگي (۱) ڦٽڻ واري کي لپيس.
- ۳۔ پنجڻ شرفتون لالڻ لالڻي پيرت اڃي ٻڙديس.
- ۴۔ رڻ سڄو رڃ ساڙخوب ڏلايس ٻڙنگ پير ڌاري ڪيس.
- ۵۔ ٻيڙي آڇڻ ڏيڏا آڙاڻن عدايتن آڇيس.

۴۰۰ روپے کافی روپے

خاکِ کعبہ حقیقہ و غیرہ میں آجپان نہ تہ نور نیاور (۲)۔

- ۱۔ اچس لسانہ کعبہ راقیہ بن عبد قریہ جو آپس۔
- ۲۔ کاتبی چاکٹر جو سانیان ککائی خاصو رہس۔
- ۳۔ ہیکہ دیکھیان پسو لایان رفکا رنگ لیس۔
- ۴۔ کاتبی مالک سدرسل ککائی عین اوہس۔
- ۵۔ سیوہ بن سجاد نو کعبان فیہال فیہ درویش۔

546

۳. کافی روپ فروم

۱- دانای و نیروی پولی بر توکی	ذات مستندش به خاک
۲- جانی بیقران ظاهر زمین تی	مستقیم کعبه عزت هلاک
۳- پائونانسان تیریدی جالای	عشره طی چندی آید پاک
۴- تخت مزای شاه سلاطین	خاص اجری منجه خاک
۵- باز نزار وحدت والا	روح میوه انیس چاک
	پیدل نفس بیساخت

(۱) بیرنگی (۲) $\frac{1}{2}$ (۳) $\frac{1}{4}$ (۴) $\frac{1}{8}$ (۵) $\frac{1}{16}$ (۶) $\frac{1}{32}$ (۷) $\frac{1}{64}$ (۸) $\frac{1}{128}$ (۹) $\frac{1}{256}$ (۱۰) $\frac{1}{512}$ (۱۱) $\frac{1}{1024}$ (۱۲) $\frac{1}{2048}$ (۱۳) $\frac{1}{4096}$ (۱۴) $\frac{1}{8192}$ (۱۵) $\frac{1}{16384}$ (۱۶) $\frac{1}{32768}$ (۱۷) $\frac{1}{65536}$ (۱۸) $\frac{1}{131072}$ (۱۹) $\frac{1}{262144}$ (۲۰) $\frac{1}{524288}$ (۲۱) $\frac{1}{1048576}$ (۲۲) $\frac{1}{2097152}$ (۲۳) $\frac{1}{4194304}$ (۲۴) $\frac{1}{8388608}$ (۲۵) $\frac{1}{16777216}$ (۲۶) $\frac{1}{33554432}$ (۲۷) $\frac{1}{67108864}$ (۲۸) $\frac{1}{134217728}$ (۲۹) $\frac{1}{268435456}$ (۳۰) $\frac{1}{536870912}$ (۳۱) $\frac{1}{1073741824}$ (۳۲) $\frac{1}{2147483648}$ (۳۳) $\frac{1}{4294967296}$ (۳۴) $\frac{1}{8589934592}$ (۳۵) $\frac{1}{17179869184}$ (۳۶) $\frac{1}{34359738368}$ (۳۷) $\frac{1}{68719476736}$ (۳۸) $\frac{1}{137438953472}$ (۳۹) $\frac{1}{274877906944}$ (۴۰) $\frac{1}{549755813888}$ (۴۱) $\frac{1}{1099511627776}$ (۴۲) $\frac{1}{2199023255552}$ (۴۳) $\frac{1}{4398046511104}$ (۴۴) $\frac{1}{8796093022208}$ (۴۵) $\frac{1}{17592186044416}$ (۴۶) $\frac{1}{35184372088832}$ (۴۷) $\frac{1}{70368744177664}$ (۴۸) $\frac{1}{140737488355328}$ (۴۹) $\frac{1}{281474976710656}$ (۵۰) $\frac{1}{562949953421312}$ (۵۱) $\frac{1}{1125899906842624}$ (۵۲) $\frac{1}{2251799813685248}$ (۵۳) $\frac{1}{4503599627370496}$ (۵۴) $\frac{1}{9007199254740992}$ (۵۵) $\frac{1}{18014398509481984}$ (۵۶) $\frac{1}{36028797018963968}$ (۵۷) $\frac{1}{72057594037927936}$ (۵۸) $\frac{1}{144115188075855872}$ (۵۹) $\frac{1}{288230376151711744}$ (۶۰) $\frac{1}{576460752303423488}$ (۶۱) $\frac{1}{1152921504606846976}$ (۶۲) $\frac{1}{2305843009213693952}$ (۶۳) $\frac{1}{4611686018427387904}$ (۶۴) $\frac{1}{9223372036854775808}$ (۶۵) $\frac{1}{18446744073709551616}$ (۶۶) $\frac{1}{36893488147419103232}$ (۶۷) $\frac{1}{73786976294838206464}$ (۶۸) $\frac{1}{147573952589676412928}$ (۶۹) $\frac{1}{295147905179352825856}$ (۷۰) $\frac{1}{590295810358705651712}$ (۷۱) $\frac{1}{1180591620717411303424}$ (۷۲) $\frac{1}{2361183241434822606848}$ (۷۳) $\frac{1}{4722366482869645213696}$ (۷۴) $\frac{1}{9444732965739290427392}$ (۷۵) $\frac{1}{18889465931478580854784}$ (۷۶) $\frac{1}{37778931862957161709568}$ (۷۷) $\frac{1}{75557863725914323419136}$ (۷۸) $\frac{1}{151115727451828646838272}$ (۷۹) $\frac{1}{302231454903657293676544}$ (۸۰) $\frac{1}{604462909807314587353088}$ (۸۱) $\frac{1}{1208925819614629174706176}$ (۸۲) $\frac{1}{2417851639229258349412352}$ (۸۳) $\frac{1}{4835703278458516698824704}$ (۸۴) $\frac{1}{9671406556917033397649408}$ (۸۵) $\frac{1}{19342813113834066795298816}$ (۸۶) $\frac{1}{38685626227668133590597632}$ (۸۷) $\frac{1}{77371252455336267181195264}$ (۸۸) $\frac{1}{154742504910672534362390528}$ (۸۹) $\frac{1}{309485009821345068724781056}$ (۹۰) $\frac{1}{618970019642690137449562112}$ (۹۱) $\frac{1}{1237940039285380274899124224}$ (۹۲) $\frac{1}{2475880078570760549798248448}$ (۹۳) $\frac{1}{4951760157141521099596496896}$ (۹۴) $\frac{1}{9903520314283042199192993792}$ (۹۵) $\frac{1}{19807040628566084398385987584}$ (۹۶) $\frac{1}{39614081257132168796771975168}$ (۹۷) $\frac{1}{79228162514264337593543950336}$ (۹۸) $\frac{1}{158456325028528675187087900672}$ (۹۹) $\frac{1}{316912650057057350374175801344}$ (۱۰۰) $\frac{1}{633825300114114700748351602688}$ (۱۰۱) $\frac{1}{1267650600228229401496703205376}$ (۱۰۲) $\frac{1}{2535301200456458802993406410752}$ (۱۰۳) $\frac{1}{5070602400912917605986812821504}$ (۱۰۴) $\frac{1}{10141204801825835211973625643008}$ (۱۰۵) $\frac{1}{20282409603651670423947251286016}$ (۱۰۶) $\frac{1}{40564819207303340847894502572032}$ (۱۰۷) $\frac{1}{81129638414606681695789005144064}$ (۱۰۸) $\frac{1}{162259276829213363391578010288128}$ (۱۰۹) $\frac{1}{324518553658426726783156020576256}$ (۱۱۰) $\frac{1}{649037107316853453566312041152512}$ (۱۱۱) $\frac{1}{1298074214633706907132624082305024}$ (۱۱۲) $\frac{1}{2596148429267413814265248164610048}$ (۱۱۳) $\frac{1}{5192296858534827628530496329220096}$ (۱۱۴) $\frac{1}{10384593717069655257060992658440192}$ (۱۱۵) $\frac{1}{20769187434139310514121985316880384}$ (۱۱۶) $\frac{1}{41538374868278621028243970633760768}$ (۱۱۷) $\frac{1}{83076749736557242056487941267521536}$ (۱۱۸) $\frac{1}{166153499473114484112975882535043072}$ (۱۱۹) $\frac{1}{332306998946228968225951765070086144}$ (۱

رونیف ل

۱۳۔ کافی روپ پرو۔

[illegible]

میں نے کافی روپ بلاولی

۱- عشق امام محمد مودري	دؤنې وې انديشي د جمال
۲- ورځو د جمال د وني جوگيري	گرم كړه د دې د جمال
۳- هوښيار حقيقت وارو	موندلې شاعري د جمال
۴- تون آيه مودري جوړسارو	دندو د دې د جمال
۵- ظاهر مودن دل ذوق نه پاتي	بساط حسن رنگ د جمال
۶- وحدت وارو دين قتيلاچ	چندي پي اصيل د جمال
۷- فرق نه چالين همه د جمال	چند د دې د جمال

۳۴- کافی روپ پورپ

[illegible]

(۱) نانہ (۲) ڈیس (۳) ہیکس (۴) ڈول (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴) (۱۵) (۱۶) (۱۷) (۱۸) (۱۹) (۲۰) (۲۱) (۲۲) (۲۳) (۲۴) (۲۵) (۲۶) (۲۷) (۲۸) (۲۹) (۳۰) (۳۱) (۳۲) (۳۳) (۳۴) (۳۵) (۳۶) (۳۷) (۳۸) (۳۹) (۴۰) (۴۱) (۴۲) (۴۳) (۴۴) (۴۵) (۴۶) (۴۷) (۴۸) (۴۹) (۵۰) (۵۱) (۵۲) (۵۳) (۵۴) (۵۵) (۵۶) (۵۷) (۵۸) (۵۹) (۶۰) (۶۱) (۶۲) (۶۳) (۶۴) (۶۵) (۶۶) (۶۷) (۶۸) (۶۹) (۷۰) (۷۱) (۷۲) (۷۳) (۷۴) (۷۵) (۷۶) (۷۷) (۷۸) (۷۹) (۸۰) (۸۱) (۸۲) (۸۳) (۸۴) (۸۵) (۸۶) (۸۷) (۸۸) (۸۹) (۹۰) (۹۱) (۹۲) (۹۳) (۹۴) (۹۵) (۹۶) (۹۷) (۹۸) (۹۹) (۱۰۰) (۱۰۱) (۱۰۲) (۱۰۳) (۱۰۴) (۱۰۵) (۱۰۶) (۱۰۷) (۱۰۸) (۱۰۹) (۱۱۰) (۱۱۱) (۱۱۲) (۱۱۳) (۱۱۴) (۱۱۵) (۱۱۶) (۱۱۷) (۱۱۸) (۱۱۹) (۱۲۰) (۱۲۱) (۱۲۲) (۱۲۳) (۱۲۴) (۱۲۵) (۱۲۶) (۱۲۷) (۱۲۸) (۱۲۹) (۱۳۰) (۱۳۱) (۱۳۲) (۱۳۳) (۱۳۴) (۱۳۵) (۱۳۶) (۱۳۷) (۱۳۸) (۱۳۹) (۱۴۰) (۱۴۱) (۱۴۲) (۱۴۳) (۱۴۴) (۱۴۵) (۱۴۶) (۱۴۷) (۱۴۸) (۱۴۹) (۱۵۰) (۱۵۱) (۱۵۲) (۱۵۳) (۱۵۴) (۱۵۵) (۱۵۶) (۱۵۷) (۱۵۸) (۱۵۹) (۱۶۰) (۱۶۱) (۱۶۲) (۱۶۳) (۱۶۴) (۱۶۵) (۱۶۶) (۱۶۷) (۱۶۸) (۱۶۹) (۱۷۰) (۱۷۱) (۱۷۲) (۱۷۳) (۱۷۴) (۱۷۵) (۱۷۶) (۱۷۷) (۱۷۸) (۱۷۹) (۱۸۰) (۱۸۱) (۱۸۲) (۱۸۳) (۱۸۴) (۱۸۵) (۱۸۶) (۱۸۷) (۱۸۸) (۱۸۹) (۱۹۰) (۱۹۱) (۱۹۲) (۱۹۳) (۱۹۴) (۱۹۵) (۱۹۶) (۱۹۷) (۱۹۸) (۱۹۹) (۲۰۰) (۲۰۱) (۲۰۲) (۲۰۳) (۲۰۴) (۲۰۵) (۲۰۶) (۲۰۷) (۲۰۸) (۲۰۹) (۲۱۰) (۲۱۱) (۲۱۲) (۲۱۳) (۲۱۴) (۲۱۵) (۲۱۶) (۲۱۷) (۲۱۸) (۲۱۹) (۲۲۰) (۲۲۱) (۲۲۲) (۲۲۳) (۲۲۴) (۲۲۵) (۲۲۶) (۲۲۷) (۲۲۸) (۲۲۹) (۲۳۰) (۲۳۱) (۲۳۲) (۲۳۳) (۲۳۴) (۲۳۵) (۲۳۶) (۲۳۷) (۲۳۸) (۲۳۹) (۲۴۰) (۲۴۱) (۲۴۲) (۲۴۳) (۲۴۴) (۲۴۵) (۲۴۶) (۲۴۷) (۲۴۸) (۲۴۹) (۲۵۰) (۲۵۱) (۲۵۲) (۲۵۳) (۲۵۴) (۲۵۵) (۲۵۶) (۲۵۷) (۲۵۸) (۲۵۹) (۲۶۰) (۲۶۱) (۲۶۲) (۲۶۳) (۲۶۴) (۲۶۵) (۲۶۶) (۲۶۷) (۲۶۸) (۲۶۹) (۲۷۰) (۲۷۱) (۲۷۲) (۲۷۳) (۲۷۴) (۲۷۵) (۲۷۶) (۲۷۷) (۲۷۸) (۲۷۹) (۲۸۰) (۲۸۱) (۲۸۲) (۲۸۳) (۲۸۴) (۲۸۵) (۲۸۶) (۲۸۷) (۲۸۸) (۲۸۹) (۲۹۰) (۲۹۱) (۲۹۲) (۲۹۳) (۲۹۴) (۲۹۵) (۲۹۶) (۲۹۷) (۲۹۸) (۲۹۹) (۳۰۰) (۳۰۱) (۳۰۲) (۳۰۳) (۳۰۴) (۳۰۵) (۳۰۶) (۳۰۷) (۳۰۸) (۳۰۹) (۳۱۰) (۳۱۱) (۳۱۲) (۳۱۳) (۳۱۴) (۳۱۵) (۳۱۶) (۳۱۷) (۳۱۸) (۳۱۹) (۳۲۰) (۳۲۱) (۳۲۲) (۳۲۳) (۳۲۴) (۳۲۵) (۳۲۶) (۳۲۷) (۳۲۸) (۳۲۹) (۳۳۰) (۳۳۱) (۳۳۲) (۳۳۳) (۳۳۴) (۳۳۵) (۳۳۶) (۳۳۷) (۳۳۸) (۳۳۹) (۳۴۰) (۳۴۱) (۳۴۲) (۳۴۳) (۳۴۴) (۳۴۵) (۳۴۶) (۳۴۷) (۳۴۸) (۳۴۹) (۳۵۰) (۳۵۱) (۳۵۲) (۳۵۳) (۳۵۴) (۳۵۵) (۳۵۶) (۳۵۷) (۳۵۸) (۳۵۹) (۳۶۰) (۳۶۱) (۳۶۲) (۳۶۳) (۳۶۴) (۳۶۵) (۳۶۶) (۳۶۷) (۳۶۸) (۳۶۹) (۳۷۰) (۳۷۱) (۳۷۲) (۳۷۳) (۳۷۴) (۳۷۵) (۳۷۶) (۳۷۷) (۳۷۸) (۳۷۹) (۳۸۰) (۳۸۱) (۳۸۲) (۳۸۳) (۳۸۴) (۳۸۵) (۳۸۶) (۳۸۷) (۳۸۸) (۳۸۹) (۳۹۰) (۳۹۱) (۳۹۲) (۳۹۳) (۳۹۴) (۳۹۵) (۳۹۶) (۳۹۷) (۳۹۸) (۳۹۹) (۴۰۰) (۴۰۱) (۴۰۲) (۴۰۳) (۴۰۴) (۴۰۵) (۴۰۶) (۴۰۷) (۴۰۸) (۴۰۹) (۴۱۰) (۴۱۱) (۴۱۲) (۴۱۳) (۴۱۴) (۴۱۵) (۴۱۶) (۴۱۷) (۴۱۸) (۴۱۹) (۴۲۰) (۴۲۱) (۴۲۲) (۴۲۳) (۴۲۴) (۴۲۵) (۴۲۶) (۴۲۷) (۴۲۸) (۴۲۹) (۴۳۰) (۴۳۱) (۴۳۲) (۴۳۳) (۴۳۴) (۴۳۵) (۴۳۶) (۴۳۷) (۴۳۸) (۴۳۹) (۴۴۰) (۴۴۱) (۴۴۲) (۴۴۳) (۴۴۴) (۴۴۵) (۴۴۶) (۴۴۷) (۴۴۸) (۴۴۹) (۴۵۰) (۴۵۱) (۴۵۲) (۴۵۳) (۴۵۴) (۴۵۵) (۴۵۶) (۴۵۷) (۴۵۸) (۴۵۹) (۴۶۰) (۴۶۱) (۴۶۲) (۴۶۳) (۴۶۴) (۴۶۵) (۴۶۶) (۴۶۷) (۴۶۸) (۴۶۹) (۴۷۰) (۴۷۱) (۴۷۲) (۴۷۳) (۴۷۴) (۴۷۵) (۴۷۶) (۴۷۷) (۴۷۸) (۴۷۹) (۴۸۰) (۴۸۱) (۴۸۲) (۴۸۳) (۴۸۴) (۴۸۵) (۴۸۶) (۴۸۷) (۴۸۸) (۴۸۹) (۴۹۰) (۴۹۱) (۴۹۲) (۴۹۳) (۴۹۴) (۴۹۵) (۴۹۶) (۴۹۷) (۴۹۸) (۴۹۹) (۵۰۰) (۵۰۱) (۵۰۲) (۵۰۳) (۵۰۴) (۵۰۵) (۵۰۶) (۵۰۷) (۵۰۸) (۵۰۹) (۵۱۰) (۵۱۱) (۵۱۲) (۵۱۳) (۵۱۴) (۵۱۵) (۵۱۶) (۵۱۷) (۵۱۸) (۵۱۹) (۵۲۰) (۵۲۱) (۵۲۲) (۵۲۳) (۵۲۴) (۵۲۵) (۵۲۶) (۵۲۷) (۵۲۸) (۵۲۹) (۵۳۰) (۵۳۱) (۵۳۲) (۵۳۳) (۵۳۴) (۵۳۵) (۵۳۶) (۵۳۷) (۵۳

۳۴۔ ڪافي روپ ڊروھ

- ۱۔ ڏاڏ ڪٽرو ٿي آڏ ڪٽ ڪٽم
 ۲۔ ڀاڄيئون گم ٿيون (۱) چي غازي
 ۳۔ ڀيخوديءَ جو باب اڙھج ٿئون
 ۴۔ ڪرين سڏيند لعل لاهو ٿي
 ۵۔ سَنَ راڻي ڦٽڙ راڻيءَ آندڻي
 ۶۔ وحدت ۾ چيندُ جان وڃائي
- ۱۔ ڏاڪو ٿي سڏ ڪٽو ڪٽم
 ۲۔ چنڊ ٿون ٻيو سڀ فڪر ٺهر
 ۳۔ سالڪ سڀ چماندر ڄم
 ۴۔ عشق ٻيٽا توکي آدم
 ۵۔ راز اڏي جو ٿي محرم
 ۶۔ بيدل هٿ مٽسوري دم

رون ڀف م

۳۵۔ ڪافي روپ سسئي

- ۱۔ آڇي ٻيٽي آسڻ يارا
 ۲۔ ڪيائي عشق آروپ جي بازي (۳)
 ۳۔ ڏيکڻون چٽيون دل کسي يار
 ۴۔ ڏيکڻون چٽيون سامان ۾
 ۵۔ ڏيکڻون ڏسي يار
 ۶۔ ڏيکڻون ڏسي يار
 ۷۔ ڏيکڻون ڏسي يار
 ۸۔ ڏيکڻون ڏسي يار
 ۹۔ ڏيکڻون ڏسي يار
 ۱۰۔ ڏيکڻون ڏسي يار
- ۱۔ آڇي ٻيٽي آسڻ يارا
 ۲۔ ڪيائي عشق آروپ جي بازي (۳)
 ۳۔ ڏيکڻون چٽيون دل کسي يار
 ۴۔ ڏيکڻون چٽيون سامان ۾
 ۵۔ ڏيکڻون ڏسي يار
 ۶۔ ڏيکڻون ڏسي يار
 ۷۔ ڏيکڻون ڏسي يار
 ۸۔ ڏيکڻون ڏسي يار
 ۹۔ ڏيکڻون ڏسي يار
 ۱۰۔ ڏيکڻون ڏسي يار

(۱) ٿيڻ (۲) ميدان (۳) ڪوڙي آروپ عشق جي بازي (۴) (ٻيو) يارو
 (۵) (۱) ڏيکڻ (۲) يارو (۳) ڏيکڻ (۴) ڏيکڻ (۵) ڏيکڻ (۶) ڏيکڻ (۷) ڏيکڻ (۸) ڏيکڻ (۹) ڏيکڻ (۱۰) ڏيکڻ

۳۶۔ ڪافي روپ سسئي

- آيو نيٽئون نورُ نيارو اڃ انسانِي اوتار ۾ ،
 ۱۔ عديت جي اولي ٻولي لائيسرُ مَحَبُ موجارو ،
 رڪ گوڻ اَنوي ۽ گنار ۾ ،
 ۲۔ ايڏَ کون اوڏئون (۱) حق حقيقت پسي پانن جو پاڻ نِظارو ،
 ٿي عاشقُ پيو اوتار ۾ ،
 ۳۔ ديهنُ ڪُفر جو دلير مائين ڪري پير تئون پاڻ پتارو ،
 آيو تسبيح ۽ زنا ۾ ،
 ۴۔ مَحَبُ منصوري جامو پوري هينون (۲) هسيتي وارو نعره ،
 ڏاڍي خيال ڪنهن شمار ۾ ،
 ۵۔ بيدل نالي جنگ ۾ جاني سر رانول رمون وارو ،
 ڪرڻ مير آيو سنار ۾ (۳) ۰

۳۷۔ ڪافي روپ سارنگ

- رائي پنهنجي يارُ پيارو ، آيو هين اسرار ۾ ،
 ۱۔ معنيٰ ماڻڪ کون آيو سٺو ، صورت جي سنسار ۾ ،
 ۲۔ اچي ظهورو ڪيائين سارو ، انسانِي اوتار ۾ ،
 ۳۔ لڳيئون درد مند چون دريئون ، سٺي هين سينگار ۾ ،
 غم نور نيارو آيو عشق تون ، تسبيح ۽ زنا ۾ ،
 ۴۔ بيدل چڏ پانهت جي ٻولي ، جائسي هنر جنسار ۾ ،

رويف ن

۳۸۔ ڪافي روپ آسا

- آمرُ نهِي ۽ چئون ڳالهيون ادري ، جو کيس پندُ پراهون ،
 ۱۔ نهِي جو نهِي حرف نه چائن (۱) ، سچوئيت چئون موجئون ساڻن ،
 ڪنڙُ ڪدوري طرف نه ٿاڻين ، عارف دهن اگاهون ،

(۱) هيڏنهن هونئن (ا، غ ۽ و) پيڪس (ه) هتي (خ ۽ ز) پيڪس (ر) هڪري جو
 اچي سنار (ر) ۾ پيڪس (و) مٿڙو ۽ نعره جو حرف نه چائن (ا)

۱- توريه تڪو (۱) پيو آهي. هڪلي آهي. هڪيئون.
 آهيون. توريه تڪو. هڪي. هڪي. هڪي. هڪي.
 ۲- سوار خود خيال ڪون، بيدار ٿي. خوابون.
 هڪي. هڪي. هڪي. هڪي. هڪي. هڪي. هڪي. هڪي.
 ۳- هڪ تڪو (۲) توحيد جو. حاصل ڪون. هڪي.
 هڪي. هڪي. هڪي. هڪي. هڪي. هڪي. هڪي. هڪي.

۴۵۔ کافی روپ سستی

۱۔ صاحب آھن ڪڇ وٺڻ جو،
۲۔ مٿي آڏو مٿي صورت،
۳۔ غبڙيت کي آخري پٽ،
۴۔ ٻيٺل بندو ٺاهڻ ۽ ڇڏڻ،
ڪڇ وٺڻ جو ڪاهين (۴)،
ٻيٺت جو پاڻ کي ٻيٺڻ،
غور غدا جو ٺاهين،
لاٽن جو نه ٺاهرائين،
چوڻو ڪوڙو ڪهائين،

۱- کافری روپ واثو

پس از داین سان لینون فر لایو،
۱- آه ایایی عشق لم چائون،
۲- شتی پنی هس سوچ هلنگ تی،
۳- ژوهی جبل چووت تی،
عبیدل گزی اچی مل دیارا،
جنگل فتنه نیایو مون،
عشق عجب سر آیو مون،
چتن کین جاگایو مون،
تیرن تن نیایو مون،
تنهچی طاب قایو مون.

۴۷۔ کیفی روپ پورب

١- سَور کِیائون ہاں سان، سَور ھِی سَمندرون،
 ٢- نانگا علیا ناک ڏي، ناگہ آئینھن ٿيون (٦)،
 ٣- آڏي ۽ وٺو آبل مٿون، ڪو جو سڌ مٿيون،
 ٤- ڏاڍو درد ڦيرائ جو، دل ۾ دُود ڏکي ٿيون،
 ٥- پيٺل عشق جو اوچٿو، منجهان مٿي مٽيون.

(۱) انهي (۴) بيگم (۵) ننگو (۶) (۳) ڀڄي لهر ڇڏي (۴) (۵) ڇڏي
وٺڻ ڏي ڇو تڏهن (۶) (۵) سان (۶) (۷) ڇڏي (۶) ڇڏي (۷) ڇڏي

۴۸- ڪافي روپ بلاولي

- جڏاڏي ڪڏاڏي پاڻ، ڇڏ تئون غير ڪڏان،
 ۱- پيرنگيءَ سون رنگ بڻائي، تي آيو انسان،
 ڏين ڪٿر جي ويس ۾، سير ڪري سلطان،
 ۲- ڪاڻي بيد (د) ٻڙ هي ٿو رهيا، ڪاڻي مسلمان،
 ڪاڻي آناپيت (م) ٻيو، اچي راڻي نرمان،
 ۳- ڪاڻي جامو سُن جو پٿري، نرف ڏيکاري شان،
 ڪاڻي ٻارُ سرهه جو، آڻائي آڳوڻ،
 ۴- سڏن ۽ منصور جو چوڻو، وحدت (م) ڪيو ويران،
 ٻڌنهن عودنن پاڻ، هو (م) جادل يا شرفان،
 ۵- شيعو سڻي پڻاڻ سڏائي، شافعي ۽ نعمان،
 ڊيڏل ٻار ڪر ٺهو، چوڻي جسم سوئي جان.

۴۹- ڪافي روپ بلاولي

- چوڻي آڏيان سوئي آڏيان، ٻولي نه پيو ڪو ڀاڻ،
 ۱- ويس لپيس ڏين ڪٿر ڏا، ڪيئي لاهيان ڪيئي ڀاڻ،
 ۲- رنگين رنگين ڀاتين ڀاتين (ه)، ٿاڻ لکين ٿو لاهيان،
 ۳- سوسل واري ويس ورتا ۾، ڪهوت هزارين گهانيون،
 ۴- رڻڏنر وانئون وحدت وارو، سارو سير سڏيان،
 ۵- هن منظر ۾ ڪان پوئائي، ڊيڏل نانءُ سڏيان.

۵۰- ڪافي روپ جهنگاو

- ✓ جوشنئون جلائي جسم ڪي، چي ۾ ٻانج ڪي جهاتڙيون،
 ري درد سڀ گهليون ٺيڪيون، وڻواڻ ۾م جون ڀاتڙيون،
 ۱- جي تو طلب تڪرار آءٌ، گوندر گذارج راتڙيون،
 تو سڀر سگهيو ٿيڻ پون اڏا، بيشڪ سرحد پرتاڙيون.

(۱) ويد (و) (پ) آڀيت (غ ۽ ز) هڪس (م) ورم (و ۽ ز) (م) ٻاڻوئي (د)
 (ه) ويس ورن ۾ (اڳس)

- ۱- رک شرت -ه پناه ذي، شئ سي (۱) لطيفي لاتړيون،
نيجري تقي لبي هان کتون، دس عشق جيون اښاتړيون.
- ۲- ولساهه وهدت جو رکچ، چا -يو چا درجانه يون،
دودل! ارم چي بات شئ، چوکړيکون طالب جيون لاتړيون.

۱۵- کافي روپ بسنت

- ۱- رسو جيون با سام چوان- گهور سچن جسي هزارين گهاړه،
رخ سچن جو گل گلای- بلبل وېسک لیسوي بیتاي،
ارکس چشمان نين شرابي- چشم چوان دنا بادام چوان،
- ۲- اېرو سيف ابرو عجين- نيزا بڑ چيون بان جين،
کوان حکون منجوين هاله خريقن- تخ چوان با صمصام چوان،
- ۳- عشق سچن دي زور مچايو- شاعري توبت طيل وچايو،
مر جا ابتدا حکم هلايو- شور چوان دنا قيام چوان،
- ۴- دودل آهي حسن لبي ماندو- وار تهنجي کون ناهي واندو،
اهو عجيب الله کښي آندو- سويار چوان با آرام چوان.

۱۶- کافي بروه

- ۱- سادک ومن شروود جي -مچون،
راکبا چا قالل شئ چا سائل،
- ۲- شئي شروود مکرر برهون،
مخوړي ولسن لندو ولسن،
- ۳- تاج خرواشن گمانن اکوئين،
نورن و -ان لجنج، دودل!

۱۷- کافي روپ سارنگ

- ۱- سړي اسرار متعيني آهيان،
برش آسي قو عهد مديان،
- ۲- لوح واري اوندرو حتمتو تر،
سچن جي اولي غم در ليدن،
- ۳- دار صفت تان آهيان ابارو،
بيدن! سړي سهرلي سکهو چو،

۵۴۔ کافی روپ جھنگلو

— در مسیحیانی اهدیائی صورت کبیرل کلا پان.

- ۱۔ عزت مندوں آئيري فرس آني ٿو پير نئون ڀيرو گهٽيان.
آدم حوا جو هڪٻي ٻڌائون ٿو ته سين نامر سڏايان.
۲۔ ڪافي ڀيرو دم (۱) رسالت جاسو عهدي رٽڙ وڌايان.
”ميهن ماني“ سا اعظم شڪايتي“ ڪافي ٻيل وچايان.
۳۔ بيڪ زانجا بوسڪ جي مهلت متح سڃاڻيان.
خيرين (۲) رهڻو شڪل ٿي آلي اڪيون اٽڪايان.
۴۔ ڪڏهن منجهه تصور ٿي ظاهر سورون جهڙي ڪهاڻيان (۳).
ڪڏهن فرج درازين ويهي دردون دود ڏکڻ.
۵۔ بدل صورت ڪري بيان چالا عجب چلايان.
ذات صفت کان (۴) امان ناروحيت هٿ لاهي لڄايان.

۵۵۰ کافی روپ جوگ

۱- روز في راعون نيماريان.	۱- گهڙي ايندين منهنجا جانسي.
۲- سيگور و (ه) آچي ٿي ۽ ڇاڻي.	۲- وڃندو بهنجا پورين نئون ماڻج
۳- ڇاڻي نيماريان.	۳- سدا توکي
۴- ڇاڻي نيماريان.	۴- ناز اوهان جي دريڙ تي منهنجي
۵- گهڙي نيماريان.	۵- ڇوڪر جي
۶- عيشن ٿيندي جي آريائي.	۶- آب اکين (۶) سڻاڻ ۽ ريت جوڙو
۷- ڇاڻي نيماريان.	۷- عورت خسيب ۽
۸- سونن سڏو (ه) جو ٿاڻي.	۸- ڪوٺ ڏئي سڻو شهر پيو
۹- ڇاڻي نيماريان.	۹- ڪوٺ پورين توکي پاڻ

- ۵- لیبل: نواتس ویشی آندالیزی و هاسو ماسور (۸)

- (۱) کداسی جلیقور (ج) (۲) آکوت (خ) (۳) کشیدامان (ز) (بم) تکتوت (ن)
 (هـ) مکیو (ر) بیکس (و) آب کین تکتوت زاتسی چورو (ح) آب اشن لون تو
 وت جهوز (ف) (د) سوانج سادو جو تلای (و ح) (برما گوزاریان) (بیگس)

۵۶۔ ڪافي روپ آسا

- ڪيون ڏٺوس جڳهه منجهه جيڏيون، عشق جوڙو آزار ميان،
۱۔ تصور جيها ڪڏهن مردانهه سوويءَ تي همسوار ميان،
۲۔ دوا درمل ناه ائون ٻيو، چڱي برع بهه بهه ميان،
۳۔ پئي تر جهان چڏي ڏٺاسي، عشق ڪجهه اخبار ميان،
۴۔ بيدل وحدت دج بازار به، وٽهاسون زانو زار ميان.

۵۷۔ ڪافي روپ جهنگلو

- مورڪ بترجهه ڪي پاڻ ڪي (۱)،
۱۔ اڃاڻ ڪون (۲) سڙا ٿي
۲۔ آهين تون مالڪ سڏڪڻ جو
تحت انقري ۽ غرض ٿي
۳۔ حلاج جي حالت ۾ رُخ (۵)
مير سمجهه ايتري آڏا!
۴۔ زمين راتن جي رات ۾ (۶)
هڪه اوست جيئي هڪه سڏو (۷)
۵۔ بيدل! لڏو ويساهه ڪر
هڪي اڻڻين سان ڏو آڏا (۸)
- مورون جو آهين ڪير تون؟
۱۔ پير سدا (۲) هي ٿي تون،
تئون ۾ نه چانچ ڦير تون،
سوچو وٽهالا زار تون (۳)،
ڪير جهان غم ٿي ڪنهن گير تون،
ڪو هي سيريءَ جو مير تون،
اڃاڻي ڪي پير تون،
وٽهالا وڃائي وٽهالا تون،
تاهين! نه آهين (۸) غير تون،
سوچو وٽهالا زار تون،
مير تون،

۵۸۔ ڪافي روپ جهنگلو

تئون سان پير پنهون جو پيو ڙي جيڏيون.

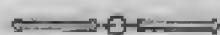
- ۱۔ آه پي مٿس سر غل واري ايتون نيوڙي نيوڙي جيڏيون،
۲۔ اڪيون اڏايم هوڻي گوايم (۱) مني مستانهه تون ڙي جيڏيون.

- (۱) مورڪ بترجهه ڪي... (۲) پنهون پاڻ ڪون... (۳) تني
جو (۴) غرض ۽ تحت انقري سوچو وٽهالا زار تون (۵) حلاج جي راءِ
مال ۾ (۶) راتن جي رات ۾... (۷) هڪه اوست جيئي هڪه سڏو... (۸)
(۹) تاهين جو تاهين غير تون (۱۰) ڏو سڏو (۱۱) وڃايم (۱۲) ۽
(۱۳) هڪي

- ۱- سون کي سمجھو اي اختيار کي ڪيئن ڏيڻ ڪيو ڏي ڇڏيئون.
 ۲- موج سڏي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.
 ۳- پاڻون پاڻ سان ڏنل لائين ڏيڻ پاڻ ڏي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.

۵۹- ڪافي روپ جهنگلو

- * معنيٰ وجودي ڪر سڀي،
 ڪنهن جي عبادت ڇو ڪرين؟
 ۱- ڪاڏي ڪرين تون ڏوڏ؟
 ۲- سڀ معنوي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.
 ۳- ڇڏ سڏ ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.
 ۴- غزنيءَ جا ڀڃڻ ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.
 ۵- ڇوڻي يا ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.
 ۶- ڇوڻي يا ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.

روپ ڇ

۶۰- ڪافي روپ سسئي

- ۱- ڇوڻي يا ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.
 ۲- ڇوڻي يا ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.
 ۳- ڇوڻي يا ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.
 ۴- ڇوڻي يا ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.
 ۵- ڇوڻي يا ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.

۶۱- ڪافي روپ ڏيئي

- ۱- ڇوڻي يا ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.
 ۲- ڇوڻي يا ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.
 ۳- ڇوڻي يا ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.
 ۴- ڇوڻي يا ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.
 ۵- ڇوڻي يا ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.

- (۱) غزنيءَ جو ڀڃڻ ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.
 (۲) ڇوڻي يا ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.
 (۳) ڇوڻي يا ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي ڇوڻي.

۶۲۔ ڪافي روپ ٻروھ

- ڪعبو قدسي تو هي سان (۱)، ڪوه ڪلبن ڪعبی جي ڪان؟
 ۱۔ اَلَا نُسَانُ سِرِّي وَ اَنَا سِرِّي، رَمَزُ پَرُوڙ اِها منجه ٻان،
 ۲۔ مَلِكُ فَاتِكُ سَي تَنهِنجا ساڃيڏ، سالڪ پنهنجو سِر سچان،
 ۳۔ ڪرسي عرش آسَر تَنهِنجي ۾، وحدت جو تو منجه وٽان،
 ۴۔ ڪعبی جو تون آهين مالڪ، بيدل! ٻيو تان و هم (۲) ۾ آڻ.

رويف و

۶۳۔ ڪافي روپ وهانگ

- ههچ پير پيران پُٺي هي ۽ ٻاڏاڍو (۳)،
 مَهرِ يَدَن تي ميسران رڪو رهم رايو،
 ۱۔ مِدا نام مَنون جو اوهان کي مَياري،
 ۲۔ هَميشَه ڪَهرِيون تو (۴) نِهَنئون ٺِهاري،
 ڪريو دنگيري، ڪُون هَسِيءَ ۽ ڇڏايو،
 ۳۔ تون آهين مَلِكُ معنيٰ مَندو شاه سَرور،
 تون مِلد سچو نور ساقبي ڪوٺس،
 جَنبُ جوش جو جام، ٻوڙ تُون ٻلايو،
 ۴۔ اوهان جي آهي ناسوت ۾ نامياري،
 تَنهِنجو حَقم مَلڪُوت جَهَنمُوت جاري،
 سَندم رُوح لاهوت جي رنگ رڃايو،
 ۵۔ تون آهين عَوثُ اعظم قُوري ٻوڙ ٺاڏي،
 توهَنون نيتُ نِيَتَن سَمِين ڪَرامات ڇاڏي،
 مِيءَ ۾ تَظَرُو درياه سان ٽپي ملايو،
 ۶۔ مَنگي دانُ بيدل! پَرهه جو پيڪياري،
 مِدا جِشوش جولان توحيدِ بيد تاري،
 اَللّهُ لَکي ٻلا ٻال تَنون کي ٻلايو.

(۱) تومان سان (ب) ۲) ٻيو ڪو وهر (غ ۽ ف) ۳) مڏي هي ٻڌايو (رهه)

پڪس (هه) توڏي (پڪس)

۶۴۔ ڪافي روپ بلاولي

رات مئون ڏي مارڻ جو ڏٺئون نسيمايو آيو،
ڏکيو ڏوراپو آيو.

- ۱۔ جيئماڻيءَ جي مڪوت ۾، رکي ۽ رهن جو رايو،
- ۲۔ مٿڪ مارڻ جو نيت ٻهاريو، تو ڪريئن چيئڙو چايو (۱)،
- ۳۔ ويڙهه ڇڏي ڏيئي وڃي ايڏانهن، تو ڪيئن خيال مٽايو؟
- ۴۔ مارڻ ريءَ هٿن ماڙين ۾، اوچا سان مٿن پيرايو،
- ۵۔ هٿ پيارڻ سانگي توکي، عيت ڪنهن سانگي رهايو،
- ۶۔ ڪافي سڃاڻون تو ڏين، ڏيهون ڏور ڏسايو،
- ۷۔ ور ماڙي ڏي سڳوڙو بيدل، اٿي سٺير ڪٽر سڄو.

۶۵۔ ڪافي روپ جهنگلو

- مٽجهم تون سر مارو، مارچ مٽجهموري نمر،
- ۱۔ ”آنا آهڻد پلا سڄو“، آهڻد جو آهي اشارو،
 - ۲۔ سڄو، سراسر سڄو ”مٽوئي“، آهڻ تون ٿور نيارو،
 - ۳۔ ”تو پاد تي“ جي ڪري اشارت، واسل وڃند وارو،
 - ۴۔ ”مٿ خدا“ جو شيخ عطار ٿي، هاء ڪيو هڪڪارو،
 - ۵۔ عيشي ٻارڻ جا سڀ ڌالي، مٽڪر جو مٽهن ڪارو،
 - ۶۔ ”سڄياني“ جو شاه سڀڻامي، واعو وچسايو نسيمايو،
 - ۷۔ بيدل ٿيون جانگي جهوپن، وڃند جو وڻهارو،

۶۶۔ ڪافي روپ جوڳ

- عشقي جو ڏس اسرار، مٿ حسرت ۾ يار ساڄو،
- ۱۔ يار يگانو وڪاڻ ڦهوري، ڏين (۲) ڪري سينگار،
هان پيرن ڪٽرت ۾ آيو،
 - ۲۔ ڏس هاء جو ڀان ڏانهن، عهه سڄي ڪٽر اعشجار،
هٿر جا يار تماشو لاهو.

(۱) وچايو... (۲) ڏين (۳) سڄو (۴) ن

* نوٽ: ”مٽوئي“ نڀل ”آڻ“ ڏانهن وٺي ٿو (ٿول حضرت علي رضه)
يعني (مون کان پهچي، تان کان اڳ، جو مون کي وڃائي ويٺو).

۴۸- رنگين رنگين، ياتين ياتين (۱)، تورو نظارو لاهو.
 ۴۹- ڪافي هرندو ڪافي مؤمن، اهو رڪيائين رايو.
 ۵۰- بيدل! آيجر ٿيڻ ويسد، چيئن سائين؟ سچاڻيو.

۴۹- ڪافي روپ جهنگاو

عشق جو يارو درازن ۾ عجيب اسرار هو،
 مست سالڪن (۲) سچي، عارف آبي اظهار هو.
 ۱- برهم جي همسات جو، تنهن وري آبي وٽڪار هو،
 ظاهر و باطن تهيڻ وٽ، درد جو ڏٺڪار هو،
 ۲- وڃندو وحدت جو ميدان، خاصو تين خمار هو،
 مرد سو مستحشور وانگر، عشق جو اوتار هو.
 ۳- سچي سچن تڪون جي، اڻوڻيقت مندو آثار هو،
 چنگي جذبي جوشي، مستي ۾ ميل عطار هو،
 ۴- پاتهنجي راڻي زرين، توري ورهيه نروار هو،
 وصل جي پوءِ سوچ مائي، ذوق جو ڏٺڪار هو.
 ۵- هٿور پارتهن سا پٺي تاليسو، ۾ طيثار هو،
 چوڏهين رمضان جي هادي پوئو هسوار هو*
 ۶- قريدارن جي ڪٽڪ ۾ مٿرد مستيڻدار هو،
 در تهيڻ داتا جي بيدل! پيرت جو بينار هو.

۵۰- ڪافي روپ پلاولي

تون تياڻو آيو مون ڏي ماروڻوڻر جو،
 ماروڻون جو سون ڏي مڃيون جو مون ڏي. تون...
 ۱- ڪوٽ ڪٽر جو ڪيڙي سٽيئون،
 تهنهه جي ماهه سو... پايو؟
 ۲- چيڪس مائي ماروڻوڻ ڏانهن،
 تو پساڻ خيال مٽي... پايو (۳).

(۱) رنگا رنگي ياتون ياتين (ف) (۲) مست سالڪ مڃل عالم آبي اظهار هو.
 (۲) سچي... (وڏيرو جهنگل خان روهڙي) (۳) تو ڪيئن خيال ڪيائو. (ف)
 * مڃل نور ٿي رحلت: ۱۴ ماہ رمضان ۱۲۳۲ هجري بمطابق ۱۸۲۹ع

۴- ساڳي پيڻون مان ساڻ سڄائي ۽
واحد توڙي ٻنهي ٽن ٻنهي (۱).
۵- وڏو ٻيو ٻيو ٻيو آهي اصل کان،
راز جو ٻيو ٻيو ٻيو ٻيو ٻيو
۶- وڏو ٻيو ٻيو ٻيو ٻيو ٻيو ٻيو
ٻيو ٻيو ٻيو ٻيو ٻيو ٻيو ٻيو

- ۲- صورت جي آيو ديس ۾، وشراعت و جود جي ويس ۾
 ٽڪي جاءِ لعل، ترين ۾، ڪر خوش خبردار ترين ۾!
 ۳- حق، جا بجا مشهور آهي، جو غيب، سو معلوم آهي،
 حق ري، ٽڪي موجود آهي، بيدل! تون به اعتبار ترين ۾!

رنگ ي

۷۶- ڪافي روپ ٻروھ

- آءُ پيلي بيار آهي، نوڪو و ٽڪي انساني.
 ۱- آئي تنهنجي تيون سرخايتون، سوين رنگ سڃاڻن (۱)،
 جوءِ وسائين (۲) جاني.
 ۲- ”آءُ“ منجهارون ”آءُ“ چاڻين (۳)، چاهئون چاهڪ سڃاڻن (۴)،
 آهي ڪين عيني عاني.
 ۳- ظاهر باطن وصف ٿيندو، هيٺ هيت اهم نتھائين،
 جوڙ ڪري جيستائي.
 ۴- بيدل واري ويس ترين ۾، پئو پنجا پند ٻڌائين،
 يار ٽڪي ياراني (۵).

۷۷- ڪافي روپ ٻروھ

- پنهنجي سام منهنوري پري پري
 ۱- حافظ، قاري ڪير ڪولائي
 ۲- آڻ پڪين تون يار پگالا
 ۳- لا مٿا غيب مٿي مائير ڪو
 جو حافظ، ناظر آهي آهستي
 ۴- بيدل جنهن جو حال سلاهي
 ۵- درين ڪنر جي دور ڪون،
 ۶- ڪير بوليون (۶) ٿو پڙهي پڙهي،
 دور ڏوٽي ڪي ڏوي ڏري،
 ۷- سِر وحدت (۷) جو ڪري ڪري،
 ۸- ڪير چئمي (۸) ڪير مري مري،
 ۹- پڙهي عشق جي چڙهي چڙهي،

- (۱) وڃائين (۲) سڃاڻين، سوين، رنگ سڃاڻي (۳) (۴) چوٽي وسائي جاني (۵)
 (۶) چاهي، چاهو (۷) (۸) چاهڪ سڃاڻي (۹) (۱۰) ياراني يا يار وڃي
 ياراني (۱۱) (۱۲) پوئتي ٿو پڙهي پڙهي (۱۳)
 (۱۴) سام، سونسي لامذهب ڪو (۱۵) وحدت ويسه ڪري ڪري، يار (۱۶) ٽڪي
 (۱۷) ڪير چئي ڪير مري مري، يار (۱۸)

۷۸۔ کافی روپ جوگ

ہائیکو تکی ہال، تہوں تہ سور فطر مہ ہال،

یار جیاتی!

۱۰. وَلَقَدْ لَعْنُوا لَأَنكِسَرُوا قُلُوبُهُمْ فَبَدَّلَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ إِنَّهُ زَكَاةُ عُزْلَتِهِمُ الْقَاسِ ۚ وَالْغَالِغَالِغَالِ

۱- اور چاہیے

۲۔ کہ اسان هون حجاب دوشيء دا (۱)، بغيرش نون قيرب كمال

يا ربنا

۳- حکمران اعیانہ دہی ہمارے اسماں تھی، عشق وارو احوال

تیار سواتی

۳۰۔ بخش برتن وانیچي ۲ کي، شاه حملاچ جو حال،

بار جائی؟

۱۰- سان ننگاهم فواز نمائون، ڀلا ڀانهنجي ڀال،

یار چاہیے!

۶۔ ہرجائیوں ڈیکار توں جانی، جملوں جوت جمال،

تاریخ: ۱۳۸۵/۰۵/۰۵

۲۔ قائلہ رک ایڈل جی دل آبی، ہسکو ہسکو خیال،

۱- جانِ جلی

۷۹۔ کافی روپ جوئی

دم دم دالبر، کان، میٹھ، شیشی، سکی سپر، گھوڑ، جوی۔

۱۔ مہر کاں جیٹی، ستائیس، شہر مکی، پٹانچن صاحبزادوں کا جانی،

چائی تو رب چہاں، میخ لنگری تھیں، سورن چوٹل چہی۔

۲- تویس اینک کی اتور مان آیسیر، دونهان دل پر درد د کایس،

پورہ، ڈیکلاریٹس ہائی، سید کے وچائی مشرت مہول جیسی۔

۳- د زېږون له نوي سره شري نبي، کليج گندړو کټمون گنډر کنورجي نبي،

بسم الله الرحمن الرحيم

عبدالله بن ابي سفيان

پیشانی کے سامنے آج کے دن کے لئے

(۱) جو (۲) بیستیس (۳) مہینہ (۴) (۵) عیدالادب (۶) اصلوں (۷) (۸)

۸۔ کائی روپ جوگ

د بدن سان سکری ذارو، دل لٽي کي پيارا متروپيو.

وہیں محتسب اور ڈائریکٹریں رہیں۔ حکومت کو ہمارے پاس!

وَأَوْبَانُ (۱) كَنْجَرٌ وَبَارِيٌّ، وَبَرْكِيٌّ لَتَوْجِ بَارِ كَنْجَرِيٍّ.

۲۔ روزِ ازل کے تائبوں، رُوحِ رُوحانہ۔۔۔۔۔

کیونکہ یہ ایک نیا اور بہتر طریقہ ہے۔

$\frac{1}{2} = \frac{1}{2}$

وارپو و سبلي جو وارو ڪيئي ڪري ٿو.

۴- در تمام فرایند های یادگیری و تدریس، باید به یاد داشت که

جمہوریہ اسلامیہ پاکستان کے قیام کے بعد

۸۔ کافی روپ چھوٹو

لُيْسَ كَعِيْدٍ وَاَنْيَعَدُ عِيْدًا - لُيْسَ كَعِيْدٍ وَاَنْيَعَدُ عِيْدًا

— حال علاجی بہرہ پائی، لیکن خون گھٹ گیا۔

میں نے (۲) آئی، پہلی^۵ امینج (۳) بی۔

— ٢٥٠ — رَأَيْتُ رَأَيْتُ فَتَنًا رَأَيْتُ الثَّغَى

شاید بسیاری تعجب نمایند که چرا ما به این

— پنهانی رانی بالیچہ منبری، میر سکسویہ کی لکیریں

$$= \frac{1}{2} \left(\frac{1}{2} \right)^{n-1} \left(\frac{1}{2} \right)^{n-1} = \left(\frac{1}{2} \right)^{2n-2}$$

عمر وحدت (۵) بی نظیر و بی مثال ، کشیدنی خالص کشی کیوں

لِيْ (۱) وَلَيْتَ لَا يَهْتَفِئُ جِيْ

۳۴۸۔ کافی روپ پرو

سوال: کیا یہی سبب ہے کہ آج کے پاکستان میں جوش ملیح آبادی کی تعداد کم ہو رہی ہے؟

— فوجہ دہشت گردی کے خلاف آپ کی رہنمائی کی ضرورت ہے۔

[illegible]

(۱) ویدیاں (ف)، ادبی - شہین (ف) (س) آئی امواج میں (ل) (پ) نام معنی ہیں۔

• مراحلی (ف-د) و محاسباتی (م-ح) در پیوسته بی.ا.بی. واحد است و محاسبات

۱. (۱) (۲) (۳) (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴) (۱۵) (۱۶) (۱۷) (۱۸) (۱۹) (۲۰) (۲۱) (۲۲) (۲۳) (۲۴) (۲۵) (۲۶) (۲۷) (۲۸) (۲۹) (۳۰) (۳۱) (۳۲) (۳۳) (۳۴) (۳۵) (۳۶) (۳۷) (۳۸) (۳۹) (۴۰) (۴۱) (۴۲) (۴۳) (۴۴) (۴۵) (۴۶) (۴۷) (۴۸) (۴۹) (۵۰) (۵۱) (۵۲) (۵۳) (۵۴) (۵۵) (۵۶) (۵۷) (۵۸) (۵۹) (۶۰) (۶۱) (۶۲) (۶۳) (۶۴) (۶۵) (۶۶) (۶۷) (۶۸) (۶۹) (۷۰) (۷۱) (۷۲) (۷۳) (۷۴) (۷۵) (۷۶) (۷۷) (۷۸) (۷۹) (۸۰) (۸۱) (۸۲) (۸۳) (۸۴) (۸۵) (۸۶) (۸۷) (۸۸) (۸۹) (۹۰) (۹۱) (۹۲) (۹۳) (۹۴) (۹۵) (۹۶) (۹۷) (۹۸) (۹۹) (۱۰۰) (۱۰۱) (۱۰۲) (۱۰۳) (۱۰۴) (۱۰۵) (۱۰۶) (۱۰۷) (۱۰۸) (۱۰۹) (۱۱۰) (۱۱۱) (۱۱۲) (۱۱۳) (۱۱۴) (۱۱۵) (۱۱۶) (۱۱۷) (۱۱۸) (۱۱۹) (۱۲۰) (۱۲۱) (۱۲۲) (۱۲۳) (۱۲۴) (۱۲۵) (۱۲۶) (۱۲۷) (۱۲۸) (۱۲۹) (۱۳۰) (۱۳۱) (۱۳۲) (۱۳۳) (۱۳۴) (۱۳۵) (۱۳۶) (۱۳۷) (۱۳۸) (۱۳۹) (۱۴۰) (۱۴۱) (۱۴۲) (۱۴۳) (۱۴۴) (۱۴۵) (۱۴۶) (۱۴۷) (۱۴۸) (۱۴۹) (۱۵۰) (۱۵۱) (۱۵۲) (۱۵۳) (۱۵۴) (۱۵۵) (۱۵۶) (۱۵۷) (۱۵۸) (۱۵۹) (۱۶۰) (۱۶۱) (۱۶۲) (۱۶۳) (۱۶۴) (۱۶۵) (۱۶۶) (۱۶۷) (۱۶۸) (۱۶۹) (۱۷۰) (۱۷۱) (۱۷۲) (۱۷۳) (۱۷۴) (۱۷۵) (۱۷۶) (۱۷۷) (۱۷۸) (۱۷۹) (۱۸۰) (۱۸۱) (۱۸۲) (۱۸۳) (۱۸۴) (۱۸۵) (۱۸۶) (۱۸۷) (۱۸۸) (۱۸۹) (۱۹۰) (۱۹۱) (۱۹۲) (۱۹۳) (۱۹۴) (۱۹۵) (۱۹۶) (۱۹۷) (۱۹۸) (۱۹۹) (۲۰۰) (۲۰۱) (۲۰۲) (۲۰۳) (۲۰۴) (۲۰۵) (۲۰۶) (۲۰۷) (۲۰۸) (۲۰۹) (۲۱۰) (۲۱۱) (۲۱۲) (۲۱۳) (۲۱۴) (۲۱۵) (۲۱۶) (۲۱۷) (۲۱۸) (۲۱۹) (۲۲۰) (۲۲۱) (۲۲۲) (۲۲۳) (۲۲۴) (۲۲۵) (۲۲۶) (۲۲۷) (۲۲۸) (۲۲۹) (۲۳۰) (۲۳۱) (۲۳۲) (۲۳۳) (۲۳۴) (۲۳۵) (۲۳۶) (۲۳۷) (۲۳۸) (۲۳۹) (۲۴۰) (۲۴۱) (۲۴۲) (۲۴۳) (۲۴۴) (۲۴۵) (۲۴۶) (۲۴۷) (۲۴۸) (۲۴۹) (۲۵۰) (۲۵۱) (۲۵۲) (۲۵۳) (۲۵۴) (۲۵۵) (۲۵۶) (۲۵۷) (۲۵۸) (۲۵۹) (۲۶۰) (۲۶۱) (۲۶۲) (۲۶۳) (۲۶۴) (۲۶۵) (۲۶۶) (۲۶۷) (۲۶۸) (۲۶۹) (۲۷۰) (۲۷۱) (۲۷۲) (۲۷۳) (۲۷۴) (۲۷۵) (۲۷۶) (۲۷۷) (۲۷۸) (۲۷۹) (۲۸۰) (۲۸۱) (۲۸۲) (۲۸۳) (۲۸۴) (۲۸۵) (۲۸۶) (۲۸۷) (۲۸۸) (۲۸۹) (۲۹۰) (۲۹۱) (۲۹۲) (۲۹۳) (۲۹۴) (۲۹۵) (۲۹۶) (۲۹۷) (۲۹۸) (۲۹۹) (۳۰۰) (۳۰۱) (۳۰۲) (۳۰۳) (۳۰۴) (۳۰۵) (۳۰۶) (۳۰۷) (۳۰۸) (۳۰۹) (۳۱۰) (۳۱۱) (۳۱۲) (۳۱۳) (۳۱۴) (۳۱۵) (۳۱۶) (۳۱۷) (۳۱۸) (۳۱۹) (۳۲۰) (۳۲۱) (۳۲۲) (۳۲۳) (۳۲۴) (۳۲۵) (۳۲۶) (۳۲۷) (۳۲۸) (۳۲۹) (۳۳۰) (۳۳۱) (۳۳۲) (۳۳۳) (۳۳۴) (۳۳۵) (۳۳۶) (۳۳۷) (۳۳۸) (۳۳۹) (۳۴۰) (۳۴۱) (۳۴۲) (۳۴۳) (۳۴۴) (۳۴۵) (۳۴۶) (۳۴۷) (۳۴۸) (۳۴۹) (۳۵۰) (۳۵۱) (۳۵۲) (۳۵۳) (۳۵۴) (۳۵۵) (۳۵۶) (۳۵۷) (۳۵۸) (۳۵۹) (۳۶۰) (۳۶۱) (۳۶۲) (۳۶۳) (۳۶۴) (۳۶۵) (۳۶۶) (۳۶۷) (۳۶۸) (۳۶۹) (۳۷۰) (۳۷۱) (۳۷۲) (۳۷۳) (۳۷۴) (۳۷۵) (۳۷۶) (۳۷۷) (۳۷۸) (۳۷۹) (۳۸۰) (۳۸۱) (۳۸۲) (۳۸۳) (۳۸۴) (۳۸۵) (۳۸۶) (۳۸۷) (۳۸۸) (۳۸۹) (۳۹۰) (۳۹۱) (۳۹۲) (۳۹۳) (۳۹۴) (۳۹۵) (۳۹۶) (۳۹۷) (۳۹۸) (۳۹۹) (۴۰۰) (۴۰۱) (۴۰۲) (۴۰۳) (۴۰۴) (۴۰۵) (۴۰۶) (۴۰۷) (۴۰۸) (۴۰۹) (۴۱۰) (۴۱۱) (۴۱۲) (۴۱۳) (۴۱۴) (۴۱۵) (۴۱۶) (۴۱۷) (۴۱۸) (۴۱۹) (۴۲۰) (۴۲۱) (۴۲۲) (۴۲۳) (۴۲۴) (۴۲۵) (۴۲۶) (۴۲۷) (۴۲۸) (۴۲۹) (۴۳۰) (۴۳۱) (۴۳۲) (۴۳۳) (۴۳۴) (۴۳۵) (۴۳۶) (۴۳۷) (۴۳۸) (۴۳۹) (۴۴۰) (۴۴۱) (۴۴۲) (۴۴۳) (۴۴۴) (۴۴۵) (۴۴۶) (۴۴۷) (۴۴۸) (۴۴۹) (۴۵۰) (۴۵۱) (۴۵۲) (۴۵۳) (۴۵۴) (۴۵۵) (۴۵۶) (۴۵۷) (۴۵۸) (۴۵۹) (۴۶۰) (۴۶۱) (۴۶۲) (۴۶۳) (۴۶۴) (۴۶۵) (۴۶۶) (۴۶۷) (۴۶۸) (۴۶۹) (۴۷۰) (۴۷۱) (۴۷۲) (۴۷۳) (۴۷۴) (۴۷۵) (۴۷۶) (۴۷۷) (۴۷۸) (۴۷۹) (۴۸۰) (۴۸۱) (۴۸۲) (۴۸۳) (۴۸۴) (۴۸۵) (۴۸۶) (۴۸۷) (۴۸۸) (۴۸۹) (۴۹۰) (۴۹۱) (۴۹۲) (۴۹۳) (۴۹۴) (۴۹۵) (۴۹۶) (۴۹۷) (۴۹۸) (۴۹۹) (۵۰۰) (۵۰۱) (۵۰۲) (۵۰۳) (۵۰۴) (۵۰۵) (۵۰۶) (۵۰۷) (۵۰۸) (۵۰۹) (۵۱۰) (۵۱۱) (۵۱۲) (۵۱۳) (۵۱۴) (۵۱۵) (۵۱۶) (۵۱۷) (۵۱۸) (۵۱۹) (۵۲۰) (۵۲۱) (۵۲۲) (۵۲۳) (۵۲۴) (۵۲۵) (۵۲۶) (۵۲۷) (۵۲۸) (۵۲۹) (۵۳۰) (۵۳۱) (۵۳۲) (۵۳۳) (۵۳۴) (۵۳۵) (۵۳۶) (۵۳۷) (۵۳۸) (۵

- ۲- "اذا تسمر الشمس فدهشوا اليه"
 ۳- حلال جي حالست ۾ يارو
 ۴- "آئندو" جي آواز سان بيدل
 ۵- چيو سائين ۾ سڄي سڄي
 ۶- مان ٿوڻ ڪوڙ نه ٿي ٻڌي
 ۷- لٿو لٿو ٺهڻوڻ ٺڄي ٺڄي

۸۳- ڪافي روپ جهنگلو

سير حقيقت وارو، مالڪ ڪو سڄي،

- راز رڳائي ۾ وارو مالڪ ڪو سڄي
 ۱- آه ظهورو حسن جو مٽرجا
 ۲- معشوق انهيءَ ماهر جي
 ۳- "آلا لکسان سيري" و آلاسيه
 ۴- رومن انهيءَ سان راس ٿيا
 ۵- اولهون سير آخريست وارو
 ۶- جاءِ نه سقل دليل جي
 ۷- "خلفي آلا شيڪا ڏيئون ڪريه"
 ۸- حق ري هر دو جهان ۾
 ۹- بيدل وحدت منجهه وڃي ڏي
 ۱۰- غيور خدا جو ظاهر ڪي،
 ۱۱- هزار سڄي وارو مالڪ ڪو سڄي
 ۱۲- هر سڄي ۾ در ڪر شتي
 ۱۳- پاڻ لکڪو پڌر جهي
 ۱۴- هيڪ جهانچ مٿو ۾ هي
 ۱۵- صادق صوفسي ڪي
 ۱۶- سڄي ڪير مڪوي
 ۱۷- عاشق ڪاڌم اڪي
 ۱۸- ستر ٿيون شڪ مٿي
 ۱۹- لاشڪ ڪونه (ر) لپي
 ۲۰- ڏس ٿيون ڏيان ڌري
 ۲۱- چيني توڙي سري (ر)

۸۴- ڪافي روپ بلاولي

- ڪري سنگار صورت جو،
 ۱- صفت ۾ پنهجي راسي سان
 ۲- نچس ٿي ٺوڻاڻ جه نالو
 ۳- پنهجي بيڪ سڃاڻوڻ جي
 ۴- ڏمڪي جامو جهلات جو
 ۵- مٿس فرعون منهن صورت
 ۶- ڪڏهن (م) ٿي "نم يا ڏي" جن
 ۷- ڪڏهن عشقون "آنا لڄ" جن
 ۸- پيرم جدا يار پترن جيون
 ۹- پڙ ڳي ڪون (ر) ٻڌي بيدل
 ۱۰- آجي سڄي ۾ سڄي
 ۱۱- سوزن آلا سڄي
 ۱۲- ڪري عالم ۾ آياسي
 ۱۳- ٺڪي (م) ٿي لکيائي
 ۱۴- هزارين شمل ڪلاسي
 ۱۵- عجب جدا ڇٽلاسي
 ۱۶- عظم مڪي ڏلاسي (ه)
 ۱۷- وري ڪي ڪوب آياسي
 ۱۸- پٽي ڇڏن ڏي ڇاڻاسي
 ۱۹- رنري (ر) اڃا رنگ رڃاڻاسي

(ا) لاشڪ ڪن لپي (ب) (ج) ٻڌي توڙي لپي (د) (ه) ڪافيون سڄي (و)
 (ز) وري (ح) (ط) ڪو عادي ڪلاسي (ڏ) (ڍ) ٿان (ڇ) مون (ر)
 (س) ڏمڪي (ن)

۸۵- ڪافي روپ سسئي

دل جو ڪتاب ڪافي،
 لا ريسب لا خيال آهي،
 توفيق جيئي تڪلافي،
 صوفي آهين جي صافي،
 نسي الاصل اغتلافي،
 مذهب جو حرف معافي،
 والد شوق شاعري،
 چنڊ مڻي (۳) ۽ نافي،
 بيدل مڪدا طحواني،
 حيرت ۾ بشر حالي.

لاک آه عاشق (۱) ڪي،
 جڏهن ۽ اصول آهلي،
 ۱- تايوچ جي طلب چنڊ،
 تفتيح پنهنجي (۲) ڪري،
 ۲- ظاهر جو اندر آهي،
 جي مڃو ٿيا تڏهن ٿون،
 ۳- هسپتي جي مرض آهي،
 من مان مناظرو ڪري،
 ۴- ڪمي قرب جو ٿي تون،
 برويجر شاهه حاضر،

۸۶- ڪافي روپ سسئي

سولج دوست مٿي جاءِ،
 اڄ تون يار (۵) وري،
 سگهي تان نه چڙهي،
 گهاريان ڪين گهڙي،
 هاسي ٿي نه وري (۶)،
 هي ڪنڀري ڪوڙي،
 چيٽڪ ڪني آهي چري.

ويندس نات (۴) مري،
 ۱- جهڙي جڏاڻي نه ستهان،
 ۲- چڪي ڏونگر چوٽين،
 ۳- تو وري شور ۽ ڀرور،
 ۴- آڪيڻ اڪتون نان الله جي،
 ۵- ٻرين وٿي وڃ پاڻ سان،
 ۶- دل بيدل جي سڙن.

۸۷- ڪافي روپ سسئي

هوت سگهي تنهن سار، آچي مڪان جي، روا
 ۱- راڻي رڃ (۷) رس ڪو هارل، آه پڙي پاڪار پنهنجي آهين جي،
 ۲- پاڻون لاڻو ڦهڻ جي (۸) سان، آچي ٿي آڌار تڏين تان جي،
 ۳- تنگ سڃاڻج ڀانهجو ٻانڻ، ايڏر آهي تڪرار ٻانهي ٻاروچن جي،
 ۴- هي ڪنڀور ڪو ڪوڙي لالڻ، سر ڇڏي ٻزار سڌا سڌو ٻن (۹) جي،
 ۵- بيدل شدو وٽي آڏاسي، تڏهوڪو ملڻ منار سڌا ٿيسر من جي.

(۱) شائن (پڪي) (۲) (۲) پنهنجي ڪر تون ٿيندو (۳) (۳) چڙ مڻي و
 نالي (۴) (پڪي) (۴) ۽ ٿي (۵) (۵) وري وري (۶) (پڪي) (۶) پورن (۷)
 (۷) والي رڃ م... (۸) ۽ (۸) ٿي ٿي ٿي (۹) (۹) سڀر ٿي... (۱۰)

۸۸- مناقب در مدح قلندر شهباز رحمت الله عليه .

(۱) اي صبا! ويچ لڳ ڀڳ خدا جي هيڪڙي
طرف روشني شاھ، سڀيوسه ان وري،
صد تعيت "صدق مون پڙ ٿي ٿي"
چيچ ڏس احوال گهر بخشش ڪري،
يا قلندرا ويسر واهر ٿي وري،
مير مٿرو ٿي وري! رسي ڪو رهبري.

(۲) تون ٿي جي باغ جو آن نونهال،
تون علي زاده خيالي ذوالجلال،
تون حسن جو لالو شهباز لعل،
تون حسين بادشاهه بدرالڪمال،
يا قلندرا ويسر واهر ٿي وري،
مير مٿرو ٿي وري! رسي ڪو رهبري.

(۳) مشرق حشمتين جو غور ٿي تون!
مجلد ڪنن ۾ چمڪين ٿي تون!
جان و دل را جنت جاويد تون!
نما آيدن جي مگر آيدن تون!
يا قلندرا ويسر واهر ٿي وري،
مير مٿرو ٿي وري! رسي ڪو رهبري.

(۴) نور چشم سيد الشاهدين تون!
مٿر ٿي جو ثروة الدنيا تون!
جا نشين مسند شيطاني تون!
آن سيلو (۱) منهنجو رسي الدارين تون!
يا قلندرا ويسر واهر ٿي وري،
مير مٿرو ٿي وري! رسي ڪو رهبري.

(۵) سترون جي خيل جو سردار تون!
ساه پورج سيد الانرار تون!
دُر دُر ڪر ڪر ڪر ڪر تون!

- بھر سولہ گھوڑے شہسوار تھو!
 یا قلندرا! ویر واعر ٹسی وری،
 میر مروندی! رسی ککر رہبري،
 (۶) تیر ککر طوفان بدلا، تیس شہر بقی،
 تیس لیبی! لا تَعْمُوذُكَ الشَّعْبِيَّةُ،
 یا اللہ! اُرُقْنِي تَدْوِیَا تَعْمُ الرُّقْبِيَّةُ،
 واسْتَفِیْیَ الْاَفْدَاحَ مِیْنُ شَرِّبِ الْوَحْدَانِ،
 یا قلندرا! ویر واعر ٹسی وری،
 میر مروندی! رسی ککر رہبري،
 (۷) اَنْتَ تَعْمُ الْمُشْفِقِیْنِ مَا عَاجِزَانِ،
 اَنْتَ تَسْعَمُ الْمُعْرِفِیْنِ مَا ثَانِوَانِ،
 اَنْتَ مَاقِی الْمَقْشُورِ مَا لَمْبُ ثُشْكَانِ،
 اَنْتَ مَظْلُفُ بَدْنِہِ آبِ بِرِ اَتْشِ فُشْكَانِ،
 یا قلندرا! ویر واعر ٹسی وری،
 میر مروندی! رسی ککر رہبري،
 (۸) تھو سنویر گٹلشن اجمال جو،
 آنھن فون! سرور سینہ اجلال جو،
 شمع جہج عزت و الفضل جو،
 آفتاب و غلیمت و اقبال جو،
 یا قلندرا! ویر واعر ٹسی وری،
 میر مروندی! رسی ککر رہبري،
 (۹) یا سیراج! المظلمین عُثْمَانُ شَامِ،
 یا قلندر! تَطِيبُ الدِّیْنِ عَالِمُ بِنَامِ،
 ارض تھی تھمسن (۱) ولی بھور آتھ،
 ککر قبول ای شامہ عالی جائگاہ،
 یا قلندرا! ویر واعر ٹسی وری،
 میر مروندی! رسی ککر رہبري،
 (۱۰) مرگ دشمن! ہک سبدم آول سوال،
 پو تھران تو دوست جو دائم (۲) وصال،
 تھون تھجن دل جو زہ عیشی لا زوال،

(۱) عرض تھی آئن وایی ہر اللہ۔ (۲) (۳) (۴) (۵) دوست جو ہر دم وصال (۶)

تان دُونِي كُون اِي اَوَحْدَت اِسْتِغَالِ
 بِا قَلْبِدرا وِبر وَاغَر اِي وِري
 مِير مِرُونْدِي! رَسِي كَر رَهْبَرِي
 (۱۱) پادشاه! بیدار شَدو تُون غُورُ كَر
 حَضَرَت! حَاجَت رَوَا فِي اَلْغُورُ كَر
 دُوسَت مَتَزَا اَتُوي دُشْمَن دُورُ كَر
 عَشَق جِي بِبَالِي مِیْن دَل مَخْمُورُ كَر
 بِا قَلْبِدرا وِبر وَاغَر اِي وِري
 مِير مِرُونْدِي! رَسِي كَر رَهْبَرِي

ڪربلا ۾ شاهه جڏهن مهان ٿيو
 درد غم جو آت وڏو گهيٺان ٿيو.
 (۱) ڪربلا ۾ آيو جڏهن ائين رسولُ،
 جانشين موليٰ، جگر گوشتي رسولُ،
 وره جي واريءَ ۾ ڪيو نيرمل نزلُ،
 سور سورن جو سڀو سامان ٿيو.
 (۲) وير سان ويرِي آچي ٿيا سامان،
 ڪافرن ڪاهيو ٿي ناکهان،
 قريدارن سان وڏا ٿيا استحان،
 ڪاملن تي ٿيل جو فرمان ٿيو.
 (۳) شاهه مائٽن کي ۽ وارن (۱) کي چيو،
 ساليڪو سِر ڏين تي سنجيري وڃو،
 هي اسان سان عهد منجه ميثاق هو،
 شوق وارن جو شهادت شان ٿيو.
 (۴) سڀني اکيون عرض ڪيون، رُوحِي فداڪَ،
 نينهن جو اورو هٿ، آت (۲) نور پاڪَ،
 رت سان رنگين ٿيو نوراً فرخ خاڪَ،
 عارلن مير بيرهم جو باران ٿيو.
 (۵) برهم جي برسات سائينءَ مير جهلي،
 مير وڏائي سرُ خُرو ٿيا ڪٿر هلي،
 مٿيلا مٿس ٿي لڏو ٿي ٻن ڪٿي،
 ان مڪون عيشيئون عطا احسان ٿيو.
 (۶) ڪيو ٿوهارن سڀني نبي الله نيزي بيرهم،
 واہ (۳) هي واقعو ٿي ٿي ٿي ٿي،
 هڏا ڪيا فردوس ۾ جوڙن حشر،
 مٿس ۽ مٿس ڪوٽ ۾ طهوفان ٿيو.
 (۷) يا ايسامُ العارفين! ٿي ٿي ٿي ٿي،
 شاهه ٿي ٿي ٿي بيرهم، ٿي ٿي ٿي،
 سور سڀ ٿي ٿي سڀ ٿي ٿي،
 درد ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي ٿي.

۹۰۔ پنجن ڀولين ۾ شخصس

۱۔ صلاح صاحبا في صوامع عاكفي حرم الصفا
 ڪين همد پيدا و پنهان است ذاتن ڪبريا
 صورت و سمنل مين يکٽا جلوه گر هي جا بجا
 ڪڏان سڏاوس نام احمد آڪهي لا احصائي ٿا
 دم انا الحق جو هئي منصور جي صورت سما

۲۔ ليس في الدارين الا هو هو الحق المبين
 اوست جسم و اوست جان و اوست افلاک و زمين
 وه هي روح الله سرمد هي وه هي روح الامين
 هر طرف اسدا تماشا ڪيا مخ و ڪيا اهل دين
 سڀ صفت ۾ ڪيو ظهور و يار جاني ڏريا

۳۔ کان بحر ماڪن فاهزت بالريح شديد
 از محبوب باد عشق امواج چندين شد پديد
 بحر ڪي برتھي مے جب هوئي ترنگا ڪي مزيد
 آهدي ڪٽي بني و ذات اسدي و وحيد
 ٿو ٿو ۽ دريا لهر آهي حقيقت ۾ هڪا

۴۔ هامة الازهان من قلوبن اوصاف القدير
 هي زند سر هر سحر چون خور ز مطلع نو ڪرهم
 يک چمڪ بپاک بست يک چمڪ لبريز مين
 هي ڪنھان دل دا ٿو ٺڪر هي ڪنھان بنده بشير
 ٿو ڏي ڪي بيرنگ سھين روز صورت جا وگا

۵۔ خذ طريقاً واسعاً اعنيلي سبيل الاتحاد
 مشرب وحدت وجودي ورز اي ليکو نژاد
 خرخش مذھب ڪي مے آراء هو معني مے شان
 تم وجه الله دا نيڪم ڪرا تهندے پھندے ياد
 جي آئين طالب سچوئي فڪر وحدت ۾ فنا

- ۶۔ اقبع الاثر الحقیقة حیث کثرت اسان کان
 رنگ بیرنگی است یکتا چه عیان و چه نهان
 یا بجا جلوه اسی کا کیا مکان کیا لامکان
 هر و چولے و ہیکھ صورت هر دي مي شبه و گمان
 آه سب دکڑی حقیقت تون پیچھے سب ٲول پیا۔
- ۷۔ من مطالب مختلفہ الـواح نسور الاحدیت
 گشت با چندین صفت موصوف آن یک ماہیت
 ہے کہان وہ مکر میں بیخود کہان با محویت
 ہی ایلا شوق دا بیدل بذوق محویت
 رہ غیشہ یاد پر دل شاد صکر ۾ سر ندام۔

ديوان بيدل
(سرائڪي ڪافيون)

۹۱- کافي رُوپ بلاولي

- آپ ڪوري سر اهنما ڏاڏهر
۱- اهنې خواهرش ڪيٽا ڏوانسي
۲- پاري ٿون وٽ ٻيا ڪو ويا
۳- پاٿون ڀات ٻهريو (۱) پوڻاڪان
۴- وحدت ديوج مٿل نه ڄاڻن
۵- اهنې هٿسئون آپ هيسوي
۶- ”مٿن“ ”ڪرڪ“ ڌري ٻُڙ ڇڏي ٻيڙولي
۷- ٻيڙل ٿيون (۲) منهور ڌي وانگر
- نان ڪيٽس انسان ڏا.
حيلا ڪر دوجنهان ڏا.
صورت ڌي سامان ڏا.
عزم ڪيٽس جولان ڏا.
فرق ڪر اهنان ڏا.
جام عشق عرفان ڏا.
سخن سڄي سلطان ڏا.
مرد اهنن ميدان ڏا.

۹۲- کافي رُوپ هوري

- آج ٻيا (۳) هوري ڪيان آيا
۱- سھن رُوپ آ رُوپ ستاوت
نوع به نوع ڄاڻي ڄلوا پايا.
۲- بندران ڪيٽي هوري
چشم اهن ڌي ماڻون چيٽڪ لاياء
۳- عطر ڪلال عتيبر آڏون (۴)
هٿس هٿس مين ٿون ته بيهه پچاوا.
۴- ٻيڙل هوري حيرت والي
ٻار برهم چنهان چتر سِر چايا.
- سھن رنگي هيرنگ سايا.
وحدت ڪرت رمن رلاوت.
شام مٿل دل لندا زوري.
چشم اهن ڌي ماڻون چيٽڪ لاياء
ڪت ڪت ڪت ڪت المتي ٻاڙن (۵)
نهي ڪيلن ڪيل ٿوري.
ٻار برهم چنهان چتر سِر چايا.

۹۳- کافي رُوپ جوڳ

- ٻاجهون ڪتر ٿيون ڌي بارو
۱- سِر ٿون قدم ڪر ٻڌا جوڳي
۲- چوڙ ٿيا جوڳي (۴) چمر دلچيپهه
- ٻا ڪوئي ڪتر ڌي ڏاڏا.
واهر ٿوري سوئي ڏاڏا (۶).
ڏک ٿون سوئي ڏاڏا.

- (۱) پاڻن ڀاتن ٻنور (ڄ) (۲) ٿو (ڄ) (۳) آج ٻارا (ل) (۴) ڪٿاڻي (ن)
(۵) ڪت ڪت ڪت (ه) (۶) ڄلدا (ڄ) ڇڪي (۷) جو ڇس ڏا ڇو (ع)

- ۳- د غم وجود حقيقت د روح
 ۴- ګمستان حق دا اکبر عاشق
 ۵- د بيدل بيرونګي روح ګرځوت
 ۱- شون پالي وانګي (ه) ګندا
 ۲- توږي سولي سر ګندا
 ۳- جمال سچا سب ګندا

۹۴- ګافي روپ جوګ

- ۱- قلوب الیوم جوه رانجون دي
 ۲- د غم بګر بار پنجهي سان
 ۳- "خدايي اَلَا دَمَ عَلَي صُورَتِهِ"
 ۴- اما اوت ګمان عشق سان
 ۵- نامه رانجون دا امرا راپا
 ۱- د غم وړ دي وچ رانجون آيا
 ۲- اهو دس داسون ته ډور
 ۳- پرتون بري ګر خيال راپا
 ۴- ويښ ورم سان تون وړ
 ۵- تينجو تو پر بار سبابا
 ۱- د غم وړ دي وچ رانجون آيا
 ۲- اهو وېس وجودي جوق
 ۳- هر جا يار تماشا لاپا
 ۴- بيدل رکيس جوړ
 ۵- نامه رانجون دا امرا راپا

۹۵- ګافي روپ جوګ

- ۱- متور بتر ګلګي مکتوح مړاي
 ۲- رنگمور دي وچ ابا ګر بيشک (۲)
 ۳- مشتاقان دي مار ګر ګيڼي
 ۴- ګمور ګمان دي غلر آيا ګر
 ۵- بيدل مال ګرم ګر سځا
 ۱- راحه مسافر آوندا
 ۲- ګيت آنسني ګاوندا
 ۳- رانجوو رمزان لاوندا
 ۴- خوني چشان چاوندا
 ۵- هير آياي شون ګاوندا
 ۶- لاکي نيتون نيارندا

۹۶- ګافي روپ جوګ

- ۱- بېګه ايراکي منک وچ مړاي
 ۲- مړاي آتون دي تنر مړاندر
 ۱- د غم وړ دي وچ رانجون آيا
 ۲- اهو دس داسون ته ډور
 ۳- پرتون بري ګر خيال راپا
 ۴- ويښ ورم سان تون وړ
 ۵- تينجو تو پر بار سبابا
 ۶- د غم وړ دي وچ رانجون آيا
 ۷- اهو وېس وجودي جوق
 ۸- هر جا يار تماشا لاپا
 ۹- بيدل رکيس جوړ
 ۱۰- نامه رانجون دا امرا راپا

- ۲- مښکي درد فراق دي زلمه مښون
- ۳- سښيان اهرين چوکيزي مښون
- ۴- "آلا تښان" ميري " دا مښي
- ۵- مښن ۴ (۱) مښه پيراکړن تښان
- ۶- بيدل نال اسان دي رانجهښن
- ۷- گڼوړ زيان دي گوايا
- ۸- چادو جوړ ټپچاڼا
- ۹- مير سښي سمجهڼاڼا
- ۱۰- مښي مښو چټلاڼا
- ۱۱- پوچ پوت (۲) دا ڼاڼا

۹۷- کافي روپ بسونډ

- ۱- چلو ري سښان چرچا وبکين، آپ پښن ډ آيا
- ۲- آيا شاعر مښن دا جانبي (۲) باغ صيفاتي وچ سيلاني،
رانجهڼ پيا کمو راڼا
- ۳- تورکس چښو، پښتي جام زلف پښش، رځ کښلار (۲)
- ۴- پيرنگي رنگ لښا
- ۵- اف دي صورت سړو سونهارا اڼاني تون کتر لښهارا،
وښم وجود وځايا
- ۶- هتر گل مين خوشبوه هيکائي وحدت دي وچ اوږ پښايي،
جوړ پيا نیکر اجايا
- ۷- بيدل مښ "نم زجه الله" هتر جا کتل کتلاري وم واه،
هادري حق فرماڼا

۹۸- کافي روپ جوگ

- ۱- حسن اماندا هادي ترهق وحدت راه پښاوند۰۰۰ وي
- ۲- رکندا خيال خدائي والا وهر خدوي تون کاوند۰۰۰
- ۳- پيرم لادڼ کښتي پيرنگي صورت وچر سښاوند۰۰۰
- ۴- جوړ مښو جيساني والا جلدوي نالو چټلاوند۰۰۰
- ۵- مښانان (۲) دي نال عجائب دل ميل رښان لاوند۰۰۰
- ۶- گون کتر تخت درابڼ داوډل (۲) شاحسي طبول وچاوند۰۰۰

(۱) بي (غ) يکس (۲) پير پتر (خ) (۳) دلډ جانبي (۴) يکس (۵) زلف پښش
کښلار (۶) تانان (۷) يکس (۸) مښانان (۹) دل کتر تخت دلڼ دا بيدل
(۱۰) (۱۱) يکس (۱۲)

۹۹۔ کافی روپ بست

- حُسنِ بَسْت بهانا کِیَسَر
 ۱۔ "کُلُ نَسِيءٌ هُوَ وَاللَّه"
 آپ وکساوڻ آيا.
 سَرِبُ سَمَاوڻ آيا.
 ۲۔ اِي نال نِيادا نِيَهِي
 لِيوَوَڙِي لاوڻ آيا.
 ۳۔ هار پَر ڏا مِر تي سائوڻ
 چاهئون چاوڻ آيا.
 ۴۔ پِر هُون روپُ بهار مين سَهڻا
 کِيَل کِيلاوڻ آيا.
 ۵۔ هِيڊل صَوَرَت کُلُ دِي کِيَهَر کَر
 لَسوڪ پُسلوڻ آيا.

۱۰۰۔ کافی روپ بست

- حُسنِ بَسْت مِيں ڏِيوِي ڏِي کَالِي سَهڻا سَرِبُ سَمَاهِل وي
 ۱۔ وَرْدُ الْاَحْمَرُ مِيں اَكِيَسَر وَرْشَوَڙِي کُلُ وِج را کِيَسَر
 هُو هُو هِيڪار سَمَاهِل (۱).
 ۲۔ کُلُ پِي آب گلزار پِي آبي (۲) حُسنِ بَسْت بهار پِي آبي
 حُبوب تَمَاهِل لايا.
 ۳۔ قَشَرِي هَوَڪَ سَناري هَوَڪو "لَيْسَ لِي اِقْدَارٌ بِنِ الْاَهْوَا"
 (۳) چَنَ صَفَت چَنون ڪَنون (۴) چَنو هَ پايا.
 ۴۔ هِيڊل مَرَجَا بِرَهه بَهاري اَنڊر بهار کُلُ گلزاری
 نازڪ تِيهون لِيَا وي.

۱۰۱۔ کافی روپ بلاولي

- دلبر ساڌي دِيوِي (۱)
 ۱۔ مَشْتاقان نُون نَال مِيَهَر دِي
 ۲۔ دَرْد مَشْتاقان نُون نَال مِيَهَر دِي
 ۳۔ جان چِيَسَر ڪَڪُون ڪَڪا ڪَڪا پَنڊِي
 ۴۔ ڪَڏان ڪَم دِي (۲) مَحَب مَسار
 ۵۔ هِيڊل آکِي تِيڙِي پاڇَهون
 ۶۔ نَانِ الطَّه تَسِي (۵) آنا
 ۷۔ مَاهِي مَنگ وِڪا ڪَڪا
 ۸۔ اَتَمَ نِيَا تَرَمَ
 ۹۔ جَانِي تَسَاڏا چَانا
 ۱۰۔ ماڏِي ڪول نُون نَال (۶)
 ۱۱۔ سَاڏا رُوڄ ڏِي مَسَاڏا

- (۱) هِيڪار مِيَا وي (۲) (۳) کُل دِي آب و گلزار به آبي (۴) (۵) جِيٽ ڪِيَسَر
 (۶) (۷) مَسارِي دِي (۸) نَان تَسِي آنا (۹) ڪَر مِيں (۱۰) (۱۱) هِيڊل
 (۱۲) هِيڊل

۱۰۲۔ ڪافي روپ جو ڳ

- دَمَ مَسولِي دَمَ مَسولِي
 ۱۔ دِينُ ڪُفر دا ويڪ وڃاڻا
 ۲۔ پتو پان والا هڪو رائجهن (۱)
 ۳۔ اول آخر هُوَ حَقُّ ظاهر (۲)
 ۴۔ لاشڪ آڀ ٿون سوني سَمجھن
 ۵۔ بيدل پَن ڪَر ماهر ٿيون
- تئين اٿان ڪڇڻ ڇولا
 روز رندي دا ڇولا
 لکين هزارين ڇولا
 گم ٿيا وڃئون ڇولا
 هڻي (۳) جيئندا ڇولا
 عجب پست دا اوله

۱۰۳۔ ڪافي روپ بلاولي

- دَمَ دي مَرَت مستي مال رکين
 ۱۔ غافل جي تون غفلت چوڙين
 ۲۔ دم درياه سَمونڙون اونهان (۴)
 ۳۔ موج ائين دي ظاهر باطون
 ۴۔ دم دي نال تون چوڻون ڄاڻين
 ۵۔ پيخود هوڪي دم ٿون پالين (۲)
 ۶۔ بيدل دم ڏي ڪر منظوري
 عشق دي مَني دي وءِ مضوري
- دَمَ هڻي اسرارِ الاهي دا
 دام ڏوئي دا دم وڃ توڙين
 ويڪين ٿور صغائي دا
 اي مثال آهي بي نمونا (۵)
 قطره بحر مستجائي دا
 دام ڏوئي دا دم وڃ ڳالين (۶)
 رڪين خيال خدائي دا
 مار ڏروئي دم مستحوري
 رنگ بيرنگ رڳا ٿي دا

۱۰۴۔ ڪافي روپ بلاولي

- ڏاڍا اونهات ڪو آيا
 ۱۔ آهين اونهات دي حالت
 ۲۔ لَتُو لَتُو اندر جاءِ آهين دي
 ۳۔ روه دا بانگي ٻار ڪهڻيا
 ۴۔ بعد امان آهين عاشق ٿون
 ۵۔ عشق دي ڇاڻون بيدل
- سير مستحور دي يارو
 اسڪون ڳڻڻوڙا واز سلايا
 سوز دا بحر سمايا
 ”بحر القلند“ ڪَر ڇاڻيا
 گهاٽ عشق دي گهاڻيا
 چڱ وڃ چيوئي مستحش اڃاڻيا

- (۱) پتو پان والا هڪو رائجهن (ف ي و) ويڪي (۲) حاشي (غ) (۳) عڪين (ف ي و)
 (۴) سَمونڙيون اونهان (ف) (۵) اي مثال آهي بي نمونا (غ) (۶) دم دي وڃ
 ڏوئي ٿون ڳالين (ف) ويڪي (۷) دم تون پيخود هوڪي پالين (ف) ويڪي

۱۰۵۔ ڪافي روپ ڪامول

ڏاڏا جي ڀڃڪڙي لاءِ

انهڙائي تاز ڀرسان،

رائجڙو دا رُوح رڃڻاڻا،
 ڀڃڻون سانڍي خوش آڻا،
 ڇي ڪٿور ڦٽيان ڏي گهاڻا،
 ڇهنگ ميسال سڀاڻا،
 ڏينڍل بهشت سڙاڻا

۱۔ ويڪو سڀاڻن رڃڙين غمڙين
 ۲۔ صورت والا (۱) ويس عجائب
 ۳۔ سڌ آئين نئون ساري غريبي
 ۴۔ تخت هزارا چوڙ ڌرتوسسي
 ۵۔ ڪٽي (۲) محبوبان ڏي جادي هنڌي

۱۰۶۔ ڪافي روپ ڪامول

(عصر ڪافي)

راز رڃوڙ تهيائي ڏا،
 ڇڏو تڙ نوراني ڏا،
 روشن شمع رڃڻائي ڏا،
 سر اسرار مٽيائي ڏا،
 چوڙ وڃي جسماني ڏا،
 بيخود دم سڃڻائي ڏا،
 واقف عيڻ عياني ڏا،
 سڃڻي سڃڻي ڏا،
 نور شهود رڃڻائي ڏا

ڏاڏي ڏڏن صفا ڪڍي ڪڍي
 ۱۔ شاع (۳) دل ڏي ڀار ڏي
 ۲۔ جيسر آڻي ڏي وڃ جالين (۴)
 ۳۔ سڃڻن ويس هڪڙي صورت
 ۴۔ جانر جيسر ڪڍڻن هاڪ ٿون وڃي
 ۵۔ بي سڃڻي وڃ عاشق سارڻ
 ۶۔ ”سڃڻائي ما آڻي شاع“
 ۷۔ ”آپ“ ڪڍڻن سا ”آپ“ ٿي سڃڻي
 ۸۔ ڏينڍل ڏي ڪڍڻن ڏي وڃي

۱۰۷۔ ڪافي روپ ڀروھ

آهي شمع شمع لاهي ڏا،
 شوح آڻي طوفان چڙهي ڏا،
 ڀسي ڇڏو ذات خيالي ڏا،
 ڪڍڻن وٽ رڃڻائي وڃ،
 نسان سڃڻ سڃڻي ڏا،
 ڪڍڻن وٽ بيخود وڃ مڃي ڏا،
 ڪڍڻن سوال ڏي ڏا

وڻگ ٿيوت ڇڏي ڏا
 ۱۔ آدم ڀڃڪڙي زمين تي آڻي
 ڪٿوري وڃ ڏي سڃڻ (۵)
 ۲۔ ڪڍڻن ناري آڻي وڃ
 ۳۔ وڃي هڻي سڃڻائي وڃ
 ۴۔ ڪڍڻن تلزم وانگر چوڻي
 ڪڍڻن حيرت سڃڻن ڏا آڻي

(۱) وارا (۲) ڀڃڪڙي (۳) ڀڃڪڙي (۴) ڀڃڪڙي (۵) ڀڃڪڙي
 ڀڃڪڙي (۶) ڀڃڪڙي (۷) ڀڃڪڙي (۸) ڀڃڪڙي

۱- "آغا احمد" د سړ نه پاتې
 "سپېڅکاني" مې اغېزمن شاني
 ۲- "بېلا بېلا" د سړ نه پاتې
 "شان" شرافت شامې دا.
 ۳- "کله نکل" د پاتې
 "ماورېن" طبعي غږاني دا.
 ۴- "چاغر" وحدث يې "دېنهان" راټان

۱۰۸- کافي روپ جوگې

۱- مائون محبوبان دې ماني
 د ايدا چي-تک لايه
 ۲- د پور طغي ماضي والي
 د وټه د درد د مېر
 ۳- ناز (۲) نياز دې تېږي مېږي
 گدالين گاسن گاني
 ۴- پيا مې عالم وسندا وسندا
 عاشق قرن نماني (۱)
 ۵- نعل نازين ورور د وټان
 عشق پيدا مېلواني (۲)
 ۶- د وټين جهان ناسر امان
 بيدل خيال اگاني
 ۷- عشق ولا رک رايه

۱۰۹- کافي روپ جوگې

مائون عشق پيدا تکرار لکې
 شل پېر گهټيان پان گهټيان جي

۱- مېن قال کرشم موعيد ترشي نيږي
 نيزا ناز دا سار نيمايان نوڼ
 ۲- واهم واهم روغن رخسار آسي
 بانگي لېس خماري مست ترن
 ۳- لکې پوره بزرگي پلې گېښي
 نېغون نيکتماني نوڼ گوتو چوړ يا
 ۴- چشمر دې چوکان چاليان
 ککين ککين ککيني لا آبايان
 ۵- قلايېر کويان زلفان کاليان
 نعت خورن ککون مواليان
 ۶- سکه نيمني سرت شياليان
 چدان اتمکي عشق باغيان آليان

بجھري باز دي وائڻڪڻ ڦڻ ڦڻي
چڻي مڙگان دي نال شيڪار گهڻي
ڏاڙي مڪي دليان دي چوهر ڀونڀر
آنان علم عقل دي جهاه ٺهين

۱۱۰ - ڪافي رُوپ ڦرو

سانون رات راتو ڪي راتون
مين بيرنگ ٿي ڪي ڪي
مين تون هڪو وچ حقيقت
مين چوڙ، پڪڙڙ گون مي تون
مشرپ منصوري دي پاڇوئون
بهدل اها (۱) جسم نه چائين

ڪافي رُوپ ڦرو (ڪافي)

۱۱۱ - ڪافي رُوپ ڦرو

ساڌي نال ڪي ڪي
بهر بندو ڏن مارين سانون
رُوز رانجهو دي سِر، سرواها
دُرُودا ڀالا يار دي دُستون
حبيت نالي (۲) مڻ ڦهلي دا

۱۱۲ - ڪافي رُوپ جوڳ

سانون ٺهينان دي ناز
چوڳ چاڻي ڏسي چاڻي
رُوز الست (مالڙي) روحان
راز غمان سير چاڻا، چاڻا
محبوبان دي نين شڪاري
گهور آهوان دي گهاڙا، گهاڙا

هـ - شاه منصور چيني بي سر و پا
 چشورت وچ ^{سراشکي} سر حقيقت پايا،
 بېدل نال سبب دي مائون ^{مائون} خادي ميليا ^{سراشکي} هزار (۱)،
 عشق خودي نون کاپا، کاپا.

۱۱۳ - کافي روپ مالکوس

ماڏي دل کسکي زوراور (۲) ويندا،
 ماڏي دل لنگي جادوگر جو ويندا،
 ۱- يک بيراگي کي کو تخت هزارون،
 رنگ پور رامه ^{سراشکي} چي بند،
 ۲- تخت هزاري دا صاحب ويکو،
 کليلان وچ ^{سراشکي} کير بند،
 ۳- هير ميان لئون سابي ميلان،
 نين آژاکي جو نين بند،
 هـ درد ليران وچ ^{سراشکي} خست،
 رو رو شور (۳) سل بند،
 و- بېدل رمز بازي ويک رانجو،
 عشق دا (۴) کليل کليل بند.

۱۱۴ - کافي روپ بلاولي

ماڏي نظر تئون دلير
 مائون قبول ^{سراشکي} شهنشاه
 ۱- لير بدار وانک کير
 هر دم هزار پير
 ۲- آ (ه) دتر تلي وري
 مؤمن نياڏي مائون
 کير ^{سراشکي} تو مک چيايا،
 چيرون ^{سراشکي} تسمادا رايه،
 توري گلي مین ميرا،
 چي ^{سراشکي} عجب تو لايه،
 عاشق اجهل ايتلي،
 اذا ^{سراشکي} یرمه ^{سراشکي} چيايا.

(۱) بېدل نال سبب دي ميا خادي مائون هزار... (۲) (يکس) (۲) زوران زور
 (يکس) (۳) شول (خ) (ه) عشق دي (خ) (يکس) (ه) آ (ف) يکس.

- ۳- در لړۍ لکېتو (۱) جتهان دي
 کتر غور يې (۲) آنهان دي
 ۴- بېدل (۳) د دَر دا
 ستړ مانگ اېني سیر دا
- قدرياد سق نهېان دي
 جن دم نهېان تي آيا
 آملې تديدم بتردا
 سگت تيدزا آيا (۴)
 س

۱۱۵- کافي روپ بلادلې

سیر لمانين آيا بار غمان دا بارو.

- ۱- ويکو حکيون بار درد دا
 ۲- درد غمان دا بار گهيرا
 ۳- درد يتلا دا باري لشکر
 ۴- عشق آنهان دي سیر تي ويکو
 ۵- بېدل مدقي خاکه لږين تون
- آلر نهېي دي آيا
 چر آنهان سیر چايا
 سیر آنهان دي ماهيا (۵)
 داډا ستر ستهاپا
 جت آنهان سیر چايا (۶)

۱۱۶- کافي

- ستم پلمپير کوښي دوجها
 ۱- هر شي دي وچ ظاهر هوا
 ۲- کتر يې غره زمين آسمان
 ۳- پوري بار پيرتون نيت نيت
 ۴- "خي" "نکتم" "نورچ جاني
 ۵- "آب" "تون کوچ لږين بېدل
- سیر سمجه انسان دا
 رنگ سارا رحمان دا
 سیر سپو شېخان دا
 جساما جبولان دا
 جتلا جان جهان دا
 وانف سیر لهان دا

۱۱۷- کافي روپ پست

- سوله تيدزي چشمان
 ۱- من مشتاقان دا رمزين غزين
 ۲- دار زلف دي در لړۍ اماندي
- سائون چيتک لايه
 گهور تسا ذي (۲) گهاپه
 نال ليريب قساپه

(۱) لکېتو (غ) (۲) کتر غور يې (غ) بېدل (۳) بېدل تيدزي دَر دا (غ)
 (۴) ستهاپا (غ) بېدل (۵) ستهاپا (غ) (۶) جت آنهان پيرزا گهياپه (ف) جت
 تونهان پيرزا لايه (غ) (۷) تيدزي (غ) (۸)

- ۳- روح لماندي نال روزازل وچ
۴- واکن سوتې سوتې سمورت
۵- بيدل بردا نېږي دَر دَا
۶- سورت دا پسيچ تو پایا
۷- محبت سچ مېلایا
۸- جتن سیرر نېدلوا مایا

۱۱۸- کافي روپ نټ کلیان

- سټان وېکو رنگ پياري (۱) دَا
۱- کهن تون مكي دا دس دېدل
کهن تون لاکو داري دَا
۲- کهن کهي عجائب آکان
شاهنشاه پياري دَا
۳- آب چشمايس (۲) لاهم لتهاس
تسويچ تسي زاري دَا
۴- بيدل شمس کهي روشناس
شمساع گيا سيماري دَا

۱۱۹- کافي روپ جوگ

- شاهنشاه سيالين دي وچ
۱- تخت هاري والي نوک ليا (۳)
۲- پار پورنگي کان تماشي
۳- شاه لياس چاکان دي پوري
۴- ونجولي آهني دي دل لادي تون
۵- لک درين دي ساتون بيدل
شونون چاکم سندان
سیر کورن دا رايه
سوسين رنگ پياري
کشت لاهم لتهاس
رسزين نال روچموياس
دايا چيرسک لايه

۱۲۰- کافي روپ داسري

- شاه درياهه نور وچ آيا
۱- سوج محبت دي کينا پشارا
آپ وچ آب مېلایا
پورنگي لوجون (۴) رنگ پياري
اندرو داهو پيار نيمارا

- ۲- بار برهم (۱) دا باري جو (۲) چاتا
عاشق سارا سیر تي آتایا (۳).
۳- عاشق دم مستصوري مارن
سیر "سبحاني" عشق آلیا.
۴- پیدل جو باطن سوئي ظاهر
عشق عجب اسرار چایا.

۱۲۱- ڪافي روپ ڪامول

- شاهي طبع وچاون واري
۱- ظاهر بطن حسن (۱) فسادا
۲- شاه مستصوري قطار دي نالي
۳- "قم نياڻي" آبي (۸) آب ڪو آبي
۴- "خسني آلا" آبي مستوري
۵- آبشا راز ديشداني آبي
ول رولر ويس ستاون ڪيا، دولپا
آخند وعينه ستاون (۷) ڪيا.
جڳتا وچ ڏول تراون ڪيا.
شمس دا پوش ستاون ڪيا.
لوڪون آب ليڪون ڪيا.
پیدل نان ستاون ڪيا.

۱۲۲- ڪافي روپ آما

- شاه حسن دا شان
۱- شاه حسن ديوان (۹) عجائب جان
صورت وچ (۱۰) سلطان اڪيان آڻ (۱۱) اڙيندا.
۲- شاه حسن ديوان چو ديوان فوجان
جڳ دي والڪن ديون مويان
نرت ڪري طوفان چور جهاڙ پوڙيندا.
۳- شاه حسن دا شان هڪ گمان
نويندا (۱۲) درين ڪنر ايلمان
جانيرو وچ جولان "ليمن الحڪم" پوڙيندا.
۴- شاه حسن دا ويڪ جهڙي
چوڙ ڏيئا حشمان نصلي.
خوڪ چريندا خان عرش آبي (۱۳) وچ قدم ڏريندا.
۵- قاتل الموتور مڙيندا چوئي
حسن دا شان سچائي سويي.
پیدل عشق ديوان دم مستصوري مڙيندا.

(۱) بحر (۲) چور (۳) ر (۴) جاپا (۵) آڻاڻ (۶) ويڪن تيون
نڌان نون ماضيرو (۷) مڪم (۸) ويڪس (۹) ڪوڙاڻ (۱۰) ويڪس (۱۱) آڪو
(۱۲) دي (۱۳) ويڪس (۱۴) مين (۱۵) ويڪس (۱۶) آڻ (۱۷) سنڌا (۱۸)
(۱۹) عرش تي قدم ڏريندا (۲۰) ويڪس

۱۲۳- ڪافي روپ ٻلاولي

- صورت انساني دي اولي
۱- ايني پيره دا وچر بلزارين
۲- تن صورت قنار دي سها
۳- پتو تر پشيو ازان پير نئون پارا
۴- مار ايرنگي ڪاڻار تماشي
۵- صورت منجهو بهانا بيدل
- سجھو (۱) ڏسڪون اولو ايدا هئي
دولجا ڊول ڦيراوندا هئي
ساز سڙوڊ وچاوند هئي
نچ نچ ڦيرين پاوندا هئي
سڙس رنگان وچر آوندا هئي
رانول رمان ڦلاوندا (۲) هئي

۱۲۴- ڪافي روپ آسا

- صورت منجهو ديءَ سين روشن هئي سِر مارا
صورت نه ڪٽو آسڪون وو ڏور هئي تيارا
۱- محبوب سِر ڏائي آئينم مَر عطائي
۲- شمع جمال خويان آسڪي چتو ڪي س روشن
۳- وحدت ڪا جام منجهو ڏيد و ٿم ايني ڏانئون
ڪرنا قبول لله بيبي عرش هئي همارا
۴- بيدل ڏسڙده خاطر رهتا هئي ين پيره ڪي
آس پَر پڪوت ڪويجي نيشون اچي ڪا تقراء

۱۲۵- ڪافي روپ جهنگاو

- عشي ٺڳا ساڻون مايا مايا سايا
۱- عشق دا ميهڙا وچ سڀا سين
چشم آسان سِر چاها چاها چاها
۲- عشق جي جوڳي دا ايويڻ اڃا ڪي
سِر آسان ڏوي آيا آيا آيا
۳- ماهين سيلاني ساجو (۲) ميڙي ٺڳن
ڏاڍا چيتمڪ لايلا لايلا لايلا

ههڪ پتل وڃ آڏاويڪا،
 ”آنا الحئي“ آلاويڪا،
 سونهي ڪون سڏاويڪا،
 سوليي سڀر ٻڙهاويڪا،
 وهڪ وجود وڃاويڪا،
 ماهي مٽڪ وڪاويڪا.

۱- مذهب دي باتيان ٿئون ٻڙها
 سوليي لا مذهب سڀي وڃ
 ۲- شيما سڀي ٿيئون سوڪا
 بي سيري دا مذهب ٻاڪڙ
 ۳- بيدل چوڻي وحدت دي وڃ
 جاء پڄاء آهين (۱) ڪون جائِي
 ٿون

۱۲۹- ڪافي روپ ڀروھ

هڪ (۲) ٻيڪ ٿيئون (۳) پالا،
 ڪٿان ٿيڏا (۴) ٿاڻا،
 عرض ٿيڏا آهين،
 ڪيئون ٿيڏا آنا،
 ڪيئي ٿيڏن (۶) ٿيڏا،
 ويڪ سڄاڙ دا مال،
 ڪيئون وٽڪ سڀالا،
 اها آپ (۸) پڄاڻا.

لا مڪانئون ڪيئون ڪر آهين
 ۱- ڪيٿان ٿيڏا ڄم ڄم اندر
 ۲- آهين پڇري وڃ ڪيئون ٿيڏن
 ۳- مٽڪ آهين ٻڃ (۵) ٿيڏا ٿيڏي
 ۴- عشق ڪيٿا ٿيڏن وڃ ڪيٿا
 ۵- همت حال ٿيڏي ٿيڏن ڪيٿا (۶)
 ۶- ٿيڏن وٽڪ ٿيڏا ٿيڏن
 ۷- بيدل مطلب ڪيٿا ٿيڏا

۱۳۰- ڪافي روپ سورٺ

حرف پڙهين ”ههڪ آوست“ دا،
 ڌيان ڌرين ”ههڪ آوست“ دا،
 ڏڪر ڪٿين ”ههڪ آوست“ دا،
 ڄاڙهين پڙهين ”ههڪ آوست“ دا،
 نڀال ڌرين ”ههڪ آوست“ دا.

ٿيڏي عالم دا جي ٿيڏن ٿيڏي
 ۱- ڌمڪ ٿيڏي ڌمڪ (۹) ٿيڏي
 ۲- ڪيئي ٿيڏي (۱۰) ٿيڏي (۱۱) ٿيڏي
 ۳- ٿيڏي ڌيڏي ڌي ڪيئي وڃي
 ۴- بيدل جي ٿيڏن ”ههڪ آوست“ دا مطلب

۱۳۱- ڪافي روپ جوڳ

مٿن ڪري سڏائي مال،
 رُوح اسانڏا وڪالا،
 ساڏا چري ڪمالا.

ٿيڏي ٿيڏي دل ساڏي
 ۱- ڌر ٿيڏي ٿي سڏا سڏي
 ۲- وڪيڪي ٿيڏي ٿيڏي وڪيڪي

(۱) آهين ٿيڏن (۲) ٿيڏي (۳) ٿيڏي (۴) ٿيڏي (۵) ٿيڏي (۶) ٿيڏي (۷) ٿيڏي (۸) ٿيڏي (۹) ٿيڏي (۱۰) ٿيڏي (۱۱) ٿيڏي
 (۱۲) ٿيڏي (۱۳) ٿيڏي (۱۴) ٿيڏي (۱۵) ٿيڏي (۱۶) ٿيڏي (۱۷) ٿيڏي (۱۸) ٿيڏي (۱۹) ٿيڏي (۲۰) ٿيڏي
 (۲۱) ٿيڏي (۲۲) ٿيڏي (۲۳) ٿيڏي (۲۴) ٿيڏي (۲۵) ٿيڏي (۲۶) ٿيڏي (۲۷) ٿيڏي (۲۸) ٿيڏي (۲۹) ٿيڏي (۳۰) ٿيڏي
 (۳۱) ٿيڏي (۳۲) ٿيڏي (۳۳) ٿيڏي (۳۴) ٿيڏي (۳۵) ٿيڏي (۳۶) ٿيڏي (۳۷) ٿيڏي (۳۸) ٿيڏي (۳۹) ٿيڏي (۴۰) ٿيڏي
 (۴۱) ٿيڏي (۴۲) ٿيڏي (۴۳) ٿيڏي (۴۴) ٿيڏي (۴۵) ٿيڏي (۴۶) ٿيڏي (۴۷) ٿيڏي (۴۸) ٿيڏي (۴۹) ٿيڏي (۵۰) ٿيڏي
 (۵۱) ٿيڏي (۵۲) ٿيڏي (۵۳) ٿيڏي (۵۴) ٿيڏي (۵۵) ٿيڏي (۵۶) ٿيڏي (۵۷) ٿيڏي (۵۸) ٿيڏي (۵۹) ٿيڏي (۶۰) ٿيڏي
 (۶۱) ٿيڏي (۶۲) ٿيڏي (۶۳) ٿيڏي (۶۴) ٿيڏي (۶۵) ٿيڏي (۶۶) ٿيڏي (۶۷) ٿيڏي (۶۸) ٿيڏي (۶۹) ٿيڏي (۷۰) ٿيڏي
 (۷۱) ٿيڏي (۷۲) ٿيڏي (۷۳) ٿيڏي (۷۴) ٿيڏي (۷۵) ٿيڏي (۷۶) ٿيڏي (۷۷) ٿيڏي (۷۸) ٿيڏي (۷۹) ٿيڏي (۸۰) ٿيڏي
 (۸۱) ٿيڏي (۸۲) ٿيڏي (۸۳) ٿيڏي (۸۴) ٿيڏي (۸۵) ٿيڏي (۸۶) ٿيڏي (۸۷) ٿيڏي (۸۸) ٿيڏي (۸۹) ٿيڏي (۹۰) ٿيڏي
 (۹۱) ٿيڏي (۹۲) ٿيڏي (۹۳) ٿيڏي (۹۴) ٿيڏي (۹۵) ٿيڏي (۹۶) ٿيڏي (۹۷) ٿيڏي (۹۸) ٿيڏي (۹۹) ٿيڏي (۱۰۰) ٿيڏي

- ٣- ايتئون نه لائڻي ٿيئون لائڻ
٤- شوق ٿيڙي دا شغل چڱو (٢)
٥- شمع حسن دا بيدل عاشق
- ١- سارڻ سوٽ (١) نيمائڻ
٢- ساڙي سامهه سڃيائڻ
٣- تڙڪڻ ٿيڻي پٿرواڻا (٣)

١٣٢- ڪافي روپ مالڪوس

- مارها سڃئون، جوڳي ڪيو اڃاڏ وڻاڻا
١- مهن نيمائي ائون رانجهن ويڪو
٢- ڏن ڏن، سڃي سڃي سڃي سڃي (٤)
٣- سڃي سڃي سڃي سڃي سڃي سڃي
٤- عشق اٿان ڏي مير ناز ڪسڻ دا
٥- هير ڪيوت وڃ ڏوڏي نيت جالي
- جوڳي ڏاڍا چادو لڻا
چادو جوڙو بچاڻا
رو رو خال وڃاڻا
پرو ساڙي پاڙن (٥) آڻا
ڪيڏا ڪڏڪ چڙهاڻا
ويڪو رانجهو (٦) دا رايڻا

١٣٣- ڪافي

- بين نون تشاڙي ٿانگهه لڳي پيارا
١- ناز ٿيندڙان دي دريڙي نيميتي،
وڃي ڪنهن سانگهه ڪيٽو وسارا
٢- درهن ڪيٽو دي چاهه نه ڪافي،
ڏيندا عشق آڻانگهه پيرت پٿارا
٣- بيدل پير ڪس دي چاهه مڪلاست،
ٿيندڙن نيموڙا ٿانگهه عشق اٿارا

١٣٤- ڪافي روپ پروه

- ويڪو شاهه ڪسڻ دا آوندا
١- شاهه حسن دا مڪل سنگارن
دار پروه واليان ٿيڻ پاوندا
- آوندا وت رسوان لاوندا
شاهه وڃ ڪفر اسلامان
پاوندا دليان ٿيڻ گواندا

(١) مارڻ مڪل نيمائي (٢) ويڪو (٣) ويڪو (٤) ويڪو (٥) ويڪو (٦) ويڪو
ڏن مڪل مڪل مڪل مڪل مڪل مڪل (٧) ويڪو (٨) ويڪو (٩) ويڪو (١٠) ويڪو

- ۱- شاه (۱) دي توبع و نشوع لباسن
هر تظار (۲) سڱ ور ڪلاؤندا
۲- هر مظهر وچ رمز نيماري
بار صورت سڀ سماؤندا
۳- بیدل شاه حسن ديان ڪالهيان
هو در تشون جهاتي باؤندا
معجبي تر ڪوئن ال فراسن
لاؤندا مڙ سور معجباؤندا
هر وچ معجبه حقيقت ساري
ساؤندا وه ڪيل وڪاؤندا (۴)
اشون معلوم چوس وچ ملان
باؤندا شه ترس وڪاؤندا

۱۳۵- ڪافي روپ بلاول

- هر مظهر ميسن يسار ڪشون
تبيح وچون ڪهن حسن دا بهرا
۱- جهڙي وصف مين (م) ڏيوئ ڏي ڏالري
سبيح بصيرت آه نه ڪوئي ڏوڃها
۲- هر شيء ڏيوچ ظاهير هريا
ڪشون عي ڪشون زمين آسمان
۳- هري يار پير تشون اوت نيت
عشق اونار عجب گيهن آيا
۴- "نبي آئنگ ڪشم" تو وچ جاني
"آپ" نون ڪوچ تر ٿيون بیدل (۵)
منگ فيض عشق عرفان دا
ڪشم ورجسون ايمان دا
شائق ره ندين (۶) شان دا
سبحر سجدو انسان دا
رنگ سارا رحمتان دا
سبحر سجدو سجدو چان دا
جسامان وعر جيولان دا
شون تشون شاه سردان دا
چانوا چسان چنهان دا
واقف سحر نيهان دا

۱۳۶- ڪافي روپ جوڳ

- يسار عجب اسرار بنايا
۱- "خاني" آدم علي مشورتم
۲- بره لاون دي خواهش ڪيچي
۳- "وئي اننگ ڪشم" خود فرمايس
۴- شاه منصور نوئن واقف ڪرڪي
۵- شيخ صعان جهي ڪامل نئون
۶- بیدل تخت هزاروي دا سائن
احمد نون عبيد (۸) سڏايا
ڪشم شاه اسرار
صورت ڪيل ڪيلايا
آپ ميسن آپ صمدان
شور ڪشم چو سڏايا
چنهان ڪيل ڪيلايا
ورج سجدو سجدو

- (۱) شاه (۲) دي توبع و نشوع لباسن
(۳) هر تظار (۴) سڱ ور ڪلاؤندا
(۵) هر مظهر وچ رمز نيماري
(۶) بار صورت سڀ سماؤندا
(۷) بیدل شاه حسن ديان ڪالهيان
(۸) هو در تشون جهاتي باؤندا
(۹) معجبي تر ڪوئن ال فراسن
(۱۰) لاؤندا مڙ سور معجباؤندا
(۱۱) هر وچ معجبه حقيقت ساري
(۱۲) ساؤندا وه ڪيل وڪاؤندا
(۱۳) اشون معلوم چوس وچ ملان
(۱۴) باؤندا شه ترس وڪاؤندا
(۱۵) منگ فيض عشق عرفان دا
(۱۶) ڪشم ورجسون ايمان دا
(۱۷) شائق ره ندين
(۱۸) سجدو انسان دا
(۱۹) رنگ سارا رحمتان دا
(۲۰) سبحر سجدو سجدو چان دا
(۲۱) جسامان وعر جيولان دا
(۲۲) شون تشون شاه سردان دا
(۲۳) چانوا چسان چنهان دا
(۲۴) واقف سحر نيهان دا
(۲۵) يسار عجب اسرار بنايا
(۲۶) "خاني" آدم علي مشورتم
(۲۷) بره لاون دي خواهش ڪيچي
(۲۸) "وئي اننگ ڪشم" خود فرمايس
(۲۹) شاه منصور نوئن واقف ڪرڪي
(۳۰) شيخ صعان جهي ڪامل نئون
(۳۱) بیدل تخت هزاروي دا سائن
(۳۲) احمد نون عبيد
(۳۳) سڏايا
(۳۴) ڪشم شاه اسرار
(۳۵) صورت ڪيل ڪيلايا
(۳۶) آپ ميسن آپ صمدان
(۳۷) شور ڪشم چو سڏايا
(۳۸) چنهان ڪيل ڪيلايا
(۳۹) ورج سجدو سجدو

رون ڀڳت ب

۱۳۷- ڪافي روپ ڏيسِي

سُڪي وسي آپ، ڏکي وهي آپ، تئون ڪڇ آپ نون وڃون ز آڻي،
آپ سهڻا، آپ وي ميان.

۱- ”ڪثرت“ والوڙا ٺاهه ٺاهيس بارُ غمان دا سِرَ تي چاڻس،
جالي وڃ عذاب.

۲- ٻانڀ والي قيد سڏن آيا لڳي علي ”انسان نام سڏايل“
چوڙ خدائي خطاب.

۳- شام شهيد دا بيگم بقاؤڙ دا شان شهادت پير تئون ساوڻا،
هستي دا چوڙ حجاب.

۴- مستي دي وڃ سَن سَن ڪٽوڙا سوڙ گداز دي سُولِيءَ جو هٿا،
سَن سَن سوال جواب.

۵- بيدل سڀو تون ڳالهه هاري شهن سڙي وڃ هسوا يوڪاري،
چان خودي تون خواب.

۱۳۸- ڪافي روپ ٻروھ

عشق ”الست بر ايڪتم“ والا
۱- نار ”لڳي“ سِر جا آڻهان ڏٺو
۲- آڻهين ڏهاڙي دلڙي اسانڌي
۳- رانجهو دي رمز آڻان سَن موها
۴- مين ماهي وڃ ماهي سَن وڃ
۵- بيدل عشق دي مشرب اندر

خاميان نون ڪها خطاب،
جسرات نال جواب،
برهه ڪيئي پيشاب،
انسان پڻيا اسپاب،
هٿورشي ڪو حجاب،
نوين ڪوڏوهم ثواب.

رون ڀڳت ب

۱۳۹- ڪافي روپ سارنگ

سارنگ سِر سَڪوڪوڙ دا ڪٽر
۱- تسيڙي وڃ حقيقي ڪعبه
۲- پڻڙ اعرام تون وحدت والا

چوھ عشق والي عرفات،
ڪٽر دُور سڀيا درجاءَ،
ڪٽر چاڻي ذات عرفات.

۱- ورج. صفتا سروي محبت دي دم زورون زېدهان رات.
 ۲- خنځ حضور ماهي دا مړجا ها وېک پورتکون جهات.
 ۳- ککر قران خودري تون پيدل قبر عشق دا زم اثبات.

۱۴۰- کافي روپ سارنگ

سار لغار "آنا الحق" دا حق دي ذات کري اثبات.
 ۱- "آخوړيت" وچ آپ وچاوېن "متجه" دا راز منجهمني دوان،
 ماهير نبي ورج ذات صفت.
 ۲- چوړ خيال نه ککف والا بي ککيني دري لته تون سار،
 وحدت دي ککر وائي رات.
 ۳- بېچولي ورج وېک تعين ظاهر باطن ايک سررېچن،
 ويس لېس هتېن پاتون رات.
 ۴- جان جان "اها آپ" ار لکېن تان تان ذوق "نظمور" نه بکېن،
 "ذات" لېون رېچي وکېن "ذات".
 ۵- پيدل سار متاوسن هستي ماڼ پېچي ستصوري هستي،
 ايسي ککر عشق دا آهيات.

رونک د

۱۴۱- کافي روپ جوگ

ساليک چود وچود (۱) بيا کچ تن تون ار چلندا.
 ۱- "ناهودي" ورج اېنا جانېن ساليک سارا ستود.
 ۲- "لا اله" زبانون آکيه يئس نهېي (۲) نېو (۳) لادود.
 ۳- ماهورن (۴) "آنا" دي مول (۵) ار تيوي منص وري بکيه ستود.
 ۴- "سعدوسي" دي ميخانه تون بر هس جام شه ستود.
 ۵- "موتوا قبل الموت" بن تدا (۶) بود دل هسي بيه ستود.

(۱) ککر ترک وجود (۲) بکس (۳) نبي (۴) نبي (۵) نبي (۶) نبي
 (۷) بکس (۸) سار (۹) تدا (۱۰) نبي

۱۴۲- کافي روپ جهنگلو

- ۱- ماڅي دل دې طرف تښادي
۲- اگس اسان څي سټها مائين
۳- در د مټدان ديان سټ (۲) دانهين
۴- سوز فراق دې کړيښي (۳) خستنه
۵- "وَمَوْنَعَكُم" اپني قول تون
- دلبر (۱) له تر مين سترويسان
تانهگه لکېسي تکرار
آمين تون کڅړي وار
مکتب ورکيا مټنهار
سټها لويين تون سټار
پېدل نال تون بار (۴)

۱۴۳- کافي روپ ډناسري

- ۱- در تيڅي نبي آبي وکالي
۲- اټان اټان تيڅي آهيان
۳- چيري مړندي وټر نه وېږي
۴- تيڅي ډاجهون کون کړيښي
۵- حُسن حيرت وچ پېدل وټدا (۵)
- پنځن سوزي تڼسويږ
هري نیکاروړي هېر
در لېږتو داتنيگېږ
غوب تيڅي تڼسويږ
در د مټدان څي در لېږتو (۶)
ساليک چوړ ستريږ

۱۴۴- کافي روپ ډناسري

- ۱- پوشيده (۸) ټاټين رنگ برنيگي
۲- صورت ماري مټر آيهين دا
۳- نېان دې وچ اټهان سټهان دې
۴- وچ بريالين چاک سټاوي
۵- احمدر احمد آب مټاټس
۶- پېدل مټنجهي کولبي ساليک
- "آب نيا اظهاره
کټر نندا فقهش نيکاره
لور حُسن تيرواره
وېر ويکو رهواره
صاحب تخت هزاره
نالا شمس و عطاره
"وحدت" دا اسرار

(۱) نت سترويسان (۲) کړيښي (۳) کړيښي (۴) ټاټين (۵) ټاټين
سائين (۶) ټور (۷) گوتندا (۸) ټاټين (۹) ټاټين

۱۴۵- ګافي روپ سورت

- نوبن ساډا ګوني حال* نه پيچندا
۱- عاشق سئع الوهام انشي
۲- پالا تيمفي انساني والا
۳- "آلا" سنان سيري و آنا سيره
۴- دريان دي وچ توت آبيدا (۲)
۵- ګشتي و هم وچودي والي (۳)
۶- بيدل ويک دودي دهشت
- لک- را يونين نه سورين باره
فيکر دنيا دا نه چوړين باره
جان جيم وچ کورين باره
دور وچين نا (۱) دورين باره
جهاني يا ګبي اورين باره
بهر دنيا (۴) وچ چوړين باره
مټون نه سجدت ګنود (۵) سورين باره

۱۴۶- ګافي روپ ږوه

- نوبن اماندي (۶) نال پيارا
۱- آتون راتوان قريهان ماريان
خون ناب اکيان تون هاريان
ګډان ګنر تشاتي (۷) پوسي
۲- مين سوز قراق دي ماري
دريدار درکا (۸) هيکثاري
ډي جمار وصال دا سانون
۳- ګريون ګيتوه (۹) يار و سارا
ګتون درد ګري دلدارا (۱۰)
ننهيندي لتهين زار الله دي
۴- ګډان ديس اسادي اسپين
هسر هسر وک يشمان چاسين
سورت ګتون نور شهودي
۵- بيدل دي مينک سويچي (۱۲)
سو اپنا سگي ګنيچي (۱۳)
وحدت دا جلوه ډي ګر
- ګډان شي سټن چشمان چاره
جيتو جان سدا مين واريدان
نيت باهر پيرم دي واريدان
ساډي داسر درد پکاره
شب و روز ګريپندي زاري
ساډي درلي لست ګهن ماري
ګر پيخود بي اختياره
ګيتون ريتي چوړ غريب بچاره
بالبل فريساد پکاره
ګاشي سيګهزي سار سچاره
رکيل پور (۱۱) ګولر الاسين
نيدان نال نيڼ آواسين
آوي وچ قنظتور نيرواره
فريساد قيسراق سټيچي
تتون ګون خيال خودي دا ګنيچي
پتر دوست دوتلي دي ټاره

- (۱) داور نه وچ وچ غورين وار (خ) بګس (۲) آبيدا (ن) (۳) وچوړينيت دي (خ)
بګس (۴) تقي (ن) (۵) تون (ن) (۶) سادي (ن) (۷) پوسين (ن) (۸) ورکا
(خ) (ن) (۹) ګنيچي (خ) (۱۰) غار دنوا (ن) (۱۱) وصال ګول پور الاسين (ن)
(۱۲) سټيچي (خ) (۱۳) سو اپنا سگ ګنيچي (خ) سو اپنا سگ (ن)

۱۴۷- کافي روپ بلاولي

جاني ساډو سين سار	جيويين مشافر وانا واهو
۱- کام کيږوډ ۶ موم وچاږو (۱)	آديسي آهنکار (۲).....
۲- ست چڙي سک کيږوډ کن جو	سیر تي پارې پار.....
۳- کري اپاس چڙهي آکاسين	بانگو (۳) بي اختيار.....
۴- تن سوار پتون جو کيږوډو	کري سوگگن گذار.....
۵- پيدل عاشق نهې (۴) پگيت جي	سرت رکچ سپ پار.....

۱۴۸- کافي روپ جوگ

چاک کيتا سئون چور (۵)	چاک نهين کوټي چور د کين دا
۱- چاک نهين کوټي چاک دي خلعت (۶)	آسي نيسمورو نورو
۲- چاک سربندا چشم دي چوتان	ويندي سين (۷) وهلوږ
۳- هيرتون رو زرانجهون (۸) دي کيتا	مليکين وچ مشهور
۴- ويکي نين خماري نهين دي	مين نون کيتا مخځوږ
۵- پيدل سار قارا (۹) لاسوين	جيويين ماريا شاه منصور

۱۴۹- کافي روپ بلاولي

حسن (۱۰) تشادي سين (۱۱) چاڙهي	سولي تي منصور
۱- خولير سين خماري تيڙي	ست قيسون مخمور
۲- چوت چشم دي عشاقان نون	کيتا چيکنا چور
۳- شيخ صغان نون کيتا عشقي	مليکين وچ مشهور
۴- تيڙي کيتي کڙا پکارې	موسلي برسر طور
۵- تيڙي مشتاقان نون پاوين (۱۲)	تو بين حور قصور
۶- هتر شني دي وچ کيڙاجاني	توسډي ذات ظهور
۷- پيدل "رحمت" دا ټيپي ماهر	وهر "دوټي" کر دور

- (۱) کار، کترمو، دانو موم وچاږو (غ) (۲) انکار (د) (۳) بانگو (غ) (۴) آتون
 (غ) (۵) چاک کيني دل چور (ف) (۶) خلعت (ف) (۷) سا (ف) (۸) رانجهون
 (غ) (۹) قارا (غ) (۱۰) عشق (پکس) (۱۱) سين (م ۶ د) (۱۲) پادوين (د)

۱۵۰- کافي روپ ذخايری

دلزي ساڅي چور کيت ۶ ډوليا.

- ۱- چوري لږندا زوري لږندا (۱)
- ۲- در تېڅي تې عاشق شدي
- ۳- اکيان تېڅيان ڪاربان ڪتځيان
- ۴- بېدل جهي ڪيئي نمائي
- ۵- لږندا (۲) سو دستور
- ۶- قيري پاڻندي ضرور
- ۷- پريان منجور
- ۸- گهائي تېڅي گهور

۱۵۱- کافي روپ سورت

- ۱- رانجهو، ساڅي ويسرهي يار
- ۲- "وَتَحَنُّنٌ أَتَسْرِبُ" دُورنه چالين
- ۳- "وَهُوَ مَعَكُمْ" آيتنما ڪنتنم
- ۴- صحيح سئندن هيڻ ازل ڪنون
- ۵- "فَدَابُ الْمُؤْمِنِ" جهوڪ رانجهن (۵) دي
- ۶- آڻندا پاڻندا رمزان لاڻندا
- ۷- وسندا ڍولن نيڻن (۲) يار
- ۸- لڙي (۴) سڀ جهيڙي جهيڙي يار
- ۹- ديان دي وچ دوري يار
- ۱۰- قرقر ٻاندين (۶) قيري يار

۱۵۲- کافي روپ بست

- ۱- ساڅي گهر سائيان
- ۲- سڻ سڻ آڻندا مڻ مڻ پاڻندا
- ۳- سئهن مٿاب اکيان ترڪس
- ۴- "آدم" داوتر ڪترڪي بھانا
- ۵- اوڻ سڙي شاهه سڻ دي
- ۶- سئوئي سورت رنگ عجانہ
- ۷- پيرڙا پاتس گهور ٽون گھاسر
- ۸- ويڪن انھين دي ڪيتي ستاني
- ۹- گل ڪليا باغ ويھار
- ۱۰- مشوھن مٽس مٽسدار
- ۱۱- ڪيئي وچ خمار
- ۱۲- "آپ" هـوہـا اظھار
- ۱۳- گل گل نيا گلزار
- ۱۴- ڪٽيل ڪٽلاند همار
- ۱۵- نين چاتس نروار
- ۱۶- بېدل جيـهـي هـيـهـزار

۱۵۳- کافي روپ ڀروھ

- ۱- ساڅي طرف سڀها پھتا (۷)
- ۲- آسون ديس ٽساڙي جائني
- ۳- خلعت (۸) خاص "حسن" دي پھري
- ۴- هتي اڃ سھڻي يار
- ۵- سورت ڪر سينگار
- ۶- آئيـسـون اظھار

(۱) ڪٽوندا (ل) (۲) ڪٽوندا (ل) (۳) قيري يار (ه) ويڪس (۴) آئي (ل) (۵) رانجهو (ه) (۶) پاڻندي (ه) (۷) پٽيا (ل) (۸) خلعت (و)

- ۳- صورت وړچ د كالي د پسون
 ۴- ناز دې نارك خوب مريسون
 ۵- كتنون نون اتش وړچ مريسون
 ۶- ليري نون مريسون كس گيپسون (۱)
 ۷- بيدل ويك "سُن" دې اولي

۱۵۴- كافي روپ پلاولي

- صورت "انسان" دې اولي
 ۱- "سِر" آنا آمند پلا ميم
 ۲- جسم ملسم دې اولي عيشتون
 ۳- پاكبازان دې رساون كيشي
 ۴- پرتكي علاج دې صورت مينا
 ۵- درين كتر دې رمز هت وړچ
- ويك تر كون آيندا بار
 سمجهر تر كون مينا بار
 كشتري كپل كيلندا بار
 چشان كون چلندا بار
 شاهي حكم هيلندا بار
 بيدل پول پيلندا بار

۱۵۵- كافي روپ جوگ

- عشق لگيا تدبيران وكيان
 ۱- نارك ناز دا لگزا جتهن نون
 ۲- عالم فاضل عيشتون مولدي
 ۳- شه رانجهو كتون عشق چوږا (۲)
 ۴- حكمتا آنر وچايدا عيشتي
 ۵- پير طريقت خوكه چترروي
 ۶- شاه (۳) منصورتون پورهي كينا
 ۷- بيدل درد عشق دې كشتي
- عقل دا كچا اختيار
 روتسدا زار و زار
 امي مير بي دستار
 كويون تخت هزاره
 بدوستف وچر بازاره
 گل دې وچر زنده
 سولي دا همداره
 تورت هچماوي هماره

۱۵۶- كافي روپ كامول

- عشق دې كمر امدادي
 ۱- نكتر تر آئي اصل امان نون
 عقل اندوهم كتون پگيان باره
- لورم تسان دې (۴) مين لگيان باره
 شوق جبهه كاشي شادي
 (۱) تان نر سداكي گيپسون (ف) (۲) چوږا (م) (۳) شيخ (غ) (۴) پيكس
 (۵) تبادي (پيكس)

- ۱- ويراني وړج حُسن هتکاسي آ (۱) کيستی، آرمادي،
تار ليدنه دي مين تگه يان ياره،
۲- حسن دي آئي حاصل هوئي، آيه کتبيستون آزاد دي،
توبستان ښه ديديان وگهيان ياره،
۳- ښډل نالي رگ هتر حالي تيشون هتي قسم غمدادي،
رانجهال تون رمزان اکهيان ياره.

۱۵۷- کافي روپ بسنت

عشق اسان تون ورکيلابا (۲) عجب اسرار "حسن بيرنگي" رنگ مين آيا.

- ۱- روپ بسنتي گيهن، هر آيا لگسوي برهه بهاره،
۲- هر گل سرور ظاهر بهاران (۲) چمن چمن چوقاره،
۳- لعل رنگ شراب شهودي سترگس تمين خماره،
۴- "آيدنم تو کو افتم" وجه الله، اينون کرين (۴) اعتبار،
۵- طريحين طريحين حسن تماشا هر گل تگل نيطاره،
۶- هیکا هیکا ذبکالي ذريدا "وحدت" ورج گل خاره،
۷- ښډل ويس بسنتي (۵) ويکن تونر حسن درواره.

۱۵۸- کافي روپ ډورب

- عشق دي لاون کيستي چاک بساونددا
۱- چوڼک سيالون رانجهو آيا عديت دا منصوبه پاي،
۲- کلي کلي وچ تيرا باوندي مير تسي چاتا سار،
۳- مشک ورج سربلي رکندا نال سيالين رمزان لاوندي،
۴- چوڼيس شاهين ښيري گداني کتريندا درد پکار،
۵- عشق دي رانجهلي وچندا رانجهو رکندا غل غل خندا،
۶- چوڼک کماون کمر چتهيندا رُونبدا زار و زار،
۷- لمر نيشون منريندا "آنا" لاون دم انهيده،
۸- هرويا ظاهر شاه نيوتا آپ اييا اظهاره،
۹- کريهي چال چلندا "انوين انوين" دا کتر بهانا،
۱۰- ښډل رانجهو سوياره ښډل رانجهو سوياره.

۱۵۹- ڪافي روپ جهنگلو

لَتَ نِي پَتِي تَ دلُوي چيرِ پاڻ دي چمڪار.

۱- ڪُٽِيوَان دي ڪَنرِ پَل پوندي،

"نُٺُ" "نُٺُ" دي ڪوڪار.

۲- مَنهنَ ذِتا مائون مَدَ هوشي وِچ،

چشمِ پاڻ دي چمڪار.

۳- فوجِ حِسنِ دي شَهرِ درلين وِچ،

آڪِي-پِيئي فُٽَر مَڪار.

۴- رَختُ وِ بَختُ سَپُ فُٽَر لَتَ نِي پَتِي،

نِيزَ بَازانِ تِي-رِوار.

۵- بِيڊل جِيهِي وِچِ راتاهي،

ڪُٽِيوِي سَهيَسَ هِزار.

۱۶۰- ڪافي سر آما

جنهن سِرُ-تُوليءَ ذَرُتُوا.

پيرت والا ڪوئي پُور.

مَسْتُتُ هويَا مَحْشُورُ.

ذَوَقَتُون هِيسَ خُروَر.

مردانا مَشْهُور.

سُوجِ مِينِ رَمِ مَسْرُورُ.

مَسْرُدُ آما مَسْخُور.

۱- آءِ اڃا تڪرانهن نئون پُڙا

۲- پسي ڪَٽَرِ جامِ چِٽالَتِ والا

۳- حقِ اثباتِ دي ذِيولَ گِواهِي

۴- سِرَ گِيرومِ عِشاقانِ پسي مَسْرَ

۵- عِشَقُونِ آءِ "آءِ اَلْعَنِي" بِيڊل

۱۶۱- ڪافي

هميشه عاشقِ قتل ڪريندا يار.

مشتاقانِ نئون سَريڻدا يار.

رمزِ مائون تَ ڏسندا يار.

رمزِ پاڻ وِچِ رَکيندا يار.

پَر ڪَٽَرِ جامِ پَٽيندا يار.

نَازُ دي خَتَنجَرِ نال.

۱- نِيڙانِ دي شَمشِيرِ مِينِ ويکو

۲- لَتَ ڪَرِ لِيڙِي نالِ رَمُذِي

۳- مَسْ-ڪَٽَرِ لِيڙِي دردِ مندِانِ دي

۴- بِيڊلِ تيري دردِ ڪا دائِم

رديف ر ڙ

۱۷۲- ڪافي روپ ڏناسري

- توبين اٽلئو سڪوئي آوريه
 ۱- "آلائي ڏسان سيري و آنا پوره"
 ۲- "خلق آلام عتد پان سو رتد"
 ۳- "من زان شير لنگد را يه الحق"
 ۴- سوريه مير "آنا الحق" والا
 ۵- "من عرف" سولي فرمايا
- "آدم" نان پها نا ڪي پوره
 دام دواي بي دا ٿوڙه
 شڪ شهنما سبي چوڙه
 ويڪ جمال دا چوڙه
 شاه سچا يا شور
 بيدل "پيايي" پوڙه

۱۷۳- ڪافي روپ ڀروه

- نيهن دي ٿڪي تي سالڪ سنجهن ڪڏان نه پرجهن آوريه
 ۱- آيتا پيد سو پورهسي (۱) والا سن سن عقل ايسوي متولا
 ذهن رهسي اي زور
 ۲- عارف علمر ڪجهي دي عالم وحدت والي صوفي عالم
 ويندي ڪتابان چوڙه
 ۳- رفند ڀڪاني چوڙ ڪتابان ويندي شوق دي (۲) راهر شتابان
 دام دواي بي دا ٿوڙه
 ۴- "آخري رت" دا علم پڙهندي دم متصور ي مرد سرتندي
 پهندي تخت لهور
 ۵- بيدل خيال "خودي" دا ڪاوين (۳) تڏان ڪو مطلب دلدا ٻاوين (۴)
 وهر پيايي دا پوڙه

رديف ڙ

۱۷۴- ڪافي روپ ڦٽ ڪاهان

- ظاهر پيئن سنجهن نهين سگهندي
 ۱- سوتهاڻ راهه حقيقت دا هتي
 ۲- "لن" ترائي "عششان" نالي
- راندان والو راز
 لاشڪ عشق مچاز
 آغا نيسورا ناز

- (۱) برهن والا (ع) (۲) شوق دا (ع) (۳) بيدل جيءَ نون خودي نون ڪاوين (ع)
 (۴) بيدل (ع) تڏن دل دا مطلب ٻاوين (ع) (۵) (ڪي)

- ۳- ”مٿن غمدا“ غبطاڙ نه آڪيا
 ۴- آپ آڪيندا يار ”آقا الحق“
 ۵- ڪيڏان بهاري ناز دي مٽيند
 ۶- ڪڏان بهي پروا نه چليندا
 ۷- بيدل دو جڳت طبعه ڪريندا
 آئين (۱) دا آما (۲) آواز،
 سوئي ۽ ڇو، سير باز،
 حقيقت وٺڻ ڪٿي نڌا نڌا،
 ڪيڪ وڃر سوز گداز،
 عيشيتي دا شهباز

۱۶۵- ڪافي روپ جهنگلو

- مسار گهٽديا سائون
 ۱- غمزو رت زين (۲) چوڏون چٽڪي
 ۲- لار نيتا ساڌا مٿر سڙاها
 ۳- عشق حُسن نون آهت دي وڃ
 ۴- عشتانان دي قسمت ايڪا
 ۵- بيدل چالين ڪوئي ڏهاڙا
 نيفدان والوي ناز،
 جبرهن بختري باز،
 آجڻ هي افسار،
 جڙندا ناز و نڌا،
 سڄڻ دا سوز گداز،
 سوئي وڃر سڄاڙ

رويف سن

۱۶۶- ڪافي روپ بست

- پير مه بست ڪي باس (۴)، ڪوئي ڪوئي پاوي،
 ۱- لار گداز مين پوء ”مٽه“ دي پاوي، ڪو خاص الڳ خاص،
 ۲- ويڪ گلان وڃر جتوا ”ذاتي“ هوئيندين (۵) گم حواس،
 ۳- پوء بهار بهيرنگي ڏئي، آوي ته نالر تپاس،
 ۴- هر هڪ ڪٿل دا ويڪ تعاشا، ليوين رتڙ شناس،
 ۵- مٽي ”وحدت“ دي پي نيت بيدل، رهنا مٽت مٽاس،
 پير مه بست ڪي باس (۴)، ڪوئي ڪوئي پاوي،

۱۶۷- ڪافي روپ جوڳ

- چوڙ ”ڏوئي“ دا ديس،
 ۱- آئين گم ڪرڻ وڃ آبي،
 ۲- عام، عائد ڪافي پڙ ڪندي،
 ”وحدت“ وطن منال سڳهڙا،
 عشتانان آب پيس،
 ندي هي ٿيندي نيس

(۱) آئين (۲) ها (۳) غمزي رتڙ دي (۴) وڃ وڃ (۵) ويڪس
 (۶) باس (۷) هوئيندي (۸)

- ۲- مشورت ويس مين ساچن گيڻي،
 ۳- آب سلا مشهور روي آين،
 ۴- بيدل پرھ دي گهڻي آيا،
 ۵- لنگرين لنگر لپس،
 ۶- ڪڏان پلي ڪڏان ويس (۱)،
 ۷- بهري (۲) دڙي ويس.

۱۶۸- ڪافي روپ نت ڪڏان

- صورت دا واهاري آيا ساڌي ديس،
 ۱- عشق دي ڪيڻي رانجهن ڪيڻا چوڙڪي تخت زاري،
 ۲- رنگو ٿوري وڃ دهر ڪرڪي شاه ٿوري بڪياري،
 ۳- درد ليرالون در در رانجهو رو رو ڪرندي زاري،
 ۴- عشق دا هي آيس،
 ۵- آه انا نهين مير تي چاڻس وار ڏسڪاندي باري،
 ۶- بيرت لائي برديس،
 ۷- بيدل جيھي ڪيڻي بارو هزارن هڪواري،
 ۸- تارڪ تار دي لیس.

۱۶۹- ڪافي روپ بستت

- موتن ٻارا ڪر آيا بستتي ويس،
 ۱- سڪتو دورچ ڪل، اکين گل ترڪس،
 ۲- سورو چمن ڪوئي دا دهشا،
 ۳- نول بهار بهشتي سڻيان (۲)،
 ۴- "وعدت" دي غوثو ٿون هوندا،
 ۵- بيدل هتر ڪل مير لاهي،
 ۶- مھڻي روپ تون صدي مين باوان،
 ۷- سنبيل ڪالي ڪيس،
 ۸- لائن خاص لپس،
 ۹- خوب ڪلي چوڊيس،
 ۱۰- رنگ "ڏوئي" دا نيس،
 ۱۱- انساني آيس.

۱۷۰- ڪافي روپ ڏاولي

- يار ڪر هندا لفظي لفظي،
 ۱- ڪڏان بهري هن دا پور ٿون،
 ۲- تار دا تارڪ چوڪا ماري،
 ۳- ڪر هني ڪر هني ويس،
 ۴- لائن خوب لپس،
 ۵- نيس ٿي پوڪا نيس.

(۱) ويس (۲) بهري (۳) بهشتي سڻيان (۴)

- ۳۔ ڪُنِيَهَ مَظْهَرٌ وَج زُحْدِ عِبَادَتِ اَنِهِيءَ (۱) دا هِي آيسُ.
 ۴۔ ڪِڏان پَنڊَتُ (۲) ڪِڏان قاضي بَنڊا ڪِڏان لَئِيَلِ (۳) ڪِڏان قيسُ.
 ۵۔ ڪِڏان سَڌاوي بيدل نالا چوڙ وِطَن پَرديسُ.

ردیف ق

۱۷۱۔ ڪافي رُوپ جهنگاو

- عَشَق دا بَحرُ عَمِي
 ۱۔ بحر بي بايان عشق سَئِيحي
 ۲۔ سَڌِيان دا وَتُ ڪَمُ نَرا ناڻهن
 ۳۔ ”وحدت“ واليان ڪيلان ڪيلان
 ۴۔ ڏک سک دي وِچِ رانجهو آها
 ۵۔ حال ”هَمْدُ“ وِچِ رَه تون بيدل
 غوطي مارن غازي
 غازي هروڙ غَربِيقُ
 آوي ڪو (۴) عَشِيقُ
 صوڻِي صاف طَبرِيقُ
 رَسِز واليان دا رَفيَيقُ
 چوڙين ”فِرَقِ“ (۵) فَرِيقُ

ردیف ڪ ڪ ڪ

۱۷۲۔ ڪافي رُوپ بلاولي

- آهِي هِنْدُو مومَن اِيڪ
 ۱۔ حاجي بَنڪي مَڪي ويندا
 ۲۔ ڪاڻِي، مَکَرا آپ بَچاري
 ۳۔ ڪاڻِي ”اَنَا الْحَقُّ“ دادِ مَاري
 ۴۔ مَترِ مَظْهَرُ وَج بيدل آڪي
 وِچ عَقِيدي (۶) ”وحدت“ والي
 آپ ڪَتهِي لَئِيَلِڪُ
 آپ ڪَري مَترِ تِيڪُ
 ڪاڻِي نِيمازي تِيڪُ
 بارُ سَلامُ عَظِيڪُ

۱۷۳۔ ڪافي رُوپ بلاولي

- مَترِ گهٽ دي وِچ هوري ڪِڙِي (۷)
 ۱۔ آپُ تُون آهي پُولِي گهٽندا
 ۲۔ مَلاَ قاضي بَنڊا ڪَترُندا
 ويڪڻا هي (۸) تان ويڪُ
 ڪَڪِي ويَسُ اَنِيڪُ
 سوھــمــنــا دا ويڪُ

(۱) آهي دا هي آيس (ف) (۲) ڪڏ پندت ڪڏ قاضي (غ) (۳) ڪڏ لئيلي ڪڏ
 لئيس (اع) ڪوئي (ر ۽ و) (د) طوق (ل) (۶) عقيده (ر ۽ و) (۷) مَترِ گهٽ
 دي وِچِ هوري ڪِڙِي (غ) (۸) ويڪڻا هي تان ويڪُ (غ).

- ۱- دین کټر دې نهمت چاکټر
۲- عادی ټي معشوق مډاوي (۱)
۳- ویدل کونا کونډي جټیوا
۴- اژي اېو-نسا لیکه
۵- کټر نډا وېکا وېک (۲)
۶- اصل حقیقت ایکه

رونډل

۱۷۴- کافي روپ ډناډري

- آه تون امان ډډي کول
۱- تیډي شوون نیت کټر بندریان
۲- سیر تیډي تون شوها ماین
۳- فالر عشا فان دې رک میل رانیل
۴- درسون (۴) تیډي دا ویدل پاسي
۵- مډا جرون من نعالی دا ډول
۶- پتلا ټوئي پازا
۷- کټلوی کټلوی ورج کول
۸- جیندډي کټن مین کھول
۹- میډي ټوئي تون ټول (۳)
۱۰- سیکوړا کټونکټ کول

۱۷۵- کافي روپ ډلاولي

- دټاډي دي بېک ټي اټوډي (۵)
۱- سیریه بزرگي سادي نتي
۲- زور زغار وره دا وهنډا
۳- لاف مریندي غمیر وره نالی
۴- شکرانا جو لعا امان تون
۵- سافي بار پلا ویدل تون
۶- ټیت لعت دي (۶) ټول ۰۰۰ پتلا
۷- انډون آکيا مین چل
۸- کون پټي امان پل
۹- وېک کټوډي پل
۱۰- شپه نتي دا ټول شل
۱۱- برره دي سي ټیال کټل پتلا

۱۷۶- کافي روپ کامول

- پسارا جټور جالین سادډي (۲) نال
۱- ټپین تسان کټون کټي کټي کټي کټي
۲- پټل ټساډي مین ټول کټي
۳- اټان اټان مین سب اټان
۴- اصل ټساډا (۸) ویدل بکر دا
۵- مین نالی دا حال
۶- وری ترانډ ډي پال
۷- فیډا خوب غبال
۸- سون سون سون سون

(۱) آکیندا (۲) دیکا دیک اغ ا د ویکرا (۳) ټول (۴) (۵) (۶) (۷) (۸) (۹) (۱۰) (۱۱) (۱۲) (۱۳) (۱۴) (۱۵) (۱۶) (۱۷) (۱۸) (۱۹) (۲۰) (۲۱) (۲۲) (۲۳) (۲۴) (۲۵) (۲۶) (۲۷) (۲۸) (۲۹) (۳۰) (۳۱) (۳۲) (۳۳) (۳۴) (۳۵) (۳۶) (۳۷) (۳۸) (۳۹) (۴۰) (۴۱) (۴۲) (۴۳) (۴۴) (۴۵) (۴۶) (۴۷) (۴۸) (۴۹) (۵۰) (۵۱) (۵۲) (۵۳) (۵۴) (۵۵) (۵۶) (۵۷) (۵۸) (۵۹) (۶۰) (۶۱) (۶۲) (۶۳) (۶۴) (۶۵) (۶۶) (۶۷) (۶۸) (۶۹) (۷۰) (۷۱) (۷۲) (۷۳) (۷۴) (۷۵) (۷۶) (۷۷) (۷۸) (۷۹) (۸۰) (۸۱) (۸۲) (۸۳) (۸۴) (۸۵) (۸۶) (۸۷) (۸۸) (۸۹) (۹۰) (۹۱) (۹۲) (۹۳) (۹۴) (۹۵) (۹۶) (۹۷) (۹۸) (۹۹) (۱۰۰)

۱۸۰- ڪافي روپ جو گڻ

۱- وڻگ پور ساڌي رُوح نه ٿاڻي (۱)	ويان رانجهو دي تال.
۲- روز ازل ڪنون رانجهن آبا (۲)	سداڏا محرم حال.
۳- راجهون ماهري دي سائون جنگا ورچ	جيپوڻ هريا جهال.
۴- تخت عذاري دا شاه سيلاني (۳)	چاندا چاڪان دي چال.
۵- ”پڳودي“ دا جمار پويستوسي	جتلوه ويڪ جهال.
۶- درن ”ڪهنر لعظي“ ورج لڙها (۴)	عشق دي چيدڙ (۵) جهال.
۷- راه منصوري اصل طريقت	پا سڀ خام خيال.
۸- خيال ”عهد“ دي تال تون بيدل	ڪوئيئي ڏهاڙا چال.

۱۸۱- ڪافي روپ پروڙ

رڪندي خُون ڪرڻ دا رها ڪرڻ لڏي سام ڪرڻ دا سجا
چشمه ڪرڙي چال.

۱- جي غولي غونيريز سونج	نيسهون لڳا آنهان تال.
۲- ناوڪ تاز دا لڳوا اسان تون	چنگر گئي قبول و قال.
۳- مدموشي ورج ٿيا نا پدا	غودي والا خيال.
۴- عشق شهباز لوڙيندا زوري	ڏوڏي سي والا ڏوال.
۵- بيدل تون ڏي پورهه گهيرا	سائين تون من سوال.

۱۸۲- ڪافي روپ ڪامول

عشق دي آيتي ڪيل	ڪوئي ٺاڪا ڪيلي.
۱- ڪٽ عقل دي هڪ ٻڪل وچ	پير هڪ ڪرپندا پيل.
۲- شاه منصور تون پورهه پتايا	عاشقان دا مٿر خيال.
۳- شيخ صمدان چوي ڪوئي مٽيل	لينون دا ڏاڏا (۶) نمل.
۴- ماعت ماعت سوليءَ ڏاڏو تون	مجتب پٺان دا ميسل.
۵- بيدل جهن تون عشق نه لڳوا	انهين دي حق واويل.

(۱) پانون (۲) آها (۳) سيجالين (۴) بيڪس (۵) لوڙيا (۶) (۷) چنڊ (۸) ڏاڏا (۹) بيڪس

۱۸۳ کافی روپ جهنگلو

- عشتی دی آلیسی چتسالہ
 ۱- راہ انہین وچر کیتی دلاور
 ۲- نامین مرنہ پان نامین جیند پان
 ۳- رنگ پور دی وچر مکرل اور مٹان
 ۴- تو پاجھون ساڈا جیہ نیماٹان
 ۵- پیدل کثرت چوڑ تر ٹیوی
- پیرہہ دی آلیسی چال (۱).
 دَرَدَ کیتی ہائیمالہ
 ہٹی ہٹی میڈی حالہ
 وپان مامیسی دی نالہ
 مہر نظر مکر پالہ
 وحدت نال وصالہ

۱۸۴ کافی روپ ہلاولی

- تہرب تہمین وچر "قال"
 ۱- شاہی شرفی نہ ملیا ہرگز
 ۲- قیل مٹال دی نالہ تر ٹیوی
 ۳- پاجھ (۲) "نہا" دی نہ ہوئی کوئی (۲)
 ۴- اکین "اثبات" دی نالہ ٹون ویکین
 پیدل محکم رکین مدامیسی
- جان جان حامل "حال" نہ ٹیوی
 کٹھن ٹون کالہین نالہ
 جندہا جوش جلالہ
 واشف رنکر وصالہ
 چلوا جوتہ جتھالہ
 "وحدت" والا خیمالہ

۱۸۵ کافی روپ جهنگلو

- کھیسی کھیسی (۴) لالہ
 ۱- عشتیان دی دل تہانی
 ۲- هوٹن امان ڈا سارا نیشتیہ
 ۳- مٹن وت کیر وکر تہین رکندا
 ۴- تہین تہان کٹون مٹھا مائین
 ۵- ہارا چکر جالہین چالہین
 ۶- دُرس تہیڈی دا پیدل پامیسی
- رمزان ساڈی (۵) نالہ
 کٹرکی جوڑ چمالہ
 چشپان دی کٹر چالہ
 ساڈی طرف غیمالہ
 شخیمسی ساڈرا حالہ
 ساڈری نالہ
 مہر نظر مکر پالہ

۱۸۶ کافی روپ ہروہ

- "وحدت" دا رکہ خیمالہ
 ۱- جان جان مٹالی متھوکر ٹیوی
 کثرت کٹل نمونا طلسم
- تہ ٹون "ویکین" ویکین
 تہرب تہمین وچر قالہ
 سمجھو سمجھو نام مچالہ

(۱) چالڑی میان (یکس) (۲) پاجھہ فنا دی نہ ہوئی کوئی (ج) (۳) پاجھون نہا
 دی ہوئی نہ کوئی (ج) (۴) کٹھن کٹھن (ج) (۵) ساڈری (ن)

- ۲۔ مھينن صورت وچر سڄايا
 ڏرين ڪنهن سڀ ڪيل ڪلهندا (۲)
- ۳۔ وحدت دي وچ شڪ دي ڀارو
 ايڪ سڙوڻ انيڪ ائين
- ۴۔ اور ٿورين ڪوئي اچي آيو
 رانجهو چاڪ سڌايا عيشيتون
- ۵۔ ”خَلَقَ الْأَشْيَاءَ فَهُوَ عَيْنُهَا“
 نهيال ”هنه“ دي نال ٿون ڏيول
- شاهه بي بيئل (۱) بي مثال،
 غير دا وهن وصال،
 ناهي ڪا موڻ مڃال،
 ايڪ ئي جوت جمال،
 آڪاسين پاتال،
 آڪي جهنگ سيال،
 رڪ ٿون سرت منيال،
 نائين ره ره مڙ حال.

۱۸۷۔ ڪافي روپ ڀروھ

- ويڪو رانول رمزان لٽان
- ۱۔ جنهن دا رنگ ٽڪوڻيائي
 آ صورت وچ انساني
 ويڪو دهن عقل ڪنهن ڪيان
- ۲۔ اڀرين ڀار دا آها واپا
 ڪيڻان ”وحدت“ راز چٽياپا
 حيرت وچ مين جو پٽيان
- ۳۔ سڀا صورت ٻئي ٻئي آوي
 برهين دا دود ڏڪاوي
 مين گهور ٿيڻان دي ڪوڙيان
- ۴۔ ڪيڪ سون ڪڪ سڻان
 ڪيڪ عشق دي وچ انسان
 حيران ٿي بيخود ٿيڻان
- ۵۔ سڀ زهد عبادت (۵) ڀورين
 ”هستي“ دا ٽڪوڙا ٿورين
 لا من تن برهين پٽيان
- ڪيڪن ڪيڪن (۲) اسان ڏي نال،
 نال ارضي نا آسماني،
 موچلوا ڏيندا جاني،
 بيرنگ رننگ مثال،
 سڀ صورت آپ سڀا،
 ڪيڻان ”آناالحي“ آلاپا،
 ويڪو ٿو ٿو (۴) جوت جمال،
 آڪوڙيڙيان رمزان لاوي،
 عشق والي ڏيڏا آزادي،
 ويڪو ڇهين دي آئيي چال،
 ڪيڪ ٿيڪ ٿيڪ ٿيڪ فرزان،
 انهن موج ڪيڪا مٽيان،
 هتي سڄو ڳال محال،
 وچ جانن جيسم ٿون ٻورين،
 ڏيول ”پانين“ ٿون ڀورين،
 رڪ ”وحدت“ والا نهيال.

(۱) نه بي بيئل مثال (ن) (۲) آيو دي (ن) ايڪس (۲) ڪوڙ ڪافي (ن) مھين
 مھين (ن) ٿون ٿون (ن) (۵) طاعت (ن).

۱۸۸- کافي روپ سارنگ

- يار يگانا (۱) هترجا وسندا ځنل نه، ېسي کتون ډول.
- ۱- دړين کفر دي بهير تباڼ
- چلندا چوکړي چول.
- ۲- ناهي ملان آپ سڌوي (۲)
- بهندا کتابان کول.
- ۳- "اننا الحق" دا هوکا ماري
- ډول ټيراوونډا ډول.
- ۴- لشر ګېډي دل عشانان دي
- دلبر چشمان چول.
- ۵- دلبر آپ ټسي بېدل آبي
- غازي دوتبي نوڼ گهول.

روپف م

۱۸۹- کافي روپ ذناسري

- حسن دا چلوا کعبه تېلا (۳)
- عشق آبادا امام.
- ۱- آښرو دي مـحـراب مـقـامـل
- کړندي مـرـد مـدام.
- ۲- آک تکبير ندا دي سمجون
- "موتوا" واليري مام.
- ۳- عشق دي رام دا هرک مانع
- کفر آتسي اسلام.
- ۴- عشاناندا مشرب اولهان
- مـجـهـه مـسـکـوـډي مام.
- ۵- بېدل "وحدت" دي کترواني
- جو "ميت" خوځي "رام".

۱۹۰- کافي روپ جهنگلو

- حسن دي هل هنگام
- ساډا هوش نيچتا.
- ۱- عشانان نوڼ حيرت هوځي
- حسن دا ويکر حشام.
- ۲- "مورت" دي وچ ويکر نوڼ وافيح
- "معني" واليري مام.
- ۳- شاه منصور نوڼ حسن پيلابا
- "وحدت" والزا چام.
- ۴- اهما مورت مير الاهي
- چوږ بيا غطوا خام.
- ۵- روز ازل کښنوڼ بېدل سڌوا
- عشق والا احترام.

(۱) يگانو (غ) (۲) ذسوي (ه و غ) (۳) چلوا حسن دا کعبه تېلا (ل).

۱۹۱- کافي روپ جوڳ

- رانجهو ٻار پڙايا سائون
۱- چڙهي جوش جلالت والي
۲- ويڪر جمال جوکي دا ستڻان
۳- بيوس لڳيان ساڌيان اکيان
۴- آکر گيان دي پٽ ناري (۱)
۵- ”بيخودي“ دي خيال مين بيدل
درد عشق دا جام،
ننگ وچاڀا نام،
کيا ساڌا آرام،
دل تون پيا ڪوئي دام،
عشق ڪيا چائن عام،
رہ تون متحو مدام.

۱۹۲- کافي روپ جوڳ

- رڻج رانجهو دا ڪم ڦيڙا
۱- لئون ٿو وڃ تبيڪ دي وائي
۲- نال ملوان طلب دي ستر تون
۳- وڃ صفتا مروي محبت دي
۴- سر عرفات عشق دي هوندا
۵- خاني خاص خدائي دي وڃ
عشق دا پٽ احرام،
هو هو هٿل هنگام،
خيال غودي دا خام،
بي سرويها پتر گام،
عارف تون انساهام،
بيدل ڪر پترام.

روپ ن

۱۹۳- کافي روپ جوڳ

- آءُ وس رانجهو ساڌڙي ويڙهي
۱- توجيها مين ڪوئي نه ڏيڙا
۲- انهي دل ديواني دي ويڙن
۳- ڏيڙي باجهون آرام نه پاوي
۴- بيدل سوز جنهنين سیر آيا
تاکيهيان لڳيان مين تون،
مين جيهان لک تين تون،
آکر ستاوان (۲) ڪنهن تون،
جيتڪ لڳوا جنهن تون،
درد دريان خبران تين تون (۳).

(۱) اک لڳيان دي نيت ناري (ل) آکر اڳيان منک ناري (ب) (۱) ستاوان (ع)
بکس (۳) تنهن تون (ع) بکس

۱۹۴۔ ڪافي روپ بلاولي

- آهي وسندا آهي وسندا
 ۱۔ درين ڪفر اوصاف انهن ڏي
 ۲۔ ڪيما گرو اڪبر اعروفي
 ۳۔ ڪٿان جتنبي آي سڏاويندا
 ۴۔ ”ڪثرت“ ڏي وڃ آڪي بهرين
 ۵۔ بيدل رنگ ڏي اولي وڃين (۳)
- هي شيما سڀئي ڪئون
 ڪيتر سوس ڪيتر ترعون (۱)
 جيها شيها ترها سون (۲)
 ست ڪٿان مڃن ڏن
 جـاـa
 بيسرنگي سي ۱۔ پڇئون

۱۹۵۔ ڪافي روپ ٻروھ

- آپئون غير نه چائين
 ۱۔ صورت معنيٰ ذات صفات مين (۴)
 ۲۔ عبيد ريت ڪئون مردان وانگن (۵)
 ۳۔ مار دروئي غوطه غازي
 ۴۔ حال حقيقي ڪثر ٿون حاصل
 ۵۔ وحدت والي رات تي بيدل
- اها سِرُ سڃاڻين
 مين ديان موان مالين
 اهنسا خيال آڪائين
 پوري تون (۶) آب پچائين
 قرب (۷) نه سڃو ڪهائين (۸)
 ڪامل ويسه آئين

۱۹۶۔ ڪافي روپ گڏوري

- اوسين ڪول سان ڏي ڪڏانهان
 ۱۔ فوج حسن ڏي اڏيان
 ۲۔ مائي محبوبان ڏي مڻيان
 ۳۔ تون هي مڏا موهن مياڙا
 ۴۔ تون ڪيئون ڪرچاوان چيڙا
 ۵۔ زور زوري لٽوڙي جالات
 ۶۔ دل هڻ ڪيئون ڪرچيڙا
 ۷۔ هٿر آلاوين تون بيدل نالي
 ۸۔ تيڙي پريت تون هٿا نالي
- نيت نهاريان نساڻريان دانهان
 تبغ نرسندان ڏي ڪٽيان
 درد فراق تون (۹) ڪريديان دانهان
 توجها اور نا مين ٿرڙا (۱۰)
 تيڙي مڱيدهان نيت نيڪاهان
 ۱۱۔ پريت دامن نال پات
 سڻ عشق ساڙي ديان آهان
 تيڙي ڪٽي ڪٽو ڏا ڪٽالي
 ستر خيال ثواب گناهان

- (۱) ڪٽي مٿي ڪٽي ترعون (ف) (۲) جو شيها، سو سون (غ) جو شيها سو سون (ن) ايڪس
 (۳) آئي ويڪن (و ۴ م) (م) ذات صحت وڃ (ف) (د) وانگن (ف) (۶) بران تون
 (ف) پرتون (غ) (۷) ڪٽي تون (ف) (۸) وڪائين (غ) ڪريون سڃو ڪهائين (ف)
 (۹) تون (غ ۵ ف) ايڪس (۱۰) تون جيها مين هور نه ٿرڙا (ايڪس) (۱۱) هجي (ف)

۱۹۷- ڪافي روپ نٺ ڪلميان

- آءُ تئون سنجھ مڙسادين
 ۱- توبين ساڌا حال نه ڪوئي
 ۲- نانءُ الله دي يار پيارل
 ۳- نانءُ تيڏي چڱو ويڄ هٿيان
 ۴- آءُ اڃانڪر نٺوڙي لات ه
 ۵- بيدل تولي وتي ويڳڻو (۶)
 ساڌي ديري (۱)
 دلبر دور نه جائين (۲)
 ساڌيان (۳) بختن خطائين
 آهنا تنگ نپاوين (۴)
 هن ول چيت نه چاوين (۵)
 ماهي سڪڙا و رکاوين (۶)

۱۹۸- ڪافي روپ بست

- باغ بهاران من نهين پاوندي
 ۱- ”وڙي“ آفتسگم“ هيري اندر
 ۲- جنوبي گڙ گلزار پي اوني
 ۳- ويڪ تماشا وحدت والا
 ۴- چيرن بي ٻوه هزار دي پائي
 ۵- هار سينگار عجائب ڪيشا (۶)
 ۶- تيري بلبل ويڪ تماشا
 ۷- بيدل عشق دا لالا وانڪي
 ”ڪل شتي“ هڙ هڙ الله“
 باجهون ويڪن ياران وي
 خوب ڪٿي گلزارن
 سوئي بست بهاران
 مست هوني هوشيارن
 پل گئي (۸) سڀ ڪارن
 رڪيل ڪل رخساران
 بلبل ڪرڻ پڪارن
 داغ ڏسا دلدارن
 هڪو ويڄ هڙارن

۱۹۹- ڪافي روپ پروھ

- باهج تيڏي مٿر جاونديان
 ۱- بلبل ساڻون ياد جو هونديان
 ۲- اڳن اسان ڏي يار مسافر
 ۳- سال عشاقان راتيان ڏينهان
 ۴- بيدل جيون چوڻي ڏهاڙا
 طرف ساڌي مڙ آوين
 تيڏي وسنديتن جائين
 ميڪهڙا قبرا پاوين
 رمزان نيان لاوين
 ڪن هادي دا ڳاوين (۱)

- (۱) ويڙهي (غ) (۲) جاوين (غ) (۳) ساڻون (غ) (۴) پڪس (م) نوانين (غ ۽ ه)
 (۵) هن ول چيت نه چاوين (ف) (۶) بيدل تو ان ٿوري ويڳڻا (غ) پڪس
 (۷) ماهي سڪ وڪائين (غ ۽ ه) (۸) پل گئي (غ) (۹) ڪٿيا (ف) (۱۰) آهنا
 دا ڳاوين (م ۽ و) پڪس آهنا دا ڳاوين (غ ۽ ن)

۳۰۰. کافي ريخته سالکوس

- ۱- باجهوون ناني-ي ټپوون اهنې
 جان جان "هسي" حرف پښتاني
 ۲- مزلان پرمدي (۱) کسز هيداها
 عليم لږه ني مشانان دي باجهوون
 ۳- "آخند" ويکو "کثرت" مين آيا
 عاشق آپ مشوق به آهي
 ۴- منصوري منصب دي باجهوون
 ذاتي زور نه هاوي جبر تکر
 ۵- جان جان عشق نه ټپوي ماني
 پيدل سځ "العشق هو الله"
- عشق دي راه، بتاوي کون.
 سیر "مستيني" سمجهاوي کون.
 رنډي رمز ستاوي کون.
 اور هر-هاوي کون.
 کښه آهين دا هاوي کون.
 دوجها (۲) بېج سمواوي کون.
 اس رس-سي آوي کون.
 پورهر دا بار آواوي کون.
 وحدت جام هلاوي کون.
 اس بن مار جواوي کون (۲).

۳۰۱ کافي روپ جوگ

- ۱- اگيان لگيان ميان چکيان
 ۲- رات اندري رانجهن کيښي
 ۳- ويکن سيني سهڻي صورت
 ۴- بيوس نانا جي اساندا
 ۵- عشق جوگي دي پيدل مانتون
- رانجهو نال مين ويسان (۴).
 عشق مين به-وس ټيان.
 ټيران هکلي (۵) لټيان.
 سوج نيمان دي ټيان.
 شرم حواء کسئون کټيان.
 ويک لايان هڅ بهيان (۶).

۳۰۲ کافي ريخته روپ پروه

- ۱- تيري لښي مين دلبر
 رنډي وعاشقي مين
 ۲- تيري کلي مين آوندي
 کيښونکرتون مک چاوندې
 ۳- ساډي طرف تون آوين
 چاهين (۷) هر الاوين
- ټيرندا درټدر هون.
 مشهور وچ شهر هون.
 نيت ايت مين ټيرا هاوندي.
 درمن کي منظر مون.
 سزکي کڙان نه جاوين.
 مشتاق به نظر هون.

(۱) پرمدي (ف) (۲) دوجها (ف) (۳) اس بن مار جواوي کون (غ) (۴) نال
 دي ويسان (ل) (۵) هکلي (غ) ټران جهنگل لټيان (ل) (۶) پټيان (آش مستي
 ۷) چاهين (ن)

- ۳- پشمان دېان مار چوتيان
 گيڼه رته دليڼ (۱) ديان ګوتان
 ۴- بيدل ليدل ليدل
 اهدا ګر نه مائا
 عاشقان ديان پچ تون اوټان
 چشمن (۲) په ره ګذر هون
 آذر تيزي ورکالا
 تيزا مين څاګر درهون.

۲۰۳- کافي روپ کاوول

- تيزي سکر ويکن دي کيڼي
 ۱- عشق سادا آرام وچايا
 ۲- "لامکان" مکان اساندا
 ۳- تخت هزارا ملک اساندا
 ۴- ملک اتانين سادا ساجيد (۵)
 ۵- "وحدت" دي کنعان دا پوسک
 ۶- خال دي داني دي ګر خواهش
 ۷- بيدل احمدون (۸) عبيد سدا ګر
 صورت يک بتائي هون دوليا
 حسن دي نام لکان هون (۳)
 لاثان عشق هون آني هون (۴)
 چاک سيال ستائي هون
 لاثان (۶) سیر لائي هون
 ميصير وچ ورجائي هون
 زلف دي دام قسائي (۷) هون
 سار سلا سیر چائي هون

۲۰۴- غزل کليان

- بيوتک آ سنا رها
 سیر ذات ويګر صورت
 ۱- کيڼي انيک ظاهر
 چرخا بهي هيندو
 ۲- کاپا پک ليګر
 گوهر چنپا آهني
 ۳- کيڼ "عبيد" لائي
 دیندا دیکالبي شاعرا
 ۴- بيدل تهين وجود کا
 در شاهوار کھتي هين
 سهين رنگ مين
 شين و ملنگ مين
 نوري جمال ايک
 سونين فيرنگ مين
 آه و بادشاهه
 کس طور سګ مين
 کھ "من خدا" کي موج
 ويګر وټ و رنگ مين
 سیر سهل سمجھنا
 کلام و نهنگ مين

- (۱) دليان (ف) (۲) چشمن کا مستظير هون (ن) (۳) نام لکائي هون (ف)
 (۴) لاثان عاين تي ګر آني هون (ف) (۵) سادي ساجيد (ف) (۶) اسان لک
 (يکس) (۷) قسائي (ف) (۸) احمد و عید (يکس).

۳۰۵۔ ڪافي روپ جهنگلو

- جنهن سِرر آيا نينهن
۱۔ ناز دا ناوڪ لڳو جنهن نئون
آپي ڏسڻ ڏيسين
۲۔ سِرر اسان ڪيويں آڏو
رندا راتين ڏينهن (۱)
۳۔ درد عشق دي دمشت عالي
محبت والو مينهن
۴۔ نال سڌان دي بيدل مشڪل
جيون وڙهندا شينهن (۲)
تور نوان نينهن (۳)

۳۰۶۔ ڪافي روپ جوڳ

- جس دي ڀول نه ڀلين
۱۔ جيستون ڌارتون بهون گذاريا
توڻ ٿ ڪڇ (۴) اور هين
۲۔ ڀارتند آن وڃر بندر ٿيبي
ڇول اکين وانگي چلين
۳۔ هي دم مارا سِرر ڏلاهي
دهتر ڇا ڪڇ چلين
۴۔ ”وحدت“ والي خيال پر بخود
رمن سمجھ ڪيون رلين
۵۔ رندين والي رهند پر بيدل
گل گل وانگر ڪامين
وانگي حلاج تون هارين

۳۰۷۔ ڪافي روپ آسا

- جهاني شاه دروني ويڪين
۱۔ سورون (۵) ٿڌا منصب عالي
آپ ڪئون جي ٿيون خالي
۲۔ باطن سِرر ليهان ٿساڏا
سرش زمين آسان ٿساڏا
۳۔ ڪڏان شروع دي مڪلي ڏندي (۶)
ڪڏان راز رندي دي رندي (۸)
۴۔ جي تون انا آپ سڃاڻين
”عبدالبت“ دا خيال آڪاڻين
مظهر نور نبي دا تون هين
آپ ڪئون جي ٿيون خالي
سِرر اسرار عالي دا تون هين
شاهر نور نشان ٿساڏا
جڪو جوت چلي دا تون هين
ننهن ڪئون نازڪ رندي (۲)
صاحب سِرر حقيقي دا تون هين
بيدل برهم ديان سوجان مائين
سِرر ”نات نقي“ دا تون هين

- (۱) روني راتو ڏينن (۲) شڪاري شينن (۳) نياڻين لينن (۴) نياڻين لينن
(۵) اسون (۶) ڏندائين (۷) نئون ڪنن بار نازڪ رندي
(۸) ڪي تون رندائين ڪي (ن)
(۱) روني راتو ڏينن (۲) شڪاري شينن (۳) نياڻين لينن (۴) نياڻين لينن
(۵) اسون (۶) ڏندائين (۷) نئون ڪنن بار نازڪ رندي (۸) ڪي تون رندائين ڪي (ن)

۳۰۸۔ ڪافي روپ جوڳ

- ڇاڪڏڻهون ساڏاڇا مڙي سٺيان، وو
 ڪيڙاندي مين راهه نه ويسان، وو
 ۱۔ ڇاڪ سڏاوي ورجه سڀالين،
 تخت هزاري دا شاه مڙي سٺيان،
 ۲۔ رانجهوڏي رمڙ آڙڪ ورجه ڪيڙا،
 سوکها اسان ڏا شاه مڙي سٺيان،
 ۳۔ شاه هزاري دي شڪل ٿورائي،
 سرس ڪئون سچ شاه مڙي سٺيان،
 ۴۔ صورت دي ورجه ڏيوي ڏيکالي (۱)،
 جوت جمال، الله مڙي سٺيان،
 ۵۔ هادي عشق پتلاوي بيدل،
 رمڙان والا راهه مڙي سٺيان،

۳۰۹۔ ڪافي روپ جوڳ

- ڇاڪ نهين بار اسان ڏا (۲)
 ۱۔ جوڳوئي آڪي ڇاڪ رانجهوڏون
 ۲۔ ”آنسا آهڻد پلا مڙر“
 ۳۔ ڪال تماشاي شاه سيلاني
 ۴۔ وٽس انهن لڏي دلڙي ساڙي
 ۵۔ عشق دا تقى نقاش (اهوئي) (۵)
 عین نقاش تي نقاش اهوئي
- تخت هزاري ڏا سائين،
 انهيون تون گهول گهٽائين،
 حق دا حرف آلائين (۲)،
 وٽس ستايا اٿائين (۴)،
 لائي برهم دي تاهين،
 بيدل ٻول نه پائين،

۱۰۔ ڪافي روپ جوڳ

- چلن عشق دي چال سئين سگالي دا ڪم تاهين،
 ۱۔ ڪئون ڪنهن نه ٻاوين هرگز (۶) عشق حق سڀني حال،
 ٿوڙي تون چوڏهن علم پڙهاوين،
 ۲۔ علم عقل دي جاء نه ڪائي هيء (۴) ٿي ڪال بحال،
 جو تون اهڙا آپ وڃاوين،

(۱) ڏيکالي (غ) (۲) ساڏا (خ) (۳) آلاوين (۴) اٿائين (۵) عین نقاش
 تي نقاش اهوئي (ع) اڪس (۶) ڪئون ڪنهن نه ٻاوين تون ڪڏهن (غ) ل
 ۴ (۶) هيء (و ۴ ل)۔

- ۳- باجه عشق دي توژ نه پټوچين ټپي سپ غام خيال،
توژي تون خون جگر دا کاوين (۱).
۴- "وحدت" دي وټيني وچ پټه کر ټپل (۲) فيکړ دي نال،
کټوړا کوټ دټوټي دا ټاټين.
۵- بيدل محبت دي ميخاتون ټپوټن جام وصال،
ست ټپي کر منصور سټاوپن (۳).

پټه ټپي کر منصور سټاوپن

(پهکس)

۴۱۱- کافي روپ بلالولي

- چلندا چال "آنايت" دي هر منظر هر سلطان.
۱- شيعه آب تون ناجي چالي رکندا عالي شان.
۲- سټي کر ديدار دي دعوا خاص سټاوي خان.
۳- هيندو سړک سټورا ټپندا باتيان کر بيان.
۴- وچ بهشت ورځ تهين ټپندا ټپي تون سلمان.
۵- ټټ ټټير چمار تي چټوړا هرکو وچ آيان (۴).
۶- سچين سړ حقيقت ميردي حيرتون ټټر سچان.
۷- بيدل يار کريندا ظاهر آب تون هر عتيوان.

۴۱۲- کافي روپ جهنگلو

- چيټکه لاتا چاک، ماها مړوټيان.
۱- چاک دي نال ماڅي دل چټوټي،
چاک دي پيران دي خاک، سړمان کرټيان.
۲- سټي سټن وچ سيمالين سټنسيان،
راټجهودي حسن دي خاک، اکيان اژسان.
۳- حسن دا سجد فريض اسان تي،
سټي اکټون بياک، سړ ټريسان.
۴- بيدل ذات ظهوړا کيټيا،
ټټير آها پوښاک، پياټي پوړيان.

(۱) کاتين (م ۴ ل) (۲) ټپل (م ۴ غ) (۳) ټپي کر ست منصور سټاوپن (ل)
(پهکس) (م) اټان (و).

۲۱۳- کافی روپ بروم

صلا

- دَمْ ذاتسي مَهران (۱) چي ترن دَمْ نون ساڙين .
 ۱- دَمْ اسرار اَلْمَوْحِيَّتْ دا (۲) هيسعد بي پاين .
 دَمْ دريهم عَمِيْقِي اَوْدَاكِيْن (۳) قطرا ڪوون سَڪان .
 ۲- "وَقِيْ اَنْفُسُكُمْ" ويڪ ڪريندا دم دا اُهي بيان .
 "مَنْ عَرَفَ" موليٰ فرمايا دم بي نام و نشان .
 ۳- دَمْ دي ماهِيَّتْ نون هاوي جو هاوي سوجائي ڪوي (۴) ورلا ڪو انسان .
 ۴- مَنصُورِي مَنصُوب دا دل وچ "اَنَا السَّحَقُ" عتيان .
 دَمْ دي ٽال ٽون جال هيشه جا ڪائي جـولان .
 ۵- پيدل هير عنوان .

۲۱۴- کافی روپ بلاولي

- درد فراق دي ڪيئي سوزگذازي ڪيئي سائون چوڙ نه جاوين .
 ۱- دايِزِي ساڙي ٽسائو ڪيئي هُئِ وَل چِترَا نه جاوين .
 ۲- محبت دا مَنهَن مشتاقان ڏٺئون سولر مَحِيْب مَٿاوين (۳) نئين نئين رَمَزَن لاوين .
 ۳- نِيَتْ نِيَتْ نِيهَن ديان ساڙي ٽال لَنُو لَنُو دي وچ ساه دي وانگن سَهْشا بار سَٿاوين .
 ۴- پيدل عَدي نون ظاهِر باطن دلبر دَرَس دَر ڪاوين (۵) رَمِيڪاوين .

۲۱۵- کافی روپ بلاولي

- ڏيندا پار ڏر ڪالي ظاهر صورت دي سامان مين .
 ۱- آدم ٽالا ڏر ڪي اهنسا آيا سِيرَ عِيان مين .
 ۲- "اَنَا عَرَبٌ بِتَلَا عَمِيْن" آڪيَسر عَرَبِستَان مين .
 ۳- نَورُ نيمارا ذاتي چائين شرف والا هَر شَان مين .
 ۴- ڪنان طاعت آهي ڪَترُندا ڪَڪ آيا عَصاب (۶) مين .
 ۵- پيدل آپ ڪڙا رنگ لاوي (۷) ڪَڪر تي اِيـمان مين .

(۱) مهران (خ و ف) (۲) اَلْمَوْحِيَّتْ والا (ف) (۳) جو پاڻيڪا سو ڳاويڪا
 (۴) (ج) مَنصُورِي ڪَڪان نه مَٿاوين (ف) (۵) ويڪاوان (ف) (۶) پيڪي (۶) ايمان (و)
 (۷) لالي (ف)

۲۱۶۔ ڪافي رُوپ ڪا-ول

- ڏُون تي ڏن (۱) انهيون ٻجري وڃ جيسون تيسون چاليسون.
 ۱۔ ڏٺي ڪٿر ٻڙ انهيون ٻاڻي نون باواي عجب ميڪالي سون.
 ۲۔ اهديت دي آئيني وڃ (۲) آپ نون آپ وري ڪالي سون.
 ۳۔ ڪٿر ڏاڍو ٻڙ انهيون ٻجري وڃ (۳) نال ٻرت دي پاليسون.
 ۴۔ ٿور ڏوالي جيسم دي جائبي عشق عتاب آڌاريسون (۴).
 ۵۔ وقت ڪٿي ڪر ڪڙج ڏاسيا (۵) وڌي ڪي وطن سڀاليسون.
 ۶۔ صورت دا ڪر سڀر (۶) تباهي موج معنيٰ دي پاليسون (۶).
 ۷۔ ڪثرت دي وڃ اڪر ڏون ساعت بيدل ٻار گذاريه سون.

۲۱۷۔ ڪافي رُوپ جوڳا

- رانجهڙو والي رمز اسادي ساه سڀائي مٽيان (۸) وي
 ۱۔ صورت بيڪ ٻنڪي آيا حسرت دي وڃ پٺيان.
 ۲۔ ويڪر جمال انهيون جوڳي دا پير هيون ٻيوسن ٿييان.
 ۳۔ گهڙو گنوا هوش آڏا موج نيٺان دي نٿييان.
 ۴۔ آڌا چانڪ لڳيان سان نون بيدل ٻر دٻان (۹) پٺيان.

۲۱۸۔ ڪافي رُوپ بلاولي

- رانجهڙو نال مين ويسان ڪيڙان پڙان ڪٿون ڳيان.
 ۱۔ عشق اسادا شرم وڃايا هڻ مين ٻڌڙ ٻڙيسان.
 ۲۔ مين ماهي دي ميلڪر جو هوني شهران ڏکڻورا (۱۰) ڏيسان.
 ۳۔ مَر مَر رواها محبت ديسوچ ٻيڙي ستر سڪيسان.
 ۴۔ خاڪ ٻارڪ ڌڙ رانجهڙو دي چاه ڪٿون مين وٽيسان.
 ۵۔ مين رنگ ٻوڙئون (۱۱) ڪيٽي ٻڙي بيدل وڌي نر ويسان.

- (۱) دم (۲) اهديت دي وڃ آينه (۳) ڇوڙي نون وڃ ٻجري (ڄ)
 ۵. (۵) بيڪ (۶) آڏاليسون (ڦ) (ڊ) ڪٿي وقت ڪريسون ڪڙج دا سڀا (ڦ)
 (۶) سڀر (بيڪس) (۷) موج سڀي دي مائيسون (۸) موج معنيٰ دي مائيسون
 (بيڪس) (۸) سان مٽيان (م ۽ ل) (۹) دا (م) (۱۰) ڏاڍورا (ڄ، م ۽ د)
 (۱۱) ٿڌون (م ۽ د)

۲۱۹۔ ڪافي روپ جوڳ

- ۱۔ رانجهڻو نال مڻ تخت هزار ي ويسان
جڻهن دي شوق چوڙايا رُوح ساڏل
تڻهن دي نيشڻهن داليت نياھ ليکيا (۱)
- ۲۔ جڏان عشق رانجهي دي ويڙھ نيتا
جيت چاڪ دي جيتڪ چوڙ ڪريتا
بهر هي بيخود والا حال (۱) ڏرتا
حاضر ناظر ھستہ جاکي جتي جاري دي (۲)
- ۳۔ گتيا چوڙ انڌيرا هويا جڏان
ڏکئي ڏينهن فراق دي لنگھ ڪئي
جام پوئو مڃت دانگين بيدل
سُرڪا (۴) سوز گداز داناڻ (۵) ڏيوين (۶) ڪرهن پنجنش آيتي پال ڪنئون.
- ۴۔ ھن چٽيان جھنگ سڀال ڪنئون
انھين ڪثرت والي ڪشال ڪنئون
دل چاتم ملڪ و مال ڪنئون
تڏان ڪيتر عقل افعال ڪنئون
چٽڪ ٻڌان مڻ سُررت ڌوال ڪنئون
سائون توپھ ڏوڏي دي عيال ڪنئون
چٽي جيتري غير جتجال ڪنئون
روح (۲) روشن ڏور جمال ڪنئون
دل پاڻا ذوق وصال ڪنئون
بار پيرھ دي ڪلال ڪنئون
سُرڪا (۴) سوز گداز داناڻ (۵) ڏيوين (۶) ڪرهن پنجنش آيتي پال ڪنئون.

۲۲۰۔ ڪافي روپ جوڳ

- ۱۔ رانجهڻو نال آساڏا رُوح رکيا
شاھ (۲) چاڪ ڪيئي دل چاڪ ويڪو
آنيھن چاڪ دي پيران دي خاڪ ڪيان
سائون داغ نسراق دي ڏيڪيا
ماھي يار ٻاجھون پاؤن دي سول (۸) سي
ماڻھي باب سالان دا راج (۹) سارا
آھ ميل رانجهڻو مڻ تان رانجان پھون
آنيھن چاڪ آجاتيڪر آنيھن ٺئون
بيدل ٿندا ٿاڏي پھن پانين
- ۲۔ چاتم سِر خاندان غواڙيان ... جي
ڪڙيان نيشڻن ڪيوان نير واريان
پل ڪ ھاء ڪيچي گلي ڪياريان
تان مڻ ڏکيان گھڙيان گھاريان
مڻن ٺون باغ بستت پھاريان
آنيھن چاڪ دي سيرا ٺون واريان
عشقم درد دي ورچر گڏاريان
ڏاڏيان چوٽان چشيم پھاريان
مڻر الله ڪيچي آنيھن (۱) پھري

- (۱) مڱان (غ) (۲) خيال (ف) (۳) حق ھادي هويا (ف) (۴) ھن (غ)
(۵) سرڪار (غ) (ف) (۶) مان (غ) (ف) (۷) ڏيوين (غ) (ف) (۸) ماڻھي (غ)
روھي (ف) (۹) سول (م) (ل) (۱۰) ماڻھي باب سالان سارا (غ) (۱۱) ڌاريان ...
جي (غ) (م) (ل) ويڪو.

۲۲۱۔ ڪافي روپ ٻروھ

- رڪ تئون سرت سڃاڻ (۱) تہ تون ماھير ٿي وين۔
 ۱۔ معنيٰ مين محبوب اسان تئون ڪيھي (۲) بات بيان،
 ھي جڳ سارا ظھور ھمارا غير دا چوڙ ڳمان۔
 ۲۔ رنگ ٻيرنگي ھڪو چاڻي لا مڪان مڪان،
 ٻي نشان (۳) دا چٽلوا ويڪين اولي نام نشان۔
 ۳۔ پل نہ پئي ڪنھن پٽول تئون ھرگز ويڪي جوڙ جھان،
 ذات جلال جمال صفاتي ڪفر تي ايمان (۴)۔
 ۴۔ خيلت خاص حسن دي ٻھري مير ڪر سلطان،
 جوئي اندر سوئي باھر ٿور ٺيھان عيان۔
 ۵۔ حال حالاج دا خيال سدا رڪ،
 بيدل ٻروھ دي بات اھاڻي۔ اها آب سڃاڻ۔

۲۲۲۔ ڪافي روپ بلاولي

- رنگا رنگ ظھور ٿيڏا واھہ ٻيرنگ ٺيارا تئون۔
 ۱۔ گھر چوچڪ دي چاڪ سڌاوين صاحب تخت ھزارا تئون۔
 ۲۔ ”ليئي مع اللھ وقت والا“ ڏٻوسن آپ اشارا تئون۔
 ۳۔ ويس و جوڙي ٻھري ڪري ٿيڏا اھڻا آپ نظارا تئون۔
 ۴۔ عيشقون آپ آنا الحق آڪين مارين ٺيھن ٺھارا (۵) تئون۔
 ۵۔ بيدل تئون سمجھارين سھڻا سير وحدت دا سارا تئون۔

۲۲۳۔ ڪافي روپ گنوري

- ساڌي ٿال نو لينوڙي جو لائي مٽوچ وسند ئي ڏينھان تي راتين،
 ۱۔ سھڻا سائين تئون ماھر سڃاڻا سدا ڪرين شال سئين ٿال ماڻا،
 ويڪ ويڪ ٿو ٿيڏا جي نہ مال دمت نٿان دي ڪر شھيد ڪاتين،
 ۲۔ ٿيڏي ڪيتي ٻلي سين مڪان نيت نيت دفتر درڏ دا ليڪان،
 ڪڏان اسان تئون پائين (۶) ويڪان پلپل پچند پان عئين سائين۔

(۱) سوال (ن) (۲) ڪافي ھي (غ) (۳) ٻي نڀائي (ف) (۴) ڪفر تي ايمان (غ)
 (۵) ٺھارا (ف) (۶) پاس (ھ) ٻيڪي۔

- ۱- تخت همزاري دا رانجهن سائين
 ۲- چنډري نو تون گهولر گنهائين
 ۳- بادلو جوڙ بچايا نو مين تون
 ۴- ڪڙوڪ سکاوان ڪنهن تون
 ۵- پيدل نيدري دامن لڳرو
 ۶- ننگ دامن تونون آڳرو
- ۱- وچ ساليان تون چاڪ سڏائين
 ۲- چي گڏيون اسان ڏا، تون ڀائين
 ۳- حال ساڏا سڀ معلوم تين تون
 ۴- درد فراق تڙاڏي دي ٻائين
 ۵- مڙهيون تڙاڏي دڙا ڇي سڳرو
 ۶- جهنگي ساڏي سها پاوين جهانين

۴۲۴- ڪافي روپ جوڳا

- ۱- ساڏي تڙاڏي گالهين
 ۲- تين تڙاڏي سياحت ساعت
 ۳- راهه مسافر مارر گهيتيوني
 ۴- دل ساڏي وڃر آڳر (۲) ديرا
 ۵- عشق وانيان دي غمير سڃاڻي
 ۶- بي-وس لڳيان اڳيان پيدل
- ۱- ڀر ڀر ڪريسن (۱) لوڪان
 ۲- ناز دي مارن نوحان
 ۳- چشان دي ڏيئي چوڪان
 ۴- اڳيان دي وچ جهوڪان
 ۵- ڀي سڀير ڦيرندي ٿوڪان
 ۶- سهان لوڪان دي ٿوڪان

۴۲۵- ڪافي روپ ٻلاولي

- ۱- ساڏي رمز ڏساون ڪيتي
 ۲- عشق آڪيندي وچ ظهوري
 ۳- ڪئن دي ڦال (۲) تماي غلث
 ۴- آتش تيز خليل (۴) دي ڪيتي
 ۵- آدم تون ڪڙر ڪڙر بهشتون
 ۶- موسي تون ڪوهه طور دي آبي
 ۷- احمد تون آندڙ بيت والا
 ۸- ڇڪريلا وڃر هاڪيازان تون (۶)
 ۹- شاهه (۲) منصور تون موليٰ آبي
 ۱۰- "نر بادشي" آڳي شمس الحق دا
- ۱- عشق الپا مين ووين
 ۲- راز چنبايا مين ووين
 ۳- غوب پنايا مين ووين
 ۴- باغ پنايا (۵) مين ووين
 ۵- ڪيل ڪيلايا مين ووين
 ۶- ٿور وڙڪايا مين ووين
 ۷- سِرُ سڄاهايا مين ووين
 ۸- پيالا ٻيلايا مين ووين
 ۹- پتڪڙو چوڙهايا مين ووين
 ۱۰- پوڻ لڙهوايا مين ووين

- (۱) ڪريسن (غ ۴ ل) (۲) آڳر (ل) (۳) اندر (ن) (۴) ابراهيم (ف)
 (۵) ڪراها (غ) ڀڪي (۶) ڪريل ديوج هاڪڙدان تون (ع) (۷) شيخ (غ)
 (۸) ۷ (م) ڀڪي.

- ۱- مَنَ خُدا عَطاردِي مَنَ ڪَنُون
- ۲- تَمُوح تَمِي تُون وِج طوقان دي
- ۳- پُوسَمَن تُون ليڪَتَر ڪَيتَعاثون
- ۴- سَطايمي ڪَنون سَبتَعاثي دا
- ۵- بِيَدَل ساڌي ذات ڪَيتَون پُچند بن (۱)
- ۶- آپ اليا مين وومين
- ۷- آن ڪَڙايا مين وومين
- ۸- مِصير وِڇايا مين وومين
- ۹- پَيد ڪَهايا مين وومين
- ۱۰- پُول ڀلايا مين وومين

۲۲۶- ڪافي روپ بلاولي

سُئي نال لڳيان ساڌي ڏيدان، وي.

- ۱- جاذون ڪاذون بن بن آوندا (۲)
- ۲- رانجهن سائين آت سِالَبت
- ۳- رنگور دي وچ ظاهر هوان
- ۴- تَور دُونِي تُون عاتق رهندي
- ۵- خوف آيت تون عشق گوارا
- ۶- بِيَدَل سَها تين (۴) وسندا
- ۷- ڏيدان ڪرينديان عيدان
- ۸- ديان ڪرينديان (۳) خريدان
- ۹- شوق ساڌي ديان شُيدان
- ۱۰- وحدت نال وحدان
- ۱۱- وسري وعدي وعيدان
- ۱۲- بَتر ڪَوتَر (۵) بايان عيدان

۲۲۷- ڪافي روپ پروم

جيسم اسم

- ۱- صورت عشق دي هتي اڻيان
- ۲- اهنس شوقئون يار ساڌوي
- ۳- حسن دي چيڻ ڪَيتَون رَچَڙان چوهي
- ۴- شَملي اڻين ڪُون (۸) ويڪوهارو
- ۵- شاه شرف سَرمَر جِيهي ساليڪ
- ۶- حَسَن دي ڪيڻي جَڻيان هاري
- ۷- راه لاهرين وِج (۹) هوگهي واصل
- ۸- حَسَن دي سَچَهِ حَقِقت بِيَدَل
- ۹- اسم جسم (۶) دا چور گمان
- ۱۰- نالا هيندو مَسلمان
- ۱۱- موج ڪَوتَران مَهرِبان (۷)
- ۱۲- سُولِي تَسي چَوهندا سَطاَن
- ۱۳- حَسَن دي موج ڪيڻي حيران
- ۱۴- پير طريقت دا صُنعان
- ۱۵- ڪيڻي عارف بسا عَرفان
- ۱۶- صورت مَارا سِرُ سَبتَعاث

- (۱) بِيَدَل ساڌي ذات ڪيا پَچَندا بِيَدَل مِڌي ذات ڪيا پَچَندا هين (۲ ۽ ۳)
- (۲) جِڙان، ڪِڙان بن آوندا (۳ ۽ ۴) ڪَڙندا (۴ ۽ ۵)
- (۴) نَواڙي (۵) بَتر ڪَوتَر (۶ ۽ ۷) جِسم اسم (۸ ۽ ۹) بِيڪس (۱۰ ۽ ۱۱) موج ڪري مَني دا سَهران (۱۲ ۽ ۱۳) اڻين ڪَنُون (۱۴ ۽ ۱۵) ڪَنُون (۱۶ ۽ ۱۷).

۲۲۸- ڪافي روپ بسنت

- عشق دي لڳوڙي تيار مڃينئون .
 ۱- باغ بسنت پيار پيرنگي ڪليا گل گزار مڃينئون .
 ۲- پڻئون پاڻندا پڻئون سياوندا هاري دا ارار مڃينئون .
 ۳- جهنگ نون چوڙ ڪي تخت هزارين آڻين (۱) تڪرار مڃينئون .
 ۴- بيدل آهي عيادت مڃي دلبر دا ديدار مڃينئون .

۲۲۹- ڪافي روپ پروھ

- عشق دي چوڙ ڪيلن عاشق
 ۱- پويلي داوڏ دلينئون نيٺا (بازي) ۴ پروھ دي پڻ خود ڪيٽا .
 حال ڪنئون مين ڪيٽان .
 ۲- ڪيٽي فوج مڃين هٿواري لڳان دي گيٽ دست ڪٽاري .
 گهاٽل گهٽور دي لڳان .
 ۳- آند دي چاندي (۵) تير چٽاڻندي پروھ عشاق تيشان ڦيراوندي (۵) .
 نين سوساهي مڃين (۶) .
 ۴- چٽاڻو نڀور مڃين ذاتي ظاهر ٿيا وڃ پڻ حفاقي .
 لائين پروھ دي پڻ لڳان .
 ۵- بيدل پروھ دا چوڪا مشرب درد عشق وڃ ساڏا مطلب .
 لڳي پرويت دي پڻ لڳان .

۲۳۰- ڪافي روپ جهنگلو

- عشق تڏين امان آهي ڪل پڻوسي .
 ۱- ڪوڪر نه سگهندا جنهنئون نون لڳندا .
 پروھ دا ڪاري ڪان .
 ۲- سڀر امان دي عشق آندل .
 تير ڪيها طرفان .
 ۳- مڃينور جهنگلي غاڙي ڪيٽي .
 گڏوڏي لڳين گڏمان .

(۲) آه وڃن (ل) (۱) لڳان (غ) پڪس (۳) عشق (غ) پڪس (۴) چاندي (ف)
 (۵) ڦيراوندي (ن) پڪس (۶) هوان (غ)

۴- صُورني دا مَـرُ نَسِيـزِي آتـي
چاژميا عشق عَـيـان.
۵- بیدل هـَـلـتـون هرگز نه چـوړـين،
دَرْدَ سَـنـدي دامن.

۲۳۱- کافي روپ آسا

- عشق (۱) اک تو کون آهين (۲)
۱- کډان فريشان تون آدم دا (۳)
کډان وت ستر اهن کون زمين تي
۲- دُوح آني طوفان کړل وت
پوئس تون گوت پست سچي دي
۳- آتش تيز خلیل دي آني
مام کمان زليخا کيستي
۴- چندين بار جتر جيس تبلي تون
زکريا تون کتر چيرا، وت
۵- شمس کتون سن "آرني" آرني
حضرت تون سراج رلاکني
۶- پايښريد بسطامي تون
تبي حلاج "انا الحق" آکسي
۷- شمس الحق مښداني جکت سين
سن خدا عطار دي مښون کتون
۸- بیدل لال کرم کړ شاهي
تور تپاوین نيسون آشوبدا
- وت کي کي کام کړيندائين،
سجدا آن (۴) دښوونداين،
اځکون زار و زار روښنائين،
عالم لکې پوړيندائين،
سبحانکې هر ځوښدائين،
ساخ پوشت پښدائين،
ميصير وچ وچايندائين (۵)،
آتش وچ مښدائين،
تجلي زور کښوښدائين (۶)،
"لن تراني" دښدائين،
سجده راز پښدائين،
"ما اعظم خان" اکښدائين (۷)،
سولي پکړ جزاوندائين،
"نم يادني" اکښدائين (۸)،
بي حجاب ښوښدائين،
جي تون رمز رځښدائين،
جو هرجاه حکم هلښدائين.

۲۳۲- کافي روپ نت کليان

- کون چډاني سين چلندريان،
۱- غمي شادي عشق تيډي دي
۲- هيچر وهل دا ويکه تماشا
- آ وس نه سوي يار (۹)،
لوکان تون نه سين مښدیان،
حال عشق دامين هلديان (۱۰).

- (۱) عطا (غ) (۲) من (غ) (۳) دی (ف) (۴) آن (غ) (۵) وږيدائين (غ)
(۶) مښوښدائين (ل) (۷) اکښدائين (غ) (۸) اکښدائين (غ) (۹) پکس (۹) وږي زار
(غ ۶ هـ) پکس (۱۰) زور و سين وت کښديان (غ ۶ هـ) پکس.

- ۲- چوږ طريقتا زُهد عقل دا
۳- ناز عتاب دريان باهين پتو کتن
۴- کيڙي پيڙي نه من پانون
۵- بيدل تهڙل در (۲) سهڻان دي
- چال عشق دي مين چٽنديان.
موم وانگي (۱) مين گٽنديان.
شه رانجهو نال مين رکٽريان.
بسندي روز آزل ديان.

۲۳۳۳- کافي روپ جوڳ

- ۱- کي بهي لاتا يار جانبي
۲- لوکان ليکي گٽي انبالون
۳- رنگ پوردي وچ مين (۲) جوڙ لٽوا
۴- بيدل تينون دل من ڏٽوا
- پير ره دريان سائون بهيڻان.
مُحِب کي ٽي مسناني،
هوش عقل کٽون گٽيان.
چوڙ شرف سلطاني (۳)،
مين ته (۵) هراکي ٿيان.
ويکي حُسن حيران،
موج نينان دي ٿيان (۶).

۲۳۳۴- کافي روپ ډلاولي

- ۱- کي ٽ منڃوري ماريم نورا
۲- کٽان پير پيغمبر نالي
۳- کٽان اپني جوت جا گائين (۱۲)
۴- کٽان سڙي رڱ سڙائين
۵- کٽ (۸) بناير دين دا چارا
۶- ليل لاه عجائب لاهين (۹)
۷- ٿي هر آئين (۱۰) وچ وچالي
۸- راه هدايت ليک بتائين (۱۱)
۹- نور ظهور دا چرچا لاوين
۱۰- يوسف ميصري نام ڏرائين

(۱) وانگر (ه) (۲) ڏٽر (ف)

(۳) ۴ ۵ (ه) آه ويکو ماهي چوڙ شرف سلطاني،

قري گداگر سٿيان (غ).

(۱۲) سڙي (ف) (۵) شاه آيا جيلاني (غ) ويڪس (۶) نپان (ف) (۷) ستين (غ) ويڪس کٽان

(ف) (۸) ٽهائين (غ) (۹) آبس (غ) و ۴ (ه) (۱۰) ويڪس بتائين (ف) (۱۱) جڳاپين (غ).

۴۔ مکتان عشق والی جامانہ پوری (۱)

سار درد دا دُمل دمان

۴۔ فیہ ہاں پھر توں جہاں دا جینا (۳)

وحدت ڈیپنر رکتا پار یثینا

حضرت مولانا صاحب دہلی

سوزِ فراق دی کے بڑے مٹائیں (۲۱)

يېڭى دەۋىر دۇنياسى

تا مبین نون هیرجا حاضر ہائیں ۔

۲۳۵۔ کافی روپ جهنگلو

لکھن، لکھن، لکھن، دبدان، لکھن.

۱۔ سرپرستی میں دی گئی ہے۔

۳- جو کہی دا سین ٹون جادو لکھراں

۳۔ مائی بائبل عشق چڑایاں

۴۴۔ تِیْذِی طَعِیْ دَرِیْوَن مَبِیْن تَمُوْنِ،

ۛ۔ بیدار تون هئ اورٹ بیان،

وانك شهبازان وكيان،

ڪٽور قبيلي جون ڀڳيان.

نار تھادیڑی میں تکیاں۔

میل، سیالپان، سگپان۔

تذیان کالہیان اکیان

۴۴۴۔ کافی روپ جهنگلو

ماھىي يار دى ئال ھېلى وباش.

۱۔ ستر برواھا آپ وہیسان (۴) ہیرت کی بنا پائمال۔ ستیہ۔ ستیان۔

۲- وچ میدان سٹیت والی چشمان دی گر چال۔ گویہ تم زبان۔

۳۔ وچ ماہی دی فائبري مٹلیٔی کيا غیر جنگال۔ خوش چالیبان۔

۴- وحدت دي ميخانو اندر کتي سرت شيال- پور بيليان.

۵۔ ٻيڙي ٺاڻي سبب ڏي سڀا (ه) ماڻهي مست خيالن ۽ نيهه ڪيڙسان ۽

۱۷۳۳۔ کافی روپ آسا

مناري ليتهن دا لغارا

۱۔ جیڈی (۶) حسن عظیمی مٹیواری

فونو-کری فیٹارا

٢- كُتِبَ عَنِّي عَلَى التَّعَايِي

(continued)

0-9

آلویان حسن دیوان چڑھیان .

هين طرف تي ٿياري و

اکیان الہیہ حسین ازیان

نہی نہیں ہے تو ابھی؟

.....

(۱) تصویر، (۲) مستطین، (۳) مربع، (۴) متوازی‌الضلع، (۵) مثلث، (۶) دایره، (۷) بیضی، (۸) کره، (۹) مخروط، (۱۰) استوانه، (۱۱) گوی، (۱۲) مکعب، (۱۳) منشور، (۱۴) هرم، (۱۵) کره، (۱۶) مخروط، (۱۷) استوانه، (۱۸) گوی، (۱۹) مکعب، (۲۰) منشور، (۲۱) هرم، (۲۲) کره، (۲۳) مخروط، (۲۴) استوانه، (۲۵) گوی، (۲۶) مکعب، (۲۷) منشور، (۲۸) هرم، (۲۹) کره، (۳۰) مخروط، (۳۱) استوانه، (۳۲) گوی، (۳۳) مکعب، (۳۴) منشور، (۳۵) هرم، (۳۶) کره، (۳۷) مخروط، (۳۸) استوانه، (۳۹) گوی، (۴۰) مکعب، (۴۱) منشور، (۴۲) هرم، (۴۳) کره، (۴۴) مخروط، (۴۵) استوانه، (۴۶) گوی، (۴۷) مکعب، (۴۸) منشور، (۴۹) هرم، (۵۰) کره، (۵۱) مخروط، (۵۲) استوانه، (۵۳) گوی، (۵۴) مکعب، (۵۵) منشور، (۵۶) هرم، (۵۷) کره، (۵۸) مخروط، (۵۹) استوانه، (۶۰) گوی، (۶۱) مکعب، (۶۲) منشور، (۶۳) هرم، (۶۴) کره، (۶۵) مخروط، (۶۶) استوانه، (۶۷) گوی، (۶۸) مکعب، (۶۹) منشور، (۷۰) هرم، (۷۱) کره، (۷۲) مخروط، (۷۳) استوانه، (۷۴) گوی، (۷۵) مکعب، (۷۶) منشور، (۷۷) هرم، (۷۸) کره، (۷۹) مخروط، (۸۰) استوانه، (۸۱) گوی، (۸۲) مکعب، (۸۳) منشور، (۸۴) هرم، (۸۵) کره، (۸۶) مخروط، (۸۷) استوانه، (۸۸) گوی، (۸۹) مکعب، (۹۰) منشور، (۹۱) هرم، (۹۲) کره، (۹۳) مخروط، (۹۴) استوانه، (۹۵) گوی، (۹۶) مکعب، (۹۷) منشور، (۹۸) هرم، (۹۹) کره، (۱۰۰) مخروط، (۱۰۱) استوانه، (۱۰۲) گوی، (۱۰۳) مکعب، (۱۰۴) منشور، (۱۰۵) هرم، (۱۰۶) کره، (۱۰۷) مخروط، (۱۰۸) استوانه، (۱۰۹) گوی، (۱۱۰) مکعب، (۱۱۱) منشور، (۱۱۲) هرم، (۱۱۳) کره، (۱۱۴) مخروط، (۱۱۵) استوانه، (۱۱۶) گوی، (۱۱۷) مکعب، (۱۱۸) منشور، (۱۱۹) هرم، (۱۲۰) کره، (۱۲۱) مخروط، (۱۲۲) استوانه، (۱۲۳) گوی، (۱۲۴) مکعب، (۱۲۵) منشور، (۱۲۶) هرم، (۱۲۷) کره، (۱۲۸) مخروط، (۱۲۹) استوانه، (۱۳۰) گوی، (۱۳۱) مکعب، (۱۳۲) منشور، (۱۳۳) هرم، (۱۳۴) کره، (۱۳۵) مخروط، (۱۳۶) استوانه، (۱۳۷) گوی، (۱۳۸) مکعب، (۱۳۹) منشور، (۱۴۰) هرم، (۱۴۱) کره، (۱۴۲) مخروط، (۱۴۳) استوانه، (۱۴۴) گوی، (۱۴۵) مکعب، (۱۴۶) منشور، (۱۴۷) هرم، (۱۴۸) کره، (۱۴۹) مخروط، (۱۵۰) استوانه، (۱۵۱) گوی، (۱۵۲) مکعب، (۱۵۳) منشور، (۱۵۴) هرم، (۱۵۵) کره، (۱۵۶) مخروط، (۱۵۷) استوانه، (۱۵۸) گوی، (۱۵۹) مکعب، (۱۶۰) منشور، (۱۶۱) هرم، (۱۶۲) کره، (۱۶۳) مخروط، (۱۶۴) استوانه، (۱۶۵) گوی، (۱۶۶) مکعب، (۱۶۷) منشور، (۱۶۸) هرم، (۱۶۹) کره، (۱۷۰) مخروط، (۱۷۱) استوانه، (۱۷۲) گوی، (۱۷۳) مکعب، (۱۷۴) منشور، (۱۷۵) هرم، (۱۷۶) کره، (۱۷۷) مخروط، (۱۷۸) استوانه، (۱۷۹) گوی، (۱۸۰) مکعب، (۱۸۱) منشور، (۱۸۲) هرم، (۱۸۳) کره، (۱۸۴) مخروط، (۱۸۵) استوانه، (۱۸۶) گوی، (۱۸۷) مکعب، (۱۸۸) منشور، (۱۸۹) هرم، (۱۹۰) کره، (۱۹۱) مخروط، (۱۹۲) استوانه، (۱۹۳) گوی، (۱۹۴) مکعب، (۱۹۵) منشور، (۱۹۶) هرم، (۱۹۷) کره، (۱۹۸) مخروط، (۱۹۹) استوانه، (۲۰۰) گوی، (۲۰۱) مکعب، (۲۰۲) منشور، (۲۰۳) هرم، (۲۰۴) کره، (۲۰۵) مخروط، (۲۰۶) استوانه، (۲۰۷) گوی، (۲۰۸) مکعب، (۲۰۹) منشور، (۲۱۰) هرم، (۲۱۱) کره، (۲۱۲) مخروط، (۲۱۳) استوانه، (۲۱۴) گوی، (۲۱۵) مکعب، (۲۱۶) منشور، (۲۱۷) هرم، (۲۱۸) کره، (۲۱۹) مخروط، (۲۲۰) استوانه، (۲۲۱) گوی، (۲۲۲) مکعب، (۲۲۳) منشور، (۲۲۴) هرم، (۲۲۵) کره، (۲۲۶) مخروط، (۲۲۷) استوانه، (۲۲۸) گوی، (۲۲۹) مکعب، (۲۳۰) منشور، (۲۳۱) هرم، (۲۳۲) کره، (۲۳۳) مخروط، (۲۳۴) استوانه، (۲۳۵) گوی، (۲۳۶) مکعب، (۲۳۷) منشور، (۲۳۸) هرم، (۲۳۹) کره، (۲۴۰) مخروط، (۲۴۱) استوانه، (۲۴۲) گوی، (۲۴۳) مکعب، (۲۴۴) منشور، (۲۴۵) هرم، (۲۴۶) کره، (۲۴۷) مخروط، (۲۴۸) استوانه، (۲۴۹) گوی، (۲۵۰) مکعب، (۲۵۱) منشور، (۲۵۲) هرم، (۲۵۳) کره، (۲۵۴) مخروط، (۲۵۵) استوانه، (۲۵۶) گوی، (۲۵۷) مکعب، (۲۵۸) منشور، (۲۵۹) هرم، (۲۶۰) کره، (۲۶۱) مخروط، (۲۶۲) استوانه، (۲۶۳) گوی، (۲۶۴) مکعب، (۲۶۵) منشور، (۲۶۶) هرم، (۲۶۷) کره، (۲۶۸) مخروط، (۲۶۹) استوانه، (۲۷۰) گوی، (۲۷۱) مکعب، (۲۷۲) منشور، (۲۷۳) هرم، (۲۷۴) کره، (۲۷۵) مخروط، (۲۷۶) استوانه، (۲۷۷) گوی، (۲۷۸) مکعب، (۲۷۹) منشور، (۲۸۰) هرم، (۲۸۱) کره، (۲۸۲) مخروط، (۲۸۳) استوانه، (۲۸۴) گوی، (۲۸۵) مکعب، (۲۸۶) منشور، (۲۸۷) هرم، (۲۸۸) کره، (۲۸۹) مخروط، (۲۹۰) استوانه، (۲۹۱) گوی، (۲۹۲) مکعب، (۲۹۳) منشور، (۲۹۴) هرم، (۲۹۵) کره، (۲۹۶) مخروط، (۲۹۷) استوانه، (۲۹۸) گوی، (۲۹۹) مکعب، (۳۰۰) منشور، (۳۰۱) هرم، (۳۰۲) کره، (۳۰۳) مخروط، (۳۰۴) استوانه، (۳۰۵) گوی، (۳۰۶) مکعب، (۳۰۷) منشور، (۳۰۸) هرم، (۳۰۹) کره، (۳۱۰) مخروط، (۳۱۱) استوانه، (۳۱۲) گوی، (۳۱۳) مکعب، (۳۱۴) منشور، (۳۱۵) هرم، (۳۱۶) کره، (۳۱۷) مخروط، (۳۱۸) استوانه، (۳۱۹) گوی، (۳۲۰) مکعب، (۳۲۱) منشور، (۳۲۲) هرم، (۳۲۳) کره، (۳۲۴) مخروط، (۳۲۵) استوانه، (۳۲۶) گوی، (۳۲۷) مکعب، (۳۲۸) منشور، (۳۲۹) هرم، (۳۳۰) کره، (۳۳۱) مخروط، (۳۳۲) استوانه، (۳۳۳) گوی، (۳۳۴) مکعب، (۳۳۵) منشور، (۳۳۶) هرم، (۳۳۷) کره، (۳۳۸) مخروط، (۳۳۹) استوانه، (۳۴۰) گوی، (۳۴۱) مکعب، (۳۴۲) منشور، (۳۴۳) هرم، (۳۴۴) کره، (۳۴۵) مخروط، (۳۴۶) استوانه، (۳۴۷) گوی، (۳۴۸) مکعب، (۳۴۹) منشور، (۳۵۰) هرم، (۳۵۱) کره، (۳۵۲) مخروط، (۳۵۳) استوانه، (۳۵۴) گوی، (۳۵۵) مکعب، (۳۵۶) منشور، (۳۵۷) هرم، (۳۵۸) کره، (۳۵۹) مخروط، (۳۶۰) استوانه، (۳۶۱) گوی، (۳۶۲) مکعب، (۳۶۳) منشور، (۳۶۴) هرم، (۳۶۵) کره، (۳۶۶) مخروط، (۳۶۷) استوانه، (۳۶۸) گوی، (۳۶۹) مکعب، (۳۷۰) منشور، (۳۷۱) هرم، (۳۷۲) کره، (۳۷۳) مخروط، (۳۷۴) استوانه، (۳۷۵) گوی، (۳۷۶) مکعب، (۳۷۷) منشور، (۳۷۸) هرم، (۳۷۹) کره، (۳۸۰) مخروط، (۳۸۱) استوانه، (۳۸۲) گوی، (۳۸۳) مکعب، (۳۸۴) منشور، (۳۸۵) هرم، (۳۸۶) کره، (۳۸۷) مخروط، (۳۸۸) استوانه، (۳۸۹) گوی، (۳۹۰) مکعب، (۳۹۱) منشور، (۳۹۲) هرم، (۳۹۳) کره، (۳۹۴) مخروط، (۳۹۵) استوانه، (۳۹۶) گوی، (۳

سر و اها گھر و اها (ع ۸ م) ایکن (۵) پتلیا (ل) (۶) چلہن (ف) (۷) ہاکاوا (ق)۔

- ۲- بيچ رنگ ڪيو ڏلهورو
نيت ڪر دليان دا ڏاڙا
۳- آدم سڙاڪي لالا
بيدل ڪهي بيچارا (۴)
صورت مين ٿيو ستورو،
چشان جو پست چوڙيان (۲)،
ڪيتر ڪيڏا ڪشالا،
ڪهارن پٽيان جو ڪهڙيان.

۲۳۸- ڪافي رُوپ بلاولي

- محبوبان ڪهڙها (۱) ماريا
۱- سهڻي ڏتو خوب خزان
۲- شوخي نال شاهه پٽايا
۳- پوڻ انهيڻ وڃ ڪيتاڏولي (۲)
۴- عيڻ بئرنڪي آڙدا نظر وڃ
۵- بيدل پٽو وٽ ڪو رايا
ناوڪ ناز دا مين ٿون.
سوز گذار دا مين ٿون.
راهه نياز دا مين ٿون.
وائف راز دا مين ٿون.
رنگ مجاز دا مين ٿون.
پري پرواز دا مين ٿون.

۲۳۹- ڪافي رُوپ بلاولي

- صاف ڪرڻ لڳ مولِي
۱- در ٿڌي تي ڏيڙي ڪڙڪي
۲- وڳ ٿي سافي اوکڻ (۱) ڏانهن
۳- جي تون پالين نال مهري (۲)
۴- بخودي دي منزل آسي
۵- بيدل ٿون وٽ وحدت والا
سڀڻا ماڌي خطائين.
دردون دلير سائين.
بديان چا پڻڻائين.
جڏڙا جيڳ جيوانين.
بيارا تون پوڄائين.
سِر مڃي سڄهائين.

۲۴۰- ڪافي رُوپ جهنگلو

- مешوقان دا سان (۱)
۱- خيالت عشق دي پٿرين خاصي
مڃي سڄائين.
۲- شاه شرف سرمد جيئي عاشق (۲)
موجئون (۳) سائين.
عاشق ڪيما چائين.
شاهه حسنين دا شان،
ورج انهيڻ سهرين،

(۲) ڪڙيا (غ ۽ ف) (۳) ويچارا (ف) (۱) ڏاڏا (غ ۽ ا) (۲) ڏولي (غ) (۱) اوکڻ
(ف ۽ ف) (۲) مڃو دي (ف) (۱) مار (غ) (۲) مشوقان دي مار، مار ڪيا
چائڻ (يڪسر) (۲) مارف (غ).

- ۲۔ وحدت دي وڻجاري وه وه (۱) دٻڻي-ي والا گهسان،
مٿول نس آڻن،
۳۔ بيدل ٻڙا پير ه، جينهائون خودريءَ ڪيئون سي خان،
خيال آڪائين،

۲۴۱۔ ڪافي روپ جوڳ

- مٿن ماهي دي نال
مٿڪ سڀائين آيا
۱۔ وٿون دريڙي گئي
عشق آيل ويڪر
۲۔ چوٽ چشمان دي لڳي
ايڏون اوڏون ويڪان
۳۔ رَمَڙ رانجهو دي مائون
رنگپور چوڙين هڻ
۴۔ پتھر چٽن دي سڻان (۲)
بيدل ڪڪ غوطه
لوڪان ليٽوڙي لائي
تخت هزارون دا سائين،
درد ڪناري دانهين،
پڙڪن پرهه باهين،
ورسري هور وائين،
باهه رانجهو دي ٿانهين،
دُرس پٽائين راهين،
طرف مڙاري ڪاهين،
ٿانه ڪنڌي ڪاهين،
ڪيئون (۳) مارين پانهين،

۲۴۲۔ ڪافي روپ جوڳ

- مين تون چاڪ تر چائين
۱۔ وٿن چاڪاندا پرتون پهرين
شاه هزارا سڀن هون،
سڌا پير سڄائين،
تور نياز مٿن هون،
۲۔ جنهن منصور تون بي سڀر ڪيڻا
جي تون ويسه آئين،
سو سر سارا مين هون،
۳۔ ”من خدايم“ ”وچ“ آ ڪيڻم
بي ڪنڌن طرف نه ٿاين،
حق اللهوارا مين هون،
۴۔ بيدل پيشڪ شاهه باطن
ذات مين ذات سچائين (۴)،
سچ چاڪارا مين هون،

۲۴۳۔ ڪافي روپ جوڳ

- مين تم نڪارڙي آهيان رانجهو تون پنهجش گناهان.
 ۱۔ هير نعلبي عيني هالي پل ۽ تڙادي مين پيان.
 تخت هزاري دا شاهان.
 ۲۔ ست نمون ذنهين سهگل سائين توڙي آتالون مين گيان.
 نينان والبي نڪاهان.
 ۳۔ دريدان لائي مين تون لاي ۽ بره ديان ڏاڍيان بهيان.
 سهڻا تون نڪ نڪاهان.
 ۴۔ بيدل وانگر عشق ٿيڙي وڃ مين سيراگير تيان.
 رهندا تون بي پيرو آهان.

۲۴۴۔ ڪافي روپ جهنگلو

- مين تم سيراگير تيان، تيان، تيان، تيان.
 ۱۔ خويش تبيلا چوڙ ڪرا هن پيش رانجهو دي پيان، پيان، پيان.
 ۲۔ بيوس لنگڙا عشق اسادا نال سيلابي ميان، ميان، ميان.
 ۳۔ بره ديان پڙڪن راتيان ڏينوان تن من ساڙي بهيان، (۱) بهيان...
 ۴۔ ويسان هزاري (۲) نال هاري جهنگ ڪئون مين گيان، گيان...
 ۵۔ بيدل ساڙي نال ازل دي (۳) عشق ٿڪور پيان، پيان، پيان...

۲۴۵۔ ڪافي روپ جوڳ

- مين سيلاني تيان، جوڳي دي نال،
 اڪيان گوتيان تون ڪون پچاوي (۴).
 ۱۔ جوڳي تخت هزارون آيا سُرلي آهيندي شور مچاها،
 لکيان برهه دريان بهيان.

(۱) باهيان (ن) (۲) تخت هزاري (ل) (۳) ازل وڃ (غ)

(۴) اڪيان گوتيان تون ڪون پچاوي (ر)

اڪيان دے ڪيان تون ڪون پچاوي (ر)

اڪيان دے تيان تون ڪون پچاوي (ل) هڪس.

- ۲- رمز نينان دي مين ڪا ڏيڙي پل گئي سئون هي ڇيندو سڙي
 نازر آنهان دي ڏيڙي سان.
 ۳- شاه رانجهون دي آڻي چالي چاڪ سڏوي وڃ سڀالي
 سرت رڪو ٿيڻ سان.
 ۴- نين مياهي ڪٿرڻ لڙائي ناز دي آڻي فوج چوڙهائي
 گهور آنهان دي گهڙي سان.
 ۵- دل عيشق حسن حق چاڻين پوڻ انهيڻ وڃ سڏئون سڄاڻين
 پيان ڪالهين سڀ گهڙي سان.

۲۱۶۶- ڪافي روپ جهنگلو

- نيت نهارين مين راهان راهان راهان راهان. وي
 ۱- پار درياهان رانجهون سڏندا عشق ساڏي ديان آهان آهان.
 ۲- رين اندري نديان ڏوڳهيان پڏيان (۱) ڏئون ڏيون پانهان پانهان.
 ۳- درد ساهي دي دلڙي نيتي ويسر ڪيان سڀ راهان راهان (۲).
 ۴- پار عرض ٿيڪه پوتد يان بيدل درد عشق ديان دانهان دانهان.

۲۱۶۷- ڪافي روپ بلاولي ڀيان

- نگر اماڙا پالين پڪڙ ٿاڏي مين لڳان (۳).
 ۱- مين هان ڪٿي ڌڪ در تڙي دي (۴).
 نامر مولا دي مين ڏانهون پالين.
 ۲- پان (۵) ٿاڏا سائون پمان (۶).
 پڪڙ ڪيلس پٿن ڪيلس مين.
 ۳- پڪڙيل سائون پار پيارل.
 ياد پون تڙي ڪالهين.
 ۴- ڪوئي ڏهاڙا ڪولر آساندي.
 چالي ٿئون چمر چمر چالين.
 ۵- نيت تڙي وڃ ساڏا ديرل.
 ۶- پڪڙيل ٿئون آپ سڏو پالين.

(۱) پڏيان (و ۴ ر) (۲) وسر گئي (خ، و ۴ ر) (۳) مين پيان (ر) پڪڙ
 (۴) ڏيڙي تي (ر) (۵) پان (و ۴ ر) (۶) پمان (و ۴ ر).

۲۴۸- ڪافي روپ جوڳ

- نئين لڳي نيروار سڻيان عشق داسٻا سِر تي چڻيان (۱).
 ۱- ٻار چڻاهان رانجهو وسندا ڪڙو ڪان، سين اور وار
 رڻن آڏاري مين ٻلي ويسان.
 ۲- عشق نيسا آرام آساڏا چور سڀر گهر رڻ ٻار،
 رورور انجهن (۲) دي جهوڪ پڇيان.
 ۳- رمز رانجهو دي ويڪر مين ايان بسوس بسې اختيان
 ستر ستر وار سڳوئي سڳيان (۳).
 ۴- وسڻون دل ڪڙي ساڏي لوڪو تيان دري لڳي تار،
 مين ماهي دي پيش پوڻيان.
 ۵- مين ماهي ڪو ذات آهي دڙي ڪيڻا سانون ڌار،
 بيدل سِر وحدت سمجهيان.

۲۴۹- ڪافي روپ جهنگلو

يار تون مھين رنگ ستاين.

- ۱- عتر شون آءِ عرب وڃ سائين
 ۲- آڏم وڃ ظهور ڪتر ڪي
 ۳- ڪافي دين مذهب تي بحڪم
 ۴- نڪتو ڏي ڪر آهڻون آهي
 ۵- واعظ ندين تون وڃ مڻين
 ۶- آهين آءِ پنهاني بيدل
 آهڻد نام سڏائين.
 نينتون ملڪ ليوائين.
 ڪافي ڪتر ڪتائين.
 سولي ڪتر چڙهائين.
 ڪافي نچ نچ نچائين.
 ”آنا الحق“ لائين.

۲۵۰- ڪافي روپ بلاولي

- ۱- رمز انھان دي روح ساڏي تون
 ۲- ستر سڀائي ورد وظيفي
 ۳- وحدت دي وڃ يار پگانا
 ۴- تخت هزارون رانجهن باين
 ۵- ”خلقي الادم علي سورتيه“
 سانون ٻار جو پڻيان.
 ڏيندي عجب ڏر ڪالين.
 چوئي ڌر ڌر وڃ جالين.
 وهڻ دڙي دا ڪالين.
 آبا وڃ ميرالين.
 بيدل آءِ سڀ پالين.

رنديف ۾

۲۵۱۔ ڪافي روپ آسا

- عشق نهين ڪوئي چرچي بازي
۱۔ جام عشق دا جوئي پيو
سوئي راز دا وائف ٿيو
۲۔ عشق امان نون ڌڙي ڌڪالي
ويڪ انهيان دي هٿ عالي
۳۔ عشق منصور دي نال ڪيا ڪيا
موج نينان (۱) جنهن نون نيستا
۴۔ عشق خون خاصان دا هاريا
عشق نهين ڪائي عشرت يارا
۵۔ بيدل جوئي دم نون جيوين
سوز گداز دا پيالو پيوين
- سوئي سير چڙهاون وي ميان
لک لک واري مر مر جيوي
سهل نهين لڏو لاون
آڪڻ ڪالهه انهيان دي محالي
بار غممان سير چاون
عشق درد پيالو پتا
چڪا اسي مڙ آون (۲)
سوئي * دا سير نيزي چاڙها
سڀني سوز سماون
درد عشق دا طالب ٿيوين (۳)
پاسپ ڪوڙ ڪاون وي ميان

۲۵۲۔ ڪافي روپ پورب

- نهين سوکي لڏو لاون
۱۔ راه منصوري مشڪل بازي
۲۔ عيش نهين ڪوئي وڃ عشق دي
۳۔ ڪٽم نشاناندا راتين ڏرينهيان
۴۔ ستيري وانگر آتش ديورج
۵۔ اصل طريقتا عشاقاندا
۶۔ زندان باجهون ڪٽم نه ڪسيديا (۷)
۷۔ شيخ صغمان ڪنون پڪ نون بيدل
- بار ملامت سير تي چاون
سوئي (۴) سير ستاوان
سڀني سوز سماون
خون جگر دا ڪاون
اهنا جي (۵) چلاون
هتر هتر (۶) پيس ڪٽاوان
راهه انهي وڃ آون
عشق دا راه ڪاوان

(۱) موج نينا دي (د ۽ م) (۲) مٿراون (غ) ماراڻي. مٿراون (و ۽ م) * سوئي
انارو شاه عنايت الله شويده جهوڪ وادو. (۳) در عادي دا طالب ٿيوين (ل)
(۴) شوروي (ن) (۵) جانر (ف) (۶) عتر عتر (ن) (۷) ڪنوپيڻا (غ) (۸)

رون ڏف و

۲۵۳- ڪافي روپ ڪاسول

- توبين اور نهين ڪو جڳ مين
 ۱- بير ره لاڻ ڪيئي بهرنهنگي
 ڪيڙون آپ چٽا وندي هو. ڏوليا
 ۲- آپ ٽون آبي ٻن ٻن صورت
 ۳- منصوري جاسي وڃر جاني
 ۴- آهني (۱) هڪون آپ ٽون سُهنا
 ۵- اهني ذات چٽاڻ ڪيئي
- مُهين رنگ سٺا وندي هو. ...
 زوري ٻير ره ٻچا وندي هو. ...
 انسا الحق آلا وندي هو. ...
 سولي ٻير سٺا وندي هو. ...
 ٻيڊل نام سٺا وندي هو. ...

۲۵۴- ڪافي روپ آسا

- درد عشق وڃر جتنون ٻير ڏرتا
 ۱- ڪيا جو عشير نساڙ ٻڙهندا
 عشق دا جولي نه ڏريان ڏرندا
 ۲- حال علاج دا جتنون ٻير آوي
 ۳- ڏر ٻيڊا ڪنڙ ٿڌوري
 ۴- جتنون دا منصب هي منصوري
 ۵- حسن ڏيان نوجان چوڏس چوڏيان
 ۶- نين دي ٻڙي (۲) چوهون چڱي
 ٻيڊل ڪون حسن ٽون هتيگي
- باڪ شهيڊ هاري سو.
 عابد سُهين سڄڻو ڪريندا
 سول نه آهي نمازي سو.
 عيشتون ڳيت ”آتا الحق“ ڳاوي
 سڄهي سام سڄاڙي سو.
 مٿوئي ٽون ڏوي منصوري
 ڪيائي ٻره دي بازي سو.
 ٻير عاشقاندي آڱي (۱) ڪڙيان
 سهندا سوز گدازي سو.
 مان فقيران ڪاونر پست ڪي
 ڪري جڙن دست ڏرازي سو.

۲۵۵- ڪافي روپ بلاولي

- ڪنهن عشق ڪنهن هي آهي هو
 ۱- تيري ريت رَس ٻهائي
 ڪنهن دي تو ول ڪتل ڪلائي
 ۲- ڪنهن ٽون وڃ آراهه سٺاوين
 ڪنهن ٽون ٽريشون قتل ڪراوين
- آب ٻير ڪنهن ولر جاني هو.
 دام درد دا ٻير ندين چاني
 ڪنهن ٽون دار چوڙائي هو.
 ڪنهن ٽون ٽل سراج سٺاوين
 ڪنهن ٽون زهر پلائي هو.

(د) آهي (غ) (۲) آنڪي (ن) (۳) بخري (غ ۽ ن) يڪي.

- ۲- عشق جڏان وٽ حڪم هلاوي يَسُوْسُفُ تَنُونِ بازارِ ويڙاري،
 بُونسِ بيمِ مَجيبي دِي هاوي عِشْقُ هِي اَنَمَلُونِ شاعِشامِ (۱)،
 ۳- عشقِ ايمان نال ڪي ڪيئا شاهانِ جسامِ شهادتِ پيٽيا،
 گهڻانِ هاريا گهڻانِ جيتيا (۲) برهم دِي ذاتِ مِهي بي پرواه،
 ۴- عشقُ ”اَنَا اَلشَّعَقُ“ دادُ ماري سُولِيءُ تِي مَنصُورُ نون چاڙهي،
 شَتَسُ اَلتَّحَقُ داهوشِ (۳) آثاري عشقِ دِي اعسلي مِهي درگاه،
 ۵- بيدل عشقِ سَنڪينِ درگاهون گهڻنِ لانهنِ پڳنِ دِيانِ پانهئون،
 ٿيوريَن رَبيداتونِ لانهنِ راهون رُڪَ لانهنِ ڏانهنِ جيتُ دا چاهه.

۲۵۸- ڪافي روپ ڏهاڙي

- سجدا ڪيئا ساڏي ساهه رانجهيئون روزازل وچ سَنيان،
 ۱- پيان سَپ واپان سانون وسيران نِينهَن لَڪا لاکاهه،
 ۲- عشقِ اسان تون آن ورڪا وَمَزانِ وَالِيوِ راهه،
 ۳- رَمِيَزِ اَنهينِ دِي ڪَملِ نه آهي عِشْقُ ڪَمِيَسا اگاهه،
 ۴- ”مَخْلَقُ اَلْاَشْيَا فَمَهْوَ عَيْنُهَا“ جِيڪِ ڪِيڪِ آپُ اَنَلِيهه،
 ۵- بيدل مارِ تون دَمُ وحدتِ دا چِيءُ وِڙ نوابِ گناهه.

۲۵۹- ڪافي روپ جوڳ

- مَذهَبِ دا سَرِ ڪُٽوڙا جهڳڙا وحدتِ دا گهڻنِ راهه،
 ۱- مَنصُورِي مَشْرِپَ وِجِ ٿيون ڪَملِ قِصا ڪوٽاهه،
 ۲- آهني سِرِ حقيقتِ دِي رُڪُ عاقلِ تَنُونِ اگاهه،
 ۳- وحدتِ دا لَيتِ خيالِ ڪماوين چوڙِ نوابِ گناهه،
 ۴- پَرَنگِي دِي رَنڪا سِنِ ٿيون (۱) مَعشُو سَفيدِ وِ مِياه،
 ۵- نالِ بَقِي دِي هَرِ مَورِ (۲) وِڪِي تَنُونِ وَبَدِ اَللَه،
 ۶- بيدل دَرُ دُوجَهانِ نه پاي (۳) برهمِ جِيهيا بادشاهه.

(۱) شهنشاه (ن) (۲) گهڻان وٽ هاريا ڪٽيان وٽ پيا (ن) (۳) دِي ڪَملِ (ع)،
 (۱) ٿيوي (غ) (۲) وِجِ (ل) (۳) لَهِي (خ) اَنهِي (ن).

روپف همزه (۵)

۲۶۰. ڪافي روپ آسا

اهڻا پيسد ڪين پاءُ ڏونهاندا پيسد تو ٻايا.

- ۱- ڪرسي عرش د ٻان ٻائيان ڪونهائين - اڻني روپ پر ڌيان نه ڏريندائين،
خافل ڪچهر لڏو لاٿا.
- ۲- عرش آڪاس جڳت ٻاڦائين - تو وڃ، جيئون آب سنڀالين،
رهين جڳت سماءُ.
- ۳- تو وڃ هي جڳ هو جڳ سارا - لڏو لڏو اندر سور آهارا،
پڻڪي ڪيون بي جا.
- ۴- بيدل من ڪا ڏيوا ٻالين - ڏنڌ (۱) اندهرا سڳل اڃالين،
ڪاهيا لنگر سماءُ.

۲۶۱. ڪافي روپ جهنگلو

پٽلا ٿي-وڻي ڏوليا	سائون ڌرس ورڪا.
۱- وڃ نراتين ڪاهل هوبان	خون جگر دا ڪاه.
۲- طرف عاشقان دي وڙين حمزين	چوري چشمان چاه.
۳- شاه مستصورئون سولي ڌرتڙا	سول تڙاڏي دي ساه.
۴- تڙپري دا پوس لهرابا	گهور تڙاڏي دي گها.
۵- ساڏي نال پي سڻا سائين	ڏاڏي ڪا لينوڙي لا.
۶- ڌرڌ عشي دا ٻار آسائون	پُر ڪرر جام پيلا.
۷- بيدل تيسڙي دامن لڳرا	آهڻا تنگ ڏيپا.

۲۶۲. ڪافي روپ بلاولي

عشي دي آتش سڻن ٿون	آه آجسالاڪ لايڪا.
زل دي ٺاهي مسن يار	دل ساڏي قاسايڪا.
۱- زخم دي دهشت ڪئون	دل ٽڙندي جب سڀي (۲)
تڙيغ ننگي اماڙ دي	ڏوست (۳) دلبر چايڪا.

- ۲- دل نسا ساڌي مٿم
اهني مشتاقان نال
۳- نهين تهڏي دي نشي
هانگ سڀڪ اهني دي بار
۴- پارُ تڏا هجر دا ڪيئون
دل تئون آسدي ڪولر آءُ
۵- وڻر تئون رهندائين خود خيال
يازي وهم ٻٽيلاي آءُ
۶- مير ميڏي نوبت وڳي
ميني مين سڀڪاي آءُ
۷- سڀڪهي بيدل آءُ
جيس دي دل گهيري آءُ

۳۶۳- ڪافي روپ سارنگ

- عشقي ڪا درياءُ
۱- وڃ تڙنگ انهن دي بارو
۲- تهرانهين دي پل وڃ لوڙهي
۳- من خدا دريان ماري (۲) سوجان
۴- غازي غوط مارن ان وڃ
۵- بيدل مدني وڃ انهن تئون
۶- ايڪنار عتيق سنجي (۱)
۷- دو جڳت وهن سماءُ
۸- عقل دا ڪل آءُ
۹- پيرها بي سرواء (۲)
۱۰- گم ڪرن سررهاء (۴)
۱۱- چنهان ڪئي جانر ليداء

۳۶۴- ڪافي روپ جوڳا

- ٿڌو ساڌي نال لات آءُ
۱- ڪئون دريچ صورت والي
۲- سام اڏا سوگها ڪرڪي
۳- ساڌي دل دي ساري ويڏن
۴- بيدل توتئون مدني موٽا
۵- دلير زوران زوري
۶- چانڊ جهاتيڙي ڀات آءُ
۷- دانھڙ درليڙي ڀات آءُ
۸- ويڪر دي نال ڇات آءُ
۹- اها تنگ سچات آءُ

روپف ي

۳۶۵- ڪافي روپ دورب

- اسان پڙديسي پري تئون (۵) آئين
۱- مٿس تئون آئي جاني (۶) اسڏي
۲- صورت ساڏا سڀر ڀلايا
۳- قسمت آن ٿسائي
۴- خاڪو گهٽيا پيرائين
۵- زوري پيررهر ٻڄائي

(۱) چانچي (ف) (۲) اريان، مان (ل) (۳) ارواھ (ع) (۴) گر تئون سرا
پاي، (ف) (۵) تڪون (ه) ل ۴ م) ڪئون (۶) جاء (خ، ه، ل ۴ م).

- ۳۔ لا مڪانئون آندا اسانئون عشق لاڻ دي رائي۔
 ۴۔ ڪثرت دي وڃر ڪيڻير ٿاا اکين (۱) انڪائي۔
 ۵۔ بيدل شدا (۲) ڪڙا پڪاري بار غلمان سير چائي۔

۴۶۶۔ ڪافي روپ جوڳ

- آلله ڪري شال آي والجهو ماڏي ويڙهي۔
 ۱۔ جنهن دي ڪيڻي پئي سيڪندڻ بان مان سو ڦيرڙا ٻاري،
 دلير ماڏي ڏري۔
 ۲۔ هيرئون ٻيا ڪجهه خيال لڙڪوئي رانجهو ڏا راهه پڇاوي،
 ماري عيشيق آوڙي۔
 ۳۔ جي هڪواري ماهي ميهرون عاشقان دي لال آلاوي،
 صدق و جان سڏي پري۔
 ۴۔ ماء ڪئون سچ سڻها سائين بيدل سرس سڀاوي،
 شال وسي نيت ٿيڙي۔

۴۶۷۔ ڪافي روپ آسا

- آهي عشق عجب اوقات چيس پتر آي آس منجهاري۔
 ۱۔ عشق آدم نون ٿريڙي (۲) ڌر ڪالبي آسي (۴) بهشتون هوئي نڪالبي،
 ۱ و رو ڏيسن هسان رات ملڪان نڪان ڪوڪ ساري۔
 ۲۔ توح نبي طوفان ڪرايهر (۵) ابراهيم لون آگ سڻائس،
 ڌڻي بونس مچي دي وات (۶) سير (۷) يوسف دامنل چڪاري،
 ۳۔ زڪريا سير ڪرڻ وهايسر مريمي نون ذبح ڪرائس،
 هي سره اهاڻسي (۸) بات زوران زوري طبل وچاوي،
 ۴۔ عشق انسان نال ڪيا ڪيئا شاهان جام شهادت پتا،
 آ سارا ٿيسا اثبات غازيان سير مراهه گواوي۔

- (۱) آ اکيان (ل ۽ م) (۲) شدا (ف) سدا (غ) (۳) ڌرتي (ر، و ۽ غ) (۴) آس (ف) (۵) ڪڙائس، گهرايس (غ) (۶) ڏي بونس مچي وات (غ) (۷) سير (ف) (۸) اهاڻي (غ)۔

- ۵- شاه منصور (۱) دي آيا نيري ڪٽڻ ڏک (۲) ڪي پئس پري پري،
 گهڻ دست قرب دا ڪات شيخ عطار دا پيس ڪٻاري (۳)،
 ۶- شمس الحق في صوفي نالي عشق چڪاس (۴) سخت ڪشائي،
 بيدل پور هڪم بدست ڪوئي منصب عالي پاري (۵).

۲۶۸- ڪافي روپ ڏت ڪلياڻ

- آيا شاه نيمارا جڳ مين بهيري وڳو بهه ميري،
 ۱- شمع سني آهي پئندا نقش بندي تي قادر ري،
 ۲- ڪٿان شيخ شيان ڌريندي (۱) ڪٿان قرب ڦٽندي،
 ۳- هر مظهر ورج وسندا بيدل ماري ڦارا حيدري (۲).

۲۶۹- ڪافي

- ۱- برهم ڪاڻائي دي دست پئوسي حسن ڪيئي قربان ٿوسي،
 مير نشانا نياز ڪيوسي تير پيشم ٿئون خوار،
 ۲- تڏت هزارون جو ڪي آيا ڪهاوندا ڪهڙي ڪهڙي هئي،
 گهور نين دي دريئون ڪهايا آنهين مانون ڏاڏا چيٽڪ لاي،
 ۳- بيدل چوڙ بزرگي سڄي برهين بام پٿري هئي،
 پند حياتي شرم دا سڄي پڄئون سهي يار دي وڃي،
 عشقي دريد اڙي هئي نيني ويڪ نظر،

۲۷۰- ڪافي روپ بلاولي

- برهم ڪشي بي اختياري جيس مائي آس سڏ ماري،
 ۱- عشق آ جڏان ڦاڻو پوندو تڏان عقل صبر ٿون ڪوندا،
 دارين دا دستر ڏوندا ٻارن برهم دا پاري،
 ۲- جت شوق شمعون (۸) ڪرندا صبحان زيار پهرندا،
 منصور شوليسي پر چوڻدا وهه مار نورا نراري.

- (۱) پڄي منصور (۱) وڳو (۲) لڪر ڪٽ (۳) وڳو (۴) ڪٽائي
 (۵) چڪا ڪر (۶) عشق چڪا ڪر (۷) ڪولي ڏت ڪا ماري
 پاري (۸) پڪس (۹) شان ڌريندا (۱۰) ڦارا ماري (۱۱) پڪس
 (۱۲) شمعون (۱۳).

- ۲۔ مڙان وٽ فوجان عشق ڇڙ هاوندا
نيريڻان مٿه وڇا وندا (۱)
- ۳۔ وه تڙخڻون جهنگ ٻڙيا
ها آهيلي ايسويڻ رابا
- ۴۔ بيدل ٿون آي ٿون ٿولين
وحدت دا سڳو سولين
- ۵۔ پئوسن ٿون مصر لي آوندا
آڻان ڪون ڪري ٽڪاري،
- ۶۔ شهر رانجهن جاڪ سڏايا
ٿيا ظاهر حسن هاري،
- ۷۔ مٿي ڪاٺين ڏورن ڏولين
رڪ دم دي هوشپاري،

۳۷۱۔ ڪافي روپ بسونت

- بره بهار هتي چوڌاري حسن بسنت سهاوي (۲) جي،
- ۱۔ ويسن بسنتي ڪرڪي آيا ساڄن موري آڱي (۳) سڀايا (۴)،
مڙهن نيت من پاري (۵)،
- ۲۔ وحدت باغ عجائب ڪٿيا چمن چمن وچ هڙو هڙو هڙيا،
حق ٿون ڪون چاوي (۶)،
- ۳۔ هٿر گل دا وٽ رنگ لارا بلبل ويڪر ڪي ماري نيرا (۷)،
انحد ناد سچاوي (۸)،
- ۴۔ گنجي غيزان نيراڻان والي آني بشوه بهار والي (۹)،
عشق خويدي ٿون ڪاوي (۱۰)،
- ۵۔ بيدل ٿون وچ سِر صفاتي حاصل هويو مطلب ذاتي،
گيت ”آنا الحق“ ڪاوي جي (۱۱)،

۳۷۲۔ ڪافي روپ بلاولي

- بره پلي ٿون آيسن آد ويران وسايوئي،
- ۱۔ ”ڪنڌ ڪنڌا سنجيڻا“ هوندت ”آن غمڪ“ ڪر خوب مشورت،
پَرزَخ (۱۲) جاسع وحدت ڪثرت واهر انسان بنايوئي،
- ۲۔ آدم ٿون جو عتاب ڏياري آيس ٿون زارو زار روي،
ڪيس ٿون (۱۳) ڪور ٿون ڪاوي ڪيس ٿون اڳي سڏايوئي،

- (۱) ٽپڻان ٿون دهل وچا وندا (غ) (۲) حسن بسنت سڏيا۔ وي جيبي (ن) (۳) آڱن (م) (۴) سڀايا (غ ۽ م) (۵) مڙهن نيت من پايا جي (م) (۶) ڪون سڀايا جي (م) (۷) ماري مارا (م) (۸) سڀايا جي (م) (۹) وسائي (م) (۱۰) ويڪر (۱۱) ڪاواجي (۱۱) گيت انا الحق ڪاوا جي (۱۲) پرزخ چمان (ن) (۱۳) ڪنڌون (غ)

- ۲- مال يعقوب کيځا کيځا آخر
 پونس نون گوت مچي اندر
 ۳- زکريا نون زور وپکاي (۱)
 کڏان ابوب نون کيرم پچاي (۲)
 ۴- "آرئي" آرئي "موسلي" گهندا
 "روح الله" قلک کي رهندا
 ۵- مير حسن نون زهر پلايوئي
 غايد کتون خون ناب وهايوئي (۳)
 ۶- کت اکيندائين "اعظم" شائي
 "نم" ياذني "رمز" رباني
 ۷- سوين هزارين گذرگني غازي
 کسي موحده کت مجازي
 ۸- بيدل نال تو لائي ياري
 ميگدا تو کتون مددگاري
 ۹- يوسف ساهر وچاي (۴) بازو
 سبجانک پڙ هوايوئي
 ۱۰- مير بخلي معصوم کهايوئي (۲)
 کڏان جرجيس جلايوئي
 ۱۱- "نن" تراني "سوزش" سهندا
 احمد نون سر سمجهايوئي
 ۱۲- شاه حسين شهيد کرايوئي
 صابر ستم سهايوئي
 ۱۳- کيت "آنا الحق" عياني
 اکم مونا نون جيايوئي
 ۱۴- سپ دي نال تو کيلي بازي
 هر هک نال نپايوئي
 ۱۵- شکر کريندا سو سو واري
 شاهنشاه سڏايوئي

۲۷۳- کافي روپ ښت کليان

- پرسخودي (۱) دا باب
 ۱- عشق دي مکنب جوئي ويندا
 چوڙ سوال جواب
 ۲- عشق دي چوڙ لگري جنهن نون
 راز دا دست و باب
 ۳- عشق دي حالت جنهن مير آئي
 هيبي کير شوق شراب
 ۴- کيڙ دقائي ملا پڙهندي
 عشق آلاوي جواب
 ۵- بيدل يره دي کيل نون بازي
 عشق دا تکرر ناب
 ۶- جو پڙهي سو هوش گتواوي
 سڏ هوشي دي شق کريندا (۵)
 ۷- مرڻ کتون اکم مرجاوي (۶)
 ايتي دي خبر آهون نون
 پتر خدا دا راگ سنداوي
 ۸- کيربي عيشه وحدت وائي
 شاه منصور دا منصب پداوي
 ۹- رمز حقائق فقهه فر کيڙندي
 هو دا سر صحي سمجهاوي
 ۱۰- "نن" طلسم دويي دا غازي
 کيرت نون ديگ پلر وچ کواوي

(۱) ورکايوه (غ) (۲) کهايووه (غ) (۳) پڙهيووه (غ) (۴) کتون نون آب
 وهايووه (غ) (۵) و (۶) (د) لکيندا (ن) (۷) مرڻ کتون آگي مرجاوي (غ) (۸) ف

۲۷۴- کافي روپ ٻروھ

- ٻھري ويس جلالِي ٻارُ ڪري لا آبائي.
 ۱- اڻي راز دا آپ هي نه ٿاڻل (۱)
 ۲- ئي سلواڻا ٽهن سڀدا (۲)
 ۳- ٻھري ٻائين ڦيرتا سائين
 ۴- ڪي ڪي ڪي وڃ ڪرندا
 ۵- بيدل ان ٿون اهو پتينا
- ويڪم ٿون آئيني چالي.
 سڀدا عجب خيالي.
 سُرُخُ سفيد تي ڪالي.
 ڏيندا عجب ڏي ڪالي.
 ئي خودي ڪڙيون خالي.

۲۷۵- کافي روپ ٺٽ ڪلياڻ

- جيھي لباس مين آوي ٻار مين هوسان گھولي (۳).
 ۱- شاهه سيلاني ساعت ساعت (۴) وکر وکر ويس ڪاوي.
 ٻولي ٿين ٿين ٻولي.
 ۲- مظهر مظهر شاهه علحددا سڀين نام سڏاوي.
 رمز ٿين ٿيون مين گھولي.
 ۳- وحدت ڪثرت رمز عجائب جوکي نظر نه آوي.
 جيڪ ڪيڪ ڦرندي جهولي.
 ۴- قطري دي وچ ڪيون ٻارو سارا رتھر سماوي.
 ٻريت دي عجب ٻرولي.
 ۵- جوئي ناهر موئي سلطان بيدل پير ٻڌاوي.
 رام سڻوڪ دي سولي.

۲۷۶- کافي روپ جوڳ

- جيوين محبوب دا رابا امان حاضر هر خالي.
 ۱- محبوبان دي مرض (۵) ڪچي سوز گداز سڀاڻا.
 شاهه مولان وچ چالي.
 ۲- ٿوري لاکر لال ڪر دي سانون ادب سکاڻا.
 چشمان والڙي چالي.

(۱) اڻي راز دا آپ نه ٿاڻل (غ) بيڪس (۲) ميندا (ف) (۳) گولي (غ ۴) (۵) (بيڪس) (۴) ساعت ساعت شاهه سلطاني، ساعت ساعت شاهه سيلاني. (ج) ه ۴ (ر) (بيڪس) (۵) مرضي (غ ۴) (ف).

- ۳- ڪيئي عاشق بي سر بي پا
خاوتي ٿين دا گهبايا
ست ڦيرن متوالي-
۴- تخت هزارون رانجهن سائين
مڏيڪ سيمالوين آيا
ڪوندا سخت ڪشالي-
۵- بيدل چوڙم سائي پال
پسچ پريت دا بابا
روح تر رانجهن نالي-

۴۷۷- ڪافي روپ گنوري

- چاقر بارُ عشق دا جو هاري
چوڙ (۱) خيال سپو سنڀاري
۱- عشق ساڌي نال ڪي هجي جو ڪيئي
سولان دي آئون ٿور ڪيي مين ويئي،
ناز ٿان دي دليري ٿيني
کوٽل ورج مين عمر گذاري-
۲- قاسم عرض ڪرين ساڌي ٻارون
پانهون ٻڌ ڪي بار آگاهون،
سيگهڙا سيگهڙا ٿين سنڀارون
درد اراق ٿيڙي دي هان مين هاري-
۳- تو ٻانهون ساڌا حال نيائان
دل ديواني جي ڪوساڻا
تر ڪتر هئا اڀلا تون مانا
سن آله لڳ ساڌي زاري-
۴- سڻا ساڌي ڪول تون آوين
وبلي ڪولي چوڙا هاوين،
درد مندان تون درس وڪاوين
جينهون ڪهڙي ڪل وچ ڳاري-
۵- بيدل تو تون اولي تي گهولي
آه تون هئا ساڌي ڪولي،
چريڪ لاوت چشمان چولي
ڪتر تون مهر نظر هڪواري-

۴۷۸- ڪافي روپ بلاولي

- چال انهيئن دي نال ڪريندا
شهنا سبر آفاسي،
ڪٿان ناز محبوب رکندا
ڪٿان نياز عشاقسي، وي
۱- ڪٿ زاهد هٿيار سڏاوي
ڪٿان مست ميثاقسي،
ڪٿان اهل شرع دا پشندا
ڪٿان وحدت دا ساقسي-
۲- ڪٿان نال جمعيت جمالي
ڪٿان لقب تولا ڪسي،
ڪٿان ناز حسن دي پهتر ٿيائين
ڪٿان وچ رهندا پاڪسي،
۳- "آرني آرني" ڪوڪ ساوي
ڪٿان رهنديا پاڪسي،
ورج منظر مهر مشتاقسي-

عـ ”ڦر ٻاڏ ٿي“ آڳي سڙي ڪنڊ
 شمس دي نال مڙلا ٿي،
 آنا الھن ڇلاج ڏي منون ڪنڊ
 بات ٻيڙھ ڏي ٻاڏي،
 بيدل لئون ڦوڏي وڃ ٿيڏي
 ھويا آروپ اوطا ٿي،
 ڪڍا آڙي ڪڍا خاڪي، وي
 سڱل آروپ اوتار آسيدا

۲۷۹۔ ڪافي روپ بلاولي

چاھنئون چاڻي روز ازل وڃ (۱)
 رتدان سير رسواڻي، وي
 ۱۔ وڃ سلامت رھن سلامت
 لوڪان خبر تہ ڪاڻي، وي
 ۲۔ حال آيوين دي خبر آيوين نون
 ستر جنھن دي آڻي، وي
 ۳۔ شوق شھيد آھان نون ڪينا
 دوت ڦرڻ سير چاڻي، وي
 ۴۔ ”آڙنڌر لا ٻڃناج“ لا الھ
 عشق دي استغناي، وي
 ۵۔ راز آھن دي سحر رڪندي
 بيدل بي پرواڻي (۲)، وي

۲۸۰۔ ڪافي روپ بست

حسن بست بهار سرنکي
 چمن ڪليا چوڌاري، وي
 ۱۔ ”آريستا توکوا“ عاشقان نون
 آب ڦرڻ دلداري، وي
 ۲۔ ”ثم وجه الله“ ويڪ تماشا
 چار طرف گزاري، وي
 ۳۔ نقش ونگار عجائب ٻنجا
 ھار سينگار ھزاري، وي
 ۴۔ گلبدن گلزار مين آيا
 مڙجا ٿي ھڪاري، وي
 ۵۔ ”ڦر ڪاڻي ڪيچال (م) ۽ ڦولي
 اور ڪڍي گل آڙي (م)، وي
 ۶۔ سر ڦڙيل سون (م) ڪڍا تر ڪي
 ٻيڙھن ويڪن ٻار ٻاري (۶)
 ۷۔ بيدل ٻوھ ٻار دي پاوين (۷)
 ۸۔ سرت وڃاوين (۸) ساري، وي

۲۸۱۔ ڪافي روپ بلاولي

حسن سونهارا رھبر ساڏا
 حسن دا راهر بتاوند ھي،
 ۱۔ ويڪو ڦري دي وڃ ڪيوين
 سارا مستبد ساولدا ھي،
 ۲۔ صورتين مشتاقان نالي
 اڪيان آن آڙوندا ھي،

(۱) روز آست وڃ (ل) (۲) بي پرواڻي (م) ۽ (د) (۳) ڪيچال (ل) (۴) ڪڍي
 ڪڍاري (ڄ ۽ م) (۵) سر ڦڙيل سون (ڄ، م ۽ ل) (۶) ٻار ڪا (۷) ٻار
 ٻي پاوين (ڄ، ل ۽ م) (۸) ڦڙاڻي، وڃاوين (ھ، ا ۽ م)۔

۳۸۴۔ ڪافي روپ جو ڪ

- دم الحاد عشق ڪيستي مڃين ڄاڻي وي،
 دم الحاد نيسنهون دي مڃين هان ڄاڻي وي،
 ۱۔ عشق آدم دي مال ڪيما ڪيما ڦٽون ڀير، وهان،
 ابراهيم نون زوران زوري آتش وڃر سڏايو،
 اسماعيل نون ذبيح ڪرندا، ٻڌا ابر ڪاڻي وي،
 ۲۔ عشق نبي پتوب نئون ڏڙڙا داغ، عراق دا ڏاڍا،
 زليخا ڪاڻ يوسف دي ڪيما طرف ميمر دي ڪاڍا،
 پنهلي زڪريا دي لوهو (۱)، وهوهه ورهه هائي وي،
 ۳۔ عشق ڪنهن دي نال نه ڪيئي جيئي نال امان،
 سِرر انهن پاڪاندي هويا بعد هل منگامان،
 ڪربلا دي سرزمين تي هوندي قيامت ڄاڻي وي،
 ۴۔ پيچي وت منصور نون عشق سڙايو ٻڪڙ چوهايا،
 شيخ عطار ده سچس ڪنگا ڪي شمس دا هوش لتهو،
 صحن ويڪر سياست انهن دي، فرندا خوڪر چڙائي وي،
 ۵۔ شاه شرف سيمر دي سرر تي درد ڪيئي ڏاڙ ڏاڙي،
 مڙويي دا سِرر عشق چوهايا نيمري تي نرواري،
 ڪيئي مالڪ وتن سڏائي بار نمان سِرر ڄاڻي وي،
 ۶۔ مڃئون دا لڙيل دي ڪيئي ڏاڍا جيءَ چڻڪندا،
 شيرين ٻئي فرهاد نرواڻي مڃين دا لڪر لڪندا،
 هير رانجهون ڀندا، پير هي، ڪيئي ڇاڻي چڪائي وي،

۳۸۵۔ ڪافي روپ ٻورب

دل ڪيساون لوڪ هساون (۲)	عشق دي هڪار اهاڻي،
۱۔ عشق ٽهين ڪوئي شيعي مشالخي	رندي تي رسيواڻي،
۲۔ ٻير طريقت صحن جيهي (۲)	ڦير ٺڌي (۴) خوڪ چڙائي،
۳۔ عشق دي ڀڄر ٽهين ڪوئي عشرت	سوز گداز سڏائي،
۴۔ شمع دي ڪيستي ٻس نرواڻي	ڪڍون ڇانر ڇلائي،
۵۔ ڀندا منگ نون نيت درگاهون	عشق دي بخش عطاڻي،

(۱) ٺهر (۲) چڻڪ هساون (۳) غ، م، ۴ م، ۵ ر، ۶ ر، ۷ جها (۸) غ، (۹) ڦير ٺڌا (۱۰) غ،

۲۸۶- کافي رُوپ سوړت

- د م وړچون آدم چو بڼيا (۱)
چلو م شاهي دا ويکو
۱- صورت انسانې ستراسا
تيري دل سين گړ طلب
۲- پيغودي دا موټه پيس ستهجا
چو هو وا (۳) سردار پيشه
۳- "قوم" يا "ثبي" شمس" نيزيزي
من خدا وچ ووچ مستي
۴- چو کوني "بنظير" پيور الله
شع جيهت اس دي لظير من
۵- محنت زهد عبادت
چيس دوئي برباد کي
۶- مړد تي مړدان بیدل
سوئي سجهي دم کتون (۶)
- عشق دا (۲) اسرار هتي
چايجا جهلگار هتي
ثور عشق نروار هتي
مجرب دي (۳) تکرار هتي
سوئي سردار هتي
سوئي ستر سردار هتي
کتون اظهار هتي
منطق عطار هتي
"اولو الاضمار" هتي
"مطالع الاثوار" هتي
آثار نه کچه درکار هتي
سو لائق ديدار هتي
کم (۵) پنهون دشوار هتي
چو دمېدم هوشيار هتي

۲۸۷- کافي رُوپ جهنگلو

- ۱- مړمندان والي داري
۲- مړمندان والي داري
۳- مړمندان والي داري
۴- مړمندان والي داري
۵- مړمندان والي داري
۶- مړمندان والي داري
۷- مړمندان والي داري
۸- مړمندان والي داري
۹- مړمندان والي داري
۱۰- مړمندان والي داري
- ۱- مړمندان والي داري
۲- مړمندان والي داري
۳- مړمندان والي داري
۴- مړمندان والي داري
۵- مړمندان والي داري
۶- مړمندان والي داري
۷- مړمندان والي داري
۸- مړمندان والي داري
۹- مړمندان والي داري
۱۰- مړمندان والي داري

(۱) د شاهي (ف) (۲) کا (ف) (۳) کوي (ف) (۴) کوا (س) (۵) گم
(۶) لکس (۷) داري سر دم دي خبر (خ) (۸) لکس (۹) داتان (خ) (۱۰)

۲۸۸- ڪافي روپ بروھ

- ذوق سُروُذُ پُڻجھو درويشان
۱- "الشيخ (۲) سبَّاحُ الاوليا"
۲- انشدَ جي لُتو لُتو ۽ ڀارو
۳- ڀرھ آوازُ ڪري ڀيرنگي
۴- نال (۳) طيور سُرندا طبعلا
۵- عبيدُست اولو ٿي بیدل
بيدودان ارن ڪل (۱) ان ڪافي.
فتوا ڀارن هيءُ فرماني.
نوت زور ڏي ڏينھن وڃائي.
مسيحي والي موج مڃائي.
مُشتان ڏسي مست ڏهاڙي.
مُٺون جي وٽ سَڄھه سڄائي (م).

۲۸۹- ڪافي روپ جوڳ

- ۱- رانجهو ڏي رمز سادا سَن موهيا
۲- چاڪ ڪيئي دل چاڪُ آساري
۳- مسين جيئي لُڪ ٿيڙن ويڙائي
۴- وڃي ٿي ڏڪار مُٺان (۵) ٿون
۵- رانجهو نال سوني هيڪُ آيو
۶- بیدل سَن تون مَحو ٿيوسي
ويان مين تخت هزاري ۽ وي
ڏينھن لڳا ڏيرواري.
نال نيشان ڏي ماري.
ڄاڻي نال سوني ڀيرجاري.
جسوتي وجود واري.
مار اڃا اڃي نوري.

۲۹۰- ڪافي روپ جوڳ

- ۱- سادا ويان تہ اکيان لڳيان لڳيان
۲- انهيئن تہ جوڳي ڏي نال مين ويان
۳- وڪندي نہ سي روٽي
۴- سَن تہ جوڳي ڏي روز ازل ڪَتُون
۵- ڀوت ڀنڊر ٿي ڀوٽي
۶- مڙلي موهيا ايڏا مَن مَڻيڏا
۷- زارو زار مسين روٽي
۸- بیدل ڏينھن ڦي ڏس (۶) ڏاڻڪو
۹- رنگ ڏوٽي (۷) ڏاڏوٽي
ڇوٽي ڇوٽي، سوني ڇوٽي.
وڌيڪر تون سَن ڀڳيان، ڀڳيان.
ڪوليڙي اڳيان اڳيان.
تار عشق ڏي ٽڳيان ٽڳيان.
درد آڻين ڏي ڏڳيان ڏڳيان.
ڏاڏوٽي (۷) ڏاڏوٽي.

(۱) خبر (خ)، ن (و)، (۲) الشبَّاح (ف)، (۳) تالر (ف)، و (و)، وڪس (م) وٽ
رَن سڄائي (و ۽ و) (۴) مَٺان (خ)، مَٺان (ڏ)، اُٺَ (خ)، (۵) ٿوٺي (خ)،
(۶) خبر (خ)، ن (و)، (۷) ڏاڏوٽي (خ).

- ۲- زخم آنهین دا گھایل جوئی حال حلاج دا قائل (۱) سوتی،
 "آنا (حق) آکی خودی گھون تہو آن خالی وی۔
 ۳- کیاجو کتڑ ہیرا دی رزندی معذولات مطالع کترندی،
 نینان دی رمز دی شجہ نیرالی وی۔
 ۴- رہر جیٹان آ، پالا کرڑی عشق دوال دوتییدا تورتی،
 ازان وانگر ڈی کتر باؤلی وی۔
 ۵- بیدل آپ چوڑ ایسانون بہترا عشق دا گھین عتر نانون،
 عشقان دا کسی منصب عالی وی۔

۲۹۴- کافی روپ آسا

- سیک رمز وجود وچاؤن دی
 ۱- اکران دی وچ جوئی آزا
 اثباتی دا عیس، جو اڑیا
 ۲- بارش برہ دی چن سیر آئی
 بی دردان تون کتل نہ کائی
 ۳- نال دلیل تالیشی (۴) دلیر
 سمجھی نام کو (۶) صوفی بی سیر
 ۴- رہر عشق مین جوئی توسی (۷)
 ماری سڈ آنهین کون موسی (۹)
 ۵- بیدل گالہ وحدت دی سن تون
 وچ عروج تزلزل دی (۱۰) گھن تون
- نویں حاجت پڑم پڑھاؤن دی
 عشق دی چاڑھی تزلزل نہ چڑھی
 موج آنهین (۱) سیر ساون دی
 سوز عشق وچ (۲) چالی سدائی
 درد دی دود دکاؤن دی
 عقل نہ اوڈنہن ٹیسی (۳) رہر
 شاعی طبل وچاؤن دی
 دین کتر دا دتر (۸) ڈوسی
 ذات صفات سماؤن دی
 ظلم و ہم دونی دا پ تون
 لکھت آون چاؤن دی

۲۹۵- کافی روپ جھنگلو

- سٹھی آکون ساڈی آزی (۱۱)
 ۱- روز ازل کتن تون رنج اسکا
 رمز انھن وچ راشی
 ۲- منصور جیہ کیڑی کتر گیتی
 شہزی ہار دی غازی

(۱) سائل (۲) موج آنھان (۳) درد وچ (۴) تھیس (۵) یکس
 یکس (۶) تین (۷) ہر جیہ نام کو (۸) وچ (۹) یکس (۱۰) جو آنھین
 رہر عشق مین موسی (۱۱) یکس (۱۲) ورت (۱۳) وچ (۱۴) آنھن تون
 موسی (۱۵) عروج تزلزل دا (۱۶) ساڈی غازی (۱۷)۔

- ۴- غمزي خوښي (۱) نازئينان دي ګيتي ساڅي دل غمښتي،
۵- غمناکانسدا بېدل ځي نېکسدا شينور حسن پرمستې.

۲۹۸- کافي روپ نټ کليان

- عشق دا اعلي شان (۲) مشکل سټوډي سټوډي، سيالي،
۱- عشق دا مسئلا عاشق چټان سور سټوډي ماليک مټان،
چوړ غمډي تون ځان ښي (۳) د سور بار (۴) سالي،
۲- حسن دا قېلا مټي ګيتوسي سر ځوان دي نېکړ ډر توسي (۵)،
سُرت والا ساسان لټ لټ نيستما محبوب دي مالي،
۳- سلا قاضي پرم ګليان پلي تولين ډوهم ټوان،
تېنهن ښا (۶) نمدان مام محبت دي ګون پټوالي،
۴- مځوښت جډان پل ۵ پوسي صرف واتخوستي پل ګوسي،
تېنښا کټور و ايمان وحدت دي احوال اکائي،
۵- بېدل چوړ ځواني هستي حال خلاج دي مال تون مټي،
سرد سويي مردان (۷) چوڼي اېشا آپ سچالي،

۲۹۹- کافي روپ بلاولي

- عشق بټاوي رام هدايت عام (۸) آکړ ګيراهي، وي،
۱- چوڼي ټيوي عشق دا بټدا ښايي شاهنشاهي،
۲- مټوډي حالت وچ عاشق مارډ ملېل خدائي،
۳- حسن دا ويک ځوان تون پټخي صدق سځايي،
۴- رنگ دي (۹) اولي بار ټرکي ډېندا وم ډکلايي،
۵- ګيتي (۱) مالک راز دي ماليک کړندي درد آزايي،
۶- شاه شرف سټوډي عارف (۱۱) اړندي لېوډي لايي،
۷- بېدل چان تون حسن دا ځوا عين چمال لاعبي، وي،

- (۱) ځوان (۲) عالي شان (۳) ښايي (۴) ښايي (۵) ډر توسي (۶) نيکون ګيتون (۷) مرد سويي ميدان (۸) ښايي (۹) عالم (۱۰) رنگور دي (۱۱) ګيتي، ګي (۱۲) ګي (۱۳) هاشق (۱۴).

۳. ۴. ڪافي روپ بلاولي

- عشق غمنا لاھي ھتي
۱۔ تڏوئا زُھدُ دا ڪم ھتي چوڪا (۱)
برھ دا ٻار ھتي (۲) ڇاون اوڪا
- ۲۔ دَر دڪڻون مڻيون سولن موڙين
جاء سڄڻن دي جيءَ سين (۳) جوڙين
- ۳۔ ڪانسر دُنيا ڄمع ڪٿريسين
عشق دي رستي عاشق رستن
- ۴۔ قاضي ڪٿر تڏووري پڙهندي
عاشق اوري سول نه اڙندي
- ۵۔ بيدل عشق دا ٿي پٽ روانا
دُڙ غمناڪت باد پارانا
- بيدرهت نه ڇڏو بھائي ھتي
عاسل عالم (۲) ٿيون سوڪا
لاشڪ لطف خدايي ھتي
- عام خيال خودي دا چوڙين
ٻيا سڀ خيال خطائي ھتي
- مؤمن دل دا قربان ذرين
عشق ٻينا آونداهي ھتي
- مفتي ملان وڃ اي سرندي
عشق دا طبل خدايي ھتي (۵)
- تڏان مياڻي يار پگانا
ٻي سڀ عمر اڃائي ھتي

۴. ۳. ڪافي روپ بلاولي

- عشق سان نون ڄاڻي چڪائي
۱۔ مرن تڏو تي فقه مين پڙها
لڄ زلف وڃ جڏان من اڙها
- ۲۔ عشقي اپنا تباب وڪايا
جلوي حسن دي هوڻ گڏوايا
- ۳۔ چهر سبب جڏان چوکان مارن
واعظ دَر دُون ڪڙي ڪارن
- ۴۔ جنهن سر آڻي حالت سسئي
هو رها عاشق محض آڻي
- ۵۔ عالَم عايدم ٿيون سوڪا
بيدل برھ مڻن جالن چوڪا
- پل ڳڻي ساڙي سوت سڀائي
تقوا وڃ پهون سين ڪڙها
مذهب دين دي ويري وائي
- علم عقائد باد نه آيا
چهر سبب جڏان چوٽ لڳائي
- عشق (۲) ڏندي راهه لھارن
دندان دي وڃ ديد اڙائي
- ڳا آڻيون دا هوڻ تي هسي
تڏو سدا وڃ فيڪر فنايي
- راه (۵) عشق دي ڇاون اوڪا
ٻيا سڀ ڄاڻي (۸) خيال خطائي

(۱) تڏو زهد اي ڪم چوڪا (ل) بيڪس (۲) عاسل عالم (ل) (۳) ٿيون سوڪا (۴) ٻار ٻرھ
دا هي (ل) (۵) جيءَ وڃ (ف) (۶) سڄو گمراهي ھتي (ل) (۷) عالم (غ)
بيڪس (۷) ٻڌي (بيڪس) (۸) ڄاڻي (غ).

۵۰۵. کافي روپ پروډ

- عشاقاندا (۱) نال مذهب
۱- مذهب دين دري باتين اوري
۲- صوفي صاف و سن وحدت وچ
۳- دين کفر نوڼ چوډر پيوڼ تي
۴- عشاقان دي لندو لندو اندر
۵- بېدل لور، موحيد ټوپن
- اکه سنيان (۲) کيا لکي لکي
عاشق ويندي اکي اکي
دين کفر تښتون (۳) پکي پکي
تار عشق دري تگي تگي
نوبت نيوڼ دي وکي وکي (۴)
پياني والي تگي تگي

۵۰۶. کافي روپ ډاسري

- عالم عقل دا کفر نه ډارو
۱- کفر ډوروي وچ ز لندا
۲- پاچگون نيا دي مشگل سچون
۳- گم ټيون وچ يار وکالي
۴- آتيا آتيا دلا يلا يلا
۵- شاه مشهور آواز الحق آتيا
۶- سلطانيتي کنون عشق کتوايا
۷- بېدل تيا مطلب آتيا وچ
- پرسه ډار وکالي
مشگل رمز رنداني
پير صغيي انساني
مشگل مئي سلطانتي
قول کريندا جاني (۵)
لندو مشرف سلطانتي (۶)
کلمان آتيا شاني
آتيا آتيا شاني (۷)

۵۰۷. کافي روپ چوپ

- غازي دم مشوري مارن
۱- وات آتيا (۸) دي دهن دي وائي
۲- وحدت والي رحمت (۹) نه چان
۳- عشاقان دي نال آياني
۴- عاشق گم ټيون دي پاچگون
۵- بېدل يار دي کي کي ملات
- ملان مسجد پهندي وي
رمزين وچ نه رهندي
کيا جي کلمان کهندي (۱۰)
لاه کي نهين لهندي (۱۱)
په نه کوني سي پهندي
ماليه پير تي پهندي وي

- (۱) عشاقاندا (غ) (۲) سنيان (غ) (۳) دين کفر تښتون (غ) (۴) نيوڼ دي
نوبت وکي وکي (غ) (۵) جاني (ن) قول کفر دا جاني (و) وکي (۶) شاني
افه نه وکي (و) (۷) پياني (ن) (۸) آتيا (ف) (غ) (۹) رمز (و) پکي
(۱۰) پهندي (ل) (۱۱) لاه نه کهن لهندي (ف)

(۱) مکتوب تون (خ) (۲) مکتوب قناس کعبا سمجهون (ع و) یگس (م) نادی
 رایی (د) کبا آکان مکتوب تون مکتوبان (ن) ن

- ۲- آءُ اڃا ئيڪر جهڙيون ٿيڪڙي
 ڪيل ڪٽرڪر سڀي رو رو آهي
 ۳- ڀار ڪيٽي مڀين ڦيران
 ريڪڙ مڀئون مڙهه وڻن مڀيئا
 ۴- عشق دي محفل مڀين ناهي (۳)
 سست ڪو مڀين مڀيئا
 ۵- سالڪان نون مڀي نڀي
 ”ڪڙي ٿيڪڙي هڪو هڪو الله“
 ۶- جي طلب ٿيڪڙي نون هڪي
 هڪ ڪٽڙون چوڙين نه دامن
- زخم اهن (۱) تلوار دي،
 برهه دي بيمار دي،
 چنڊين رسم ڦهريار دي،
 سڏ ڪڙي سڀسار دي،
 چاه ڪنهن هوشيار دي (۳)،
 ڪل لهي اسرار دي،
 تڙيڪڙي ٿي زنگار دي،
 ڪل سڄي سڄار دي،
 ڦيڊل دائمي ڏيڍار دي،
 سڀدر ڪٽرڪر دي.

۳۱۱. ڪافي روپ جوگي

- ڪڙي چو ڪٽڙي هڏا ڀڙي
 ۱- تڙيڪڙي ۲ تڙيڪڙي نه لاهي (۴)
 ۲- نالار تڙيڪڙي نه لاهي (۵)
 ۳- ڪڙي نالار مڀين دي ڀارو
 ۴- ڀارو نالار دي (۶) ڀارو ڀارو
 ۵- ”آلاڻن“ سڀري (۸) ڦيڊل
- برهه مڀي ڪٽڙي
 ۱- نالار ڪٽڙون اونداهي
 ۲- آونڻان سڀري (۶) لاهي
 ۳- سڄي سڀري ڪٽڙي
 ۴- مڀين سڄي شاعري
 ۵- عشق ڏيوي آگاهي

۳۱۲. ڪافي سر جوگي

- ڪڙي مڀي مڀي مڀي
 ۱- ”آڻا آڻا مڀي مڀي“
 رڙان راهه پڻاڪي
 ۲- تڙيڪڙي مڀي مڀي
 اهنسي ذات چڻاڪي
- ڀڄ ساليڪ دي آڪي،
 آڻا ڪٽرڪر لاهي،
 جڙيڪڙي سڀيڪڙي،
 جڙيڪڙي سڀيڪڙي.

(۱) تڙيڪڙي (۲) عشق دي محفل مڀين ڀارو (۳) چاه نه ڪٽڙي دار
 دي (۴) لاهي (۵) ڀڄي (۶) ڀڄي (۷) ڀڄي (۸) ڀڄي
 نالار (۹) ڀڄي (۱۰) ڀڄي (۱۱) ڀڄي (۱۲) ڀڄي.

- ۲- کتن کوچ کتل کټکټ کوچ سترلي جوشتون جوش چنگاي ۴
 وو وو ويس متاکي
 ۳- بيدل نوشتون صدني صدقي نرمل نينهوڙا لاي ۴
 ږر لټائين ښاکي

۳۳- کافي روپ بلاولي

- لکي لمان ذي ياري جاني جادوگر نالي ماهي مسار نالي
 ۱- کنهن ٺون ڏيان دل دي ويلن دريدان ذي مين هان ماري
 ۲- گهور ڦٽان دي اينون گهايا (۱) جيوين شير شيکاري
 ۳- ږر دي پسيهه ڏنگ جو ماري زخم آهين دا هي کاري
 ۴- آه اچان ڪا ڪيان اڙيان کټل وچ پسي کاري
 ۵- بيدل پيمان پسي رانجهو دي ورو (۲) کرسان مين زاري

۳۴- کافي روپ آما

- سجست دي سام مشگل عشق دي جمال آتشي
 ۱- ملان پوهن ڪتابان سڀ غمير وچ حجابان
 ۲- لکڙا سره جينهين ٺون لکڙا دل تهيپن ٺون
 ۳- تنهنجو مست ڦرندا بيدر ڏول تهيپن ٺون
 ۴- سوڻه سوليء تي ڦرندا ستي دي موج مائي
 ۵- بيدل سره دي چالي ڏندي عجب ڏکائي
 ۶- کيهن راه عشق والي ڪنهن عقل دل آکائي (۴)

۳۵- کافي روپ کاسول

- سکر ماهي دا ڪعبه قبال عشق سام حقيقي
 ۱- حق اڻرو محراب دلندا سچندا سڙ نيهائي
 ۲- شيخ صغان چو چيا پانا پار گهوتيس (۵) کټل ڳاڻي

(۱) گهايا (۲) ورو (۳) نروار تهن ڪرندا (۴) ڇ (۵) ڪنهن راه
 مشق والي ڪنهن عشق دل آکائي (۶) ڇ (۷) وڃس (۸) ڇس

- ۳۔ شاعر منصور ٿولي تي آڪيا آنا الحق عياني سي .
 ۴۔ يار عطار تون ڦٽل ڪرايس (۱) ڪامل تون (۲) اربالي .
 ۵۔ زهد عبادت تقوا تون (۲) اغلاي عشق ريتاني .
 ۶۔ بيدل جوش جگر دا چوڪا پيو (۳) سڀ حرم (۴) ديواني .

۱۶۔ ڪافي روپ سارنگي.

- منگه ماهي دا تڏور تڄال صورت حسن عتاني .
 ۱۔ عشاقان تون ظامر هوندا چنوا تڏور توراتي .
 ۲۔ آبرو وڌو چنمان دي ورجون سمجھين مير تڙهائي .
 ۳۔ راز آڻين دي غير آڻين ڪئون آپ ڪئون چو فاني .
 ۴۔ صورت ڪئون چا وڪيلايس (۶) معني عياني عتاني .
 ۵۔ بيدل ويڪر آسمان آسيدا هويا وڃ حيراني .

۱۷۔ ڪافي روپ ٻروھ

من تڏن ٿڪن لڳي ڪٽيان دلبيان ،
 هن ول ٽھن ولنديان (۷) ڪون آهان تون سوڙي .

- ۱۔ صورت دا سينگار ڪريندي ،
 آڪي دلبيان وڃ آپ ڪڙيندي (۸) .
 ٽئين چنهاندي ڪوري ڪوري (۹) .
 ۲۔ رڻي آڻين ڪم آڪين سائون ،
 سار (۱۰) چوايس ڦر ميا تون (۱۱) .
 آسرتي وڻيندا هوري (۱۲) .
 ۳۔ آپ ڪئون چوئي به خود ٿيوي (۱۳) ،
 چام خودي دا ٻر ڪم پوي (۱۴) .
 آنا الحق آڪي زوري (۱۵) .

- (۱) ڦل ڪرايا (ف) (۲) ڪامل تيا (ف) (۳) تاون (ن) (۴) ٻا (ف) (۵) هنوش
 (۶) هوس (يڪس) (۷) صورت ڪئون ويڪايس سائون (ف) (۸) شهن وڻاها
 (ن) (۹) آڪي دلبيان وڃ ڪڙيندي (ف) (۱۰) لين چان دي گوري يا چنهاندي
 گوري ڪوري (م يا و) (۱۱) ماريس (۱۲) سوا تون (ن) (۱۳) لوري (ن)
 (۱۴) ٿيوي (ف) (۱۵) ٻر ڪم پوي (ف) (۱۶) آڪين زوري (ف) .

۴۔ تہرؑ رادؑ تہی جہ کُترؑ مہلا یُسورؑ
 شمسؑ الحقؑ دا ہوش لہوایس (۱)
 برہمؑ عجبؑ ایمان تہوڑیؑ
 بیدلؑ بھرؑ وحدتؑ دا آونہانؑ
 نکوؑ اسؑ ثنؑ اورؑ نہ مہوٹانؑ
 کسؑ ثنؑ ناریؑ کسؑ ثنؑ ہوڑیؑ

۳۱۸۔ کافی روپ بلاولی

میں نون تہاڑی یار چیتا لیکہ کڑی ہتیؑ
 ۱۔ اندر پشمان میں ثنؑ پشمن نہ آویؑ
 ہماہرؑ قیرانؑ تہیڈاؑ دردؑ مستؑ آویؑ
 نرجؑ حسنؑ دی چوڑؑ چوڑؑ آویؑ
 جوڑؑ کڑیؑ چنارؑ جتہاؑ دلؑ جڑیؑ ہتیؑ
 ۲۔ برہمؑ کائناتیؑ دی دُستؑ پشوسؑ
 مہمنؑ کیتیؑ تہراؑ ایمانؑ تہوسؑ
 سیرؑ لہانؑ نازؑ کیرؑ پشوسؑ
 تہرؑ سینرؑ غمخوارؑ گہاوتہاؑ گہوڑیؑ گہوڑیؑ ہتیؑ
 ۳۔ نازؑ لہنؑ دیؑ کیرؑ تہاؑ تہاؑ
 چیتانؑ کینؑ مہمنؑ وٹانؑ ویگالہاؑ
 مہمانؑ دیؑ نالؑ کیرؑ پشوسؑ مہمانؑ
 جتہاؑ جیؑ جیارؑ دلؑ جڑیؑ دردؑ پڑیؑ ہتیؑ
 ۴۔ سختؑ ہزارؑ مہکؑ جہوکیؑ آہاؑ
 انہرؑ سہاؑ تہونؑ داؑ پشوسؑ لہاؑ
 گہوڑؑ لہنؑ دیؑ دلؑ ثنؑ گہاؑ
 پشمنؑ لہاؑ نرورؑ برہمنؑ ہماؑ پڑیؑ ہتیؑ
 ۵۔ دلؑ چوڑؑ پشوسؑ مہمنؑ چہیؑ
 پشوسؑ مہمنؑ ہماؑ دیؑ چہیؑ
 پشوسؑ مہمنؑ ہماؑ دیؑ چہیؑ (۱)
 پشمنؑ ویگؑ نظارؑ عشقؑ دہدؑ آویؑ ہتیؑ

۳۱۹. ڪافي روپ بلالوي

- نيسنهون لڳا ساڌا ڄائي سڻي دي نال سڻيان،
 ۱۔ آندڙي بهندي راڻيان (۱) ڏينهان
 ۲۔ لڳي واليان دا پڻڪ ڏرالا
 ۳۔ هيڙ سڻي (۲) نون آڻين سيلاني
 ۴۔ عشق رانجهو ڏي آندڙي هزاري
 ۵۔ لڻو لڻو ديوچ بېدل ساڌي
 وات آنهان دي وائي،
 سڻ نون رابل سائي،
 ڪا جا رمز وڪائي،
 جهنگ سيل دي ڄائي،
 رانجهي ڏوم مڇائي،

۳۲۰. ڪافي روپ جوڳا

- لڳي رانجهو نال سڻيان عشق پڳي سڀ اولي اولي،
 ۱۔ ذات صفات هڪا، ڄا، ڪيئي وحدت والي غيال،
 گني ڏوٽي دي ڀولي ڀولي،
 ۲۔ ٿوڙه ڏني سڀ لڳي ديوچ پشمان والڙي چال،
 دين ڪفر دي رولي رولي،
 ۳۔ ”ليکي لڳي“ دا رانجهن سائين آوج ملڪ سيال،
 ڀوليا ڦريا ڀولي ڀولي،
 ۴۔ هيڙ لڳي نون وچ فرائين جشن ڏاڏا جهنگال،
 جيند رانجهو نئون گهولي گهولي،
 ۵۔ بېدل راهه رندي وچ آون سڀ (۲) دي ٺاهه مجال،
 طالب درد دي ٿولي ٿولي،

۳۲۱. ڪافي روپ ڀروھ

- وھ ٿور عجب جيئي ٿرندي (۴) ٿرندي سي سول نه سڙندي،
 ۱۔ سي پڻڪشي سالڪ سرڌاني راه دي سونهن مرد پگاني،
 بار ٿوڙ ڏاڏي وڃون ٿرندي ٿرندي سڀي سولي سڙندي،

(۱) راتين (۲) ۽ (۳) شادي (۴) ڪنن (۵) (۶) ٿرندي (۷) ۽ (۸)۔

- ۲- مَجْدُو شُداسي ماهيت مين
يار وانگر ترنگان جهوندي (۱)
۳- دعوا چور همه همتي دي
يار پور (۲) دي وانگر پوندي (۳)
۴- بيدل بره جهان چم چاڻا (۵)
يار سير نوري آهي ترندي
- ڪين اڙن سي عتيدريت مين،
جهوندي وٽ جوشتون جهوندي.
مارن موج سدا مستي (۲) دي،
پوندي ٿيندي واصل دردي،
سوز گداز دا قيد سجاتا،
ترندي وچر شهرون ترندي.

۳۴۲. ڪافي ويخت روپ سورڻ

- رو بيرنگي آپ آدم بنڪي آيا ري،
روپ ڪا اوڙم قاب احد و عبد سڏايا ري،
۱- رو اڙوپ سوپ هو آيا، عشق حسن ڪا ڪيل ڪلايا،
دونو وه القاب ساجن سر ڌر آيا ري،
۲- ڪهان وه بهني پورس عرب ڪا، هروي ساتي چام طرب ڪا،
ڪهان وودست زاب، گيت اناالعتي گايا ري،
۳- ڪهان غيوس، شايع، قاضي، ملا، مومن نيڪ نمازي،
ڪهان وودست خراب، همي انگ لگايا ري،
۴- خاي الاشياء سمجھو، اشارت، آفتوئون عيشتهما بعض بشارت،
بهدل شوق شباب، سرمعي سمجھو آيا ري.

۳۴۳. ڪافي روپ آيا آميز گچري

- وحدت دا ولساهايي
۱- طالب ڪر ڪر ترڪ يقين (۱) دي
۲- تور اخلافت عتيدريت دي
۳- "آفتوئم شافعي" عشق آکيندا
۴- مستي مستووري جو ڪوئي پوي
۵- بيدل آپ تون غير نه چاڻين
- سالي عيش لاهي،
ڪنل، اي ڪيف دي قاضي،
ساري طبل سدائي،
بره دي واه بادشاهي،
آڪي "آناالعتي" چاڻي،
رڪن سمرت سدائي.

(۱) چوهندِي (ن) (۲) ستر آفتوئي (و) (۳) پور (ع) (۴) وانگر پورندي
(ن) (۵) سير چاڻا (ل) (۶) ترڪ "فتوئي" (ع) پڪس،

۳۳۴. کافي روپ بلاولي

- هـ څرګدا شوو حق چياني
۱- "مستن را انبي فتند" راء الشحني
رومزي ناراسي احمد سابق (۲)
۲- "نحس اقرب" نيلن (۳) وښودا
"وفي انفسكم" دليان کښندا (۴)
۳- صورت عبد احد وچ معالي
بشطايني دا کشر بههانا
۴- "ان عترک" (يو) عزرا لاهي
راهر ايماني ګوين نبي راهي
۵- حال حلاج دا منصب عالي
هه دل عشق دي رومزي فراني
- آپ وچسون نر آني
جوئي يمين (۱) سوني مطلق
مخني حسديت منجهاني
"وعمو ستمکم" هډندا رښندا
صورت وچ اندماني
پهلا ميشير فرق ميانا
اکيوسر "اعظم شاني"
"ارنالا شيا" منجهه کښماني
چور هوس حيواني (۶)
ټاوين چندان ټيويين (۷) آپ غالي
ميډي من کون پاني

۳۳۵. کافي روپ بلاولي ۴ قصوري

- پسار پريم لګايا وي
هـ منظره تښتون (۸) شاه حقيقي
۱- ذات مقدس چلوا پايا
بار نېوت سړ نسي چايا
۲- "اذا احمد هلايسر" اکښندا
اهنا درمن آپ ورکښندا
۳- شع حسن دي کيتا تجللي (۱۰)
عشق دا پيا اژه منصلا (۱۱)
۴- نور لاهي احمد سرسل
هادي مهندي مير مکمل
۵- حسن دا چلوا غن غيايي
بيدل پيا کچه و هم نه آني (۱۲)
- شيان شون آن جګايا وي
ميهورون مک وړکيلاي وي (۹)
احمد نام سدا کړايل
هـ څرګدا حکم هلايا وي
واحد کثرت وچ له ليکندا
صورت وچ سمابا وي
ظاهر باطن شور مغللي
سړ هر چت جهلايا وي
هـ مرسل تون اعلي انصل
عشق دا راهر پتاي وي
منظره نور نبي دا چالي (۱۳)
احمد آپ وګايا وي

- (۱) تعين (غ، م ۴ و) (۲) شائق (م ۴ و) (۳) قزوي (غ، م) ګڼندا (غ)
(۴) قيا (غ، ۶) حيراني (غ، م ۴ و) ښکس (۷) ټاوان ټوانه ټيوتون (ل)
(۸) منظره وچ (ف) (۹) مک وګايا وي (غ) ښکس (۱۰) کيسر تجللي (ف)
(۱۱) منصلا (ل) (۱۲) چالي (غ ۴ ل) (۱۳) آني (ع ۴ ف).

آييات سرژنگي

(۱)

كششف فېښور قلوب نه منگين، مگين درد هېڅلا،
مې نوښان دا مشرب چوكا، تسبيح چوړ مېښلا،
منځه وړي منځه دا، ښځل هي مقصود منځه (۱).

(۲)

ولا " دي فكرت نال وچاوين، خيال خودي دا سارا،
تغبي وچ ابيات ويكيچي، نښور شهود نيارا،
"آيتنما توكو انقش" وجه الله، جيت ويكن تيك بارا،
آتر گيما حجاب دويي دا، وحدت سارا لغارا.

(۳)

ماهي لال امان دريان اكيان، لگيان وه وه لوكان،
شاه حسن ديان فوجان چو هيان، لار دريان مارن نوكان،
ښځل عشق محبت باجهون، بي سپر خټوړي (۲) هوكان.

(۴)

نرگس نين ماځي دلبر دي، يا وت بربر پيالي،
بازان وانگتون دليون يارلين، كاون خوب توالي،
ښځل ماس درلين دي (۳) منگيدي، كون آنهانون هالي.

(۵)

آغو چشم ماځي مېښان دي، يا وت شير شكاري،
بجي رانگيب دكالي دېندين، يا كايي تيز كڅاري،
نيزا ناز نوستنگ سربندي، هاتك وچ هسواري (۴)،
ښځل بچن محال انهيښ دا، چا اكيان دي ساري.

(۶)

عالم فاضل ورجر مستيستن، پٽهر پٽهر مستياري ڪٽڻندي،
ليڪنامي نئون چوڙ امان هنن، راه رندي دي نڙندي (۱)،
باهئون حرف عشق دي ڏيڻل، پيا ڪوئيي جي نه پڙهندي،

(۷)

مٿو دي باجهون، پيا سڀ پڙهيا، سائون عشق پڙايا،
وحدت دي تحصيل بين مطلب، پيا سڀ علم آڇايا،
ڏيڻل ٿي غلام آهائدا، جتان مذهب دين ڪڍايا،

(۸)

غواب خيال نه رهندا جيئون، دوست مقابل هڙندا،
”دع“ نه ٿي ڪو وڌيال، ”سن“ ڪو، مستي وچ ڪڙندا،
آپ وسار ڪي آهنون هاوي، جوئي آهنون ڪڙندا،

(۹)

”لا“ دي نال نڙي ڪو، ڏيڻل جو ڪڇ منجهه ٿي جي،
”لا“ ”يستمع“ ”لا“ ”يُصير“، ڦا آئند راز سڻي جي،
هر دم وچ اثباتي ظاهر، اڪيان باجهه ور ڪي،

(۱۰)

عاشق شدي بي ستر عوڪي، سر سڙوئي پاون،
بسبب خودي دي مجلس ورج، گيت السني ڪاون،
”رايت“ ريتي بهشتي ريتي، ”بن“ آهنون آب ور ڪاون،
”اذا تم“ ”الفتنة“ ”الله“، شاهه شاهه سڏاون،
بي حجاب عمو الله ڏسندا، وچ خودي دي آون،

(۱۱)

ذات صفت هيڪا ڪر ڄاڻن، ٻي ڪنهن ڀول نه ٿاڻن،
جسمي ويس ليپس ۾ ويڪن، چال ادب دي ڄاڻن،
وحدت دي وادي ۾ آڪر، وڻ نه پڙهون ٿي وڪن،

(۱۲)

چنگي چنڊال مڙاڪب والي، سالڪ نُسرت مڙيندي،
 ذوالفقار سره ڏي هڪ ڪڪر، هستي مڙار هڻيندي،
 بيخودي ڏي مڙي پي ڏيڏل، مڙين ڏي پاڙ مڙيندي.

(۱۳)

عشق ڏي اوجان آون سڀي، لنگڻ ڇڏيان سوڙن،
 وڃ درياھ آئو هيٺ ڏي، عيڏيٽ نون سوڙن،
 دنيا تي عڙي ڏي دڙسوا، عاشق مڙي چوڙن،
 ڏوڏل ڀر ڇنڀان نون لڳڙا، سي ڪڙن سڻهن (۱) سوڙن.

(۱۴)

حاجبي حج ثواب ڏي طالب، عشق عشاغمان پاڙندا،
 محبوبان ڏي طريف تئين، مڙي ڪڪرن طواف ٺانندا،
 جينان (جنهان) جمال ماهي دا ڏلوا، حج قبول آڻاندا.

(۱۵)

يارو عيشق آڳيتا ايتوين، مڙين مڙي وڃر سمايا،
 آڪاسين پاڙيال اسان ڏي، وحدت جملوا پايا،
 مڙين مڙن ظاھر، مڙين مڙن باطن، ڪون موي، ڪون چايا.

(۱۶)

مڙي منصوري پيو، مڙوچو گيت آنا دا ڳاڙن،
 ”آفتقار لا ڀڄتاج“ لاله، شاعري طبل وڄاڙن،
 وهم ڏوڙيدا چوڙ ڏلارن، وحدت خيال ڪٽاڙن.

(۱۷)

عشق اسان ڏي پير، تي مڙيان، ڏاڏا ڪڙڪ چوڙهايا،
 آڙو چڻم تي خال ڙان ڏي، چيلڪي تاب وڙڪايا،
 حسن ڏي توج ڏي، ڀڳ سياست، مين تان خوش گذوايا.

(۱۸)

مېلن عشق كېتون پتېر كېون، ز تر آبي قېوين خبران،
خېير كوت د ژونې (۱) دا پتې، ماسر محبت آيوان،
بېدل پرېم قر كاسي د پندار، و آلفه وانگ و سپيران (۲).

(۱۹)

آين سياهي ستر سترواغي، مېلن وانگې سربندي،
يېدل شندان نون، بيرحمان ستور غس، نيل كېوندي،
گر ټير (۳) مار ان جا ر ټاوان، جېهي طرف چر ټهيندي.

(۲۰)

راجهو نال پرېمت لهگايېم، چوژكي مينا چاري،
ونگېور دي وچر مټور، ز ر ټهيان، ويسان تخت عزاري،
نيزان دي ورج نون لنگاكي، شرېر گنوايتور ماري،
مين، تا راجهو هيكو هويس، كړندين شگر گداوي.

(۲۱)

درد دي غمخالي قدون پيوژندي، عاشق پالا غم دا،
وانگې اسمان كڅپين نم پېتا، شربت درد آلم دا،
خاصان ورج خيال نم دژوا، حال انځورين ماسم دا،

(۲۲)

عشق ازان سني عاشقان، د ژونون زود كړېشندي،
خون جگر دي ورج وڅو كتر كي، نېست نماز ټهيندي،
حسن دي طرف سچود آنهان دا، وحدت زبان درېندي،
بېدل لهي نماز آنهان تون، جي تر كړ وجود كېرېندي.

(۲۳)

عشق لگا تدمېروان چوكيان، بار غمان مېور آيا،
درد قراق دا سټندي هاسي، سو سيني سوز سايان،
بېدل پرېم دي باجوون جېگې مين، جيوڅ بعض اجايان.

(۱) مټوري، (ع و ن) يېكس (۲) مټر پيران = مټر پيران (ع) يېكس (۳) گېر ټير
مارا چار ټاوان = (ع و ن).

(۲۴)

دين مذهب دي اسان منكر، راه رندي دا ويستون،
 ڪنر تي اسلام نون جائئي، ڏني لت پڙيستون،
 وحدت دي ميدان وڃالي، ڪوتل عشق ڪڍيستون،
 بيدل محبوبان دي اڳيون، سِرُ سرواه ستيستون.

(۲۵)

ماهي نال اسانديان اڪيان، آڇ آڇانڪر آڙيان،
 ناز حسن ديان فوجان وڳو، نال ڪڪ دي چڙهيان،
 بيدل بي پرواه بلاشڪ، خون ڪريندي ڪڙپان.

(۲۶)

لوڪان ڪنڌُ قدوري پڙهي، عاشق عالم لڏائي،
 وحدت دي دريا مين ٿيندي، تڙ شمع لڙ مڙي،
 بيدل نال يقين نپائين، چوڙ ڏڪيلان ظاڻي.

(۲۷)

اڪيان وڃر خمار، صورت سهڻي ربڻا دي،
 مليا مَحْرُومُ بار، گدني حاجت حج دي.

بهرين سي حرفي

الف: آحد، بيچون، چگون، سڀ سي مير، نيارا،
 احمد نان، سڌاڀس آهي، عشق ڪريش ڀڳوارا،
 آنا آجند، پلا ميسر آڪيندا مڙڪي (۱) دوست ٻارا،
 سار نڀارا، انا الحق نمر.

ب: بهار ظهور دي ويڪن گونساگون گلڙاري،
 ٻوٽ ٻهستي رنگ عجائب چمن ڪليا چوڌاري،
 ”خفتي“ الائنمنا نهو عيتونا“ من حقيقت ساري،
 هڙ هڪاري، ٻره بهاري.

ت: تماشا ويڪن سارا، جي تسون ويسه آئين،
 هيڏون هوڏون يار هڪوئي غازي غير نه آئين (۲)،
 ”ثم وجهه الله“ سئج سنيها (۳) پڙ جهي دوست پڙهائين،
 سيرة سڃاڻي (۴) اعظم شاني.

ث: ثبوت رکين دل آهي وحدت خوب خالي،
 ٿي ڳلام آلهين دا جوئي خيال آهين وڃ جالي،
 ”لنيس في الدارين“ آهو“ ڏهسي دوست (۵) ڏر ڪالي،
 راهته حالي، ٻره بهالي.

ج: جفا ڪر آغا مڪا وهم ڏوئي دا ٿالين،
 وحدت دي ٽڪري ٿون ٿينهن ٿال ٻره دي ٻالين،
 ”ڪلوت شي“ عتوانه“ سيد قنڙون سير سنالين،
 ٻرر ٿنڀون ٻالين، غير ٿون ڳالين.

ح: حقيقت هڪا آهي مظهر آنت نه ٻايا،
 اڪ سرور تي سوين ڪاڻي، سوين اڳ سڀايا،
 ”نهو الظاهر وهو الباطن“ آهون ويڪن آيا،
 آپ وڪاڀا، آهو واهيا.

(۱) مڙڪي (ث) (۲) ڄاڻين (بيڪس) (۳) سڻا (ن) (م) سڃاڻي (ج) (۴) دوست (ج).

خ. خیال خودی دا ست کر پیخود بره آئین،
مذهب چوڑ دُئی نون پورین وحدت چمور سرر چائین،
آلصا دُئی لا مذهب والا نت گاون گاون،
طیل وچاویں لیٹین ل چاویں،

١٠: درد عشق دي تالاي نيهون نيت نيت جالين،
تن دي منگل ورج (١) ههشه باه وره دي بالين،
”نار الله عاتق الاقدار“ بالين غير نون بالين،
عشق آجالين، آپ منالين.

١٥٠ ذڪر دي لال اٺائين ساهه پٽاهه سڌائين،
١٥١ راجهه ذڪر دي جاڻي گذري سامي عمر آجائين،
١٥٢ "ڏاڏو ڪو واپي آڏو ڪو ڪلم" ٻن رانجهو واهه پٽائين،
١٥٣ هوئين سنائين، حق هڪ وائين (٢).

۱: رمز ابدی و کین دل تي ڏيندوان واکين،
اکين کول تون وکين ظاهر جلوا پائون پائين،
”ڪل شدي“ ”محيط“ وکيجي جيڪي ڪيڪ پاون جهاتين،
ذات مفاڪين، حتى ايتائين (۳).

هذه زبون له ثوبين مائكة سنت بقيه نم رهنا (۴).
حال جلاجي نال معيشه كتر تقون آنشا پوڻا.
”بيعتاتي ما اعظم شاني“ نام انهن وج اها.
آنا الحق كنه پوڻا پڪتا رهنا.

پس: سکندر وانگوں سے وہاں (۵) ہزار رسالت جمانے
گھنیر کتابت اپنی آیا کیچے پھر مثل "ہنگامانہ"
"من رانی" "فقد رایء الحق" "عاشق من الہامانہ"
محبت مسلمانانہ عبادہ جمانے

ش: شراب صحبت والا پیوستہ جتنوں مصافی،
 اسم جسم حکمتوں چکر ہوا وچ ملایا دوست یگانہ،
 "وآیت زبانی" یعنی رئیس "آکشی راز فہانی،
 دلبر آئی (۶) دلبر جانی،

(۱) منہ: ذی منزل و ج (خ) بیکس (ر) حق: ہیگرائی (ف) (م) حق اثباتی (ف).

(ع) زبوں موبوں مالک ست، دین نہ، دھما (د) دھما (دھکسی) (ج)

عليه السلام (ع و ف).

ق: قرب دي وچر نه ستاوي وهنم عبثوديت دا
 نظره ڪڍ ٿي جڏان لهر پان (۱) بحر آلهييت دا
 "لي" مع الله وقت "سڄي تون راز رانويڪت" دا
 آخرييت دا الصديت دا.

ڪ: ڪمال اهوئي جي تون (۲) آيا ٿون غير نه چاڻي
 لهر، ٽرنگ، سندر، نالي تينون هڪي هائي (۳)،
 "اذا قسم الفترة نه سولده" رندي رمز چاڻي
 هڪ نه آئي، ويسه چاڻي.

ل: لباس رسالت والا رنگ سارا بيرنگي
 زورن زور چوهاڻان فوجان ٿينهن ڪيئي نيرنگي
 ساريتيت نه پيا ڪو ٿو ٿدا آب بهادر جنگي
 خاص خدنگي آيا هنگي.

ه: محبت والين موجين جي سیر مساوڻ لايان
 وحدت وير آلهين ڪڍئون پوس آڻا ٻڪڻ بڪايان
 "آناچارو" واليڪر "پيوس" شه مردان فرمايان
 راهه پتايان آب دکايان.

ن: نه پيڪه اجايا هار، تسو وچر حسن هزاري
 تو وچر عرش زمين آسمانن هارها رک هوشاري
 "نيس شئي" عتڪه "الخراج" تو وچ خيلت هاري
 لستوري نه هاري.

و: وصول حصول جنهن تون جنگه پيا سو جيسمون
 قطره وچ دربار وچ قلزم ٻيلا اڃي استون
 "آنا آنت ڏا ٿي آنا" لکي (۴) سوج قرب دي قسمون
 وهڪيا رسون، چٽا جسمون.

هم: هوس دي نالي ڪڍڻان هارگز حق نه ٿيوي (۵)
 سوز گداز دا ذوق ميسر آلهين نال نه ٿيوي

(۱) لوهان (ن) (+) جيون (غ) (۲) هڪڙو هائي (غ) (۳) لکي (غ) (۴) لکي (غ) (۵) حق نه ٿيوي (ن) هڪس

”هُؤُوتُوا قَبِيلَ الْمَوْتِ“ سڻهي جو، حيث وج ستر بيوي،
سو ستر جي بيوي، حاضر ٿيوي،

ي: ڀنڀين رک ڀينڻ سائس راحت رنج وڃالي،
ڪڏان ڪڏارن ال خوشي دي ڪڏان وڃ ڪڏالي،
”هُؤُوتُوا قَبِيلَ الْمَوْتِ“ جيڪ ٻنوي نيت جالي،
ڏيکي (۱) ڀاسي آڀ مڃالي.

————— (۱۲۱) —————

(۱) ڏيکي (ڏيکڻ).

نوٽ: سي حرمي ڀينڻ سيد لواب شاه رضوي جي ڪتاب تان (لکيل ۳۰
جون ۱۹۰۱ مطابق ۲ ربيع الاول ۱۳۱۹ھ) ۽ ڀينڻ جي قلمي نسخي ”امراط السائڪين“

مان ۲.

ٻي سي حرفي

الف: آڪن ڏي ڪاٺي ڪٽل (۱) ٺهين، جو تون،
 جٽ ڪيٽر آڀ وڪاونداهين (۲)،
 ب: بچليءَ وانگ ڇوڪار وڪا، وٽ،
 آڀ تون آڀ چٽاونداهين (۳)،
 ڪ: ڪتاب تجلبي دا ڪون چٽهائي،
 ڪوھ ٿور ٿون ريت ٻاونداهين (۴)،
 ڌ: ”ڌم وڌه“ اللہ آڀ آڪيوهر رنگ مين،
 ر: رنگ رٿاونداهين (۵)،
 ڄ: ڄلوم نور جمال ويڪوهر شئي مين،
 شاهه ظنهور ڪيٽيا،
 ڇ: ڇڪل ٻيا (۶) وڃ ٿلڪ مٿاڪه سڀئي،
 ڄاڪ ٿون مظهر ٿور ڪيٽيا،
 ڀ: ڄاڪ ڏي حق ٽولاڪه آڪيوهر (۷)،
 انهنين خاني (۸) ٿون ٻيٽ معور ڪيٽيا،
 ڍ: دوست دا ڍاڍا ايندوين آها،
 ”آڻ آڪيوهر“ سير مشهور ڪيٽيا،
 ڏ: ذوق وصال دا سسوي ٻاوي،
 ڇو هيتي ٿون مار هٿاوتدا جي،
 ڙ: ريز رڻهائي سوئي چائي (۹)،
 بيوئي چوڙ چمر ٿون ڄاونداجي،
 ڙ: زهد علم (۱۰) ڏي جاء ٺهين،
 رڻح منجهس عالي ٻاونداجي.

(۱) ڪٽل (ع) ڪاٺو (ف) (۲) وڪاوندائين (ف) (۳) چٽاونداهين (ف) (۴) ٻاونداهين (ف) (۵) وڪاونداهين (ف) (۶) ڇڪل ٻيا (ع) (۷) ٽولاڪه آڪين (ل) (۸) ڄاڪ (ف) (۹) چائي (ع) (۱۰) ظلم (ل).

س: سِرُّ دا واقف چـ وئِسي ئَيسوي،
 سوئي گيت (۱) اَنَا الْحَقُّ ڪاونداجي،
 ش: شاعري، لباس چاڪاندي ورج،
 سَخَنِي هوكي جهنگ سيال آيا ري،
 ص: صَانُوا عَشَقَتَهُ وَاللَّهُ سَهَّلَا ري،
 صاحب حسن ڪمال آيا ري،
 ض: ضَوْءُ شَمْسٍ دا چُـسپ ڪيا،
 جلوه نَور جلال جمال آيا ري،
 ط: طاق ئي طاقت عاشقاندري،
 جَذَان شاهد خوب خيال آيا ري،
 ظ: ظاهر نَور ظهور ڪيا سوھڻي،
 روپُ سُـروُپُ بنايا ري،
 ع: عاشق ويڪر حيران هُونِسي،
 چيٽ ڪيٽ رانجهڻو (۲) رنگ لاپا ري،
 غ: غيبت عشق دي غير نِيـبتا،
 سوھڻي سَسِـو آپ سَـڌايا ري،
 ف: فرق ٺهين همه اوست دي وچ،
 ”ڪُلُّ شَيْءٍ هُوَ الْكَافُ“ ڀايا (۳) ري،
 ق: قال تُون چوڙ ئي حال ۾ ره،
 جي تُون حال حقيقي ڀاڙان (۴) هي،
 ڪ: ڪار ”مُوتُوا قَبْلَ الْمَوْتِ“ دي ڪر،
 جي تُون جائزي اصل مَرِ جاڙان (۵) هي،
 ل: لَا إِلَهَ تُون مَن سُون لاءِ جي تُون،
 ڦيڪر نَقِي دا (۶) ڪماڙان هي،
 م: مرد ٿيون مَسْمُور وانگن جي تُون،
 عيـن اثبات مين (۷) آڙان (۸) هي.

(۱) گيت انا الحق (ف) (۲) رانجهون (ع) (۳) آيا ري (ح) (ڀيڪس) (م) ڀاڙا
 هي (غ) (۵) سرجاڙا هي (خ) (۶) ڪماڙا هي (غ) (۷) اثبات وچ (ل)
 (۸) آڙا هي (ج).

۱۰ : نكبي وچ ڪوئي دم رهن ٿان جو،
 نساڻي ڪٺل صفت هوئي.
 ۱۱ : واکي موت تم ويڪندا سو،
 جوئي محبت دي وچ مات هوئي.
 ۱۲ : هم: سور حجاب نهين ڪوئي جتان،
 ذات الڪتب اسباب هوئي.
 ۱۳ : يار جيهان دي تالر مليا بيدل،
 آنيهان ٻڙي درجنات هوئي.

ٺين سي حرفي

الف: آ سڃا سڄ حال سڀيڏا ٿيڏي پاڇو، پٽئون درمانيان مڻ،
راتيان آب اکيان ٿون ٺيٺ وهي ڏينهان خون جگر دا ڪانديان مڻ،
سڙندا درد غماندا ديت ڌري سڙ سوز فراق دا ڳانديان مڻ،
پيدل بار بره دا ٻاري چٽم چاه ڪٽون سير چانديان مڻ.

ب: بهر آڏوڙا عشق والا آهڻيڏ ڪٽري ڪرداب پٽئون،
جيسوئري وڃر ڪير پهان ڪير هوئي ڏيڪا دلون (۱) دهشت دا داب پٽئون،
چند تڙڙ تڙڙ (۲) وڃ لهرين دي مد هوڻي پٽاب پٽئون،
پيدل مورعشي دي ٺوڙم (۳) ڌني سرت والڙي سوال جواب پٽئون.

ت: تڙڪ آٺولي ٺيڻ ٿيڏي هڻن سوار برق رڪاب ڏونهي،
جهت هٿ آون ڦر ٿيڻ چاون ڪٽون عقدا غام خراب ڏونهي،
ونت ستوال جواب آهيڻ دي هڻن لاشڪ سٽڪ عذاب ڏونهي،
پيدل ٺوڙم ٿيڻ دي لڳ رهيا سهڻا سٽ گناه ثواب ڏونهي.

ث: ٺاٺ رڪيڻ دل يار ڏهون ويڪ شٽم پرچون مٿان هٿائين،
تاب مٿس بره دا ٺڪڙا هي محبت (م) ٿون نه ڪجهه مٽه مٿائين،
درد روز بازار هي عاشقندا وٺ (ه) ڪيڻ جي ڪجهه وٺائين،
پيدل بهاء تڪي آهڻا سڻا دي نال صدق صفا سر مٿائين.

ج: جور جفا آهڻاڻ ظالماندا عيڻ مهر وفا ڪر چاڻ سڀو،
گهٽي زهر آهڻاڻ دي ڏسئون پي پڇن شه شفا ڪر چاڻ سڀو،
ٻار درد فراق دا چاهون چا، آهيو درد درا ڪر چاڻ سڀو،
پيدل مطاب ڪٽي عشق سڃهه پيا غيان خطا ڪر چاڻ سڀو.

ح: حال ڪيا پڇندائين عاشقندا پاڇئون يار آهڻاڻ فون چٽن ٺيڻ،
وڃ سيڪ مير سٽڪ رهين ڪجهه سٽڪ آهڻاڻ درن رين ٺيڻ.

(۱) ويڪان دل نون (ن) (۲) تڙڙ تڙڙ (ن) (۳) ڏيڪا (بيڪس) (م)
محبت هون (غ) (ه) ڏسڻ ڪيڻ (ن).

ڏينهان نه رکندا طلب طعام دي (۱) راتيان لٽڻ آنهان دي ٽين ٽهين،
بيدل دوست چنان دري دل (۲) وسي آنهان غم غرض دارين ٽهين،

خ: خوبصورت من موه صورت حوران پريان ويڪ حيران هون،
مٽڪ فلڪ آبي سبتجان پڙهن فلڪ سڪ سرگردان هون،
جلوا شمع حسن دا ڏيڪ (۳) ڪٿران سچ چنڊ ڏونهن روان هون،
بيدل بخت لٽند آنهان دي جي راه عشق دي وچ قربان هون،

د: دل اساذري لٽر نيتسي آنهان ظالم زلفين والري جي،
ڏونهين زلف ڪلان آبي لٽڪ رهي سونهين ڪل بنفشه نالري جي،
گيردآب حيات ظلمات آڪان پا ڪنج تي سبيهر ڪالري جي،
بيدل خاطر پریشان ڪيون له ٿيوي ويڪ آبي چالري جي،

ذ: ذوق تڪاذري شوق دا بس تيڏي ياد مين شاد گذار (۴) دا هون،
غم هم ڪيسي دا هورنهن سچ صبح نٿان نون بشار دا هون،
طوق طلب تيڏي دا گل ميڏي ٿري وانگي پرتشون ٻڪار دا هون،
بيدل بٽو ڪلان دي گهر نينا ڪوني بدل مست بهار دا هون،

ر: روز ازل دي ڏٺا مين شمع حسن دا نور جمال مين،
دل وسون ڪئي جان وچ پتي شعلي وانگ پتنگ مثال مين،
اڪيان نٽ تهارن جا بجا آونهين خواب دا ختوبه خيال مين،
بيدل شب قدر آها رات آهي جو ٿيا سهڻي دي نال وصال مين،

ز: زورا زوري ڏاڙا ڪرن دور دي غوني نين تيڏي سير، سبت پٽلا،
غمزي ناز دي توب تڻنگ مارن، ڏهون ڪٿريان ڪوٺيان نون
(۵) شڪست پٽلا،

دام زلف مياڻ جهٽ پٽ ڪرن آڏر جاوند، نون پا بست پٽلا،
بيدل موه نيتي دل عاشقان دي آنهين چشمان والري چست پٽلا،

س: سوز عشق دا بار سدا عاشق چتر ڪي مير تي چاوند نيتي،
هستي چور خودي نون پور پچي تين نيان دي وچ آڙاوند نيتي،
منهن موڙ ڏوئي دي دور ڪٿون نا وحدت والير اسير پچاوند نيتي،
بهدل پد برهم دا سڀي سمجهن جي خود ڪٿون خيال چاوند نيتي،

- (۱) ڏينهان طلب طعام نه رکندا (خ) ڏينهان طلب نه رکندا (۲) دي (ن)
(بيڪس) (۳) چينان دي دل (ل) ويڪ (۴) شاد گذار دا هون
(ن) (۵) ڪٿران ڪوٺان ازل (ن) بيڪس،

لش: شاد هوئي ٿي آزاد هوئي چٽي دليڙي (۱) غير جنجال ڪئون،
جيسم جي پاء (۲) دي وانگيون مٿس گهٽيسن. اٿورا لذتس نور
جمال ڪئون،

فيل قال: سڀاڻي چٽڪ ٿيڻي حيرت منهن وکايا حال ڪئون،
بيدل خان: اسان اڃا هوبا آهين شاهه (۳) خواب (۴) خيال ڪئون.
ص: صاف صفاڻي سڀر ورجئون عداقت ذاتي مطلب پاوڻدي هين،
جام: خردديءَ دا ٻُڙ ٻيڙي خاتمان خودي دا جلاوڻدي هين،
جذبان: ان اثباتي زور ڏيوڻي تڏان انا الحق الاوڻدي هين،
بيدل ڪيها ڪنهام آهون ڪيها ڪيها عشق دي هين
ڪپاڻوڻدي (۵) هين.

ص: خيد نه ٿيڻن عارفان دا آهين ٿوڻي دا محض شريد رهين،
قول فعل آهين دا جيها ويڪين هر حال ادب سين مڙيد رهين،
جوڻي رندان دي حال دا مٽيڪوڙ رهي آهين پيڻو ڪئون
بميد رهين.

بيدل اهل دلين (۶) دا ته دلون تون تر بنده ساهه خريد رهين.
ط: طور عجب ڪوئي ڏٺا مين شاه حسن دي جل هنگام دا چي،
نوجان غمزي ناز ديان چٽڪ پيان، رڪندي عزم جزم تلام
دا چي.

عاشق روحاني نڌاڪ ٿون وريد ڪيها ويڪي مٽڪ آهين آتش
نام دا چي،
بيدل سير ڏيون، سڀي گوه ٿيون (۷)، هاڻ ذوق وصال دا
دا چي.

ظ: ظاهر هوڻدي (۸) ٿيڙي اکيان ورجئون ڪوئي غازي غمزي
باز هين ٿئون،
دل نال ڪير شه ٿي گهڙي سڀي چال سڙاها ناز هين ٿئون،
پنڀي تير پروان (۹) دي سينگ ٿيئون ڪيها تڪڙا تيراندا
هين ٿئون،

بيدل درس (۱۰) ٿيڙي وچ مست هوبا سالون صافي محفل راز
هين ٿئون.

(۱) چينڙي (ن) (۲) چيڻي (ن) ٻيڪس (۳) شايد (ن) (۴) خواب (ن) ٻيڪس
(۵) ڪپاڻوڻدي هين (ن) (۶) اهل دلون (ن) (۷) ٿيون (ن) ٻيڪس (۸) هوڻدا
(ن) ٻيڪس (۹) ٻيٽون دي (غ) ٻيڪس، هاڻين تهر پوان دي (ن) (۱۰) درس (ن)

ع: عشق ٿيڻا هي امام ساڏا ڏوجها مذهب ڌرين ٿر چائندا مٿين،
مٿن مٿرڪ نساڏي سڄڻون ڪيڻا قبل هورر نسيبي ڪنور ٻچاندا
(١) مين،

مين تو عيلم عقائد پڻل ڪيڻا ٿيان خادم در خوابندا مين،
بيدل بيره جهوپي ڪاڻي ڇيڙ ٺهين چاوندن قسم پلي ڦراند مين،
ع: غرض عشاقاندا هورر نه ڪو ٻاجهون ويڪن ٻار ٻارڙي دي،
ويڪر خونگي ٽين خمار پري هڻندي گهاٽل زخم اشاري دي،
ناوڪ ناز جڏان معشوق سارنر ٿيرون عاشق قتل فطاري دي،
بيدل ڪنور سئي ٻاجهون ٻار سڀني دانهان درد ديان ائين
ٻچارڙي دي.

ف: نهم عقتل دي جاء ٺهين جڏان عشق مريندا تير ڪاري،
هوش خود بخود جبران هوندا جڏان ويڪن بره دا بار ٻاري،
جيڏان ڦٽان دي گهوڙي آن ڏوڙي فوجان حسن ڪرين ديان
(٢) ڏار ڏاڙي.

بيدل ڪنور اٿان دم مار سگهي، ڪڍي پاڪبازان دي ستر ساري،
ق: قدر معشوق (٣) داسوئي چاڻي جوئي آڀ ڪنور آزاد هوندا،
جان جان شهر سراها ڪنم نه هو، نان ٿان بيره سڀو يرواد هوندا،
ٺيئون لاڙن دي وڃڻ سالڪان ٺهون مٿون اڻڻي الموت مقرر هوندا،
بيدل گرم ٿيرون سڀني پٿر پٿرون ايوي عشق ڪنور ارشاد هوندا،

ڪ: ڪسب نهي داسڪ ڪهين (٤)، جي نو نڪر فنا دا ڪماوٿان هي،
ستر خيال خودي دا حباب وانسگون جي تو درياهم وچ ساهوٿا هي،
هستي چوڙ خودي اون ٻوڙ جي تو وحدت وچ رڻ جاوٿا هي،
بيدل ٻاجه، فادي ڪنور (٥) جيلي هرگز ذوق وصال نه پاونان هي،

ل: لاؤ ٻالي (٦) آنيان سوان ڌري نسيبي ڪيڻي بيان ورهي،
جڏان تبخ جفا دي تنگي ڪرڻ گهڻن لڙڙه زمين زمان ورهي،
تڏان ناز دا بخير خوب مارڻ لڪ خون ڪرڻ هڪ آن ورهي،
بيدل رات نه ڪاڻي لڪ سگهي ائين شير دلاندي شان وڃي.

م: سلا ڪي چاڻي عشق وڃڻون گوشتي به، ڪتابان پڙهندي جي،
عشق عرش دي ماڙي دي پوڙي هتي اٿون عالي همت چڙهندي جي،

(١) ٻچاوند مين (ن)، (٢) ڪريديان (ن ۽ غ) بيڪس (٣) معشوقان (يو) ڪهاڻن

(ن) بيڪس (د) ڪهين (ن) (٦) لا آڻي (ن).

مارو من خندايم^(۱) والا طلب سولي مني سوري كرندي جي،
 بيدل خوف والان دي جابه نهين آنهان پير دلاور ڌرندي جي،
 ن: تور الاهي جڳ دي وڃ احمد نام سڏاڪي ظاهر ڪيئا،
 آنهين (۱) تور ڪنون رب^(۲) نال ڪرم عرش اون (۲) مظهر نور ڪيئا،
 جتکوي نور لبي^(۳) دي اها نانه ڪڏان شمس ڪڏان منصور ڪيئا،
 بيدل حسن ۾ جلوا آنهين دا هتي تڏان عارفان جا منظور ڪيئا،
 و: ومن ساڏا نهين چلندا ڪو آنهين ستر و سراها تازا ڳون،
 دور^(۴) چشم سياه (۳) دا ويڪر سڱي (۴) دل، جيون ڪوترو،
 باز اڳون،
 قصه عمر دا ڪوتاه (۵) جلد ٿيوي آنهين سهوڻي دي (۶)،
 زلف دراز اڳون،
 بيدل شمع دي وانگون (۷) ڪتر رهين سیر مست تون سوڙگنا اڳون،
 هم: همه دا قائل ٿيونا هتي اين نال ورڃون سگها حال ٿيبي،
 باجهه خيال وحدت دي يار سڏا ويڪر ذات دا محض محال ٿيبي،
 جڏان دام دٻوئي دا ٿست پا تڏان خوب^(۸) يگانه خيال ٿيبي،
 بيدل تم وجهه الله عيبن عيان هر جاء يار دي نال وصال ٿيبي،
 ڪي: ياد سولي دي وڃ نيت^(۹) رهين باجهه ڏڪر نه در آناون هتي،
 نال ڏڪر فنا دي رانيان ڏيهان خيال ڀڄ خودي دا (۸) گنواڻان هتي،
 دور پير مغان دا ميان چوڙين آنهين خاڪي نال رڳر جاوڻان هتي،
 بيدل مٿرشد چڏان وت^(۱۰) مهر ڪري، تڏان مطلب ڪشي (۹)،
 پاورڻان هتي.

(۱) آهين (ن) (۲) عرش فرخ لون (پڇس) (۳) سڀت (ن) (پڇس) (۴) ويڪر
 سڱي (ن) (پڇس) (۵) ڪوتاه (ن) (پڇس) (۶) هڻي دي (ن) (پڇس) (۷) وانگي
 (ن) (پڇس) (۸) نون (پڇس) (۹) ڪشي مشاب (پڇس)،

چوٿين سي حرفي

الف: الله ٻاڻوئون ڪجهه هور نسي ويڪو چلوا نور ڏهون، ميان،
 ٻاڪ غاصڪ دي ويس مين لڪ آيا سڻا پار سراپاي ٿور، ميان،
 انون ويس چڱيري لپيس ڪيتي ساني دليري جيڪنا چور، ميان،
 آهينون موت دي زخم دائر ٿهين جنون نون گهايا نينان دي گهور ميان،
 ب: باور ڪرين انون گئل آني اين نقش نون عين نقاش چائين،
 صووت بيڪ تر ويڪ ٿون پل ٺاهين بحر يو (۱) سڻوئي هڪ چائون،
 جڏان وڃر مڻيٺ دي مڻوٺي پون تڏان وٽ وحدت واري (۲) سوج سائين،
 اين خيال دي نال ٿون جال سڏا اين قول آني ٿون ٻين آئين،
 ت: تار عشق دي لڳل رمي بي تر پل گئي اوتار سڻي،
 زوري عشق ڪيربان ڪير هويا گئي عقل واري آثار سڻي،
 وانجهي يار دي تڪڙي تار لڳي هي تر (۳) چڻڪ ٻئي لاجار سڻي،
 جتي دا نينهن پرديسان دي نال لڳا سي تر چوڙ ويسن گور پار سڻي،
 ث: ثابت رڪن دل يار ڏهون سڻ چڻڪ ملامت چارئي هئي،
 ننگ نام سپو برباد ٿيوي سڻي عشق دي بام سلائي هئي،
 دنيا دين دي گاهن چوڙ سڻن (۴) صادق نال ڪالينوري لاڻي هئي،
 آئون بي نيزان دي برهم ڪئون درد ديم دل (۵) سڻاوي هئي،
 ج: جلوه عشق دا ٿيڙا آها جڏان مٿڪ نلڪ ناپيد هوئي،
 رُوح راز دي مٿي هڪون مست سڏا (۶) نارغ الهال آني آ (۷) قيد هوئي،
 جڏان صورت والا بيڪ بڻيا نائي عمر بچر تي زبد هوئي،
 رانجهو جوهي ٻهون چوڙ تخت تخت وڃر جهنگ سيال دي صيد هوئي،
 ح: حسن دا مڻسب ڪون چائي حسن خاص ظهورا ذات دا هئي،
 آسند نام سڏاوي وڃر عرب سڻا جامع ذات صافات دا هئي،
 ڪڙسي عمرن ايشت تي چور مٿڪ مٿڪس آئينن عاليديجات دا هئي،
 سوئي شمع حسن دا نور ويڪي جوئي طالب عين اثبات دا هئي،

(د) نور (پڪس) (۱) تڏان وحدت واري (پڪس) (۲) بي تا (پڪس) (۳) مڻ
 (پڪس) (۴) ويڪ دل ل (پڪس) (۵) پلا (پڪس) (۶) لا (پڪس)
 (۷) قيد (پڪس) (۸)

ج: خوش تر ٿيون يار پلا جان جان آپ نظر ڪجهه اونداهي،
 دامن ٽٽي دي سول* تر چوڙ هٿون جان جان جسم دا غرق (و) پاڻندا هتي،
 مٿو تڻو آڻڻل السموت* دا آئو* مان (۲) جي ڪجهه نبوي (۳) راه
 سياڻندا هتي،

چوڙين خاڪ چوڙين آفلاڪ آني جي وٽ عشق دا جذبه پاڻندا هتي،
 د: دوست دا رابا رابوڻ آها سهين رنگ مين يار* سما آيا،
 ڪٿان عيجز* يار دي ڪل ڪري ڪٿان ناز دي رنر رسا آيا،
 ڪٿان دين دا دفتر ڪول ٻئي ڪٿان سولي سِر سما آيا،
 ويڇر عئين* ظهري دي ويڪ ڪيچون سهڻا راز عشق دا چٽا آيا،
 ن: ذوق* نهين ڪوئي قال دي ويڇر جان جان قال تر ٿيوڻي حال ميان،
 آئين، پلين، سئين، وڪ خيال هيڪو ايتون ڪوئي ڏهاڙا جال ميان،
 دڪر سڪ دي ويڇر هوشيار رهين رڪن وحدت دا (۴) خيال ميان،
 ٻڌان رب ڪرو ڪرو ڪري تڏان بي سڀن جانر وصال ميان،

(۱) سجدا فرض (۱) (۲) ٿيڻ (۱) (۳) توهي (۱) (۴) والا (پڪي).

نوٽ: فقير بيدل جي چوٿون نعيبي سي حرفي ٽاڪيڪل ڇپل آهي.

- ۱- شيرين تر هفت نه ره تون
 باهر ننگل ڪي ويڪ
- ۲- دوزخ ڪي آگ نه جلاوي
 عيس سوختهء جيڻا هئا
- ۳- زهاد تر نه هين
 گرفتار چاهين تون
- ۴- طبور چرخ گاڏا بنايا
 جب ڪوئي هي بزم رازمين
- ۵- تابع هي عاشقان ڪي
 دوزخ بهشت چاننسا هي
- ۶- جوئي ڪر پوچتا هي
 ڪٿي بيدل آسڪي تائين
- هون ڪي جواب
 رخ آفتاب عشق
- اسي ڪي ته تائين
 آنگل ڪيآب عشق
- سر "وحدت" ڪاينڪشش
 مت چوڙ باب عشق
- حڪيم قدرت
 غلغلء رباب عشق
- چر ابد وچ آفتاب
 آب تاب عشق
- عشق ڪون چيز هي
 ڪي آئين جواب عشق

اردو ۽ هندي ڪلام جو نمونو

غزل

وجود ايڪ هئس لا اِلٰه الا هو
 نگر دوئي ڪهي هوس لا اِلٰه الا هو
 وه هي هئس مرغ وه هي آڻيان ماهرتي
 وه هي هئس عين تفس لا اِلٰه الا هو
 وه هي هئس سالار دشت پيمائي
 وه هي هئس ٻانگي جرس لا اِلٰه الا هو
 وه هي هئس بوت وه هي آڱ هئس وه هي اڪسپو
 وه هي هئس تفره و مس لا اِلٰه الا هو
 لطيف انهن کون ڪهتا ڪيئن انهن کون
 وه هي هئس جسر و نفس لا اِلٰه الا هو
 وه هي هئس ليلي و مجنون وه هي هئس بلبل و گل
 وه هي هئس شڪر و مگس لا اِلٰه الا هو
 وه هي هئس ڀيدل ٺاڻي وه هي هئس نور ڦا
 وه هي هئس آتش و غس لا اِلٰه الا هو

غزل

جب سون زاهد آسئي اس رخ پر نور ڪي بات
 ٻول ڪئي اس مين ترے هوق سون تب حور ڪي بات
 بيمر هيڻ نين ترے ناز ڪسے ساغر مين مست
 ڪيا ڪرون اسڪسے آڱسے نرگس مخمور ڪي بات
 محفل بيخوت مين ممتاز هيڻ ارباب علوم
 محکم عشق مين منظور هئس منصور ڪي بات
 مجلس وجد (۱) مين ڪيا ڪام هئس خود بيتان ڪا
 بزم رندان مين نوبن زاهد مستور ڪي بات

بالبین عاشق و معشوق حقیقت میں ہیں ہیں ایک،
لوگ کہتے ہیں عیبِ نافر و منظور کی بات،
غلط اپنے سے ہو گیا سرِ ہویست کا - مجھ،
جو اسے کسبِ نامِ سنن اسے دستور کی بات،
وہو معکم مجھ سے دہشتا ہے تہلی بیدل،
نہن انرب سے فراموش ہوئی دور کی بات،

غزل

رات تجھ بن پکار رکھتے ہیں دن سبھ انتظار رکھتے ہیں •
لعل لب کی قسم کہ گوہر اشک محض بھر نثار رکھتے ہیں •
نزہت وصل یاد کر کے مدام چشم کون اہدار رکھتے ہیں •
برق رخسار کے تماشا میں دیدہ ابر بہار رکھتے ہیں •
مغل درد عشق میں بیدل عزت و افتخار رکھتے ہیں •

غزل ہندی

حیران ہوں کہ نہ تمہارے کون کیا کہوں،
طوبی کہوں کہ سرو کہ نخل وفا کہوں!
تیرے حسن کی دیکھ تجلی اے رشک حور،
سورج کہوں کہ چاند کہ تور خدا کہوں!
شکین زلف تیرے کون اے غیوت خن،
سار میں کہوں کہ کمند و غا کہوں!
ارو تمہارے کون جو ہے مشکلِ ہلالِ عید،
سجدراب مسجد طاعت اہل صفا کہوں!
تیرے بن پر خمار کون سرمست بادہ لاز،
یا اے خودی کا جام پا سحر ہلا کہوں!
مڑگان تیرے کون جو ہیں چنگی عتاب کے،
ناوک کہوں کہ ناوک سنان جفا کہوں!
غورے تیرے کون جو ہے شکرِ غریب کش،
جلاد خشی جہانوں کہ آفت سیا کہوں!
خال میر تیرے کون جو ہے عکسِ داغِ دل،
لہود جگر کہ دالہ سرخ ہوا کہوں!
لب لعل تیرے سے درِ زندان چمکتے ہیں،
میں اس شفق کی رنگ کو پروین نما کہوں!

تيري گلي کي خاک کون ٻيڙي کي واسطي،
غالبه ڪهون، غير ڪهون، توتيا ڪهون
سلوڪ

(۱)

جڳت باغيچا رام ڪا مندر آس ڪي ٿول،
ٻونرا واس دي واسطي آس پر آيا ٿول.

(۲)

چمڙي سوم انڌاريان پاندي سوم چڪور،
ساڌو مانگي اور ڪجهه مينساري ڪجهه اور.

(۳)

ساڌو جنم اجنم هي اترپاسي (۱) ليک،
مرلون اڳي جو، سويا آس مين مين (۲) ميک.

(۴)

فاضي بنوت ٻڙم چٽڪي بدڪٽيب اليڪ،
چا هوني، سا هور هي ڪون ميناوي ليک.

فارسي كلام جو نموذ

غزل

رهبرش لا الله الا الله.	سالي گونهاد پيا در راه
گوهرش لا الله الا الله.	بهر معني كه بحد است عميق
منظهرش لا الله الا الله.	جلوه حسن بي نشان جوئي
كشورش لا الله الا الله.	خسرو ملك معرفت عشق است
جوهرش لا الله الا الله.	تيغ پراڻ است انكوت سالك
انسهرش لا الله الا الله.	شاه كبر تاجدار نولاك است
شهبرش لا الله الا الله.	شاهپازي كه بر پريد از عرش
دلبرش لا الله الا الله.	هر كه دل داده جذب و عدت را
صندرش لا الله الا الله.	بسكه صفها كشيده كوكم و هم

بيدي از نور كو نشان جوئي

منظهرش لا الله الا الله.

غزل

اي كه از تحصيل ادبي تاج بر سر يافتني،
 خلعت اسري بپيده هم تو در سر يافتني
 كحل ما زاع البصر در چشم تو يزدان كشي،
 عز رويت نزائتم اخري ازان در يافتني.
 شرف علم آدم الاسما يافت بوالش،
 تجوز اسرار مبهمي بصره واقف يافتني،
 قرب ملكوت آسمان بود از كمالات خليل،
 قدر فضيلت تو از دادار داور يافتني.
 رب شرح لي كلم الله هدائي مي زند،
 از السم شرح تو صد گنجينه گوهر يافتني.
 منطلق "اوحى الي عبده" بسمع تو رسيد،
 از خزائن مبني نشان دايك بر در يافتني.
 بيدي از تو در ره توحيد مي خواهد مدد،
 العدد اي آنكه از علم پا بر سر يافتني!

غزل

آمد به ملک عالم آن خسرو بگانه
 بهر ظهور خود کرد انسان را بهانه
 زد غیم شاهان در کوئی ایوان
 شد خانه گداهان منزلک شاهان
 با ناز کرده دلبر خاکي قبالي در بر
 شد جلوه گر ز مظهر آن شاهد نهان
 پیدا ست نور ذاتي زين پرده صفاتي
 با دیده نیاتي نظاره کن هیات
 بی کیف در تکلیف آمد بی تعرف
 بمغوب مست یوسف این آن هم قیامت
 که شیخ گاه غازی گر رند که نمازي
 که شایق مجازي گر مفتي زمانه
 سر آمد ميقن در احمد است روشن
 میم از میان یرون کن بيدل موعده

مثنوی

- (۱) ز خود چشت قناده و عشت چنان به خاطر دل رمیده
 که به سروها چو مست و شیدا به سوی صحرا یرون دویده
 پریشان حالی شکسته بالي دم از ملالي به لب رسیده
 اسیر محنت ز بار محنت هلال صورت آشفته غمیده
 قناده در غم ز لمرط ماقم ز خلق و عالم خدا گزیده
 (۲) به شیشه تنگی بکوفه تنگی بهانده دلگی چوست حیران
 غمربق حیرت عشق طلعت عیق هست زخود پریشان
 ز عجب رسته هوا شکسته ز تن گشته برائی جانان
 نشانده دستی چو رند و مستی به بستر بشتی میان ویدان
 گرفته خوي بهانی هوئی نموده جوئی روان ز دیده
 (۳) نمود سهره به یک نگاه چادو ریود هوشش
 نگار رنگین به خلق شیرین نهاد آئین نرود جوشش
 کلام موزون بدیع مضمون ز لعل می گون شود گوشش
 میء المتی بداده بستی ربوده هستی کشود هوشش
 وجود لا شد دوئی فنا شد تقاب داشت حجب دریده
 (۴) به یون فکرت فکنده از پا بنای هستی به جذب کامل
 جمال وحدت کند تجلای کشش انشی درد هو حاصل
 خیال کثرت نماند آنجا که گشت مستی به شوق شاسل
 فزوده حیرت که بار خود به جیره دستی خود است حاصل
 نماند صورت لیکوبه معر گسل درستی شکست چیده

(۵) ز ارق رویت شرر نهاده به خرمن دل جنید و صیدان

چو رود رویت شرف نهاده نمود حاصل نمودی و بدانی

به خاک کسویت سجود داده رشید کامل فرید دورانی

شعیده رویت به باستانه شهد مکمل به سوئی خرقانی

رخ نکویت دری کشاده بروی مقبیل بقا کشیده

(۶) گهی ز آئینه جمال لیلی رخسای نمائی بقصد قیلا

گهی بدو مستنون روی به صحرا اسیر دام غم ندول

و هو معکم گهی خسرو را دهی به لطف و کرم تسل

ز اتحاد و حصول یساکسی ز وصف شانت بود مصل

چه جانی گفتن که ذات بیچون ز گفت پاک است و هم شنیده

(۷) رموز حالت ستره بان رسوم و جدت و بدانی

نقشه آن کسی که بر سر او رسید تاج شرف شاهی

چه بادشاهان که دم بدانی زنده مردم نهان عیانی

سکون و گردش به حکم ایشان همیشه دارد زمین زمان

گریخته بیدل ز آفت تن برات چنان خوش آرمیده

["مثنوی دلکش" به کسب آیتن، حدیث

به مولانا رومی، جی بیتن سان گذ شاه

صاحب جی چند بیتن جی تشریح فقیر صاحب

چن هیئتین ریت گئی آهی]

"قال سلطان العاضدین حضرت شاه عبداللطیف بنائی قدس سره

میدون مثنوی سبذرا ویکو همد مسلا:

من کا ککو سنده، کوهیارل جی کن پی!

و غیر عشاق حق در راه عشق

بیت و عشق ساعسر صیائی راز

مردم توحید را تستیم و جد

لفظاً لفظاً او عینیت خوش مجاز

عبد را گردان مضافه بالطف

بهر قرط شوق ما فرموده است

گاه بگاه از تشوق دل بال

بامزاران و شب آن مرغوب را

که شواز خواندن ملول ای محترم

خلاق بخود را بصدق خاطری

آن بر آمد عارفان و شاه عشق

سوجهای مطلق در بای راز

بیت اوئی بیت او اقلیم وجد

حرف حرفی بر سر سوز و گداز

که تو آری بر زبان اسم شریف

شاه شاهان صدر آرای البست

کران طلبکار وصال لایزال

دم بدم سی خوان بجان محبوب را

هست در تنزل ادعوا و یکم

روز شب سی خوان بشوق و آفری

هر نفس می نال کین نالیدنی
 ناله‌های تو باشد وایگان
 ناله‌های مضطرب در گوش یار
 ناله مضطرب قبول دلیر است
 ناله‌های ذکر جان دردمند
 «فاذکرونی اذکرکم»^{۱۱} زان سبب
 ذکر سازید ای گروه صادقان

روح را بخشید ره بالیدنی
 عاقبت افتد بگوش دلستان
 عاقبت افتد سلامت و گذاره
 شاهدش امن بهجیب المضطر است
 حق تعالی را همین آید پست
 امر می فرماید از الطاف رب
 عشق را ازون کنید ای عاشقان.^{۱۲}

[این نکندی به‌آزای* جو هیئتین

بیت لی خاتمو حکیم السی]

«نفسه کوتاه شد نفس بر میار چیز بذكر ای شائق دیندار یار»^{۱۳}

تاریخها

هنگامی بود تاریخ رحلت مهتر پشمبران،

مردی بود پیر و پخته و پر خاسته لبرق از میان،
 سنه ۱۱ هـ

و هب تاریخ وفات حضرت صدیق شد،

زانکه بود آن مرد رم مورد مواهب و کوران،
 سنه ۱۳ هـ

سال ثروت حضرت فاروق پیدا شد ز پاک،

زانکه بود آن پاک طینت پاک پیدا و نهان،
 سنه ۲۳ هـ

شد جلی تاریخ ذوالنورین از لفظ جلی،

چون مجلی بود او صفای جمعی در جهان،
 سنه ۳۴ هـ

یل بود تاریخ رحلت شاه مردان مرتضی،

زانکه اسدالله غالب بود بی شید و گمان،
 سنه ۴۰ هـ

گل بود تاریخ حسن العجلی زبراک (۱) اوست،

گل گلستان همسفر سرور اهل جنان،
 سنه ۵۰ هـ

سال واقع شاه شهدا از هزین آمد پندیر،

کز مزید قرب یافت رتبه عالی جنان،
 سنه ۶۱ هـ

یا که مال آمد وصال شاه زین العابدین،

کیان امام العارفین بد مقتدای کمالان،
 سنه ۹۴ هـ

زان سبب مهد دین وصل محمد باقر است،

کو چنان گسترد دین را کز کرانی تا کران،
 سنه ۱۱۴ هـ

ارتحال جعفر صادق ههقی است ای محب،

زانکه در احقاق حق بی مثل بود آن حق بیان،
 سنه ۱۴۸ هـ

وصل موسی کاظم ای آگاه قدسی جاه دان،

زانکه جافش بود اقدس از حساب این و آن،
 سنه ۱۸۳ هـ

به شهر سال رحلت شهید علی موسی رضا،

همچونکه کارش عالم میباید دانم نشان،
 سنه ۲۰۳ هـ

مکمل شد سال وفات شهر محمد بن تقی (۱)،
 کز مقالاتش پذیرفته صفا آئین جهان.
 شهر تازیخ علی تقی است ای لب نشسته فیض،
 زانکه بصر ذات را تهر بسلط است و عیان.
 شد همارگ لفظ سال رحلت حسن عسکری،
 کورسراها برکت و رحمت بیدی بهر زمان.
 نوری آمد سال غائب گشتن مهدی امام،
 زانکه بودی طلعتش هر جلوه نوری کنان.
 سال رحلت غوث صمدانی است هوشیار خجی زان،
 با حیات معنوی زنده است آن رشید توان.
 بیک تحقیق است تازیخ قلندر شاهباز،
 کز بلاغ دعوت حق شد سر صابردلان.
 ذوالکرم شد سال سرور اولیا مخدوم نوح،
 زانکه بود آن منبع لطف و کرامت مستعان.
 شاه خیرالدین که ارشادش در عالم روشن است،
 کلمه فخر ارشاده سال وصل او بدان.
 سید عبدالکریم از پس که کامل فیض بودی،
 هست هوشیاری مکه سال رحلتش ای فلان.
 سال هجرت شاه حیدر (۲) ساد چرخ معرفت،
 بر شمس شمس التحقی که او است نوری گمان (۳).
 شد شهادت صوفی (۴) و صفای روان خورشید اوج،
 که اندر ابدیت دواش بود میر لا مکان.
 هکذا ذاتی هست سال وصل شاه عبداللطیف،
 زانکه محبوبیت است نور ذاتیش بر جاودان.
 بود چون حضرت محمد راشد عالی مرتبت،
 زان عظیم المصعب آمد هجرت آن مهدی زمان.
 سالکستان سجد چون که پیوسته بحق،
 عاشق هر هست هو بندوده شد تازیخ آن.
 یا الاهی حرمت ارواح سر مستان عشق،
 روح بیدل را به میکرده محبت خود رسان.

(۱) محمد بن الجواد (ک) (۲) شاه حیدر = حیدر شاه صفایی. (روزی) (۳) ای نشان
 (ک) (۴) صوفی = شاه عناوت الله (جهانگیر) (میرانور).

تاریخ رحلت قلندر شهباز سروندی قدس سره.

سروور شده قلندر که زهری سلطان بود،
 مخزن سرلادن مطالع نور جان بود،
 شاه بازي است که در عالم تمکین عروج،
 وصف طیرافش به سروون زحد امکان بود،
 دُرّ درهسای معارف چمن باغ بقا،
 مرقه روشن او شهره به سیوسان بود،
 جامع شرح و توحید شد قطب الدین،
 میر مخدوم حسینی و ولی عثمان بود،
 دل چون تاریخ وصالش پیوسته ز سروش،
 عاتق گنیت که او لغل دمن عرفان بود.

سنه ۹۵۰ هـ

تاریخ دیگر در وصال شاه حیدر شاه حقانی قدس سره

شاه حیدر که هست محوثر زبان،
 هادی و لایض بغش عالمیان،
 سال معراج او خرد مسی جست،
 گفت دل شکل شکل مصطفی ست بدان.

سنه ۱۰۳۹ هـ

تاریخ واقعه کربلا

اولین کتیرا قیامت قتل اولاد رسول،
 دُرّ سنّ شصت و یکم نشان نباشد در وجود!

سنه ۹۶ هـ

تاریخ رحلت منصور علیه الرحمة

دُرّ سنّی و سطی قیامت واقع پس هولناک،
 در نهم سال و سه صد قتل شد حلاج بود.

سنه ۳۰۹ هـ

تاریخ وصال شاه عبدالطیف قدس سره

زهری سلطان عشاقان بهشت و بهشت شامش،
 سراپا نور یرنگی قلعه توحید را چگون مد.

وجود پاک او دائر جذب شوق حق در جوش
دل بر نور او هر دم ز سر عاشقی آگه
نه گنجد در میان وصف دواز هست عالی
که دست فکر ما از دامن مدحش شود کور
مکمل عاشق و معشوق ازلی را هم آغوش
هر مظهر بود ناظر جمال ثم وجه الله
چو تار و پود وصالش جنت جان فیدل از عاتق
گوش دل ندا آمد "اطهاف لافضل"

۱۱۶۵ هـ

عربی کلام جو نمونو

قصیده

- ۱- البقیة الاخر السابق شفیع المذنبین
تاسخ التوریت کیشی امام المومنین
- ۲- لیلة الاستراء قد خسر السقاء مفرجیه
واصل الدراجات حی قنوق النقام العارفین
- ۳- من مقامات المعارج ارفق طیرافیه
اذ نهالینوا انوار الالباء مشحبرین
- ۴- تیس منکوباته والی طین وسماء ذاتیه
لله النور الشجیر وجمعة القماتین
- ۵- فاطموا منه الخواص واستغینوا بالاسور
والستغینوا منه حیدفا لاله نعم المعین
- ۶- زره و استعددهم اشرافکم المکرر ملک
فکل هو الما ذون بالکافی لاله مستضعفین
- ۷- منجی المعضات من نار الجحیم المخرقة
موصول الا برار بالشمع المظلمة خالدين
- ۸- هو خلیفة ربنا والالباب خلدائیه
فهو یفعل ما یشاء دغ حیدال المکررین
- ۹- قد تفتت من سنده مشهور متفق
صار النور المظلمة مظهر النور المبین
- ۱۰- مال صوفي (۱) الی حسن المظاهر والعباد
اذ یتری فیها جمالا احسنه بالیقین

ضمیمہ

تصنيف و تاليف جي باب ۾ فقط انهن ڪتابن جو تذڪرو ڪرڻ مناسب سمجهيو ويو هو، جن ۾ فقير صاحب سنڌ جي شاعرن جي ڪلام مان حوالا ڏئي ثابت ڪيو آهي ته سنڌ جنهن کي اڄ جاهليت سبب جاهلن جو ملڪ سڏيو پيو وڃي، تنهن ڪهڙا نه عارف، عالم ۽ شاعر پيدا ڪيا آهن. جنهن صورت ۾ فقير صاحب جو فقط سنڌي ۽ سرائڪي ڪلام وٺڻ ڪوٺو هو، تنهن صورت ۾ انهيءَ تي ئي اڪثفا ڪافي وڃي. پر، بعد ۾ ڪن سچن جي صلاح تي ته فقير صاحب جي جملي تصنيفات جي مڪمل ياداشت ڏيڻ ضروري آهي. صلاح نيڪ سمجهي ان کي هن هيٺ عرض رکجي ٿو:

جي ڪتاب دستياب ٿي سگهيا آهن يا جن جو ذڪر جناب حسام الدين شاه صاحب راشديءَ جي مضمون يا جناب لطف الله صاحب بدويءَ جي ”تذڪرة لطفي“ ۾ آهي، سي سڀ درج ٿيل آهن.

ٿي سگهي ٿو ته قاضي صاحبن جي غفلت شعاريءَ سبب، جن جي قبضي ۾ فقير صاحب جا سمورا ڪتاب هئا يا زماني جي دستبردگري کي ڪتاب هٿ مٿي ٿي ويا هجن ۽ انهن جا نالا هن لسٽ ۾ نه آيا هجن، تنهن لاءِ قارئین ڪرام کي عرض آهي ته از راه ڪرم اهڙي اطلاع سان نوازين ته وڏي چاهي وقت شهڪري سان انسانو ڪيو وڃي. هي ٿورو فقط مؤلف تي نه ٿيندو، پر سڀني ادب جي اڀايلن تي ٿيندو، تنهنڪري اميد آهي ته هي استدعا صدا ۾ سمجها نه ٿيندي.

فقير صاحب سنڌي يا سرائڪي زبان ۾ ڪو نثر ۾ ڪتاب ڪوٺو لکيو. سندس نالو ۾ لکيل ڪتاب آهن:

- ۱- ”وحدت نامه“ سنڌي
- ۲- ”قلائف صوفيه“ ”
- ۳- ”سرود نامه“ سنڌي ۽ سرائڪي ڪالمن جو مجموعو

ازانسواءِ سي حرفيون، مناقب، سرٿيه ۽ ڏوهيڙا ڇپا اٿس جي ڪتاب ۾ اچي چڪا آهن.

لازمي ۽ ۾ تصنيفون

فشر

۱- "اسند الموعدين"

۲- "تقويت القلوب في تذكيرة المحبوب"

۳- "پنج گنج"

مذڪور ٽنهي ڪتابن مان ٺڪرا تصنيف ۽ ٽاليف واري باب ۾ پيش ڪيل آهن. ۽- "انشاء قادري": انشاء دازي ۽ ۾ ڪتاب آهي. شروع تو ڪري: ۽ ۾ ابي قاسم رب الناس راه انشائي مضمون ڪافي و ٿيون نحوي اسرار انشائي اسفند خلقنا الانسان في احسن تقويم وا قابل اسلا گردانيه و درودنا محمود صاحب مقام محمود را به اسلا شفاعتي لاهل الكيال من اشي اسما عباد است در دفتر غفر رب العزت توسايد و علي عتره و اهل صحبه. اما بعد حمد انشاء داز آفرينش و نعمت اسلا طراز دانش و پيش عز سلطانه مي گويد درويش وحدت ڪيش توحيد تخمير قادر بخش فقير ڪم چون نبطه درباب اشيا از دست اين خادم الفقرا صورت تحرير گرنت و تصوير تحرير پذيرفت انشائي قادري اش نام نهاده شد و ايسن مشتمل است بر دو فصل. اول درالغاب و آداب و خواتير و فصل دوم در رقيات تصايع سمات.

۵- "قرة العينين في مناقب السطين": اهليت عظام جي شان ۾ ۽ واقع ڪربلا جي واري ۾ حديثون ڏني ان ڪان هو. "روضة الشهداء" مان اخذ ڪيل ڪربلا جو واقعو پنهنجي رنگ ۾ پيش ڪيو اٿس.

۶- "وصيت نامه": هڪ شخص امام بخش نامي چرچي ۾ چئي ويٺو ته مون ايمان و ڪيو، جنهن تي ماڻهن ۾ ٿله پيدا ٿيو. ڪري ۾ ۾ وڃايو ۽ توبه ڪئي، تڏهن به ماڻهن ۾ مان ڪائي ڏيڻ بند ڪري ڇڏيو، جنهن تي فقير صاحب ۾ ۾ جي اسداد ۾ هڪ فتوا جاري ڪئي.

۷- "الفت ميزان طيب": ۾ ۾ ڪتاب "ميزان طيب" ۾ آيل ڏکين لفظن جي معنيٰ ڏنل آهي.

۸- "في بطن احاديث جماع ش": ۾ ۾ حديث جي پيڻ صحيح ڪتابن مان تصوف ۽ علم باطن سان تعلق رکندڙ حديثن جي شرح لکيل آهي.

فظم

۱- "ديوان منهاج الحقيقت": ۾ ۾ صرف محزل آهن ۽ نه ٿو ڪتاب آهي.

۲- "ديوان سلوك الطالبين مع ديباچه": هي ۾ غزلن جو ڪتاب آهي ۽ ۾ ۾ ۾ مهندس تخلص "طالب" آهي.

۴- "دېوان مصباح الطریقت": هن پر غزلیات کان سواء قطعات رباعیات ۽ مخمسات وغیرہ آهن.

۵- "مثنوی ریاض الفتر": هن ڪتاب ۾ هزار بیت آهن، جن ۾ صوفیانه لکنا چڱيءَ طرح سمجھایل آهن.

شروع ٿو ڪري:

الا اي ساليءَ پيمانه عشق - رهم بکشا سوئي بيخانه عشق
رسان ٻوٽي محبت درد ما غم - لبالب شوق خود گردان اها غم

۵- "مثنوی نهرالبهر": مولانا روسيءَ جي تتبع تي ٿيندي مثنوی لکيل آهي - جتي مولانا شروع ٿو ڪري -

بشنو ازني چون حکايت مي ڪند - وز جدائيا شڪايت مي ڪند
تشن قيرصاحب به فرماي ٿو تـ

بشنو ازني نغمه سرالبت - ٿاچ مي گوید ازان عهد درست

۶- "مثنوی دلکشا": هن ۾ قرآن شريف جي آيتن، جناب رسول الله صلم جي حديثن، مولانا روسي، حافظ شيرازي ۽ شاه عبداللطيف ڀٽائيءَ جي بيتن جي تشريح تمام سٺي ۽ سوتر نموني ۾ ڪيل آهي.

شروع ٿو ڪري -

حمد محبوبي که ذکرش دلکشا است - باعث تفريح طبع و جانفزا است
جانفزا ي طالبان ذکر حق است - خوش بگير آفرا که رياض مطلق است
فريض مطلقي ياد سولي آمده - يادش از هر کار اولي آمده
آمده لاریسب در مصحف سجده - اذکرو ذاکرة کثیرا پس بدید
شاه ڀٽائيءَ جي بيتن جي تشريح، قيرصاحب فارسي نظم ۾، جنهن ليري جي ڪئي آهي، تنهن جو نمونو هنجي ۱۷۴ تي پيش ڪيو ويو آهي.

۷- "نواريح رحلت هاي وصال الله": هن ۾ نين، ولين، درويشن ۽ بزرگن جي سوال جون تاريخون لکيل آهن، جن مان ڪجهه فارسي ڪلام واري باب ۾ ڏنل آهن.

۸- "مثنوی لاله" در تصوف ۽، لقب انا الحق؛ هن ۾ ڪل ۲۷ بيت آهن - شروع ٿو ڪري:

چون ڏان حق شائق نام و نشان شده

با وصف احمدي بد و عالم عيان شده

خسود را نمود گاه ايوبڪر گم عمر

عشمان گهلي و گاه امام انس و جان شده

۹- "رموز القادري" : هي "تصيده غوثيه" جي شرح آهي.

۱۰- "کرسي ناسي موليان قادري" عدد ۲ : انهن مان هڪڙي مان ۲ چار بيت دعوتي طور هيٺ ڏجن ٿا :

يارب ۽ حرمت شه گولين مصطفيٰ - يا رب بحرمت شه مردان مصطفيٰ
يا رب وحرمت شه شهداي گربلا - يارب بهقي زين - عيا صاحب علا

يا حرمت محمد ظاهر کمال فيض - يا حق رتبه شه فضل الله پيشوا

اهن پنڌه را کس طالب ذوق وصال تست

از چمبل سالکان وه عشق خود نما

۱۱- "رموز العارفين" : هن ننڍڙي ڪتاب ۾ مسئل "وحدت الوجود" تي روشني وڌل آهي.

۱۲- "هير رانجهو" : هن نظم ۾ هير رانجهو جو مشهور شعر مختصر ڪري لکيو ويو آهي.

۱۳- "منتخب قصه ابي و مجنون" : ايلي و مجنون جو طويل داستان نهايت اختصار سان صرف ۱۸ بيتن ۾ ڏنو ويو.

فارسي ۽ عربي ۾ مخلوط

۱- "اعتقاد" : هن ۾ فقير صاحب پنهنجن عقيدن جو اظهار ڪيو آهي. ڪل ٽي ٽڪرا آهن، جن مان ۲ ٽڪر ۾ آهن، ۽ هڪ نظم ۾. ٽڪر وارن مان هڪ عربيءَ ۾ ۽ هڪ فارسيءَ ۾ آهي. - نظم فارسي آهي جو - دورو هيٺ ڏجي ٿو :

وجود مطلق و بي ما و من بود - نه مايت نه روح و نه بدن بود
تعيين اولين ذات را نام - محمد - مظهر سير و عليان بود
چو خمس ظاهره کس نه کر در عرش - ظهور نور شان هرتو فکن بود
بخلاف اربعه صد آفرين باد - که هر يک ماهر علم بدن بود
دو از ده آئمه را تنها بخوان - وجود پداک شان مقصد زکين بود
گر از ده تن غير پرسي بگويم - که هر يک پيش حضرت مواعين بود
پس از ده دو آئمه غوث اعظم - به جمع اولياء شه انجمن بود
علوم اوليا جز اين علوم است - که بود لدون چان بود و نه تن بود

ز مجتهدان ابا که ردن خطا است - که هر یک باخ دین را سروین بود
معاون و نداداری دوست هرگز - که او دشمن خدا و بنیادین بود
مهراران بار لعنت بر ویزید است - که مرتد ملحد و دوزخ وطن بود
روانش را بدان ناجی ز تعذیب - خوارچ لاش را آتش کفن بود
کسی کو منکر فقر است یونانی
عدوی قاضی رب ذوالعین بود

۲۔ الخطبات جسد: جن پر اُبی خطبا آہن: گرجہ آہن عربی: ہر اور مناجات فارسی: بیت چنگی انداز ہر آندل آہن: ۴ ہاتھوں رنگ رنگ پر لکیل آہن.

میں نے

۱۔ التواضع المعنوی^۸: ہن کتاب میں تعریف، استعمال، تہدید، نعتیں، جھڑک
عشق، مسخر، مبالغہ، وحادث الوجود، وحدت الشہود وغیرہ میں بعضی ذیل آئی۔

23

۱۔ تدبیرانِ ہدایت: ۱۰۰ سے زائد کتابیں ہیں۔

ضمیمو - ۲

تاریخهای

عشق چندین حمله بر عشاق بی سر پا نمود
بر رخ صاحبزادان صدمه در محنت کشود
اصفیا و انتیارا آتش اندر جان فروخت
انبیا و اولیا را دست برد خود نمود
لیک بعد از رحلت ختم الرسل احمد سه بار
سلطوت آن سلطان اعظم حوش عالم را ربود

اولین کبری قیامت قتل اولاد رسول
در سن شصت و یکم مثلش نیا مد در وجود

۶۱

دومین وسطی قیامت واقعه بیس هولناک
در نهم سال و سه صد قتل شه حلاج بود

۳۰۹

سومین صفری قیامت در هزار و سی و صد

۱۱۲۰

سوریدن صوفی بیخود کمالش را فزود

باد یا هو درد نوشی جام درد عاشقی
قسمت بیدل تجرع فیض زان پیمانه بود

تاریخ وصال حضرت غوثِ بهاءُالحقِ قدس سره

دلاؤنجروی چرخ گز تو وامانی درآ بصدق بدرگاه غوث ملتانی
 زهی کریم رشید الانام شیخ جلیل که تم بیم بکند متحد باطلانی
 جهان جهانست مریدان در گمش در وجد زمان زمان بدشد جام یاده عرفانی
 زبندگان چنان بیش یکی بگنجاند در آفتابه دریای را باعلانی
 ازان سبب شداسم اشرفش بهاءُالحق که کرد شمع دل طالبان نورانی
 سن وقوع وفاتش پرومزه است که در هویت مبداءت قرب یزدانی
 ۶۶۶

نناد بیدل مسکین زیبا افش یا غوث
 بود که بنده را سرفراز گز دانی

تاریخ وصال حضرت مخدوم نوح قدس سره

مکملی کزطم وصل باده نوش آمد
 زغلّ نقش دوی آزاد چون سروش آمد
 محیط و حدت کو همچو گنج مخفی بود
 بحبّ معرفت ذات خود بجوش آمد
 برای آنکه نهان ماند آن ظهور کمال
 لباسِ صورت آورده پرده پوش آمد
 چو سوی اصل دگر کرد عزم باصد شوق
 زیان مظهر خود بسته و خموش آمد
 چو دل غود طلب سال وصلش از هاتف
 زها تقم هو شیخ الولی بگوش آمد

ایضاً تاریخ وصال حضرت مخدوم نوح قدس سره

پیر صدیقی نسب مخدوم نوح سرور دی غوث حق وحدت نسق
 مظہر فیض و مہر مصطفیٰ در کرامت پرده از خاصان سبک
 داخل ارشاد ہامش نہ لکھوی تابع فرمان او دور افق
 ظاہرا حالش بشرع آراستہ باطنش نور این از نقص و عشق
 سال وصالش بہون زجان پر سید دل گفت: سرور عارفان ہادی بحق

۸۹۹۸

تاریخ وصال حضرت شاہ صاحب

مرشد وقت سیدالسادات مظہر جلوہ های غیب شہود
 شاہ صیداللطیف کز لطفش طالبان می رسند یا مقصود
 ساقی بزم عشق و محفل درد اولین نور آفرین بنصود
 پیشوای موحدان کہ رھاند سالکان را کلام او زقیود
 صرخ و کرسی زوجہ او در چرخ آسمان پیش مجداد بسجود
 فیض بخش جهان در آیامی کس بطنش ندیدہ و نشنود
 سال وصالش سرور غیب گفت شاہ شاہان عشق وجدو جود

۱۱۹۵ھ

تاریخ وصال صاحبان کرمان میر جان افندہ گلان قدس سرہ

سید سادات سلوک و صفا خارق عادات عقول و ہما
 گل ز گلستان نبی و ولی شمع شبستان شد کربلا
 جان محمد رضوی بکھری غوث زمان زیدہ آل عبا
 قادری و صوفی مہدی + دھری صاحب ارشاد کثیر العطا
 مقصد ہر بیت زدیوان او منزل سالک رہ دہن و ہدا
 خطہ ناموس ازو بہرور محفل ملکوت ازو پرمیا
 جوش یجبروت ازجلال اوست یاقہ لاهوت ز ذاتش بقا

جُرحه فیشش به تَیَرِ فزود باده کشش ساغرِ یا هوت را
گشت چو پیراسته در ملکِ ذات مستبِ یا هوت ازان بادشا

جان طلب از سال عروجش نمود

مرشد وقت و قطب آمد ندا

۱۱۶۷ هـ

تاریخ وصال جناب سلطان العارفین پیر محمد راشد قدس سره

شد محمد راشد آنکه در رشد می بود ز جد نژاد کمالش
دلای جهان بجایش آورد آوازه قیض لایزالش
از هستی میر هاند فی التور یک جرعه ساغرِ زلالش
صدور بدل از شهود بگشاید یکبار مشاهده جمالش
در خرمی عالم آتش انرواحت تاثیر تجلیء مثالش
روپوش چو شد زخلق خاصان خو گیر شدند بآن خیالش

مرشد بکمال مهدی الوقت

۱۱۶۸ هـ

گفتند عیان سیر وصالش

تاریخ وصال خلیفه صاحب عاشق پاکباز

محرم راز سچیده درویش وحدت گیش قدس سره

چو سالک سچو زین طلمس مجاز سوی آشیان رفت چون شاهباز
زهی صاحب وجد منصور وقت که بی مثل بوده بسوز و گداز
به هنگام سر جوش و حالتش نگاهش به هر سوی طالب نواز
به نیم الثانی کزو یافتند بیک لحظه طی گشت راه دراز
زهر دو جهان دست شست آن کسی که شد مجرم راز آن عشقبار
چو شد جان از عازم وصل اصل شنید ارجی با هزار عزو ناز

دلجم چمت سالی وصالش زجان

بگفتا: که دریای زخار راز

۱۱۶۹ هـ

تاریخ وصال سرتاج صوفیان آگاه

حضرت مولانا شاه فضل الله قلندر قدس سره

چو حضرت شاه فضل الله صوفی قلندر وقت سلطان معانی
 زهی مشهد تجلیات بیچون زهی مظهر فیوضات عیانی
 زهی ساقی که در میخانه عشقش هزاران مست از جام نهانی
 نگاهش مهتدی را مومل ذات ز فیضش منتی در گاهوایی
 مکمل و مرشد و سرتاج خاصان برون زد خیمه زین معمارانی
 بدارالسلطنت عافیت چانش نشسته بر سریر جا ودانی

بجستم سال مراجعش دلم گفت

موحد عین حق منصور ثانی

۸۱۲۳۲

تاریخ وصال جناب سیدالسادات

پیر طریقت صوفیان میر جان الله

جناب شاه جان الله صوفی مکمل مرشد و پیر طریقت
 بهنگام تکلم طالبان را خبر میداد زاسرار حقیقت
 چو در وحدت وجودی کب کشودی بدیدی سالک انوار زینت
 عیان می بود در هر مستفیدش ازو آثار جذبات محبت
 بسلسله قادری می ساخت مسرور ولیء دوران به تزیت ممکنیت
 چو عزم سیر ملک لامکان کرد جلوس آورد بر تخت هویت

پیش سال وصالش خاتمی گشت

ولی تاجور اقلیم وحدت

۸۱۲۵۵

تاریخ وصال پیر صاحب پیر علی گوهر علیه رحمة

جناب پیر علی گوهر آن کریم رشید
چو رمز ارجعی از درگاه راز شنید
گذاشته جسم درین دادگاه ناستوتی
به سوی گلشن لاهوت مرغ جانش پرید
بسوی اصل خود آرد رجوع هر چیزی
به بحر وحدت آن قطره سفیر رسید
بتاف رخ ظهور رات آن سراپا نور
بقاوت معنی سیمرغ وش نهان گردید
دلم چوسال وصالش بجست حاتم گشت
به آفتاب به پیوست "نور حق وحید"

۱۲۶۸ هـ

تاریخ وفات فقیر صاحب فقیر محمد

یوسف علیه رحمة

این چه دوری که در زمان رفته عارفی کامل از جهان رفته
یوسف مصر جان عزیز وجود جانب ملک جا ودانه رفته
گشته روپوش زین تجلی گاد به نهان سخانه بی نشان رفته
نور حق مدتی به پستی ماند باز بر اوج لامکان رفته
سال وصالش خرد بجست سروش گشت: خاطر باشیان رفته

۱۲۶۹ هـ

تاریخ وفات حضرت صاحبان کریمان علیه الرضوان

چون علی اکبر شه والا گهر سوهی و رمزی نجیب و نامور
صاحب سجاده سلک قادری شجره حسنیه را نیکو شمر
ره بیرون جسته زقالب هنرمی در هوای لامکان بکشاد پیر
تافت بر دیوار نور از آفتاب باز قرص آفتابش شد مقرر

گفت تاریخ وصالش حاتم

قدولی عندالملک المقتدر

۱۲۷۰ هـ

تاریخ وفات قدوة العارفين وزبدة العارفين وزبدة المواصلین

جناب وحدت نصاب خدا بخش قدس سره

چون قدوة عارفان خدا بخش زمین دار فانی رفت بربست
 جاکرد باشیان لاهوت از دامگه دوی بدر جست
 وز خنکده سقیم آسود وز یاده "ارجی" بشد مست
 عاتق بصریح گفت: بود او نوری که بافتاب پیوست

۸۱۲۶۹

تاریخ وفات فقیر صاحب فقیر محمد صلاح رحم الله علیه

چون محمد صلاح حق آگاه عارف وقت واصل با الله
 فرق بحر تحلیات شهود محور ذات و رشید فیض نگاه
 کرد رحلت ز عالم اجسام یافت در ملک جان عز و جاه
 سالی وصلش بجهت دل زخرد گفت عاتق که چشمه فیض الله

۸۱۲۷۵

تاریخ وصال مجذوب حق مطلوب حق فقیر صاحب

فقیر محمد صالح مست قدس الله سره

چو لایق صالح محمد فقیر
 ز تنقید جسمانی طاقت رو
 بیا سود جانش در ارواح قدس
 دلم گفت: وی مست مجذوب هو

۸۱۲۷۸

تاریخ وفات صاحبان دراز روح الله روحه

بدر سیمای سراپا نور نجم الدین منیر
کز فروغ اوشدی معدوم ظلماتِ خلق
صاحب سجاده عالی مرتبت کز حسن و خلق
داشته طبع کرم او بدجلوی یقیق
مرهم دل‌های ریش و محرم سر وجود
مقبل درگاه حق بی مثل در دور افق
چون خرامیده از این ممبر سوی دارالخلود
شد ز فرقت او جگر هر خویش هر پیگانه شق
بهر واضح بودن تاریخ وصل آن حبیب
جان ز روی کشف گشتا؛ جلوه خورشید حق

۱۲۷۳

قصیده تاریخ شهادت صاحبان کریمان شهیدان حضرت میران پور مع بعضی احوال آن جناب قدس الله روح

شهنشاهی قدم عرش آستانی	همای عشق قدسی آشیانی
ز قید جسم جسمانی مقدس	مجم نور در عالم عیانی
وجود لاتعین بی تنزل	شهود ذات بخت و کاشانی
باسم الله مصانی شد عنایت	بر ای اسم بی جسمی چو جانی
ظهور آورد و چون درخظه کون	شده بجویشی راه لامکانی
چو موسی بهر خضر وقت خود پست	کمر صدق ارادت برمیانی
سفر کرد و بختان ماند یک سال	بهر مجذوب شیخ مستمانی
بارشادش بملک دهکن آمد	ببرهان پور رسیده جانفشانی
بشه عبدالملک گشته ملائی	سراشی یافت زان سرنشانی
به تشریف ولایت گشته ممتاز	مُرخص شد بر شدت طالبانی
بوقت رخصت شمشیر داده	بفرمود اینکه وقت امتحانی
بدین شمشیر خواهی رفته یافت	که رشک آرند باتر عارفانی
بلطف و رحمت شاه شهیدان	شوی در زمره اش از خامگان

ولی باید که وقتِ آزمایش
 نازی یک سر موشِ تصرف
 وصیت شاه و پذیرفت و بگو چید
 شدند آنجا زساداتش مریدان
 وز آنجا شد روان سوی خراسان
 و ز آنجا رهگرا گزید و آمد
 هلال آما چو طی کرده منازل
 بارشاد خلائق بسکه یکشاد
 علوی یافت غوغائی تصرف
 بسوی حضرت او میدویدند
 ز ملایان حسد سرزد چو دیدند
 بسعوش نسبتی دادند از بعضی
 بحاکم سنده عباسی نمودند
 بشور آمد ولی از دست جودش
 نوشتند از هجوم خلق بسیار
 بر آشتت از مکاتیب حسودان
 مبادا ملک او درویش گیرد
 فرستاده مدد عباسیان را
 چو شد افواج امداد مستعد جنگ
 که ای یاران همه تادست بسته
 که این خود ناز محبوب حقیقی است
 قتیبران دست بسته در صف جنگ
 کشاده دست فوج اهل طغیان
 با ندک مدت این خرقه ببر کرد
 هزاران در عدد بودند لیکن
 چو نوبت شاه والا جاء آمد
 بسلخ عشق از زانو در آمد
 رسیده قاتلی بیرحم چون شمر

نباشی از کرامت حرف خوانی
 بیاد آری مصیبت سابقانی
 بدلی آمد آن سلطان جانی
 فیوض یافتند از شهنشانی
 بعقبش فوج فوج سالکانی
 بلکه خود بعزو واصلانی
 بگشته بدر پس روشن روانی
 لب تلقین نظر فیض نهانی
 خوارق عاداتش اندر جهانی
 طلبگاران حق از هر مکانی
 بنزدش ازدهام از مردمانی
 چو هر یکی از رسل را کافرانی
 سطوت خسروانه او بیانی
 نگشته منصرف این قسم شانی
 سوی فرخ سیر شه جاهلانی
 برسید از قضای بیگمانی
 بیندیشید نادان سنت جانی
 که کار یزند خون جان جهانی
 بمشتاقان بگفت آند دلمستانی
 یا باشید در صف امتحانی
 نوازش عین بهر عاشقانی
 بکلی منتظر آن اختراعی
 بقتل قوم از خود رستگانی
 قبائی خاص قرب جا ودانی
 نگنده سر بهایش قاتلانی
 پانزده شخص باقی ماندگانی
 نشسته راجی آن مرزدگانی
 بفرقت ز دوسه زخم گران

نگشته کارگر آن هرسه زخمش بر آن پیرِ طریقت راز دانی
 بگفتندش تواین تیغم بدست آر که تا باشی بزودی کامرانی
 به بیشش ده درست زرنهادند که دست مزدِ تست آرائی
 پس افتادند ساجد بیخودانه سراپا محو نورِ بی نشانی
 سَرِیکو گوهرِ تاجِ قدم بود جدا کرد آن سر سنگین دلانی
 چو از امرِ شهادت شیخ پر داخت کمر بسته بقتلِ دیگرانی
 پس از نزعِ روانها ذکرِ ذاتی شده پیدا از پیر و پیروانی
 سرِ سرور سوارِ نیزه کردند شده "آسری بعیده" را بیانی
 به تهته چون رسید آن سر مبارک شنیده خلق زد نطق عیانی
 بعقب سر مبارک میر ویدند ز معتقدان گروهِ جانفشانی
 همی رفتند راهی تارسیدند بدلی پیش شاهِ مفسدانی
 چون آن مغرور مال و جاه دیده سرِ سرور شده بس شادمانی
 دو کس برخاسته از مجلس او که بودند از گروهِ طالبانی
 دو سید صاحب و جدو محبت زد ندش تیغ های جانستانی
 چو اختر دهلِ آمد در هبوطی شد آن سعدین را باحق قرانی
 سرِ سرور رسانیدند در سنده بصد عزو کرامت دوستانی
 چو در میران پور آمد راس اشرف بنو شد ماتم اندر خادمانی
 سرِ پیوست باجسمِ مطهر درونِ روضه رشکِ جنائی
 چو دل سالِ شهادت جست جان گفت شهید حق همو مرشد زمانی

شجره

خلیفو محمد محسن

وصال ۱۲۵۹ھ

فقیر قادر بخش بیدل

وصال ۱۲۸۹ھ

امام بخش
(تندی هوندي فوت
ٿيو)

غلام فرید
(چمندي فوت ٿيو)
خلیفو بیگ محمد (اول)

فقیر محمد محسن
بیگم
(وصال ۱۲۹۸ھ)

آخوند عبدالله

خلیفو بیگ محمد (ثانی)

خلیفو غلام لطیف

سبحان بخش

حیدر بخش

خلیفو راتا بخش

واحد بخش

محمد محسن

قادر بخش

عبدالله

عبداللطیف

امام بخش

غوث بخش

غلام نجف

رازهای مغفرت آورده در اندک
 آیت عشق اکتا بسینه میخانی
 تن نه تو در مثل جان جانانی
 کرم لیاچین چاک کربانی
 بی تکلف بی تملق بهر جهانی
 رفعت شان تو از بهر شان از دور

رنک کفایت و طالع نشسته بخش جان

جبره نوشتر از غریبانه زندانی
 ز آسمان بسوی لامکان کن
 قفس شکن بسوی آشیان کن
 ببال شوق زوید زبان کن
 بزور نشسته سوی بی نشان کن
 بسوی اصل یقین از گمان کن
 کز در فرش سوی عرشان کن
 تو شا به بازی سوی شکان کن
 بسوی هم ازل هزاران کن
 تو نیز تا سخن بی زبان کن
 بسوی مجمع روحانیان کن

رستخیز آورده بر بالینم آه عهد
 بر مرز ارم شاخ کلهای میخیشانی
 ریح مسکون را کز در و کلاه چوین کن
 راه مستی پیش میگیری چو دریا
 رفعت شان تو از بهر شان از دور

زمین کز در سوی آسمان کن
 ز عرش اعظم بالاسپیشانه تو
 زبان در قفس جسم مبتلا بون
 ز دست پیروخان نوش ساغر
 در آل شیشه کمال خیال اصلی را
 زنده دلبیل ترا عرشان شهنوباری
 ز غنن من آلوده چو یک با حیفه
 زبان زبان شتو این قید طبع جو
 زبان عارف از کشف راز حق عاقل
 زبون مباش درین دار و گیر جسمانی

